

Enric Argullol Murgadas

Els anys de rector de la Universitat Pompeu Fabra

1. NOTA INTRODUCTÒRIA

Nota introductòria

Farà uns tres anys el Dr. J. J. Moreso, Rector de la Universitat Pompeu Fabra, em va suggerir de publicar els discursos, conferències, articles i altres manifestacions en torn de la Universitat realitzats durant els anys en que vaig ocupar el Rectorat a fi de fer-ne una publicació.

El material era dispers i variat i jo no em veia amb cor de localitzar-lo i agrupar-lo o sistematitzar-lo. Tornar-se a llegir és molt pesat. Així li ho vaig manifestar. Aleshores, proposà d'encarregar la feina a alguna persona de la casa i en la conversa va aparèixer un nom que em va semblar excel·lent: en Valentí Pedrosa. Va treballar durant molts mesos recopilant i recercant les meves intervencions per escrit o, molt sovint, orals. En aquesta recerca el van ajudar altres dues persones que han treballat a la Universitat Pompeu Fabra des dels primers dies, la Montserrat Vives i en Josep Civil. A més, s'hi va afegir en Marc Permanyer, incorporat més tard. Amb la lleialtat i entusiasme que els caracteritza van permetre compilar tots aquests treballs.

En V. Pedrosa va remetre al Rectorat, que li havia fet l'encàrrec, el text preparat per a la publicació. En passar el temps –quasi bé un any- sense cap notícia, en Valentí em va pregar que fes una gestió, que vaig fer, encara que no m'agradava de fer. Amb l'amabilitat habitual, se'm va proposar fer una edició institucional, ja que la presència de dues llengües en el text – català i castellà- feia difícil la publicació. I naturalment, jo no vaig admetre la unificació lingüística.

Sempre he desconfiat de les edicions institucionals, que serveixen per omplir magatzems i esmorzar inútilment recursos públics. I la publicació no es va fer.

Ara bé, em quedava un deute personal amb l'autor de la compilació i els seus col·laboradors. Per això, he realitzat aquesta edició privada.

EAM

2. Sobre la Universitat i el sistema educatiu

Universitat i formació d'adults

Segon Congrés Internacional de Formació d'Adults de Catalunya.

Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya.

Barcelona, 24 d'octubre de 1991

Començaré parlant en primer lloc de l'elevat percentatge d'adults que accedeixen a la Universitat per rebre un tipus d'ensenyaments que sovint poden ser considerats de manera anàloga a la formació d'adults convencional (o a allò que tradicionalment s'ha entès per formació d'adults). També tractaré del paper que correspon a la Universitat pel que fa a la formació permanent dels titulats que produeix.

En segon lloc, després d'analitzar alguns problemes lligats a l'analfabetisme funcional, em referiré a alguns dèficits formatius que afecten els estudiants que accedeixen a la universitat. En aquest cas, en sentit tècnic, potser no és correcte parlar d'analfabetisme, però algunes de les mancances d'aquests estudiants posen de manifest, com a mínim, les insuficiències del nostre sistema educatiu.

Finalment, intentaré arribar a algunes conclusions.

1. La Universitat també forma adults

És una noció compartida generalment, que la formació d'adults consisteix en un conjunt d'ensenyaments organitzats, siguin els que siguin els seus continguts, per mitjà dels quals aquelles persones que la societat considera com a adults amplien els seus coneixements, desenvolupen les seves aptituds, milloren les seves capacitats tècniques o professionals, donen un nou sentit a les tècniques o capacitats ja practicades, etc. Desgraciadament, massa sovint es tracta de persones que en edat infantil no van tenir ocasió de rebre escolarització o, almenys, l'adequada escolarització. En aquest darrer cas, aquesta formació ha de tenir forçosament un caràcter elemental i alhora ha de proporcionar, amb la màxima immediatesa, els instruments necessaris que permetin a l'adult arribar a una integració social en tots els ordres: professional, cultural, etc.

A mi, com a universitari, em pertoca reflexionar sobre la relació que hi pot haver entre l'ensenyament superior i la formació d'adults. És evident que, si partim del supòsit més habitual esmentat abans (és a dir, la nul·la o deficient escolarització), hauríem de concloure que la universitat hi té a veure molt poc perquè els seus membres, per definició, han tingut una escolarització prèvia i, a més, els ensenyaments universitaris no són elementals ni tenen com a objectiu principal aconseguir la integració en la societat d'aquells que els han de rebre. Això es produeix perquè intervenen en camps formatius diferents, però em permetran que analitzi alguns trets i problemes que comparteixen.

El meu punt de partida podrà semblar radical, però l'educació és tan important que sempre resulta útil, per no dir necessari, començar amb objectius ambiciosos. Després ja toparem amb la realitat i les dificultats pràctiques que aquesta sempre imposa. Doncs bé, el principi que hauria de guiar a tots els que es dediquen –i ens dediquem– a l'educació, en el camp dels adults, és el següent: on hi ha un adult, hi ha una mancança formativa. Aquest principi pressuposa en primer lloc que el nostre sistema educatiu és deficient perquè no pot proporcionar als seus destinataris una formació integral i suficient en els seus diversos nivells – un dels quals és evidentment l'universitari- i dibuixa buits que després cal cobrir d'una manera o altra. Però, en segon lloc, també pressuposa un altre fet molt més important, la necessitat de formació permanent. Més enllà de l'eficàcia o la ineficàcia del nostre sistema educatiu i l'esforç d'autocrítica que això pugui implicar, hem d'entendre que en el món present els canvis són constants i la capacitat per anar-s'hi adaptant amb la màxima rapidesa i eficiència ha de ser un dels objectius bàsics que ha d'aconseguir qualsevol formació d'adults. La seva transcendència determina que correspongui a totes les institucions de la societat (també, és clar, a la universitat) la responsabilitat d'emprendre les mesures que ho han de portar a la pràctica.

Intentaré determinar quina aplicació pot tenir aquest principi a la universitat.

En primer lloc, avui podem dir, emparats per l'estadística, que la universitat també forma adults. Aquesta afirmació és actualment més certa que mai perquè el nombre d'estudiants universitaris en edats superiors als vint-i-quatre i, especialment, als vint-i-nou anys ha augmentat molt darrerament. D'acord amb les dades dels dos últims cursos (1989-90 i 1990-91), a l'Estat espanyol, de cada quatre estudiants universitaris, n'hi ha un que té vint-i-cinc anys o més. A més, l'increment dels anomenats estudiants madurs pot ésser observat d'un any a l'altre. Així, per exemple, el curs 1989-90 el percentatge d'estudiants de més de vint-i-nou anys era del 9,60 %; en canvi, el curs passat, 1990-91, era del 10,3 %, que, traduït a xifres absolutes, correspon a 109.515 estudiants, xifres que hauríem de començar a respectar.

Abans he pres la referència a partir dels vint-i-cinc anys. Ho he fet així perquè, suposant un rendiment acadèmic perfecte (que, desgraciadament, és una suposició molt agosarada), els

períodes ordinaris de durada establerta per als diferents nivells educatius formals s'haurien d'haver exhaurit en arribar als vint-i-cinc anys (exceptuant aquells que segueixen una carrera acadèmica). Dos factors expliquen, al meu entendre, l'abundant presència d'aquests estudiants madurs a les aules universitàries.

El primer d'aquests factors és l'allargament de les carreres originat, d'una banda, pel "fracàs" acadèmic –fracàs que no pot ser imputat exclusivament al sistema educatiu- i, de l'altra, per l'inici d'activitats laborals abans de l'obtenció de la titulació corresponent.

L'altre factor, el més important, consisteix en el retorn a la universitat per part de titulats universitaris que ja han accedit al món laboral o professional amb una certa estabilitat. Aquest fenomen es produeix de manera diferent segons el tipus d'estudi de què es tracti. Així, segons les dades del curs 1990-91, gairebé un 7% dels alumnes de totes les facultats van ingressar-hi essent ja titulats universitaris. Aquest percentatge es redueix al 5%, pel que fa a les escoles tècniques superiors. Significativament, les dades referents a les escoles universitàries donen unes xifres encara més reduïdes, tant en les escoles tècniques, un 3,11%, com en les no tècniques, un 1,75%.

Els motius que impulsen aquests titulats a tornar a la universitat poden ser més o menys diversos. En general, però, la majoria d'ells, havent-se adonat de les pròpies insuficiències, persegueixen unes millors perspectives professionals, el reciclatge, l'ocupació del temps lliure, l'aprofitament dels períodes de desocupació, etc. Com es pot observar, aquests objectius coincideixen amb els de la formació permanent d'adults que s'han desenvolupat en instàncies diferents de la universitat. Per la seva banda, la pròpia universitat no només ha de donar resposta a aquesta demanda existent, sinó que ha de potenciar la formació permanent dels titulats que produeix. De fet –com diré més endavant-, ja ho ha començat a portar a terme.

Per això els projectes de creació de les noves universitats, no tan sols de la ja nascuda Universitat Pompeu Fabra, sinó també de les futures universitats territorials de Catalunya (és a dir, les de Girona, Lleida i Tarragona) han de tenir en compte l'accés a la universitat dels estudiants madurs. El seu ingrés a la universitat s'ha considerat, fins i tot, com un dels factors que ajudaran a equilibrar el previsible descens en la matriculació universitària que es produirà com a conseqüència de la davallada demogràfica de la població catalana a mitjans dels anys 70.

Tanmateix, no hem de pretendre pas que, per exemple, tots els nostres llicenciats o enginyers esdevinguin llicenciats o enginyers en una altra especialitat diferent de la que ja van cursar inicialment. No hem de desitjar que creixin gaire aquells percentatges de titulats (d'un 7% per

a les facultats i un 5% per a les escoles tècniques superiors) a què m'he referit abans. Simplement, no cal. Seria un esforç exagerat i una despesa innecessària. Per això les universitats han començat a emprar una forma més directa per desenvolupar un model propi de formació continuada. Es tracta d'una nova oferta educativa: màsters, cursos de postgrau, cursos d'especialització o de reciclatge, cursos de formació complementària, etc. Consisteix en un tipus de formació adreçat, normalment, a aquells que ja posseeixen alguna titulació superior i pretenen actualitzar els seus coneixements, millorar les seves capacitats professionals, desenvolupar la seva polivalència, adquirir noves tècniques o –perquè no ho he de reconèixer- superar la falta d'adequació dels ensenyaments rebuts durant la carrera acadèmica amb els llocs de treball que ocupen o podrien ocupar.

L'esforç que estan fent les universitats per oferir aquests ensenyaments es reflecteix en l'increment quantitatiu que aquests han experimentat recentment. Així, per exemple, pel que fa als programes de postgrau –almenys els recollits pel Consell d'Universitats-, de l'any 1990 a l'any 1991 gairebé se n'ha triplicat el nombre, nombre que, per al present curs 1991-92, s'aproxima al miler. Hem de ser conscients que encara ens trobem a les beceroles, com ho demostra el fet que aquest any a les nostres universitats públiques hi hagi molts més programes de doctorat (uns 1.900 en total) que no pas de postgrau. Ara bé, no n'hi ha prou d'augmentar el nombre de cursos, cal que aquest increment es faci amb les màximes garanties de rigor i qualitat.

En relació amb la qualitat, la universitat, sobretot la universitat pública, té la responsabilitat de defugir això que algú ha anomenat "mastermania". No es tracta d'imposar un graó més en el desenvolupament educacional de la persona; però sí que sembla indiscutible que molts titulats universitaris no podran abandonar l'aprenentatge, un cop hagin sortit de la universitat. Alguns d'aquests titulats necessitaran especialitzar-se en algun camp concret, d'altres hauran de reciclar els coneixements ja adquirits o, també, adquirir aquells que no van rebre en el seu moment. La formació continuada vol dir formació per temps indefinit. Els ensenyaments que s'han rebut no serveixen per desenvolupar eficaçment una ocupació o una feina durant tota la vida, encara que sigui en el mateix lloc de treball. O precisament, tractant-se del mateix lloc de treball, les necessitats d'adaptació resultaran encara més evidents davant dels canvis i les innovacions de tota mena.

Això em permet tornar al principi que he enunciat al començament: on hi ha un adult, hi ha una mancança formativa. Parlant de la universitat i dels titulats universitaris –com no podria ser altrament-, crec haver posat de manifest prou clarament que l'establiment d'aquest principi suposa assumir com un fet positiu la presència d'adults a les aules universitàries. També implica alhora la necessitat que la universitat sigui capaç de dissenyar i desenvolupar un model propi i de qualitat d'oferta educativa que s'adrexi expressament als titulats universitaris. Al costat d'aquesta formació que les universitats comencen a oferir als seus titulats, es poden engegar (i crec que cal fer-ho) noves iniciatives que, a més de respondre a les

necessitats de molts estudiants madurs i dels que no ho són, suposaran un millor aprofitament dels recursos de què es disposa. M'agradaria parlar-los de dues d'aquestes iniciatives que hem emprès a la meua universitat en aquesta direcció.

Amb la primera d'aquestes iniciatives, es pretén donar més possibilitats a aquells estudiants als quals resulta del tot impossible abandonar una ocupació o una feina mentre cursen estudis universitaris. Es tracta d'oferir carreres amb velocitats diferents. En lloc que les carreres s'allarguin de facto, perquè és impracticable per a aquests estudiants seguir un ritme que no correspon amb les seves disponibilitats, allarguem-les nosaltres expressament d'una manera racional: elaborem plans d'estudi per a sis anys, establim tres hores de classe en horari de vespre, etc.

La segona iniciativa consisteix a considerar els tres mesos d'estiu com a període lectiu ordinari. D'aquesta manera, qualsevol estudiant podria distribuir la càrrega lectiva dels seus estudis en quatre períodes, en lloc de tres com fins ara. Estic segur que mesures com aquestes seran molt ben rebudes i contribuiran a millorar el rendiment acadèmic dels nostres alumnes. Sovint oblidem que la feina dels estudiants és estudiar i el nostre deure, facilitar-los que la puguin dur a terme efectivament. En aquest cas concret aconseguirem, a més a més, eliminar la pobra imatge de buidor i desús que les nostres aules ofereixen a l'estiu.

2. L'alfabetització i la universitat

L'any passat, el 1990, va ser declarat per la UNESCO "Any Internacional de l'Alfabetització". Jo no puc pas pretendre emular les divertidíssimes aportacions que llavors es van fer en aquest camp, però m'agradaria tractar d'alguns aspectes que hi fan referència.

Actualment està força admès que no hi ha identitat entre alfabetització i adquisició de l'alfabet. Això ha permès distingir entre analfabetisme absolut i analfabetisme funcional. No es tracta pas d'una distinció subtil, sinó estructural, que ha fet possible reconèixer que l'analfabetisme no és només cosa dels països en vies de desenvolupament, sinó que afecta els països més industrialitzats. Ens afecta també a nosaltres.

Això de l'analfabetisme funcional (com tots els que m'escolten coneixen molt més bé que no jo) és molt complex i també presenta, al seu torn, moltes diverses manifestacions. Hi ha gent no analfabeta absoluta, per exemple, que es passa tota la vida sense llegir altra cosa que no siguin els rebuts de la llum i l'aigua (i, certament, no és un exercici reconfortant ni fàcil) o potser –amb sort- arribaran a llegir algun dels periòdics de la perruqueria, sense passar –això

sí- dels titulars. Hi ha qui no ha comprat mai un sol llibre, o no ha entrat mai en una llibreria, un cinema, un museu o una biblioteca, activitats aquestes més aviat passives. Si parlem d'activitats més creatives com, per exemple, escriure o expressar-se oralment amb un mínim d'intel·ligibilitat i d'eficàcia comunicativa, arribarem a resultats encara més decebedors. ¿Quantes persones no han escrit mai ni tan sols una carta en tota la seva vida? Això no ho dic perquè consideri imprescindible la pràctica del gènere epistolar, però estic segur que moltes persones serien incapaces de sortir-se'n, si els plantejaven la redacció d'una carta com a exercici. Experiments d'aquesta mena sí que s'han fet en d'altres països. Als Estats Units, per exemple –ja que estem parlant de cartes-, un estudi va posar de manifest que un 22% de la població era incapaç de posar l'adreça adequadament en el sobre perquè arribés a la seva destinació.

En els grans nuclis urbans, hi ha molts residents que no han sortit gairebé mai del barri on viuen i, si ho fan, troben hostil el medi desconegut i s'hi desenvolupen amb dificultat. No parlem ja de l'absoluta ignorància del medi rural per part d'amplis sectors de la població urbana. Ara que som a la temporada de bolets, veurem quantes intoxicacions es produiran com a conseqüència d'aquest desconeixement. Tampoc no cal parlar de la impossibilitat d'aquestes persones per emprendre viatges, etc.

Totes aquestes insuficiències, que afecten un bon nombre d'adults, són conegudes, però potser encara no prou estudiades al nostre país. Fan referència a capacitats i aptituds que van més enllà del domini de la lectura i l'escriptura i que universalment es valoren com a fonamentals per aconseguir la plena integració i participació en una societat democràtica. Per això formar aquests adults no vol dir únicament donar-los l'escolarització que no van rebre, sinó instruir-los en totes aquelles altres aptituds, de vegades més importants que els coneixements propis de l'educació formal. Per això, hom assenyalava la necessitat de desenvolupar l'educació ambiental o ecològica, la instrucció en aspectes referents a la vida quotidiana, l'educació higiènica i sanitària, l'educació cívica i ciutadana, etc.

L'altra opció que es pot prendre, si es vol estalviar en programes de formació d'adults, és considerar que totes aquestes mancances no són una cosa greu, que l'individu no hi perd gaire i que l'accés a la felicitat o –si ho volen- al benestar no passa necessàriament pel coneixement, el perfeccionament personal i la cultura. A mi, en canvi, m'agrada pensar que sí que hi passa i no només en benefici de cada persona sinó de la societat en conjunt.

I la universitat?

El cert és que tots aquests plantejaments sobre la formació d'adults m'han fet reflexionar sobre alguns problemes que afecten la universitat. Com he dit abans, en el camp de la formació d'adults, s'ha aconseguit eixamplar el concepte d'analfabetisme introduint l'analfabetisme funcional i superant la seva reducció a la mera incapacitat de lectura i escriptura.

Paral·lelament, en el camp universitari, hauríem d'efectuar la mateixa operació començant a definir les característiques del que podríem anomenar l'"universitari ideal" i deixant d'identificar-lo amb aquell estudiant que aprova el COU i les PAAU (proves d'accés a la Universitat), la Formació Professional de segon grau o qualsevol altra de les vies que permeten ingressar a la universitat. És un exercici necessari, no tant per emprendre grans reformes –que, de fet, ja estan en curs- sinó perquè tinguem clar on hauríem d'arribar a llarg termini.

Són massa nombrosos –i parlo per experiència- els estudiants que arriben a la universitat sense haver tocat mai un ordinador, sense tenir coneixements suficients d'algun idioma estranger o –cosa que em sembla més greu en una societat democràtica- sense capacitat crítica. Ben al contrari, es tracta d'uns estudiants passius –gairebé indiferents- més preocupats a no perdre cap detall exacte de l'expressió del professor, que no pas a considerar i analitzar amb deteniment el contingut d'allò que se'ls està dient i del tipus d'ensenyaments que reben.

Són periòdiques les queixes que formulen els professors que han de corregir les proves d'accés a la universitat i que parlen d'uns estudiants incapaços de redactar un escrit coherent, original i intel·ligible. Els correctors de llengua (tant li fa si és en català o en castellà) qualifiquen els textos dels estudiants de grisos, repetitius, avorrits i mediocres. Pot sorprendre, però la majoria d'aquests estudiants coneixen perfectament, si bé de manera abstracta o teòrica, la tècnica per fer esquemes arboris d'anàlisi sintàctica. En canvi, són maldestres a l'hora d'aplicar aquests coneixements per fer una bona redacció. Segurament això no se'ls ha ensenyat mai. Convidaria que la societat definís unes prioritats educatives que permetessin solucionar problemes com aquests.

La formació bàsica i comuna que han de tenir els estudiants que accedeixen al nivell superior de l'ensenyament formal (el que en podríem dir el seu alfabet) s'ha engrandit molt. Una de les batalles de la universitat consisteix a combatre aquesta forma (dispensin-me que els manllevi el terme) d'analfabetisme. No cal dir que, si aquestes insuficiències en la formació dels estudiants, es manifesten a la universitat, apareixeran igualment en el sistema productiu, el món de l'empresa, etc. Aquest últim és l'àmbit més propi de la formació d'adults, en el qual tots vostès són experts. Jo només els volia dir que a la universitat compartim alguns dels seus problemes i, espero, que en alguns aspectes puguem compartir també solucions.

La universitat a Catalunya en la fi de segle

Acte d'entrega de Diplomes de Gestió i Direcció de Fundació EMI/Institut d'Estudis Empresarials. Curs 1991-92.

Barcelona, 30 de gener de 1992.

La conferència va ser publicada en castellà al número 15 de la revista *Gestión y Dirección*.

M'agradaria aprofitar la invitació que m'han fet per transmetre'ls una reflexió sobre una sèrie de qüestions que envolten la universitat en un moment històric com el que estem vivint. Potser per estar acostumats a percebre els temps passats fraccionats en centúries, tendim a conferir una especial transcendència al pas d'un segle a un altre. Si més no, a hores d'ara, cal tenir present que l'any 2000 ha esdevingut un horitzó immediat amb el qual hem de començar a treballar tots. Parlar-ne té l'avantatge addicional de no avorrir-los amb el 92 o el 93.

Universitat cap al 2000

La universitat és particularment sensible a qualsevol alteració que afecti la configuració de la societat i, a l'entorn de l'any 2000, es preveuen alguns canvis socials als quals caldrà adaptar el nostre sistema universitari. Un dels factors que les universitats hauran de tenir en compte (per citar-ne un dels més importants) serà la transformació de l'estructura de la població.

Abans, però, de mirar cap endavant, em sembla convenient situar a grans trets el procés que han viscut les universitats fins l'actualitat. La darrera dècada (i, en part, encara durant alguns anys d'aquesta continuarà essent així) s'ha caracteritzat pel fenomen que els demògrafs ja han anomenat *echo baby boom*, és a dir, les repercussions de l'explosió demogràfica experimentada pel país en els decennis anteriors (explosió que –com saben vostès-, a Catalunya i a Espanya, es va produir amb un cert retard en relació amb els països de la nostra àrea econòmica, social i cultural).

Aquest fenomen, afegit a un increment de la proporció de sol·licitants de places universitàries, ha generat problemes tan greus com la *massificació* de les nostres universitats públiques. Haig d'advertir, però, que aquesta elevada demanda d'estudis universitaris no constitueix un problema en si mateixa. Si es compta amb recursos materials i humans suficients, podria ser positiu ampliar el nombre de places que ofereix la universitat (només cal pensar que la taxa d'escolaritat de l'ensenyament superior de països com els Estats Units o Canadà dobla la dels països europeus). Dic això perquè moltes vegades se senten comentaris que posen en dubte la

necessitat de comptar amb tants titulats universitaris i manifesten la conveniència que se'n redueixi el nombre. El debat, en tot cas –cosa que analitzaré més endavant–, s'ha de situar en el terreny qualitatiu i no pas quantitatiu: la qüestió no és mai quantes places, sinó quines places i amb quin grau de qualitat es poden i es volen oferir. També caldria considerar el model educatiu que resulta més convenient perquè aquest model ha de determinar, per exemple, la coordinació de la universitat amb els altres nivells educatius, especialment la formació professional, els programes de formació continuada d'empreses privades i d'administracions públiques, els cursos d'especialització, etc.

Tot això són elements amb els quals ens hem anat trobant fins ara; va bé de conèixer-los i recordar-los. El meu propòsit, però, és fer una anàlisi prospectiva, que miri cap endavant.

Cap a la data emblemàtica de la fi del mil·lenni, a diferència de la situació existent fins ara, la població en edat universitària serà molt més reduïda. Només cal tenir en compte que, a Espanya, la taxa de natalitat, al llarg dels anys seixanta i la primera meitat dels setanta es mantenia entre el 21 i el 19 per 1.000 habitants (en termes absoluts, hi havia uns 670.000 naixements anuals, aproximadament). En canvi, a finals dels setanta i durant els vuitanta aquesta taxa no ha parat de disminuir i l'any 1988 era del 10,8 per 1.000 (en termes absoluts, els naixements havien davallat a 415.000 aquell any).

Pensem que el flux principal que forneix les aules universitàries procedeix dels estudiants que, després de completar l'ensenyament mitjà, superen les proves d'accés a la universitat. En conseqüència, l'any 2000, seran els nascuts durant els primer anys de la dècada dels vuitanta els que es trobaran en edat universitària. Havent disminuït aquesta població, òbviament, disminuirà el nombre de sol·licitants que volen accedir a la universitat.

Quins canvis produirà aquest fet sobre la universitat?

Tots vostès, com a coneixedors del món de l'empresa, estan en més bones condicions que no pas jo per fer un anàlisi d'aquesta nova situació que es presenta. Per això els prego que em dispensin els errors en què em pugui fer incórrer la meua falta d'ortodòxia en aquest terreny.

Al meu parer, aquest descens previsible de la demanda de places, afegit a l'increment del nombre d'universitats a Catalunya, determinarà l'aparició del mercat en el camp de l'ensenyament superior. Cada vegada més, les universitats s'assemblaran a les empreses. Tot i això, les lleis del mercat no hi podran tenir una aplicació automàtica, mecànica. Sempre hi haurà diferències, és clar, les universitats no tenen ànim de lucre, o potser sí, però llavors

hauríem de parlar de lucre intel·lectual i cultural: incrementar la cultura, la ciència i fer-ne una millor distribució. D'aquest ànim, la universitat sí que n'ha de tenir molt.

Es tractarà, per tant, d'un mercat peculiar, perquè els agents que hi intervenen, les universitats, són també institucions peculiars. La naturalesa mateixa del servei públic universitari impedeix, doncs, que ens poguéssim arribar a trobar davant d'un mercat "pur" (els preus d'aquest servei, només per posar un exemple, són fixats per l'Administració). Però, com en tot mercat, un descens de la demanda acompanyat d'un increment de l'oferta produiran més competència entre universitats. Competència, per cert, no vol pas dir confrontació, sinó concurrència d'ofertes diferenciades, de models pedagògics específics, d'alternatives pròpies a cada universitat i, fins i tot, a cada centre. L'objectiu no és competir per competir sinó millorar el conjunt del sistema universitari de Catalunya. Seria bo que, en la nova configuració d'Europa i del món, els titulats superiors catalans fossin reconeguts i, per què no, preferits als titulats d'altres zones.

Quines iniciatives concretes es poden emprendre per començar a preparar ja un desenvolupament exitós en aquest futur mercat?

Aquest interrogant no es pot respondre de manera gratuïta. Hem de ser conscients que els limitats recursos de què pot disposar una universitat pública no creixeran com creixen les seves necessitats. Tot i que no hi ha receptes miraculoses per incrementar la qualitat de l'educació i la formació que reben els estudiants, a la Universitat Pompeu Fabra, des dels inicis, hem volgut perseguir aquest objectiu.

El nostre punt de partida, fa un parell d'anys, va ser i continua essent molt elemental: l'estudiant és aquell que estudia. A continuació, cal portar aquest enunciat fins a les últimes conseqüències.

En primer lloc, concebem la pràctica de l'estudi com una ocupació. Per això, la dedicació de l'alumne ha de ser a temps complet. La feina no s'acaba amb la mera assistència a classe. Per rebre en condicions les explicacions del professor o per poder participar en sessions de pràctiques, és necessari haver-ho preparat abans. La consulta de llibres, publicacions o articles, la realització de treballs, l'estudi, etc. exigeix, com a mínim, tant temps com anar a classe. En conseqüència, si s'imparteixen quatre hores diàries de classe, en caldran quatre més. Això ens fa arribar a una jornada "laboral" (permetin-me emprar aquest terme) de vuit hores. Amb una dedicació de vuit hores, el temps que es necessita als vint anys per al lleure i les hores de descans, no és possible materialment compaginar estudis amb una ocupació remunerada.

Conscients d'això, l'any passat vam començar a oferir als nostres alumnes uns crèdits-estudi (i és la primera vegada que una universitat pública d'Espanya ho ha fet), que permeten als estudiants obtenir uns ingressos regulars, periòdics. Per concedir-los, a part d'una renda familiar o individual no molt alta, s'exigeix un bon rendiment acadèmic. La finalitat –com deia abans– és aconseguir que l'estudiant pugui disposar de tot el temps que, al nostre entendre, l'estudi requereix.

Els plans de les titulacions de dos cicles equilibren la durada de cada cicle, que passa a ser de dos anys. Amb quatre anys, doncs, es pot cursar una llicenciatura sense que la càrrega lectiva es faci insuportable, perquè en lloc d'annuals o quadrimestrals, les assignatures tenen caràcter trimestral. L'organització trimestral fa guanyar intensitat a les matèries impartides i s'adapta molt bé a un país de civilització i clima mediterranis com el nostre. Les pràctiques tenen també un pes lectiu important.

Per la seva banda, les titulacions de només primer cicle no reben un tractament diferent en la seva concepció global, perquè també tenen caràcter universitari. S'hi mantenen els criteris pedagògics bàsics de dedicació a temps complet, intensitat, assignatures trimestrals, etc. La única diferència es troba potser en l'èmfasi superior donat al component pràctic d'aplicació professional: per exemple, els nostres plans d'estudis de la diplomatura en Ciències Empresarials preveuen que els estudiants puguin alliberar part de la càrrega lectiva fent pràctiques a empreses.

Al costat d'aquest model de formació (diguem-ne convencional o reglat) que la Universitat Pompeu Fabra ha començat a oferir, es poden engegar (i crec que cal ara fer-ho) noves iniciatives. D'una banda, es tracta de respondre a les necessitats de molts estudiants madurs que no poden abandonar la seva ocupació laboral. D'altra banda, aquests projectes poden suposar un estalvi important ja que permetran un millor aprofitament dels recursos de què es disposa. M'agradaria parlar-los d'algunes d'aquestes iniciatives que són objecte de reflexió a la nostra universitat en aquesta direcció.

Amb la primera d'aquestes iniciatives, es pretén donar més facilitats per a aquells estudiants als quals resulta del tot impossible deixar una ocupació o una feina mentre cursen estudis universitaris. Es tracta d'oferir carreres amb velocitats diferents. En lloc que les carreres s'allarguin *de facto*, perquè és impracticable per a aquests estudiants de seguir un ritme que no correspon amb les seves disponibilitats allarguem-les nosaltres expressament d'una manera racional: elaborem plans d'estudi per a sis anys, establim tres hores de classe en horari de vespre, etc.

Una altra iniciativa consisteix a considerar el tres mesos d'estiu com a període lectiu ordinari. D'aquesta manera, qualsevol estudiant podria distribuir la càrrega lectiva dels seus estudis en quatre períodes, en lloc de tres com fins ara. Estic segur que mesures com aquestes seran molt ben rebudes i contribuiran a millorar el rendiment acadèmic dels nostres alumnes. Sovint oblidem allò de què he parlat abans: que la feina dels estudiants és estudiar i el nostre deure, facilitar-los que la puguin dur a terme efectivament. En aquest cas concret aconseguirem, a més a més, eliminar la pobra imatge de buidor i desús que les nostres aules ofereixen a l'estiu.

I encara han de fer més coses les universitats. Han de comptar amb una programació post-universitària i desenvolupar un model propi de formació continuada. Es tracta d'una nova oferta educativa: màsters, cursos de postgrau, cursos d'especialització o de reciclatge, cursos de formació complementària, etc. Consisteix en un tipus de formació adreçat, normalment, a aquells que ja posseeixen alguna titulació superior i pretenen actualitzar els seus coneixements, millorar les seves capacitats professionals, desenvolupar la seva polivalència, adquirir noves tècniques o –per què no ho he de reconèixer– superar la falta d'adequació dels ensenyaments rebuts durant la carrera acadèmica amb els llocs de treball que ocupen o podrien ocupar.

L'esforç que estan fent les universitats per oferir aquests ensenyaments es reflecteix en l'increment quantitatiu que aquests han experimentat recentment. Així, per exemple, pel que fa als programes de postgrau –almenys els recollits pel Consell d'Universitats–, de l'any 1990 a l'any 1991 gairebé se n'ha triplicat el nombre, nombre que, per al present curs 1991-92, s'aproxima al miler. Ara bé, no n'hi ha prou d'augmentar el nombre de cursos, cal que aquest increment es faci amb les màximes garanties de rigor i qualitat.

En relació amb la qualitat, la universitat, sobretot la universitat pública, té la responsabilitat de defugir això que algú ha anomenat "mastermania". No es tracta d'imposar un graó més en el desenvolupament educacional de la persona; però sí que sembla indiscutible que molts titulats universitaris no podran abandonar l'aprenentatge, un cop hagin sortit de la universitat. Alguns d'aquests titulats necessitaran especialitzar-se en algun camp concret, d'altres hauran de reciclar els coneixements ja adquirits o, també, adquirir aquells que no van rebre en el seu moment. La formació continuada vol dir formació per temps indefinit. Els ensenyaments que s'han rebut no serveixen per desenvolupar eficaçment una ocupació o una feina durant tota la vida, encara que sigui en el mateix lloc de treball. O precisament, tractant-se del mateix lloc de treball, les necessitats d'adaptació resultaran encara més evidents davant dels canvis i les innovacions de tota mena.

Recerca

Fins ara només he estat fent referència a la formació, tasca que per si sola donaria ja raó de ser a la institució universitària, de la forma que he expressat abans i en els diferents àmbits en què ha d'incidir. No obstant això, la universitat no es pot limitar a formar individus amb la mera transmissió d'un conjunt fix i codificat de coneixements i tècniques. A llarg termini, aquesta transmissió, entesa d'aquesta manera, perdria tot sentit. És imprescindible ampliar, renovar i diversificar aquests coneixements i tècniques; en definitiva, cal fer ciència. Totes aquestes activitats, les designem genèricament amb el terme recerca. No voldria pas, amb aquesta definició, restringir la concepció de la recerca a un simple suport indissociable de la funció docent o de la formació. Ben al contrari, com que el conjunt d'activitats de recerca permeten anar més enllà del saber especulatiu, també poden tenir i han de tenir una incidència més directa sobre la societat i el sistema productiu.

Quan parlem de recerca, hem de foragitar la imatge romàntica (no per ser tòpica, inexistent) de l'investigador com a individu que, havent-se reclòs en una biblioteca o en un laboratori, és capaç d'extreure'n uns resultats al cap d'uns centenars d'hores. Modernament, la investigació seriosa i útil per a la societat passa necessàriament per la constitució d'equips de recerca – molt sovint interdisciplinars–, que necessiten importants i costosos recursos materials i humans. Les universitats, com a seu natural i idònia de la recerca, tenen la responsabilitat d'afavorir la constitució d'aquests equips i de donar suport als seus projectes d'investigació. Això resulta encara més evident en un país com Catalunya, amb un teixit empresarial integrat principalment per empreses petites i mitjanes. La intervenció de la universitat en les tasques de recerca, doncs, esdevé fonamental no només perquè aquestes empreses no podrien afrontar els costos dels projectes de recerca, sinó també perquè és la universitat qui en pot garantir millor el nivell de qualitat. El pas següent, la transferència de les innovacions, no és ja responsabilitat exclusiva de la universitat. Depèn, entre altres factors, del grau d'interconnexió de la universitat amb la societat i de la capacitat de les empreses d'adaptar-se als canvis. No cal dir que, en l'horitzó de l'any 2000, caldrà fer molts esforços per assegurar que això sigui possible.

M'agradaria destacar que, en un camp de la transcendència –podríem dir estratègica– que té la recerca, la col·laboració entre les diferents universitats del país és essencial, com també ho és la implicació d'altres institucions de la societat (empreses privades, administracions públiques, instituts i centres de recerca independents, etc.). Algunes passes s'han començat a donar en aquesta direcció. Convé desitjar que no siguin les últimes.

Funció de la universitat. Relacions universitat-empresa

Un estudi molt recent ha posat de manifest l'existència d'un important desajust entre la universitat i les necessitats del sistema productiu. En aquest estudi, les conclusions del qual confirmen les d'altres d'anteriors, s'afirma que hi ha una gran distància entre el tipus de titulats que les empreses demanen i els titulats que produeix la universitat. Aquesta distància es manifesta tant en les especialitats que imparteix principalment la universitat, com en la classe de formació rebuda pels estudiants, formació que les empreses majoritàriament consideren poc pràctica, poc tècnica, desconnectada de la realitat, que inclou coses innecessàries o desfasades, etc.

Estic segur, però, que comprendran que jo els digui que tampoc no seria bo que la universitat es limités a fer de "pont" amb les empreses. La nostra societat també necessita altres serveis essencials que ofereix la universitat. La recerca, la transmissió de cultura, la formació humanística i cívica, ... són tasques que la universitat no pot deixar de fer. Sobretot perquè aquesta ha demostrat la seva eficàcia en la prestació d'aquests serveis i perquè no hi ha cap altra institució que els dugui a terme.

No s'ha de concebre la universitat estrictament en termes de formació professional, ja que aquesta es rep més endavant, en programes de postgrau o a la feina mateixa. Una educació universitària reeixida ha de proporcionar, primordialment, la potència intel·lectual i la llibertat mental necessàries per poder no ja formar-se en una professió sinó ajudar a determinar els continguts d'una professió.

El model d'universitat que es desprèn d'aquestes paraules es contradiu, en certa mesura, amb les demandes dels empresaris. Puc afegir ara que, si el model d'universitat que volem ha d'acomplir aquests objectius i prestar els serveis que he esmentat abans, és lògic que hi hagi una certa distància amb el model que persegueix l'empresa. Per això deia abans que no era bo que la universitat esdevingués exclusivament una mena de "pont" amb les empreses.

Potser el que no és lògic és que hi hagi un abisme, però, i estaran d'acord amb mi, un tal abisme no existeix. És important no caure en el catastrofisme i valorar els esforços que s'han dut a terme. No puc pas negar els fets, però és veritat que el sistema universitari a Catalunya ha millorat molt, i vull fer constar que aquesta millora ja s'havia començat a produir abans de la creació de la Universitat Pompeu Fabra (i, naturalment, de les noves universitats de Girona, Lleida i Tarragona-Reus). Segurament, podríem atribuir part d'aquest èxit a l'exercici de l'autonomia universitària, que –lluny de certes pretensions de contrareforma que semblen proliferar darrerament– és un instrument essencial per al correcte desenvolupament de les missions que la universitat té encomanades.

Desajust amb les demandes de les empreses –com ja he dit–, n’hi ha. Ara bé, tot seguit cal dir també que avui n’hi ha molt menys que fa cinc o sis anys. Així, per exemple, els titulats d’una àrea temàtica com Ciències Socials, que inclou algunes de les titulacions més demanades per les empreses (com ara les de la branca de ciències econòmiques) han passat d’un 13% el curs 1982-83 a representar, el curs 1988-89, un 23% de tots els titulats que van sortir de les universitats catalanes. En sis anys, doncs, gairebé s’ha duplicat la producció (i els confesso que em costa d’emprar aquest terme per aplicar-lo a persones). Desgraciadament, és difícil trobar gaires empreses o institucions que puguin oferir resultats com aquests.

Funció de la universitat. Relacions universitat-ensenyament mitjà

Com que contínuament es demanen coses a la universitat, jo em considero legitimat per demanar-ne als altres. A més, sempre que es parla de la universitat, cal parlar també dels altres nivell educatius ja que la universitat està inserida en el sistema educatiu. Crec (i és un bon moment per parlar-ne ara que es troba també en procés de reforma) que l’ensenyament mitjà hauria d’oferir una formació més completa en molts aspectes.

Un d’aquests aspectes hauria de ser una bona formació lingüística i idiomàtica. Sóc perfectament conscient que això de les llengües, a Catalunya, és més complex que en altres llocs. La llengua del país conviu amb una altra i resulta imprescindible que l’universitari les conegui i utilitzi totes dues a la perfecció. En aquests moments això no s’aconsegueix. Periòdicament (gairebé diria endèmicament), els professors que han de corregir les proves d’accés a la universitat formulen queixes sobre la capacitat d’expressió dels alumnes. Parlen d’uns estudiants incapaços de redactar un escrit coherent, original i intel·ligible. Els correctors de llengua (tant li fa si és en català o en castellà) qualifiquen els textos dels estudiants de grisos, repetitius, avorrits i mediocres. Pot sorprendre, però la majoria d’aquests estudiants coneixen perfectament, si bé de manera abstracta o teòrica, la tècnica per fer esquemes arboris d’anàlisi sintàctica. En canvi, són maldestres a l’hora d’aplicar aquests coneixements per fer una bona redacció. Segurament això no se’ls ha ensenyat mai. Hi ha qui ha dit, amb encert, que tots els professors són professors de llengua, independentment de la matèria que imparteixin. No estic segur que hi hagi consciència d’aquest fet, i el nivell d’exigència que comporta no es troba prou arrelat entre nosaltres.

Pel que fa als idiomes, sovint se sent a dir que la universitat no els té prou en compte i es reclama la seva presència en els plans d’estudis de les titulacions universitàries. Comprenc i comparteixo aquesta preocupació. A la Universitat, en algunes carreres s’exigeix acreditar un nivell mitjà d’anglès i un nivell elemental d’una altra llengua. No obstant això, la responsabilitat de l’ensenyament dels idiomes no crec que hagi de correspondre principalment a la universitat. Per això, em veig obligat a demanar una millor formació en un idioma estranger –segurament, l’anglès– i, fins i tot, la introducció d’un segon idioma a l’ensenyament

secundari. La Universitat, per la seva banda, hauria d'incrementar els intercanvis de tota mena (entre estudiants, professors, investigadors...) amb les institucions acadèmiques estrangeres.

I les matemàtiques? La formació en matemàtiques (i els confesso que jo no hi entenc) tampoc no deu ser prou adequada, si fem cas dels mals resultats que es reflecteixen en les proves d'accés a la universitat.

Podríem continuar l'anàlisi, però no voldria pas convertir la meva intervenció en una mena de memorial de greuges. Només m'agradaria que es tingués en compte que els dèficits formatius de la nostra societat procedeixen de molts llocs i no pas exclusivament de la universitat.

Inserció europea

Ara que portem uns quants anys incorporats a la Comunitat Europea i la lliure circulació és gairebé un fet, és pertinent d'analitzar el nostre nivell d'adequació amb els estàndards europeus.

Troband-me entre persones formades en el camp dels estudis i les tècniques de la gestió empresarial, aprofitaré per referir-m'hi una mica. Dels resultats del recent informe del qual he parlat abans, se'n desprèn que els empresaris demanen, entre altres qüestions, molts més titulats de l'àrea temàtica de les ciències econòmiques dels que produeix el nostre sistema universitari (tant llicenciats en econòmiques i empresarials com diplomats ens estudis empresarials).

En canvi, si observem la distribució proporcional dels estudiants d'aquesta àrea temàtica a Catalunya, a Espanya i a la CE potser ens endurem algunes sorpreses. Resulta que a Espanya, l'any 1990, el percentatge d'estudiants de l'àrea d'econòmiques superava al de la resta de països de la CE, tant dels països del Nord (Bèlgica, Dinamarca, Holanda, Luxemburg, Regne Unit i l'extinta RFA) com dels països meridionals (Grècia, Itàlia i Portugal). També trobem que, pel que fa a l'educació superior, en el sector de l'ensenyament comercial i d'administració d'empreses –segons la classificació i les dades de la UNESCO corresponents a l'any 1986–, hi havia uns 52.000 alumnes a Espanya, per només 31.000 de la República Federal d'Alemanya.

Tot això, no ho dic pas per generar confusió, sinó per fer palesa l'extremada complexitat del procés de formació de nous titulats superiors. Hi concorren, entre altres factors, les demandes del sistema productiu, la necessitat de prestar el conjunt de serveis que la universitat té

encomanats, la conveniència de no allunyar-se dels patrons europeus i internacionals, els dèficits estructurals de recerca del país i, fins i tot, el dret constitucional a l'educació. Amb aquests elements segur que entendran que la gestió de la universitat sigui molt difícil i que donar resposta a totes les peticions exigeixi guardar molts equilibris.

Conclusió

L'any 2000 –tal com assenyalava al començament– caldrà adequar-se, a més, a un nou marc de relació i concurrència de les diferents universitats catalanes. Amb una menor demanda, les universitats públiques de Catalunya hauran de posar tota la seva imaginació per aconseguir estudiants o, almenys, els millors estudiants. És previsible que els sol·licitants, al seu torn, comencin a discriminar l'oferta existent. Segurament (i seria desitjable que fos així) no tan sols prendran en consideració els criteris de proximitat geogràfica dels centres d'ensenyament com fins ara, sinó que també faran l'elecció en funció de la qualitat d'aquesta oferta i del prestigi que s'hagin guanyat els diferents centres. Com ocorre en altres països més avançats que el nostre, potser començaran a aparèixer, fins i tot, rànquings que classificaran els estudis de les diverses universitats. Els canvis són propers i no ens ha de fer por adaptar-nos-hi en benefici del país.

La Universitat Pompeu Fabra celebrarà, en aquelles dates, el desè aniversari de la seva fundació. La millor felicitació que podria rebre la nostra universitat no seria només el reconeixement de la feina duta a terme per tantes persones com hi hauran col·laborat, sinó sobretot la constatació que el sistema universitari de Catalunya hagi millorat substancialment.

Intervenció a la Jornada sobre la cooperació científica i la mobilitat d'investigadors a Europa

Organitza: Patronat Català Pro Europa i Departament d'Ensenyament

Col·labora: Universitat Pompeu Fabra

Barcelona, 27 d'abril de 1992

En primer lloc, haig d'expressar la meva satisfacció per haver pogut col·laborar, per primera vegada en la petita història de la Universitat Pompeu Fabra, amb una institució tant bregada en matèria de cooperació europea com és el Patronat Català Pro Europa, organisme que està jugant un paper decisiu en la presència catalana a Europa. També m'agradaria destacar, en particular, la tasca que duu a terme el Servei Europa Universitat, creat al si del Patronat. Aquest Servei facilita la feina de les universitats en l'acompliment del servei públic de l'ensenyament superior i la recerca.

Com saben vostès, les universitats tenim responsabilitats molt diverses i, fins i tot, contradictòries. Necessitem l'ajuda de la societat i, en particular, d'aquelles institucions i organismes que treballen en els camps de l'educació, la cultura, la ciència i la tecnologia per a poder superar aquestes contradiccions. Hem de contribuir (i quan dic hem, vull dir les universitats) a formar especialistes, però alhora també "generalistes"; hem d'oferir educació i cultura, però alhora formació professional; hem d'integrar docència i recerca; hem de participar en la recerca de base, però també en la recerca aplicada; hem de facilitar la promoció de l'élite i al mateix temps proporcionar a tothom l'accés als estudis superiors; hem d'intervenir en la multiplicació de coneixements però topem amb limitacions ètiques, etc.

A la Universitat Pompeu Fabra creiem que la universitat no es pot limitar a formar individus mitjançant la mera transmissió d'un conjunt fix i codificat de coneixements i tècniques. A llarg termini, aquesta transmissió, entesa d'aquesta manera, perdria tot sentit. És imprescindible ampliar, renovar i diversificar aquests coneixements i tècniques; en definitiva, cal fer ciència. Totes aquestes activitats, les designem genèricament amb el terme recerca. No voldria pas, amb aquesta definició, restringir la concepció de la recerca a un simple suport indissociable de la funció docent o de la formació. Ben al contrari, com que el conjunt d'activitats de recerca permeten anar més enllà del saber especulatiu, també poden tenir i han de tenir incidència més directa sobre la societat i el sistema productiu.

Quan parlem de recerca, hem de foragitar la imatge romàntica (no per tòpica, inexistent) de l'investigador com a individu que, havent-se reclòs en una biblioteca o en un laboratori, és

capaç d'extreure'n uns resultats al cap d'uns centenars d'hores. Modernament, la investigació seriosa i útil per a la societat passa necessàriament per la constitució d'equips de recerca interdisciplinaris i d'àmbit supranacional, que necessiten importants i costosos recursos materials i humans.

Les universitats, com a seu natural i idònia de la recerca, tenen la responsabilitat d'afavorir la constitució d'aquests equips i de donar suport als seus projectes d'investigació. Això resulta encara més evident en països com Catalunya, amb un teixit empresarial integrat principalment per empreses petites i mitjanes. La intervenció de la universitat en les tasques de recerca, doncs, esdevé fonamental perquè la universitat en pot garantir un bon nivell de qualitat. El pas següent, la transferència de les innovacions, depèn, entre altres factors, del grau d'interconnexió de la universitat amb la societat i de la capacitat de les seves institucions per adaptar-se als canvis. No cal dir que, en l'horitzó de l'any 2000, caldrà fer molts esforços per assegurar que això sigui possible.

No entraré a descriure detalladament el contingut de l'impuls a la recerca emprès a la Universitat Pompeu Fabra. Sí que m'agradaria destacar que, en un camp de la transcendència, podríem dir estratègica, que té la recerca, la col·laboració entre les diferents universitats del país és essencial, com també ho és la implicació de les administracions públiques (òbviament en l'àmbit europeu, la responsabilitat principal i immediata correspon a la Comunitat Europea), com també dels instituts i centres de recerca independents, del sistema productiu, etc.

Avui es comencen a donar unes passes importants en aquesta direcció que convé desitjar que no siguin les últimes. En aquesta Jornada, es presenta un programa, per iniciativa de la Comunitat, d'importància excepcional perquè conjuga els elements bàsics per assegurar la qualitat òptima de la recerca: alt nivell científic, joventut i cooperació internacional (o potser caldria dir intracomunitària, ja que estem a punt d'esborrar les fronteres entre els primers dotze estats membres). La dotació pressupostària d'aquest programa és àmplia i generosa; no desconeix ningú la transcendència d'allò a què dóna suport. Ens hi juguem bona part del futur del nostre continent.

Un dels aspectes als quals no voldria deixar de fer referència del programa de què tractem avui és la seva extensió, per primera vegada, a la recerca en el camp de les anomenades Ciències Humanes i Socials, així com la voluntat d'afavorir la comprensió i acceptació de la ciència i de la tecnologia per part del públic. Potser és per deformació professional, però considero fonamental aquesta ampliació de l'abast del programa. Concorda plenament amb els objectius interdisciplinaris que té actualment tota activitat de recerca. A més, davant de la crisi de valors de l'home contemporani, aquestes ciències prenen un paper de primer ordre en la mesura que

el seu desenvolupament pot obrir nous camins de comprensió i reflexió, on no arriben altres ciències.

Present i futur de la Universitat Pública a Catalunya: trobada dels rectors de les Universitats públiques de Barcelona amb els mitjans de comunicació

Centre Internacional de Premsa

Del 19 al 22 d'abril de 1993

Publicat a Gaceta Universitaria el 26 d'abril de 1993

Els rectors de les quatre universitats públiques de Barcelona van analitzar la situació de l'ensenyament superior català en unes trobades amb els mitjans de comunicació que sota el títol de *Present i futur de la Universitat Pública a Catalunya* van tenir lloc al Centre Internacional de Premsa entre els dies 19 i 22 d'abril. Tot i el caire genèric del cicle, Josep M. Bricall (UB), Gabriel Ferraté (UPC), Josep M. Vallès (UAB) i Enric Argullol (UPF) van centrar els seus comentaris en els problemes de finançament i d'adaptació de les universitats catalanes als nous temps. Una vegada més, la Pompeu Fabra va generar una bona dosi de polèmica i de declaracions creuades entre els rectors.

[Intervencions d'Enric Argullol]

Autonomia universitària:

“La Universitat pública ha de tenir autonomia en docència i recerca, però donat que utilitzem diners públics, hem de passar comptes amb l'administració educativa. Per tant, entenc que el Departament d'Ensenyament o el Comissionat d'Universitats hagi d'aprovar els projectes que presentem”.

Biblioteques:

“La UPF ha fet i està fent un esforç en la biblioteca, que és el servei que ha de centrar la vida d'una universitat com aquesta, basada en les ciències socials més que en les experimentals”.

Empresa:

“L'ensenyament universitari s'ha d'adaptar a les necessitats de la societat. Les empreses troben encara moltes mancances en els llicenciats sobretot en tres aspectes: expressió i redacció, anglès i informàtica”.

Ensenyament a distància:

“Alguns responsables d’universitats s’han plantejat la possibilitat de fer estudis de semi-presència, amb la col·laboració de mitjans de comunicació. Amb les possibilitats audiovisuals actuals es podria dur a terme aquest projecte, però cal reflexionar encara molt”.

Finançament:

“Cal una bona programació plurianual d’inversions i de finançament, especialment en una universitat nova que parteix de zero. La UPF demana l’endeutament per tal d’evitar una situació d’estrangulament”.

Futur:

“Cada vegada més, s’entendrà que la Universitat és un lloc de treball i no de simple estada. La reforma de l’ensenyament superior s’ha de fer pensant en les demandes d’una societat cada cop més exigent. S’ha d’anar cap a una diversificació, però tenint en compte que cada vegada seran més importants uns estudis generals”.

Inversions:

“La UPF demanava 6.000 milions de pessetes però l’administració educativa ens ha donat 2.000 milions. D’aquesta manera s’alentirà el ritme de les obres a les casernes i al Dipòsit de les Aigües així com el projecte de l’ampliació de les oficines a la plaça de la Mercè. Hem demanat a la Generalitat que ens deixi endeutar-nos per tirar endavant el projecte de les casernes, autèntica operació protagonista de la Universitat Pompeu Fabra”.

Massificació:

“Simplement el creixement vegetatiu dels estudiants ja està fent petits els actuals locals de la Universitat Pompeu Fabra al carrer Balmes i a la zona de Les Rambles. En quatre anys hem passat de tenir dos estudis i 320 estudiants, als nou estudis i 3.500 estudiants previstos per al curs vinent. Necessitem espais i recursos per la consolidació dels campus de Rambles i Ciutadella, especialment aquest últim, que en el curs 97-98 hauria d’acollir 10.000 estudiants”.

Nous plans d’estudi:

“La UPF vol tirar endavant a curt termini les titulacions de Matemàtiques, Informàtica de Gestió, Comunicació Audiovisual i Relacions Laborals. Quan acabi la primera promoció d’Econòmiques i Empresariales, la facultat es dividirà en dos”.

Obres:

“A principis del 94 s’hauran enllestit les obres de construcció de l’edifici de la plaça dels Banys (darrera Les Rambles). Hores d’ara, la UPF continua les negociacions amb l’ajuntament de Barcelona per arribar a un acord sobre el conveni de lloguer de l’Antic Mercat del Born”.

Permanència:

“La UPF té previst fer front al problema de la gent que treballa i estudia, amb mecanismes que no impliquin perdre la seriositat que donem. Caldria establir carreres a dues velocitats, en la mesura en què tinguem disponibilitat d'espais i de recursos. Carreres de dues velocitats perquè l'alumne pugui compaginar l'estudi amb el treball d'una manera organitzada, amb un límit de matrícula. Per exemple, les carreres de quatre anys, fer-les en sis”.

Professors:

“L'increment d'estudis, de cursos i d'alumnes implica també un augment del número de professors, però la subvenció per al 93 no ha augmentat gaire”.

Relacions entre les universitats:

“Amb tota la polèmica sobre la UPF, em preocupa que estiguem donant una imatge del sistema universitari pitjor de la real. El ciutadà deu pensar que les universitats estan molt malament i no és així”.

Sistema educatiu:

“La UPF centra l'atenció en la docència amb mesures com els nous mòduls, les llicenciatures de quatre anys i l'organització pròpia d'Estudis amb el mòdul trimestral. Un sistema que intentem que s'apliqui amb el grau més alt d'eficiència i amb el menor número de *morts acadèmics*”.

Superespecialització:

“La superespecialització és un error. La fórmula a seguir seria el 4+2: quatre anys més generals i dos d'autèntica especialització”.

UPF:

“Tot el tema de les crítiques a la UPF es redueix a un problema d'estils. Des d'algunes instàncies s'ha afirmat que la UPF s'emporta els millors professors. Això em sorprèn. És una publicitat que no entenc que la facin els que ens critiquen. Què passa, que els que queden són professors dolents? Un dia, quan ja no sigui rector de la UPF, faré pública la correspondència que he intercanviat amb el Departament d'Ensenyament i amb el Comissionat”.

La Universitat Pompeu Fabra

Article publicat a la Revista Catalonia cultura, any 1993, (núm. 35, Pag. 7-9).

La Universitat Pompeu Fabra és la primera universitat pública creada a Catalunya des de l'establiment de la democràcia al nostre país. Avui, quan es compleixen tres anys des de la seva creació pel Parlament de Catalunya, la Pompeu Fabra es consolida en el nostre panorama universitari com una experiència única que ha començat a funcionar a partir de zero amb l'aplicació de mètodes d'ensenyament ambiciosos, la potenciació de la recerca i la ubicació dels seus centres al cor de la ciutat de Barcelona.

Ensenyament i recerca en una universitat pública.

La Universitat Pompeu Fabra ha començat a aplicar un model d'ensenyament Universitari que ha posat un èmfasi especial en elements com l'àmplia dedicació exigida als estudiants –però sense un nombre de classes excessiu- o l'organització per trimestres de les assignatures.

Pel que fa a la dedicació dels estudiants, en primer lloc, cal tenir en compte que el nombre global d'hores de classe és inferior al que hi ha a l'ensenyament mitjà. No es vol carregar els estudiants amb massa sessions de classe. Per això, els plans d'estudis de la Universitat Pompeu Fabra s'ofereixen en horaris que no superen les 20 hores de classe a la setmana. En canvi, al COU, l'últim curs abans d'ingressar a la universitat, gairebé s'imparteixen 30 hores de classe a la setmana. En el nivell superior de l'ensenyament és essencial que els estudiants, a més de seguir les classes, es dediquin intensament a activitats com l'estudi, la realització de treballs i exercicis, la iniciació en tasques de recerca i de crítica dels coneixements, la consulta de bibliografia (facilitada per uns horaris amplíssims de biblioteca), l'aprenentatge de llengües, la utilització d'ordinadors, etc. Tampoc no podem oblidar activitats que contribueixen a la formació integral dels estudiants, com ara, les relacionades amb la cultura, el lleure, l'esport, l'art, etc. La feina d'un estudiant universitari no s'acaba amb la mera assistència a classe.

Des del començament, la Universitat Pompeu Fabra va perseguir l'objectiu que els estudiants disposessin del temps necessari per dedicar-se a totes aquestes activitats. Naturalment, aquest model exigeix als nostres estudiants una dedicació molt àmplia i alhora un important exercici de responsabilitat. La pràctica de l'estudi esdevé una ocupació i l'estudiant, que s'hi ha de dedicar a temps complet, una mena de professional de l'estudi. Amb aquest tipus de dedicació exigida no és possible materialment compaginar els estudis amb una altra ocupació remunerada. Els responsables de la Universitat Pompeu Fabra, conscients d'aquest fet, oferim uns crèdits-estudi que permeten als nostres estudiants obtenir uns ingressos regulars, periòdics. L'interès és molt baix i la devolució del crèdit s'ajorna fins després d'acabar la carrera. Per concedir-los, a part d'una renda familiar o individual no molt alta, s'exigeix un bon

rendiment acadèmic. A més de contribuir a la igualtat d'oportunitats, la finalitat és aconseguir que l'estudiant pugui disposar de tot el temps que, al nostre entendre, l'estudi requereix.

L'adopció del trimestre com a unitat d'ordenació temporal dels ensenyaments és una opció amb la qual la UPF ha estat pionera a Catalunya i a Espanya. Entre els avantatges que ofereix aquest sistema podem assenyalar els següents: afavoreix el seguiment regular i l'avaluació continuada dels estudiants, s'adapta perfectament als costums socials (amb períodes de vacances que marquen clarament els límits temporals de cada trimestre a Nadal, Pasqua i estiu), permet utilitzar els tres mesos d'estiu com un període lectiu (possibilitat que la nostra Universitat té prevista a mig termini), facilita la contractació de professorat estranger i la compatibilitat amb activitats de recerca per part dels professors, etc.

D'altra banda, també des de l'inici, la Universitat Pompeu Fabra va prendre en consideració el paper crucial que ha de tenir la recerca en la nostra institució. Prova d'aquesta voluntat és la importància donada a la biblioteca –instrument bàsic de suport als equips de recerca-, que aquest curs assolirà la xifra de 100.000 volums catalogats i 3.000 publicacions en sèrie. A més, s'ha engegat una política científica pròpia que persegueix el foment i la promoció d'equips d'investigació, la consolidació de la universitat com a institució bàsica en la recerca o la interrelació entre recerca i empresa.

Un nou model de campus universitari al mig de la ciutat.

Acabats els Jocs Olímpics, l'embranchida urbanística de Barcelona ha experimentat una certa davallada. No és cap novetat que la nostra ciutat està acostumada a desenvolupar grans projectes de manera més o menys cíclica. Això no vol dir que, fora dels moments brillants, Barcelona entri en un estat d'ensopiment. Projectes tan ambiciosos com el desenvolupament del campus de la Universitat Pompeu Fabra ho desmenteixen.

En el període inicial, la UPF ha comptat amb uns primers edificis situats al centre de Barcelona, principalment, al carrer Balmes, a la Rambla i a la Plaça de la Mercè. Ha estat durant aquest curs 1992-93 que la Universitat ha aconseguit enllestir la definició dels espais de la seva futura implantació urbana. Aquests espais, els més importants en termes quantitius, se situen sobretot al barri de Ciutat Vella, és a dir, al nucli antic de la ciutat. Aquesta àrea ha experimentat, al llarg de la segona meitat d'aquest segle, un fort procés de degradació urbanística. Des del restabliment de la democràcia, la voluntat de recuperar aquesta zona vital de Barcelona ha generat successives intervencions de les institucions públiques i també d'algunes de privades. La Universitat Pompeu Fabra s'afegeix ara a aquestes iniciatives i contribueix decisivament a sumar esforços per tal d'invertir la tendència a la degradació abans assenyalada. D'aquesta manera, a més del servei pròpiament acadèmic (l'ensenyament i la recerca), la nostra Universitat presta també un servei directe a la ciutat.

Els nous espais d'implantació de la UPF delimiten un eix imaginari constituït per les instal·lacions i els centres universitaris. Aquest eix arrenca al carrer Wellington, entre el Parc de la Ciutadella i la Vila Olímpica, amb dues grans mansanes que hauran d'acollir el nombre

més important d'ensenyaments i l'Edifici de les Aigües, com a futura biblioteca central de la Universitat. Completen aquest eix uns edificis annexos a l'estació de França, l'antic Mercat del Born i els ja esmentats de la Plaça de la Mercè i la Rambla.

La Universitat Pompeu Fabra ha optat per ser plenament urbana. Però no n'hi ha prou a situar els centres de la universitat a la ciutat, sinó que cal que s'hi integrin, que en formin part dinàmica i abandonin una certa tendència a l'isolament que, de vegades, ofereixen els centres educatius. Per això, havent encetat una oferta d'ensenyaments en els camps de les Ciències Socials i de les Humanitats –si bé més endavant s'eixamplarà aquest ventall cap a altres branques, com per exemple, la de les Ciències Experimentals-, la ciutat esdevé el laboratori de la universitat, un excel·lent camp d'experimentació on els futurs titulats poden assajar allò que aprenen.

Finalment, cal recordar que a Catalunya, després de la Pompeu Fabra, s'han creat recentment tres noves universitats públiques –Girona, Lleida i la Rovira i Virgili- amb la voluntat de reequilibrar el territori i contribuir a descentralitzar totes les estructures del país. Es pretén, doncs, que la universitat pugui acomplir altres finalitats, a més de les funcions que se li assignen convencionalment, com ara la transmissió i crítica de coneixements, el desenvolupament científic per mitjà de la recerca, la formació de professionals qualificats, l'extensió de la cultura, etc. La creació d'aquestes universitats ha d'actuar, a més, com a motor del progrés cultural, científic i tècnic a les comarques de Catalunya i de manera més específica a la ciutat on s'ubiquen els seus centres. L'esforç de regeneració del centre de Barcelona que ha començat a emprendre la Universitat Pompeu Fabra es vol traslladar també a altres ciutats importants de Catalunya.

Pompeu Fabra, un exemple de rigor i treball per a la universitat catalana d'avui

XXV Edició de les Festes Populars de Cultura Pompeu Fabra

Barcelona, novembre de 1993

Parlar dels mèrits –sobradament coneguts i reconeguts- de Pompeu Fabra pot resultar redundant i segurament innecessari. Fabra, com a ordenador de la nostra llengua, és una figura clau per a qualsevol universitat catalana, perquè sense la seva obra avui seria molt difícil fer ciència en llengua catalana.

Com a rector d'una institució universitària, m'agradaria parlar-los d'aquells aspectes de la figura i del treball de Pompeu Fabra que poden servir de model per a la universitat d'avui, de finals del segle XX. Parlaré, doncs, del rigor i l'exigència amb què Fabra va emprendre el seu treball científic, de la seva capacitat d'innovació i em referiré, finalment, a algunes iniciatives i ensenyaments d'aquesta Universitat que es relacionen ben directament amb l'obra de Fabra i que en certa mesura la continuen.

En primer lloc, pel que fa al rigor, cal dir que l'èxit de Fabra no va ser producte de cap casualitat ni resultat d'una improvisació genial sinó que aquest èxit prové de la feina rigorosa, raonada, acurada i responsable d'un home de ciència. Permetin-me que citi unes paraules de Carles Riba –de qui precisament aquest any celebrem el centenari—que ho demostren. Afirmava Riba, l'any 1954, en el pròleg a la segona edició del Diccionari General de la Llengua Catalana:

«La glòria de Pompeu Fabra, expressada en la quasi unanimitat amb què es feia i continua fent-se precedir el seu nom del títol de Mestre, i en la disciplina amb què s'han seguit o procurat seguir les normes per ell formulades, no ve pas del no-res; vull dir del beat optimisme que travessa tota la nostra Renaixença i que tan sovint dóna per fet en uns pocs anys i per obra del pur entusiasme, tot allò que normalment requereix tenacitat de propòsit, ben dirigit treball d'equip, crítica eficaç, la cooperació de múltiples factors i, comptat i debatut, segles.»

De fet, tot això, ho podem resumir dient que Fabra aplicava el mètode científic fins a les últimes conseqüències. Per això, s'allunyava de les solucions sentimentals i les rebutjava si no eren prou documentades. En un sentit semblant, Gabriel Ferrater criticava aquells que

atribuïen l'encert de les propostes de Fabra exclusivament al bon gust del mestre. Deia Ferrater a la revista *Serra d'Or* l'any 1968:

«Si Fabra tenia o no tenia bon gust, ni ho sospito, perquè mai no he llegit cap comentari seu ni sobre la moda ni sobre els poms de flors. L'única qualitat seva que m'importa és que era un lingüista competent i un gramàtic meravellosament hàbil: és a dir, un científic, un home d'idees empíriques i no pas de preferències decoratives ni de voleiements emotius.»

És ben clar que l'obra de Pompeu Fabra és innovadora en molts aspectes. Ho és, abans de res, en l'horitzó bàsic que dibuixa: definir i consolidar una llengua de cultura. Però ho és també en el reguitzell de solucions concretes que va donant a problemes morfològics, ortogràfics o sintàctics.

Enfront dels qui, de vegades amb la més bona voluntat del món, atorgaven a la nostra llengua tan sols un reducte, Fabra va proposar la vastitud i profunditat d'una llengua que pogués esdevenir apta per a tot i per a tothom.

Davant dels qui creien que la fixació de la llengua s'havia d'obtenir, fonamentalment, pouant en èpoques passades, Fabra entén la llengua com una cosa viva i amb futur. Per això les seves normes, des de la provisionalitat conscient amb què les va establir, serveixen en bona part encara avui.

Enfront dels qui defensaven la llengua com un magma de singularitats, en fi, Fabra va presentar una opció científicament sistematitzada.

La llista, prou coneguda, es podria anar allargant. Que els plantejaments de Fabra són innovadors, doncs, ningú no pot dubtar-ho. Però és evident que això no era suficient. Calia una voluntat clara i persistent com la que va tenir Fabra per tal que aquestes propostes tinguessin una traducció pràctica i fossin majoritàriament assumides.

Aquestes característiques de l'obra de Fabra —el rigor científic, l'exigència i la capacitat d'innovació eficaç— són plenament aplicables a les funcions que ha de desenvolupar una universitat. Per això hem de considerar l'obra de Fabra —realitzada essencialment a principis de segle— un exemple de treball científic, un model per a la universitat catalana de finals del segle.

Voldria consignar en aquest acte d'avui que, des del curs 1992-93, la Universitat Pompeu Fabra compta ja amb estudis que tracten sobre la llengua com a disciplina objecte d'ensenyament: es tracta de les llicenciatures en Humanitats, Traducció i Interpretació i Periodisme. Si em permeten l'expressió, des del curs passat, doncs, aquesta Universitat ja no només té Pompeu Fabra al nom sinó també en els plans d'estudis. Perquè en l'estudi de la llengua catalana, l'obra de Pompeu Fabra continua sent un referent fonamental.

D'altra banda, aquest any es posa en marxa l'Institut de Lingüística Aplicada, els objectius del qual podríem resumir-los dient que es tracta de continuar, en certa mesura, una branca del treball iniciat per Pompeu Fabra i sumar esforços en la normalització de la nostra llengua. L'Institut de Lingüística Aplicada pretén contribuir a resoldre els problemes i les necessitats que sobre el llenguatge tenen tota mena d'organitzacions socials (no només les que conceben, produeixen o comercialitzen productes lingüístics i culturals, sinó qualsevol organisme públic o privat d'una certa complexitat).

M'agradaria acabar la meva intervenció de la manera que he començat, amb unes paraules de Carles Riba, unes paraules en les quals Riba destaca el caràcter no tant d'imposició com de proposta amb què el propi Fabra concebia el conjunt de la seva obra. Al capdevall, no hem d'oblidar que l'objecte de treball de Fabra era la llengua i Fabra sabia perfectament que la llengua pertany al poble i és aquest, són els parlants els que finalment han de decidir. De manera semblant podríem dir que la universitat pública tampoc no és merament patrimoni dels universitaris sinó del conjunt de la societat a la qual serveix. Escriu Riba en el mateix pròleg que abans he esmentat:

«Un dels motius pels quals Pompeu Fabra mereix més la nostra admiració, i no vacil·lo a dir la nostra gratitud, és el coratge amb què renuncià a l'èxit fàcil; perquè també un filòleg és temptat a fer demagògia, i més dins d'un ambient com el que entorn d'ell creaven aquestes ingenuïtats. Així, no desdenyà mai cap avinentesa de declarar el caràcter provisional de la seva obra. No es tracta d'una modèstia de protocol, ni tan solament d'una actitud tàctica, sinó d'un concepte bàsic, adoptat sobre un coneixement rigorós del que és un període de fixació d'una llengua en unes circumstàncies determinades. Diria, precisant més, que tota la seva obra de gramàtic i de lexicògraf és una grandiosa, detallada, raonada proposta als escriptors i, amb ells, a la massa parlant culta: són ells, és ella, que tenen la darrera paraula.»

El funcionamiento de las universidades europeas. Sus similitudes con España

V Centenario de la Universidad de Santiago de Compostela. 26 de setiembre de 1995

Presentación

El objeto de esta intervención consiste en exponer sumariamente a) el funcionamiento de las universidades en diversos países europeos y, b) en particular, describir la forma en que se regulan las relaciones entre la Administración o administraciones educativas correspondientes y las universidades de cada Estado. Asimismo, para tener un panorama completo, es preciso analizar la estructura interna de las Universidades, es decir, los órganos fundamentales que las integran y sus competencias más importantes. Con ello se pretende contribuir al debate que se está llevando a cabo en España en torno a estas cuestiones y, al mismo tiempo, procurar enriquecerlo a la vista de las experiencias y modelos desarrollados en otros países.

En primer lugar, al emprender un análisis comparativo sobre temas educativos, es necesario recordar la dificultad que conlleva siempre en este ámbito la tarea de comparar. Debe tenerse en cuenta que la propia existencia de los Estados contemporáneos se refleja claramente en los sistemas educativos que cada Estado establece a los cuales imprime su idiosincrasia. La regulación del sistema educativo, junto con la emisión de moneda o el control de las fuerzas de seguridad, constituye una de las funciones emblemáticas del Estado tradicional. No debemos olvidar que la Universidad, aunque con un ámbito de actuación que va más allá de la educación, forma parte del sistema educativo y el marco de su funcionamiento, incluso su financiación –en muchos casos–, etc. depende en gran medida del Estado.

Selección de países

Naturalmente, el ejercicio de comparación que me propongo llevar a cabo en esta exposición sólo es posible si se acota su ámbito. En consecuencia, en este caso, además de hacer referencia al caso español, se ha optado por limitar el análisis a una serie de países significativos. Los países seleccionados son los siguientes: Suiza, Holanda, Alemania, Reino Unido y los países nórdicos, considerados estos últimos como un todo por su gran unidad histórica y geográfica.

Los motivos de esta selección no son puramente circunstanciales, sino que responden a razones objetivas. Así, la elección de Suiza viene determinada por haberse emprendido en este país una reforma muy reciente (fecha en 1994), que –como expondré más adelante– adopta una dirección concreta de un modo bastante radical. El caso de Holanda, donde se ha aprobado una nueva Ley sobre educación superior e investigación en 1993, es también muy relevante, ya que este país es uno de los que se hallan a la vanguardia en la adopción de políticas de planificación universitaria y la introducción de mecanismos de evaluación de la calidad de las universidades. La inclusión de Alemania, por su parte, no necesita demasiada explicación si se tiene en cuenta su peso específico en Europa. El Reino Unido resulta interesante tanto por el prestigio que tradicionalmente se ha atribuido a algunas de sus universidades como por la característica especificidad británica frente al resto de la llamada Europa “continental”. Finalmente, los países nórdicos, es decir, Dinamarca, Suecia, Finlandia y Noruega, han sido asociados habitualmente a unos niveles de bienestar y desarrollo elevados que merecen nuestra atención, especialmente, por la vinculación que se establece entre educación/formación y desarrollo.

Sin duda, se podrían analizar más países, pero la pretensión de esta intervención es dar una visión general de algunos modelos europeos sin ánimo de exhaustividad, poniendo énfasis en unos u otros aspectos (por otra parte, el tiempo disponible tampoco lo permitiría). Resulta, pues, ineludible excluir algunos países que cuentan con sistemas universitarios de interés.

A pesar de la diversidad señalada, también es posible encontrar puntos de conexión entre el grupo de países analizado. Me gustaría destacar dos características comunes especialmente significativas. En primer lugar, todos ellos son (como se puede observar) países europeos y, además, a excepción de Suiza, pertenecen a la Unión Europea –ámbito territorial en el cual los titulados y profesionales de dichos Estados pueden circular libremente–. En segundo lugar, excepto en el Reino Unido, en todos ellos (a diferencia de lo que sucede con otros niveles educativos) los sistemas universitarios son básicamente públicos, lo cual significa que la presencia del sector privado en este ámbito es escasa y la financiación de las universidades en gran medida corre a cargo del Estado (incluso en el Reino Unido, a partir de los años 60 el Estado puso en marcha el sector público de educación superior, el cual, controlado por el propio Gobierno, ha absorbido la mayor parte del incremento del sistema educativo superior). Estos puntos de conexión o características comunes son necesarios para que la comparación planteada sea viable y relevante.

Como comprobarán, se ha dedicado mayor atención a los sistemas no españoles. El auditorio conoce muy bien nuestra organización, su funcionamiento, sus déficits y los aspectos satisfactorios, aunque puede no coincidirse completamente en la valoración de los diversos extremos.

1. España

Sobre el caso español, por razones obvias, no voy a extenderme demasiado. Sólo quiero poner de manifiesto que la adopción de un marco institucional con autonomía y participación en la estructura de gobierno de las universidades se llevó a cabo con retraso en comparación con la mayoría de países examinados. Aunque, sin duda, el reconocimiento de la autonomía universitaria en la Constitución española de 1978 constituye un hito relevante, no podemos hablar de cambios de alcance institucional hasta la Ley de 1983. Sin embargo, en la mayoría de países descritos los mecanismos de democratización y de participación en el gobierno de las universidades de los diversos sectores implicados se introducen a partir de los años 60 y 70. En los años 80 en algunos de ellos (Reino Unido y Holanda, como casos más significativos) ya encontramos, no exactamente una rectificación, pero sí la aparición de una actitud de los gobiernos hacia las universidades que, en demanda de una mayor eficiencia en el uso de los recursos asignados, introduce modificaciones significativas tanto en el control centralizado que continúa ejerciendo el Estado –aunque en ocasiones quizá bajo formas más sutiles– como en la estructura de gobierno y dirección de la institución. Por otra parte, algunos rasgos de esta actitud gubernamental también los empezamos a encontrar en estos momentos, tanto a nivel de los órganos del Estado (Ministerio de Educación y Ciencia y Consejo de Universidades) como de las comunidades autónomas (gobiernos autonómicos). Una muestra de esta política, por ejemplo, es la adopción, en diciembre de 1995, del primer Plan Nacional de Evaluación de la Calidad de las Universidades por parte del Ministerio de Educación.

Brevemente, podemos considerar que la distribución de poderes en la universidad española se encuentra a medio camino entre la centralización y la autonomía. Las distintas administraciones públicas conservan prerrogativas muy importantes, pero al mismo tiempo las universidades cuentan con cierto margen de actuación.

Los poderes más importantes que detenta el Gobierno central son los siguientes:

- La garantía del derecho al estudio y las condiciones de acceso y admisión.
- La determinación de los títulos oficiales.
- El estatuto del profesorado.

A las Comunidades Autónomas corresponden, entre otras, las siguientes competencias:

- La distribución de la dotación global del presupuesto de educación.
- La posibilidad de crear nuevas universidades.

Las universidades, por su parte, son responsables de:

- La gestión de sus recursos propios.
- La elección de su modo de organización interna.
- El reclutamiento del profesorado (en cuanto a la convocatoria de plazas).
- La creación de estudios propios.

El Consejo de Universidades está encargado de las funciones siguientes:

- La elaboración de una estrategia global: planificación, coordinación y seguimiento del sistema.
- La homologación de los planes de estudio.
- La asistencia técnica a las comunidades autónomas y al Ministerio.

En cuanto a los Consejos Sociales, permítanme destacar que es el órgano en que se discute y aprueba el presupuesto de las universidades.

Esta distribución de competencias –como veremos más adelante– sitúa a España en una posición central entre los sistemas de mayor centralización y los de autonomía.

2. Suiza

La educación en Suiza no es competencia de la Confederación Helvética, lo que equivale a decir que no hay un modelo suizo de educación. Teniendo en cuenta que existen veintisiete cantones y tres medios cantones, cada uno se organiza según sus necesidades y sobre todo según sus posibilidades financieras. Por esta razón, existen incluso cantones que renuncian a tener universidad, y pagan una cuota a los otros cantones según el número de estudiantes que se matriculan en sus universidades.

En la opinión pública se consolida la necesidad de un bachillerato federal y va ganando terreno la armonización de los calendarios académicos entre cantones. Esta cohesión va marcada por la pertenencia lingüística y las exigencias de racionalización de los recursos financieros. Hay dos grandes bloques de universidades: las de habla alemana y las de habla francesa. En la cuestión de gobierno de las universidades hay, por tanto, tantos sistemas como cantones. La normativa procede de las respectivas cámaras legislativas cantonales y velan por su aplicación los departamentos de instrucción pública de cada ejecutivo cantonal. Hemos de señalar que en

la universidad suiza por regla general manda hoy el poder político. El popular refrán de “quien paga manda” allí es una realidad.

Aquí examinaremos únicamente el modelo de la universidad de Ginebra que forma parte del bloque de universidades de lengua francesa (la *Suisse romande*) que se han dotado de un organismo intercantonal: *la Conférence des recteurs des universités de la Suisse romande*, que marca una política común.

La influencia del Consejo de Estado en los órganos de gobierno de la universidad es amplísima y se ha visto reforzada por una nueva ley del Consejo de Estado de la República del Cantón de Ginebra de 20 de octubre de 1994, que dota de nuevos poderes al Consejo Académico – Consejo Social–, en detrimento del Consejo de la Universidad, que podríamos comparar a la Junta de Gobierno, reforzando además las competencias del Rector.

En la cabeza de la institución se sitúa el Rector que tiene unas amplísimas competencias, entre otras, las siguientes:

- Define la política general de la universidad.
- Dirige la elaboración de los planes plurianuales.
- Establece los informes de gestión anual.
- Prepara el proyecto de presupuesto.
- Estudia los proyectos de reglamento de estudios y de organización de las facultades y escuelas.
- Propone al gobierno cantonal la creación, modificación o supresión de estudios.

El Rectorado se compone por el Rector que lo preside, tres Vicerrectores y el Director de la Administración. El Rectorado es asistido por un Secretario General que actúa bajo las órdenes directas del Rector. Hasta 1994, todos ellos eran escogidos entre los profesores ordinarios y elegidos por el Consejo Universitario –Junta de Gobierno– por un período de 4 años. La decisión del Consejo Universitario era sometida a la aprobación del ejecutivo cantonal.

El Consejo Académico –Consejo Social– hasta la ley del 94 tenía una función puramente consultiva. La nueva norma le dota de amplísimos poderes hasta ahora reservados al Consejo de la Universidad –Junta de Gobierno–. Sus competencias son las siguientes:

- Aprobar el presupuesto.
- Aprobar el programa de política general de la universidad.

- Aprobar el informe de gestión anual.
- Emitir un dictamen sobre los planes de desarrollo plurianuales.
- Emitir un dictamen sobre la creación, mantenimiento o supresión de los estudios.
- Es además el órgano consultivo del rectorado para los problemas esenciales ligados a la coordinación de la docencia y la investigación a escala regional, nacional e internacional.
- Puede interrogar al rectorado sobre todos los temas que afecten a la gestión y desarrollo de la universidad.
- Sirve de enlace entre la universidad y las colectividades económicas, sociales y culturales de la ciudad.

Su composición actual refuerza el poder del Consejo de Estado cantonal y de la sociedad y reduce el de los otros colectivos de la universidad. Está formado por:

- Un Presidente nombrado por el Consejo de Estado, que puede ser miembro o no de la Comunidad Universitaria.
- Cinco miembros externos a la universidad nombrados por el Consejo de Estado.
- Cinco miembros de la Comunidad Universitaria designados por el Consejo de Universidad donde al menos ha de haber un representante de los estudiantes y uno de los ayudantes.

Los decanos, presidentes de escuela y directores de instituto asisten a las sesiones con voz pero sin voto. El mandato es de cuatro años, con posibilidad de reelección consecutiva dos veces.

La nueva ley de 20 de octubre de 1994 ha creado una nueva comisión de elección de rector formada por:

- El presidente del Consejo Académico.
- Los cinco miembros externos a la universidad de dicho consejo.
- Dos decanos designados por el conjunto de decanos, presidentes de escuela y directores de instituto.
- Cinco miembros del cuerpo docente de la universidad designados por el Consejo de Universidad (Junta de Gobierno).

Esta comisión procede a la designación de rector que es nombrado por el ejecutivo cantonal.

El Consejo de la Universidad (Junta de Gobierno) se compone de:

- Doce miembros del cuerpo docente, al menos uno de cada facultad o escuela.
- Seis colaboradores de docencia e investigación.
- Seis estudiantes.
- Tres miembros del PAS.

Entre sus funciones se encuentran las de:

- Aprobar los planes de desarrollo plurianuales.
- Adoptar los reglamentos generales de la universidad.
- Aprobar los reglamentos de estudio y de organización de las facultades y escuelas propuestos por el rector.
- Examinar los informes que le presenta el rectorado, emitiendo un dictamen.

El presidente, escogido entre los profesores miembros del Consejo, es elegido por éste.

El Senado –Claustro–, órgano consultivo, está formado por todos los miembros del cuerpo docente cuya dedicación sea igual o superior al 50%. Ha de ser informado del informe de gestión anual, puede interrogar al rectorado sobre todas las cuestiones relativas a la universidad y emitir recomendaciones, y es además garante del cumplimiento de la libertad de cátedra.

En definitiva, la reforma introducida en Suiza constituye un ejemplo paradigmático de un cambio en las relaciones entre el gobierno y la institución universitaria. Este cambio, introducido por presión de la demanda social, implica que el rector se convierta en una figura que, más que responsable ante los miembros de la propia corporación, debe rendir cuentas (no exclusivamente pero sí principalmente) ante el Gobierno, entendido éste como representante de los intereses de los ciudadanos, de quienes –en última instancia– depende la financiación de la educación superior.

3. Holanda

El sistema de educación superior holandés, al que pueden acceder los ciudadanos que tengan un diploma de educación secundaria, se puede dividir en tres sectores:

- Las trece universidades.
- Los 78 centros de formación profesional superior (HBO).
- La Universidad abierta.

De las trece universidades existentes en Holanda, tres son tecnológicas, una agrícola y las nueve restantes “generales”. La primera universidad en Holanda se fundó en Leiden en 1575. La más nueva es la Universidad de Limburg situada en Maastrich y fundada en 1976. La universidad más grande es la de Ámsterdam, con 23.000 estudiantes, y la más pequeña la de Wageningen, con unos 5.600. La media de estudiantes por universidad se sitúa en torno a los 12.000.

Actualmente todas las universidades se rigen por la Higher Education an Research Act, promulgada en 1993. Esta nueva ley rompe con años de tradición de regulación fragmentaria de esta materia, unificando la regulación de los HBO, las universidades y la Universidad abierta. Además, en la misma ley se trata de los hospitales universitarios y de dos centros de investigación: la Real Academia Holandesa de Artes y Ciencias (Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences) y la Biblioteca Real (Royal Library). La Ley de 1993 deroga las diversas leyes anteriores y sustituye toda la legislación que regulaba otros aspectos de la educación superior holandesa. Se establece un período de adaptación de 4 años (hasta 1997) para permitir que tanto las instituciones como los estudiantes puedan completar los planes de estudio iniciados antes de 1993.

Algunos de los cambios más importantes introducidos por la Ley de 1993 se asemejan a la reforma universitaria española introducida con la LRU. Así, por ejemplo, se ha aumentado la autonomía de las instituciones (universidades y HBO) en materia de planes de estudios, ya que los contenidos y objetivos educativos de dichos planes son fijados en mayor medida por los centros de educación superior y no tanto por el gobierno nacional. Se exceptúan los estudios de Ciencias de la Salud y Arquitectura, que están sometidos a unos requisitos legales específicos. Como resultado de todo ello, en muchos casos dos planes de estudios de la misma especialidad ofrecidos por dos instituciones distintas no tienen por qué ser iguales.

Por otra parte, la duración de los planes de estudios –de modo similar a España– no se expresa en años sino en créditos. Un crédito equivale a 40 horas de estudio, incluyendo clases prácticas y teóricas, prácticas fuera de la institución y trabajo personal.

Otra novedad significativa de la Ley de 1993 es la creación de un Registro Central de Planes de Estudio de Educación Superior (CROHO), bajo el control del Ministerio de Educación y Ciencia. Los planes de estudio de las universidades deben figurar en este Registro 1) para recibir

financiación del gobierno, 2) para su homologación y la validez de los títulos en relación con el ejercicio profesional y 3) para que los estudiantes puedan obtener becas y ayuda financiera.

Las universidades holandesas tienen una estructura de gobierno colegiada y democrática. La estructura actual es originaria de los años 60 y fue motivada por las protestas de los estudiantes y los profesores ayudantes que se quejaron de su falta de participación en el gobierno de la universidad. Tradicionalmente las universidades holandesas habían sido gobernadas por los catedráticos. Estas reivindicaciones forzaron al Gobierno a implementar un sistema más democrático y participativo en las universidades.

Los órganos que componen la universidad son los siguientes:

En el ámbito central:

- El Consejo Ejecutivo (*Executive Board*).
- La Junta Universitaria (*University Council*).

En el ámbito de la Facultad:

- La junta de Decanos de Facultad (*Council of faculty Deans*).
- El equipo decanal (*Faculty Board*).
- La junta de Facultad (*Faculty Council*).

El Consejo Ejecutivo, máximo órgano de la universidad, está formado por tres personas: el Rector, elegido por la Junta de Decanos entre los catedráticos, y dos miembros más, designados por el Ministerio de Educación y Ciencia. Es responsable de la dirección de la universidad y de la planificación estratégica a largo plazo, y debe rendir cuentas ante la Junta Universitaria (*University Council*) en lo referente a las líneas de política general y el presupuesto.

El Consejo Ejecutivo es controlado por la Junta Universitaria (*University Council*) cuya función más importante es decidir el presupuesto. Los miembros de esta Junta incluyen personal académico, personal administrativo y estudiantes. Todos ellos son escogidos por el sector al que representan. Este Consejo está formado además por un máximo de cinco representantes del mundo no universitario.

Las facultades de la universidad tienen una estructura similar de gobierno. La dirección de la facultad está en manos del Equipo decanal formado por el decano, un secretario y dos miembros más. El decano es escogido por la Junta de Facultad entre el cuerpo de catedráticos.

Este órgano es controlado por la Junta de Facultad que, al igual que la Junta Universitaria, está formado por representantes de todos los colectivos de la comunidad universitaria. Además, todas las facultades tienen un administrador que se encarga de la vida diaria de la facultad.

La Junta de Decanos (*Council of faculty Deans*) está formada por todos los decanos de las diferentes facultades de la universidad. El rector preside las reuniones de este consejo, pero no tiene derecho a voto.

Si examinamos las funciones de los diferentes órganos de gobierno, veremos que el Consejo Ejecutivo tiene un doble papel, por un lado, a) prepara e implementa las decisiones de la Junta Universitaria y por otro, b) actúa como un ejecutivo independiente, el cual es responsable ante el Ministerio, que además nombra a sus miembros. Este doble papel se repite a nivel de facultad en el equipo decanal, donde las decisiones sobre el contenido de la docencia y la investigación son potestad de los departamentos.

Al mismo tiempo, los recursos destinados a las facultades se deciden a nivel central institucional a través de negociaciones entre el Consejo Ejecutivo y los equipos decanales. El poder de asignación de recursos del Consejo Ejecutivo le proporciona un instrumento para ejercer influencia de una manera indirecta en las políticas de las facultades. Esto puede llevar a situaciones de tensión entre las autoridades académicas del ámbito general (Universidad) y de ámbito particular (Facultad).

En los últimos años, el sistema que acabamos de examinar está siendo muy criticado. Ni el personal de Administración, ni los estudiantes han demostrado mucho interés en la elección de sus representantes: los porcentajes de participación de estos colectivos se sitúan entre un 30 y un 50%. Además, el funcionamiento de las Juntas Universitarias ha sido poco eficaz en muchas instituciones. Por ello, la Universidad de Nijmegen, por ejemplo, en 1993 –con conocimiento y aprobación del Gobierno– redujo los poderes de su Junta Universitaria y acordó que ésta no decidiría el presupuesto.

En conjunto, parece que estamos asistiendo a un proceso gradual de pérdida de democratización. Existe, sin embargo, un consenso entre las universidades acerca de la

necesidad de que los diferentes colectivos de la comunidad universitaria sigan participando en el gobierno de la universidad. La organización actual puede desaparecer pero el principio fundamental de la democracia continuará bajo una forma diferente.

4. Alemania

Alemania es uno de los países de la UE donde existe una gran tradición de intervención del gobierno en la educación superior. El 98% de los estudiantes universitarios están matriculados en instituciones públicas. Todos los gastos de funcionamiento de las universidades son cubiertos por el Estado. Esto no significa que no exista la autonomía universitaria en este país. Este principio, que nace en la universidad de Berlín a principios del siglo XIX, ha estado siempre presente con mayor o menor fuerza, con la excepción de la era nazi, en la vida universitaria alemana.

Con unas pocas excepciones, las instituciones de enseñanza superior de este país son instituciones públicas que dependen del *Länder* pero gozan a su vez de autonomía. Además de financiar la educación universitaria, la acción gubernamental fija el marco legal de la autonomía universitaria.

La base legal de la enseñanza universitaria en la República Federal de Alemania viene dada por la ley marco de la enseñanza superior (*Hochschulrahmengesetz*) y por las leyes que regulan la enseñanza superior en los *Länder*. La ley marco fija los objetivos y los principios generales de la organización de la enseñanza universitaria: estudios, enseñanza, investigación, cuestiones relacionadas con el personal y la administración. Las leyes de los *Länder* regulan estos asuntos de manera más detallada basándose en la legislación marco. Estas normas son aplicables a todas las instituciones de enseñanza superior, incluso las privadas. La ampliación de instituciones existentes y la creación de nuevas universidades es competencia de la federación y de los *Länder*.

Hasta los años 60, la autonomía universitaria era controlada por los *Ordinarien* (Catedráticos). La unidad más importante de auto-administración era la cátedra, asociada casi siempre a un instituto o seminario. En este contexto el *Ordinarius* era libre para tomar las decisiones que afectaban a la docencia, la investigación, el personal y el presupuesto. Las Facultades estaban formadas por una asamblea de *Ordinarien* y eran responsables de las cuestiones más generales que afectaban a la docencia y a la investigación. Por encima de las facultades, con responsabilidad de coordinación y dirección de la universidad, estaban el Senado y el Rector, el cual era escogido entre los miembros de la universidad por un año. Debido a la extraordinaria posición de poder que ostentaban los *Ordinarien* en este sistema, la universidad alemana era

calificada de *Ordinarienuniversitat*. El resto de miembros de la comunidad universitaria, el personal docente, los estudiantes y el personal administrativo, eran excluidos de todos los procesos de toma de decisiones.

Los expertos coinciden en señalar los años 60 y 70 como la época de mayor influencia gubernamental en la educación superior. Se llevaron a cabo importantes reformas. Se reforzó el papel de las instituciones de enseñanza superior eliminando las diferencias entre la administración académica universitaria y la administración general supervisada directamente por el ministro de educación. El puesto de rector fue reemplazado en la mayoría de *Landers* por el de Presidente. Éste juega el doble papel de controlar la administración propiamente académica y la general. En los *Länder* donde se conservó la figura de rector las diferencias entre una y otra fueron reducidas. Los rectores y presidentes dejaron de ser unos meros símbolos de auto-administración elegidos para un período de uno o dos años. Pasaron a ser figuras poderosas cuyos mandatos se ampliaron a períodos de cuatro a ocho años. Los catedráticos tuvieron que compartir sus poderes dentro de la universidad con los profesores ayudantes, los estudiantes y el personal de administración.

En definitiva, cuando las universidades evolucionaron y se convirtieron en grandes empresas dedicadas a la investigación y a la docencia, el sistema de la *Ordinarienuniversitat* demostró ser claramente ineficaz. Los principales objetivos de la reforma incluían la reorganización de las instituciones en unidades más manejables, el refuerzo de la administración central, la profesionalización de la gerencia, y la democratización del proceso de toma de decisiones dándole a todos los colectivos existentes en la universidad el derecho de voto en los diferentes comités universitarios. En este contexto, apareció la noción de universidad de estructura colegiada y la cuestión de la distribución de votos entre los diferentes colectivos abrió encarnecidos debates.

Dirección de las universidades

La universidad actual es dirigida por un Rector o un Presidente. Su mandato, que ejerce en dedicación exclusiva, dura cuatro años como mínimo. Esta función puede ser también ejercida por un Comité Presidencial, pero al menos uno de los miembros del Comité ha de tener dedicación exclusiva.

Este sistema representa un cambio con respecto a la situación tradicional donde los rectores eran elegidos por períodos más cortos. Se tiende a un sistema más profesionalizado de dirección de las instituciones donde incluso pueden optar al cargo de Presidente personas externas a la institución, con el único requisito de tener un título universitario y experiencia profesional en el campo de la gestión y la investigación. La intervención del *Länder* lleva a que

el ministro responsable pueda vetar a un candidato a presidente o una designación. Por otra parte, se ha creado una nueva figura, el Canciller (*Kanzler*), que tiene el cargo de alto funcionario administrativo de la universidad, administra el presupuesto y rinde cuentas de su gestión ante el Rector o Presidente. El Canciller ha dejado de ser un representante del Ministerio de Cultura en la Universidad –como ocurría anteriormente con el *Curator*– para convertirse en miembro de la propia universidad.

Organización

El *Fachbereich* (departamento), que algunas leyes de los *Länder* llaman *Fakultat* (Facultad), es la unidad de base en la organización. Todos los asuntos relacionados con la docencia y la investigación son competencia del *Fachbereichsrat* (consejo de departamento), su presidente es el *Fachbereichssprecher* o *Dekan* (portavoz del departamento o decano) que debe ser un catedrático miembro del Consejo.

Existen dos órganos colegiados a nivel central. Uno de ellos es el Parlamento de la institución (llamado también consejo, convento, consistorio, el gran senado o la asamblea según las diferentes leyes de los *Länder*) donde están representados todos los colectivos de la universidad. Sus funciones más importantes son a) la aprobación de los estatutos que necesitan la ratificación del *Land*, es decir del ministerio de educación y ciencia competente y b) elegir la dirección de la universidad.

Otro órgano colegial es el Senado (Junta de Gobierno), que decide sobre los asuntos de la vida diaria de la institución. Decisiones sobre el presupuesto, el número de plazas ofertadas, la creación de departamentos y unidades específicas, líneas generales de investigación, normas de exámenes y ratificaciones de los nombramientos del personal docente hechos por los departamentos, son sus tareas fundamentales.

Los colectivos representados en los órganos colegiales, que tienen cuotas de participación diferentes, son cuatro: los catedráticos, el resto de personal docente, los estudiantes y el personal administrativo. La composición de los grupos y el derecho al voto están condicionados por la calificación, la función, la responsabilidad y el grado de implicación de los miembros de la universidad en el asunto de que se trate. En general en asuntos y comisiones de investigación, docencia y nombramiento de profesores, los catedráticos disponen de la mayoría de escaños y votos.

Como hemos visto, la reorganización interna de las instituciones de enseñanza superior es el resultado de un largo proceso desarrollado en un clima de intensos debates en las propias

universidades y de un acusado intervencionismo por parte de la Administración. A pesar de que siguen existiendo críticas contra la “burocratización” y la ineficacia de los diferentes órganos colegiados, la reorganización se encuentra actualmente en un punto muerto. Existe un sentimiento generalizado que las instituciones no pueden estar replanteándose continuamente su propia estructura.

5. Reino Unido

En el Reino Unido se observa una tendencia a aumentar el control gubernamental sobre el sistema de educación superior (Bauer, 1988). Y es que como afirma Sizer (1990), el hecho más importante que se ha producido en la educación superior británica en los últimos tiempos ha sido la elección de Thatcher como primera ministra. Para entender el por qué la *Education Reform Act* de 1988, que entró en vigor durante el mandato del gobierno conservador, reformó drásticamente el sistema de educación superior británico es necesario hacer un poco de historia.

Hasta mediados de los años 60 era habitual hablar de un sistema de educación superior dividido en dos sectores:

El universitario formado actualmente por 48 universidades y donde las más antiguas, Oxford y Cambridge, fueron creadas hace años y las más nuevas durante la expansión de los años 60. Todas legalmente independientes, con un presupuesto propio, responsables de la contratación de su profesorado y personal de administración, capaces de expedir títulos y seleccionar a sus propios estudiantes.

El segundo sector es el de las Politécnicas y los Colleges, creados en su mayor parte durante los años sesenta y setenta, los cuales hasta 1988 (*Higher Education Act*) dependían de las autoridades locales, donde los académicos eran contratados como los profesores de enseñanza secundaria y donde los títulos eran expedidos bajo la tutela del Council for National Academic Awards (CNAA) o por una universidad. El número medio de estudiantes por institución en estos centros es de 6.000, con una población estudiantil total de 370.000 en el curso 1991-92, existiendo en la actualidad 33 politécnicos y aproximadamente 400 colleges donde se ofrece algún tipo de cursos de educación superior.

Estos dos sectores recibían ayudas substanciales procedentes de los fondos públicos. Las politécnicas y los colleges los recibían de las autoridades locales y las universidades,

directamente del gobierno central previo informe de un organismo independiente formado por académicos, el *University Grants Committee* (UGC).

Así, a principios de los años 60, el *Robbins Report* sobre la educación superior legitimó los planes de expansión y la conversión de varios *Colleges* en universidades y la creación de nuevas universidades. En los siete años que siguieron, el número de universidades y estudiantes se dobló. En 1965 el gobierno laborista del momento reafirmó y reestructuró el sistema dual de educación superior. Tenía que existir, por un lado, un sector universitario independiente y, por otro lado, un sector público controlado, donde varios cientos de *colleges* pudiesen ofrecer algunas licenciaturas y donde 30 nuevos politécnicos se concentrasen exclusivamente en educación superior. La idea era que los dos sectores fueran diferentes pero tuviesen un mismo estatus. Se pretendía que el sector público fuera menos costoso de administrar que las universidades, más controlable y más abierto a las exigencias de la industria y del comercio.

El paso del tiempo convirtió a los politécnicos y *colleges* en instituciones capaces de ofrecer una gran oferta de cursos a nivel de licenciatura y de postgrado. Se dio la paradoja de que la docencia en estos centros era, en algunos casos, de mucha mejor calidad que la que se ofrecía en las universidades.

Cuando el gobierno de Margaret Thatcher llegó al poder en 1979 decidió reducir el gasto público en educación, incrementar su eficacia y reformar el sistema educativo para adecuarlo a las nuevas necesidades de las empresas. El gobierno también tuvo que enfrentarse a un problema demográfico que supuso un incremento de entre un 20 y un 30% del número de estudiantes de educación superior. El ejecutivo decidió al mismo tiempo recortar drásticamente la financiación de las instituciones de enseñanza superior en un 17% respecto a los tres años precedentes.

En 1984, después de fuertes discusiones entre el gobierno y las universidades, se elaboró el llamado informe Jarrat en el que se recomendaba un cambio importante en el funcionamiento de las universidades, promoviendo nuevas técnicas de gestión y nuevas pautas de rendimiento. Este informe fue muy criticado ya que, según sus detractores, estaba basado en consideraciones más políticas que científicas. Desde abril de 1989 y como consecuencia de la *Education Reform Act* (1988) los politécnicos y *colleges* son instituciones autónomas, libres del control de la autoridad local. Cada una de ellos tiene sus órganos de gobierno, donde existe una alta proporción de representantes de la industria y el comercio, son libres en la contratación de su personal, de programar sus cursos y en la política de admisión de sus estudiantes. Sin embargo, están sometidos a un riguroso control por parte del Her's Majesty Inspectorate, formado por inspectores que no pertenecen al mundo académico y visitan las

instituciones para controlar la docencia que imparten, incluso entrando en las clases. Sus recomendaciones son tenidas en cuenta en las asignaciones de recursos.

El papel de la educación superior en Gran Bretaña ha sido recientemente objeto de gran polémica. El Gobierno publicó en 1991 un documento sobre el tema "Higher Education: A New Framework" (La educación superior. Un nuevo panorama), informe que fue seguido de sendos balances sobre la educación superior en Inglaterra, Escocia y Gales. Las propuestas derivadas de dichos informes fueron a grandes rasgos las siguientes:

- Creación de un sistema de educación superior, con una estructura de financiación centralizada;
- La supresión del Council for National Academic Awards (CNAA);
- La introducción de nuevos métodos para garantizar la calidad en las instituciones;
- La extensión de los poderes de emisión de títulos a los politécnicos y otras instituciones y
- La autorización para que los politécnicos pudieran llamarse universidades.

La desaparición del sistema dual de universidades y politécnicos/colleges se materializó en una Ley de 1992. El nuevo sistema pretende ser más diversificado, abierto a un mayor número de estudiantes, con una mayor oferta académica y más flexible (por ejemplo, ya se permite incrementar el número de estudiantes a tiempo parcial). Un sistema que debe abrir nuevas oportunidades. Los esfuerzos se concentran ahora en asegurar que el nuevo sistema unificado combine lo mejor de los dos sistemas anteriores.

Los recortes presupuestarios del Gobierno que he mencionado anteriormente han ido acompañados de un mensaje dirigido tanto a las universidades como a las empresas y el comercio. A las universidades, el gobierno advierte de la necesidad de buscar fondos adicionales fuera de los presupuestos públicos. Al mundo empresarial le pide que contribuya en mayor medida al desarrollo de la educación superior financiando la investigación y becando a los estudiantes. Menos fondos públicos y más participación de las empresas constituye en cierto modo una "privatización" encubierta de la enseñanza superior.

La contribución de las empresas puede tener un alto precio. Los inversores siempre quieren obtener beneficios. Esto se puede traducir, a corto plazo, en un descenso en el número de estudiantes de Humanidades y Ciencias Sociales y un incremento de la oferta en titulaciones con una clara vocación profesional enfocada a la demanda real de las empresas. En cuanto a la investigación, el problema puede ser aún mayor. Se puede producir la situación de que los investigadores abandonen las líneas de investigación no consideradas productivas para atender la demanda empresarial.

Otra consecuencia sería el poder que estas empresas ejercerían en la propia estructura de gobierno de las instituciones. Ya han aparecido en las universidades inglesas rectores alarmados por la posibilidad de que bajo el argumento de sistema ineficaz de cara a las relaciones con las empresas, los académicos pierdan el peso específico que ostentan a favor de los representantes de éstas.

6. Los países nórdicos (Dinamarca, Finlandia, Islandia, Noruega y Suecia)

El hecho de tratar en bloque a estos cinco países no es casual. La cooperación institucional e informal entre ellos es un hecho e incluso en la actualidad existen diversas instituciones comunes, entre las cuales podríamos citar al *Nordic Council*, órgano de cooperación entre los parlamentos y gobiernos de estos países, el *Nordic Industrial Fund*, que promueve la cooperación industrial y tecnológica, o el *Nordic Investment Bank*, que atrae capital extranjero a estos países. Esta cooperación formal va acompañada de una colaboración informal entre los cinco estados soberanos y las tres regiones autónomas (las Islas Faroe, Groenlandia y Aland). No existe, sin embargo, una unión política o económica, ni un tratado de defensa común, ni siquiera una alianza en materia de política exterior. A pesar de las afinidades culturales, la historia común y los valores compartidos, el concepto de Nación-Estado ha prevalecido.

En materia de educación, el *Nordic Council* financia el programa NORDPLUS, programa réplica del ERASMUS que fomenta la cooperación e intercambio de estudiantes entre las instituciones de enseñanza superior de aquellos países.

Historia

Las Universidades de Uppsala y Copenhague fueron las primeras universidades creadas en los países nórdicos; se fundaron en 1477 y 1479, respectivamente. Suecia y Dinamarca dominaban en aquella época el área nórdica. Como consecuencia de la expansión territorial sueca en el siglo XVII, se fundó en 1640 la Academia Real de Abo en el suroeste de Finlandia; la universidad de Lund se creó unas décadas más tarde, después de que el sur de Suecia, antes territorio danés, fuera reconocido como parte del territorio sueco. La Universidad de Oslo nació en 1811. En 1828 la Academia de Abo se trasladó a Helsinki y se convirtió en la Universidad Imperial Alexander.

Durante mucho tiempo, estas cinco universidades eran las únicas existentes en los países nórdicos. Hubo que esperar hasta finales del siglo XIX para que se crearan nuevas

universidades: la Universidad de Estocolmo en 1878 y la de Gothenburg en 1891. La primera mitad del siglo XX fue un período de fuerte crecimiento del número de universidades. La Universidad de Islandia se fundó en 1911. En Finlandia, se creó una nueva universidad de lengua sueca, la Academia de Abo en 1918, las universidades de Turku y la de Tampere nacieron en los años 20. En Dinamarca la Universidad de Aarhus en 1928, mitad que la segunda universidad de Noruega, la Universidad de Bergen, se creó en 1948.

Hay que señalar, sin embargo, que la mayoría de escuelas profesionales precedieron la creación de las universidades. Es el caso del *College of Fine Arts* en Estocolmo y de la *Royal Danish Academic of Fine Arts* que datan del siglo XVIII. Generalmente, en cada capital se creó una escuela de este tipo. Muchas de ellas, con el paso del tiempo, se integraron en las universidades existentes.

Podemos afirmar que la gran expansión institucional empezó en los países nórdicos en los sesenta y culminó en 1970, cuando se crearon más de 25 nuevas universidades y escuelas. Esta expansión fue motivada por el deseo de los gobiernos de promover el acceso a la educación superior eliminando los condicionantes de la situación geográfica o la procedencia social. Así, los países nórdicos cuentan en la actualidad con una red de más de cien universidades y escuelas de educación superior, muy diferentes unas de otras en cuanto a estructura y tamaño. Podemos encontrar desde universidades tradicionales con más de 30.000 alumnos a pequeñas universidades locales con unos cientos de estudiantes e incluso escuelas como la de teatro con menos de cien estudiantes.

Estructura

Las Universidades Nórdicas, con unas pocas excepciones, son instituciones públicas. En estos países la enseñanza universitaria abarca ámbitos distintos. Así, por ejemplo, en Suecia toda la educación post-secundaria pertenece al sistema universitario. En cambio, en Dinamarca algunos planes de estudio de formación del profesorado no forman parte del sistema universitario. Entre estos dos extremos se sitúan Islandia, Noruega y Finlandia.

En todos los países nórdicos el Parlamento crea y, en última instancia, gobierna las universidades. La mayoría dependen de los ministerios de educación. Como consecuencia, los profesores a tiempo completo y el personal administrativo son funcionarios. La mayor parte de la financiación de estas instituciones proviene tanto de los gobiernos respectivos como de subvenciones de todo tipo, ya que los estudiantes no pagan tasas de matrícula.

Tipos de institución:

- Universidades: este grupo está formado por las facultades de Humanidades, Ciencias Sociales y Ciencias Naturales. Son las instituciones que cuentan con una organización académica tradicional desde las nuevas universidades a las grandes “multiuniversidades” suecas que combinan universidad, escuelas profesionales y escuelas de artes y oficios. Las universidades más grandes tienen unos 35.000 estudiantes y las más pequeñas en torno a los 4.000.
- Escuelas independientes de agricultura, comercio, odontología, tecnología, etc.
- Escuelas artísticas: escuelas de teatro, arte y música. Dinamarca y Noruega tienen además escuelas de arquitectura.
- Universidades regionales: pequeñas universidades que no tienen recursos permanentes para investigación. En Suecia estas universidades (*colleges*) pertenecen al sistema universitario. En Noruega los *colleges* no tienen el estatus de universidad como tampoco los politécnicos finlandeses que se crearon en 1992.
- Universidades de las regiones autónomas: las pequeñas universidades de las islas Faroe, Groenlandia y Aland.

Como hecho diferencial hemos de señalar que las Universidades nórdicas no tienen responsabilidad formal en los temas que afectan a las actividades extra-académicas de sus estudiantes. Las residencias universitarias, los seguros escolares, las instalaciones deportivas, etc. son gestionadas y promovidas por fundaciones o autoridades locales. Las becas y préstamos de los estudiantes son también gestionadas por agencias independientes.

Aunque la enseñanza en estos países es totalmente gratuita, los estudiantes tienen que pagar una cuota a las asociaciones de alumnos por los servicios que reciben.

Organización

A Nivel Nacional

Todas las universidades nórdicas se rigen por decretos de sus respectivos parlamentos, que son quienes deciden la política general y los objetivos de las actividades de las instituciones. La tendencia actual, sin embargo, se dirige hacia una mayor autonomía local. Los Parlamentos

deciden también el presupuesto de la universidad de acuerdo con unos baremos: número de profesores, estudiantes, titulaciones ofrecidas, así como criterios de rendimiento académico.

A Nivel Universitario

En general, la universidad nórdica está dividida en Facultades, Departamentos y Servicios (las bibliotecas, los servicios informáticos, los servicios administrativos, etc.). Las universidades tienen autonomía a la hora de diseñar su estructura interna dentro de un marco que viene dado por el gobierno. La tendencia en los últimos años es dotar de una mayor autonomía a las instituciones también en este campo.

La estructura de toma de decisiones

Nivel Universitario	Gobierno	- Rectorado (Vice-Canciller / Presidente) - Administración (Director)
Nivel Intermedio	Junta de Facultad	- Decano - Administrador de Facultad
Nivel Departamental	Junta de Departamento- Jefe de Departamento	

El Vice-canciller (Rector) ostenta el máximo poder en la universidad. Las universidades finlandesas tienen también un canciller que representa a la universidad ante el gobierno y nombra parte del profesorado. Las escuelas profesionales y las universidades pequeñas no tienen normalmente este nivel intermedio. En algunas universidades existen juntas independientes según se trate de estudios de primer y segundo ciclo o de investigación y tercer ciclo. La razón más importante es la alta participación de los estudiantes en los procesos de decisión en el primer caso.

Tradicionalmente todos los miembros de las Juntas o los Consejos eran elegidos o nombrados entre estas tres categorías: los profesores, el personal de administración y los estudiantes. Los profesores (algunas veces juntamente con el personal de administración) ostentaban, como regla general, la mayoría en estos foros. En cambio, en estos momentos, en Dinamarca y Suecia, la mayoría de las Juntas cuentan con miembros que representan a la sociedad: políticos, empresarios, intelectuales o representantes de los sectores profesionales de los

estudios impartidos. En el caso de Suecia, estos miembros tienen actualmente la mayoría en los órganos de gobierno.

El poder de los diferentes órganos colegiados pertenecientes a los distintos niveles varía según la universidad. Generalmente, las juntas de facultad tienen mucho más poder en las grandes universidades que en las pequeñas. En éstas, la junta de la Universidad se ocupa también de los asuntos de facultad.

De acuerdo con la organización por niveles descrita anteriormente, las funciones que corresponden a cada órgano son distintas. A nivel general de universidad, la Junta Universitaria distribuye el presupuesto entre las diferentes facultades y ésta o el propio rector son responsables del nombramiento del personal. En el nivel intermedio, las facultades son relativamente autónomas y cada Junta de Facultad es responsable de dirigir sus asuntos, especialmente los que se refieren a asignaturas impartidas, planificación de la investigación y el otorgamiento de títulos. Finalmente, las Juntas de Departamento son responsables del trabajo diario.

Financiación

Anualmente, el Parlamento aprueba la mayor parte de la financiación que reciben las universidades, si bien una cantidad cada día mayor de recursos procede de otras fuentes de financiación. Los consejos de investigación nacionales, las fundaciones privadas o públicas y las ayudas que se reciben de la Unión Europea financian una parte substancial de la investigación universitaria. La financiación a cargo de las empresas y las agencias estatales y municipales va ganando importancia día a día. Las donaciones de particulares y especialmente los derechos históricos, como determinadas prerrogativas que poseen las universidades de Helsinki e Islandia son otra fuente de ingresos. De todas formas, la parte más importante del presupuesto de las universidades procede del Parlamento, teniendo en cuenta que no hay ingresos por matrícula ya que la enseñanza es totalmente gratuita. Esta financiación global se destina a cubrir todos los gastos generados por la actividad universitaria y normalmente va en función de unos parámetros típicos como son el número de estudiantes o los títulos expedidos anualmente. Existe, por supuesto, una gran flexibilidad dentro de la universidad para la asignación de recursos de las diferentes partidas. Esto es una gran novedad ya que antes el sistema era mucho más rígido.

Podemos afirmar que las cuestiones relacionadas con la educación superior y la investigación pasaron a ocupar un papel preponderante durante los años 80. En esta época se produjeron cambios en el sistema de gobierno de las universidades. Existe una mayor autonomía de las instituciones, si bien han crecido las presiones desde la sociedad y desde el Parlamento para

controlar el proceso educativo superior, así como un mayor control indirecto del Ministerio de Educación, que ha institucionalizado sistemas de evaluación y planificación estratégica en las instituciones. La idea subyacente de esta actitud es la de que la actual situación de autogobierno de las universidades exige, en contrapartida, una mayor dosis de responsabilidad por parte de las propias instituciones.

7. Algunas reflexiones finales

El papel del rector

Como se desprende de lo anteriormente dicho, la figura del rector se convierte en un punto clave en cuanto al funcionamiento ordinario de las instituciones universitarias, y las recientes reformas de la mayoría de los países considerados, sea cual sea la posición que adopten en el reparto de competencias entre el Estado y las universidades, parecen incrementar el papel del rector, concebido éste como alguien que debe rendir cuentas ante la sociedad. La tarea del responsable de los establecimientos universitarios, es decir, la tarea del rector resulta, entonces, enormemente compleja, fruto de la propia complejidad de las instituciones que dirige. Como dice Françoise Massit-Folléa –miembro del CNE francés, el Comité nacional de evaluación de instituciones públicas de carácter científico, cultural y profesional–, el rector, “como garante de una organización colegiada debe buscar el consenso; como interlocutor con las autoridades de tutela, debe evitar las tentaciones centrífugas; como “timonel” de una institución diversa y plural, debe actuar de modo que la institución encuentre y exprese su propia identidad; como representante de una corporación científica, debe responder a unas demandas de formación superior que se diversifican considerablemente; y, en muchos países, no puede ser reelegido tras un mandato de varios años”. Además, debe añadirse que, también en la mayoría de países –entre ellos España–, el rector no es un profesional de la gestión, que su compromiso con la gestión suele tener carácter eventual y no constituye su vocación principal.

En este contexto, alcanza una significación decisiva el sistema de designación para el cargo de rector. En este sentido, habría que tener en cuenta y combinar los requerimientos que se derivan de la autonomía institucional de las universidades, que es un dato constitucional, y aquellos que se derivan de las exigencias de responsabilidad social y muy concretamente de las características de una financiación pública. De esta manera no creo que sea realista pensar en un sistema puro de nombramiento por parte de la administración educativa ni en fórmulas que puedan conducir a momentos de conflicto si una decisión formal exterior se apartara de la propuesta generada en el seno de la propia institución.

Sin embargo, tengo el convencimiento que es imprescindible revisar el sistema vigente con una clara finalidad reequilibradora. Creo que en la prefiguración de la alternativa debe prescindirse de criterios meramente corporativos como asimismo de las pautas propias de una contienda electoral política.

En esta perspectiva, podría esbozarse una propuesta construida a partir de una diferenciación entre la fase de propuesta o candidatura, a cargo de una representación paritaria de la comunidad académica y la administración educativa, y la fase de elección, que como sucede actualmente quedaría residenciada en el órgano colegiado de más amplia participación, que se pronunciaría sobre un único candidato. El nombramiento por la administración de tutela continuaría teniendo el carácter meramente formal actualmente previsto.

Relación entre gobierno y educación superior

Una de las finalidades que me proponía en esta intervención –como he dicho al comienzo– consistía en averiguar cómo ha evolucionado la relación entre el gobierno y las instituciones de educación superior, especialmente las universidades, así como qué perspectivas de futuro se presentan en estos momentos.

Guy Neave y Frans A. Van Vught, dos reconocidos expertos en política y planificación de la educación superior, se preguntaban ya en 1991 si los sistemas de educación superior en Europa Occidental se encontraban entonces, como Prometeo, encadenados a una roca con el águila del recorte presupuestario y la intervención gubernamental devorando diariamente sus entrañas. La respuesta que daban –continuando con el símil– es que Hércules todavía no ha llegado para liberar a Prometeo y las universidades no se han librado de las “ataduras” que durante el pasado cuarto de siglo han establecido los gobiernos. Sin embargo, dejaban abierta la puerta a la esperanza con la posibilidad de que la autonomía institucional desarrollada recientemente precediera una nueva era en las relaciones gobierno-universidades.

En cualquier caso, creo que en esta situación las universidades pueden y deben hacer algunas cosas esenciales.

- 1) En primer lugar, las universidades deben aprovechar el ámbito de autonomía con que cuentan. Indudablemente, un cierto ámbito de autonomía (que en España, por ejemplo, hemos situado de modo solemne al nivel de un derecho constitucional) existe, como hemos podido comprobar, en todos los países analizados. No hay que renunciar a ella ni tampoco debe ser reducida. Por ejemplo (y utilizo este caso deliberadamente porque se encuentra en plena discusión), si el marco legal vigente en España permite que los

contenidos de los planes de estudio oficiales sean fijados, aproximadamente, en un tercio por el Gobierno del Estado, en un 10% conforme a la libre elección del estudiante y entre el 50 y 60% restante (según los casos) por parte de cada universidad; ¿por qué vamos a pedir que se reduzca el margen que corresponde a la propia universidad? O dicho de otro modo, ¿quién mejor que la universidad para fijar el contenido de los planes de estudios en ese porcentaje? La actitud más práctica y razonable es, pues, utilizar responsablemente esta autonomía sin pretender que ello constituya una desregulación absoluta (siguiendo el ejemplo de los planes de estudio, sin pretender abarcar el 100% del contenido de los planes). En otras palabras, debe utilizarse la autonomía universitaria en beneficio de la propia sociedad, huyendo de corporativismos indeseables. Para ello, además de tomar conciencia de la responsabilidad social requerida, es necesario fundamentalmente tener una amplia visión global de los objetivos generales de la institución en todos sus ámbitos de actuación: educativo, académico, científico, social, etc. Permítanme que no concrete más este punto y que me limite a someter a su consideración quién o quiénes o qué órgano o órganos existentes o por crear en nuestras universidades puede reunir esas condiciones.

- 2) En segundo lugar, Autonomía y control: dos conceptos inseparables. La dificultad de la palabra control lleva a la tipología de controles. Es claro que los simples controles internos son insuficientes. Asimismo, el control o la verificación han de adecuarse a las peculiaridades de las actividades de docencia y de investigación. El control ha de permitir la comprobación tanto de la regularidad del funcionamiento como de la utilización eficaz y eficiente de los recursos. Y por lo mismo no ha de convertirse en simple traba o en causa de burocratización ni menos aún en instrumento de politización. En definitiva, un control congruente con la autonomía institucional de las universidades. En este sentido, la situación presente es sin duda mejorable.

Sin embargo, debe huirse, por contraria a la autonomía, por ineficaz y por incompatible con el avance de la institución universitaria, de la tentación del intervencionismo burocrático (la rectificación alemana es un buen indicador), de un sometimiento o dependencia directa e inmediato de la administración universitaria a las autoridades educativas. La historia nos pone de relieve además que la dualidad de órganos de gobierno y administración conduce al fracaso. Control sí, pero desde la base de la confianza en la universidad que la Constitución ha querido autónoma.

- 3) En tercer lugar, y al mismo tiempo, si se incrementa la exigencia a las Universidades y se alteran los mecanismos para su financiación (es decir, si, en cierto modo cambian las reglas del juego), habría que reflexionar sobre el sistema de funcionamiento de las propias universidades, es decir, la planificación del sistema, la política educativa y científica, la estructura de gobierno de las instituciones de educación superior etc. Sobre este aspecto me limitaré a formular una advertencia. Si se plantea, por ejemplo, que el mundo empresarial aumente la contribución financiera en las universidades, pero a cambio de ello

las empresas determinan decisivamente la planificación y la política universitaria; la universidad puede caer en la adopción de políticas oportunistas, coyunturales, sólo preocupadas por el corto plazo. Se olvida, en cambio, que el desarrollo tecnológico es tan rápido que no es posible predecir las necesidades de la industria en los próximos años en cuanto al perfil del profesional cualificado. Sería deseable formar generalistas altamente capacitados, que sean adaptables y flexibles a los retos del futuro. Una sociedad democrática requiere profesionales que sean responsables y críticos y que puedan desarrollarse como individuos con capacidad para juzgar por sí mismos y al mismo tiempo adquirir, organizar y sistematizar sus conocimientos para resolver los problemas concretos. Estos atributos sólo se pueden desarrollar adecuadamente si se mantiene el equilibrio entre la universidad “como templo del saber” y como “industria del conocimiento”. Cualquier reforma de la universidad resulta, pues, muy delicada porque debe evitar que ésta adopte un carácter instrumental y deje de cumplir las funciones de reflexión, crítica, creatividad y análisis que tradicionalmente le han permitido tener amplias miras. Las necesidades de hoy no pueden condicionar la formación e investigación que las universidades ofrecen para el futuro.

“La universidad dentro del sistema educativo”

Universidad Nacional de General Sarmiento, Argentina.

Seminario: Las nuevas universidades a fines del siglo XX.

Buenos Aires, 27 de junio de 1996

Presentación

El objeto de esta exposición consiste en llevar a cabo algunas reflexiones en torno a la situación de la Universidad, considerada ésta como una parte del sistema educativo. No debemos olvidar que la enseñanza universitaria, a pesar de la autonomía de las instituciones que la desarrollan y de su configuración específica, se enmarca en el sistema educativo, del cual constituye, en cierto modo, la culminación. Como no es posible hablar de un tema tan complejo en términos únicamente generales, voy a centrar mi intervención en una serie de aspectos clave. Enumerados por un orden lógico, estos aspectos son los siguientes:

- Educación universitaria y educación superior
- El acceso a la universidad
- La enseñanza en la universidad: generalismo, especialización y exceso de créditos
- Doctorado y tercer ciclo

1. Educación universitaria y educación superior

En muchos de los sistemas de educación superior existentes en otros países, la educación universitaria ocupa tan sólo una parte de lo que se designa precisamente como educación superior. Así, por ejemplo, en **Alemania** encontramos las *Fachhochschulen*, que en 1991 contaban con cerca de 400.000 estudiantes en la RFA. En **Francia** existen dentro del llamado sector no universitario, por un lado, las *Grand Écoles* (establecimientos que seleccionan sus estudiantes mediante mecanismos muy rigurosos y que exigen, para poder participar en los concursos selectivos, haber seguido previamente dos años preparatorios tras el bachillerato) y, por otro lado, las *Sections de techniciens supérieurs* o *STS* (centros que ofrecen cursos de dos años con orientación hacia el ejercicio profesional). En **Holanda** existen las *Hogescholen* (también conocidas como *HBO*), similares a las *Fachhochschulen* alemanas y que ofrecen una educación superior profesional orientada a la práctica, ya que preparan a los estudiantes para

profesiones que requieren una combinación de conocimiento científico especializado y habilidades para aplicar ese conocimiento. Finalmente, en el **Reino Unido** hasta 1992, la separación entre el sector universitario y el no universitario era tajante. Sin embargo, debe tenerse en cuenta que, a partir de la *Higher Education Act* de 1992, fruto del libro blanco de 1991 "Higher Education, a Framework" ("La educación superior. Un nuevo panorama"), el sistema binario británico quedó abolido y tanto los politécnicos como los *colleges* tienen el derecho de denominarse universidades; a pesar de ello, en la práctica, ambos tipos de establecimientos mantienen prioridades distintas: así, las escuelas politécnicas y los *colleges* imparten mayoritariamente cursos de orientación profesional dirigidos a un puesto de trabajo, mientras que las universidades se fundamentan en las disciplinas académicas tradicionales y en una gran proporción de actividad de postgrado.

En España, en comparación con los países mencionados, se puede decir que no existe de hecho un sector no universitario de educación superior. La universidad ocupa toda la educación que se ofrece tras la enseñanza secundaria, de modo que la expresión educación superior es, en la práctica, un sinónimo de educación universitaria. Ello no resulta necesariamente negativo; simplemente, exige una mayor flexibilidad a la universidad y una capacidad de adaptación para ofrecer los distintos tipos de formación. Lo importante es que existan ambos tipos de formación, sea quien sea el responsable de impartirlos. Sin embargo, la configuración de la formación profesional postsecundaria establecida por la LOGSE parece encaminada a excluir a la Universidad de la que podemos denominar "formación profesional superior" (el estudiante que finalice el nuevo bachillerato deberá optar entre el ingreso en la universidad o bien en la nueva formación profesional de grado superior). No hay nada que objetar, si ello sirve para fomentar el desarrollo de una formación profesional superior como la existente en otros países, que cuente con las características que normalmente se le atribuyen, entre las cuales podemos mencionar las siguientes:

- que se dirige a jóvenes con intereses más directamente profesionales;
- que pretende adaptarse a las necesidades concretas e inmediatas de los empleadores y de los territorios en que se encuentran estos centros (por ejemplo, necesidades de cuadros medios y necesidades de las PYMEs);
- que requiere una menor capacidad de abstracción;
- que favorece la enseñanza por encima de la investigación y propone una menor variedad de programas y titulaciones;
- que plantea unos períodos de estudios más breves (2 o 3 años en general en la mayoría de países europeos).

Sin embargo, existen muchos interrogantes sobre el desarrollo efectivo de dicha reforma. En primer lugar, las perspectivas de futuro no permiten una valoración optimista en cuanto a la disponibilidad de recursos en una época de recortes presupuestarios fortísimos. En segundo lugar, el espacio propio que se ha definido para los nuevos titulados en las diversas especialidades de los nuevos "módulos profesionales" coincide en muchos casos con algunos

de los títulos de primer ciclo (diplomado e ingeniero técnico) creados, casi al mismo tiempo, con la reforma universitaria. La inquietud que ha generado este solapamiento de enseñanzas, como saben, en algunos casos incluso ha llegado a la calle. Parece que en nuestro país se han emprendido casi simultáneamente dos reformas que han seguido caminos propios y no se han tomado en consideración: la universitaria (en el marco de la LRU y sobre todo a partir de 1990 con la implantación de los planes de estudios) y la de la enseñanza no universitaria con la LOGSE promulgada también en 1990. Todavía es posible rectificar el desconocimiento mutuo y conseguir que la nueva configuración del sistema educativo resulte exitosa. Debe advertirse, en todo caso, que ello sólo será posible si se toma conciencia del papel de la Universidad dentro del sistema educativo.

No deberíamos olvidar que, además de la formación profesional y de la enseñanza universitaria, existe otro tipo de enseñanza postsecundaria, la **formación continua**.

2. El acceso a la universidad

La cuestión del acceso a la Universidad además de compleja -como suele suceder con muchos de los aspectos que se relacionan con el mundo universitario- es extremadamente delicada. La sensibilidad social sobre ello es muy elevada e incluso los programas electorales de los diversos partidos políticos -como hemos podido comprobar en la reciente contienda electoral- suelen incorporar algunas propuestas, precisamente sobre este punto. La presión que recibe el sistema actual de acceso a la universidad no parece que vaya a disminuir. La futura implantación del bachillerato previsto en la LOGSE, por otra parte, incrementará previsiblemente el porcentaje relativo de aspirantes a acceder a la Universidad. Debe tenerse en cuenta que la extensión de la enseñanza obligatoria hasta los 16 años, incrementará el número de estudiantes en el nuevo bachillerato, el cual, además sólo tiene una duración de dos años. En consecuencia, habrá más aspirantes a la enseñanza postsecundaria, ya sea para cursar estudios en la universidad o bien para hacerlo en la nueva formación profesional. Pero, independientemente de las previsiones de incremento de solicitantes para el ingreso en la universidad -quizás muy claras en términos relativos, pero dudosas en términos absolutos, a causa del descenso demográfico-, lo que no se va a modificar es la propia existencia de un sistema de selección para el ingreso en los centros universitarios. En consecuencia, el punto clave de la reflexión que debe llevarse a cabo es sobre cómo hay que mejorar dicho sistema o qué modificaciones deben introducirse, tomando como punto de partida los puntos fuertes y los puntos débiles del sistema actual.

Entre los puntos fuertes del sistema de acceso actual cabe señalar los siguientes:

- Las pruebas de acceso (PAAU) favorecen un cierto grado de coordinación entre los dos niveles educativos implicados: la enseñanza secundaria y la universitaria. Esta coordinación -aunque decirlo para algunos puede parecer obvio- es imprescindible, también para la propia universidad.
- Las pruebas de acceso garantizan que quienes finalizan el COU han obtenido los conocimientos establecidos en el currículum oficial. En cierto modo, son una garantía de “homologación” de las diversas enseñanzas recibidas en centros escolares muy diferentes.
- La mejora realizada en los últimos años sobre los procedimientos en los exámenes y en su evaluación, lo cual ha permitido obtener una mayor objetividad y racionalidad. La selectividad de los noventa no es la misma que la de los setenta cuando se estableció el sistema.
- El carácter homogeneizador respecto al centro de secundaria de procedencia que tiene la nota de las pruebas de acceso, a la cual se atribuye un 50 % de la nota final (algunos sostienen incluso que dicho porcentaje debería ser más elevado).
- La existencia de las opciones de COU como indicador y elemento de orientación hacia un determinado grupo de estudios universitarios.
- Las reservas de plazas como factor de equilibrio, especialmente, el 30 % de las plazas de estudios de sólo primer ciclo para estudiantes de FP o el 5 % de todas ellas para los titulados.

Entre los puntos débiles del sistema de acceso se pueden mencionar los siguientes:

- En poco tiempo -en Cataluña, por ejemplo, hasta ahora en sólo 2 días- se decide el 50 % de la nota final que determinará el futuro no sólo académico sino también profesional del estudiante.
- La incidencia de la prueba sobre el COU, curso que se ha convertido en una especie de “curso de preparación de la selectividad”.
- Las reticencias sociales ante una prueba de este tipo, cuando no una abierta hostilidad de los jóvenes y sus familias.
- La existencia de un número de ejercicios demasiado elevado.
- Una prueba no puede pretender medir la madurez académica sin hacer ningún ejercicio oral.
- Como consecuencia del elevado número de notas que intervienen en la determinación de la media ponderada, los resultados finales de la prueba no establecen una discriminación suficiente, con lo cual se incumple uno de sus objetivos.
- En la prueba sólo se mide una parte reducida de los contenidos del COU y casi nada del BUP.
- La falta de ponderación de notas obtenidas en materias específicas que puedan ser de importancia especial en los estudios en los que se pretende acceder.
- El carácter excepcional de las pruebas de evaluación de aptitudes personales, previstas sólo para Bellas Artes, Educación Física y Traducción e Interpretación.

En cualquier caso, en el momento de plantearse formas de mejora del sistema, no debe olvidarse que el **objetivo** que persigue una prueba de acceso es medir, de la forma más objetiva posible, los conocimientos y habilidades adquiridos por el estudiante que pretende acceder a la Universidad, y que se consideran necesarios para poder seguir con éxito los estudios en un centro de este tipo.

A la vista de este objetivo y de los puntos débiles señalados, se puede afirmar que una de las deficiencias del actual sistema es la existencia de una **nota global única**. Esta nota global permite ocultar las importantes limitaciones que pueden tener algunos estudiantes en algunas áreas de conocimiento fundamentales para los primeros cursos de determinadas titulaciones universitarias. Dicho de otro modo, se atribuye plaza en la Universidad a quien tiene una nota global aceptable, a pesar de que en una o varias materias fundamentales para la titulación en cuestión haya obtenido resultados manifiestamente deficientes. La introducción de mecanismos de flexibilización permitiría mejorar el sistema. Se trata de otorgar la plaza universitaria a quien esté más capacitado para aprovechar los recursos que la sociedad destina en ella. En este caso, habría que reflexionar sobre la posibilidad de separar la doble función que corresponde a la nota de acceso, es decir, superación de la prueba y prioridad en la atribución de plaza. De este modo, se podría obtener, por un lado, una nota media de acceso similar a la actual que determine si la prueba ha sido superada o no. En cambio, por otro lado, se podría establecer la **prioridad para elegir una determinada titulación según la ponderación de una serie de notas** obtenidas en la prueba que mantengan una estrecha relación con la titulación a la que se desee acceder. Una propuesta de este tipo podría elevar el grado de complejidad del proceso actual, pero si se garantiza su viabilidad desde el punto de vista de la eficacia administrativa, podría mejorar mucho el funcionamiento de los centros universitarios, particularmente en los primeros cursos, que es donde aparecen importantes dificultades de rendimiento académico.

En cuanto al contenido de la prueba de acceso, cualquier mejora debería incorporarse tras superar el desconocimiento recíproco que existe entre la enseñanza secundaria y la Universidad. Es inaceptable que dos mundos tan interdependientes mantengan relaciones tan escasas, especialmente, respecto al intercambio de información sobre metodologías y contenidos de la enseñanza que se imparte en los últimos cursos de BUP, COU (o en el futuro sobre el bachillerato LOGSE) y en los primeros cursos universitarios.

En definitiva, no hay duda que sobre las cuestiones relativas al acceso a la Universidad vamos a tener que debatir mucho -y quizás legislar- en los próximos años. El debate que hay que emprender debe ser amplio, razonado y abierto, pero, sobre todo, la universidad, es decir, los universitarios, los responsables académicos, etc. deben asumir -debemos asumir- un papel destacado e incluso me atrevería a decir protagonista.

3. La enseñanza en la universidad: generalismo, especialización y exceso de créditos

Uno de los temas sobre el que en los últimos meses se está debatiendo más en España, en torno a la reforma de los planes de estudios, consiste en si, a consecuencia de ésta, la carga lectiva que deben superar los estudiantes resulta excesiva. En el fondo, se está planteando si nuestro sistema educativo universitario pide demasiado a los estudiantes.

Pues bien, a propósito del exceso de créditos, me gustaría reflexionar sobre algunos datos de la situación existente en otros países. En **Holanda**, por ejemplo, a partir de la Ley de Educación Superior e Investigación de 1993 (*Higher Education and Research Act*), los planes de estudio se cuantifican mediante un sistema de créditos. Un crédito representa una semana entera de estudio a tiempo completo, es decir, 40 horas, en las que deben incluirse tanto las horas de clase teóricas y prácticas como las horas de trabajo/estudio personal. Como que el año académico consta de 42 semanas (debe tenerse en cuenta que el curso académico se inicia a finales de agosto y finaliza en junio), un año entero de estudio a tiempo completo se valora en 42 créditos. En la mayoría de disciplinas los planes de estudio exigen 168 créditos (es decir, el equivalente a 4 años de estudio en la forma indicada).

Dos son los aspectos de Holanda sobre los cuales desearía fijar mi atención ahora:

- La larga duración del curso académico.
- La valoración de los créditos y, en particular, la inclusión en el cómputo de los créditos de las horas de trabajo o estudio personal o individual del estudiante.

La duración del curso académico: La reforma universitaria española está construida sobre la base de un curso de una duración equivalente a unas 30 semanas. Tanto los máximos como los mínimos de carga lectiva, como la dedicación del profesorado se computan sobre la cifra de 30 semanas (por eso las cifras mínimas de créditos de un ciclo, una diplomatura o una licenciatura, es decir, 120, 180 y 300 respectivamente, son divisibles por 30). Estamos, pues, muy lejos de las 42 semanas holandesas. Mi reflexión no consiste en adoptar el modelo holandés sin más. Lo cierto es que desconozco exactamente, cómo se articula en detalle el calendario académico holandés más allá de los aspectos que he mencionado. Sin embargo, la experiencia de Holanda debe llevarnos a la reflexión sobre el largo período de inactividad (prácticamente 3 meses) en que viven nuestras universidades a lo largo del año. Un cierto grado de inactividad académica es deseable para todos (descanso, vacaciones, ocio, etc.), pero quizás habría que rentabilizar la utilización de los recursos disponibles que permanecen sin uso durante estos largos períodos. Incluso asignaturas de libre elección y por qué no algunas asignaturas troncales, obligatorias u optativas podrían impartirse en el trimestre de verano. Los estudiantes que lo desearan podrían acelerar la finalización de sus estudios en el período

previsto por el plan de estudios con mayor facilidad y según sus necesidades; por otra parte, los profesores que hubieran impartido clase en ese período podrían liberarse de una parte de sus obligaciones docentes para el resto del año, lo cual podría favorecer sus actividades investigadoras. Soy plenamente consciente de las dificultades de un planteamiento como éste, pero creo que, como mínimo, merece una reflexión o un análisis exhaustivo de su viabilidad. A menudo parece que ésta y otras propuestas no se plantean porque existen prejuicios que lo impiden no porque se haya comprobado realmente que no se pueden llevar a cabo.

La valoración de los créditos: En el caso de Holanda, como hemos visto, se incorpora el trabajo personal (en la biblioteca, en salas de estudio o en el propio domicilio del estudiante) en el cómputo del sistema de créditos, como, por otra parte, prevé el Sistema de Transferencia de Créditos Académicos de la Comunidad Europea (ECTS) implantado por la Comisión de la UE y también en muchos países en que el haber académico se contabiliza en créditos. En cambio, en España, al atribuir a 1 crédito una equivalencia de 10 horas lectivas, es decir, sólo actividades de clase, se ha descuidado la dedicación que una formación universitaria de calidad requiere al estudiante fuera de las sesiones de clase. Para la organización de la docencia universitaria el sistema de créditos resulta práctico y su aplicación debe valorarse muy positivamente, pero la exigencia al estudiante debe acomodarse no sólo al horario lectivo sino a la dedicación integral que teóricamente se requiere a los estudiantes.

Flexibilidad en el currículum: Un ejemplo de las ventajas que favorece el sistema de créditos es la flexibilidad en la configuración del currículum por parte del propio estudiante. En mi Universidad (y disculpen que recurra a la realidad que más conozco pero imagino que lo que sucede en mi universidad no debe ser distinto a lo que ocurre en otras universidades españolas) existe una Facultad de Humanidades que ofrece la licenciatura del mismo nombre. Aproximadamente un 20 % de los créditos de que se matriculan los estudiantes en la licenciatura en Humanidades corresponde a estudiantes que de hecho cursan otros planes de estudios y pueden realizar asignaturas de Humanidades en ejercicio de la libre elección. Es altamente positivo porque con ello estamos contribuyendo a formar personas con conocimientos más diversos, más flexibles y adaptables al cambio en la sociedad.

La dedicación del estudiante: En cuanto a la cuestión que antes he planteado sobre si se exige demasiado a los estudiantes, creo que uno de los aspectos clave que deben tenerse en cuenta al hablar de planes de estudios con muchos o pocos créditos es el tipo de dedicación del estudiante. Quizás habría que distinguir entre estudiantes a tiempo completo y estudiantes a tiempo parcial, y a partir de ahí, ofrecer una formación diferenciada para cada uno de ellos. Consiguientemente, además debería adoptarse una normativa académica específica, es decir, regímenes de permanencia distintos, número de años mínimo en que finalizan los estudios también distinto, etc. Este modelo que distingue entre estudiantes de los dos tipos (a tiempo completo o parcial) se ha ensayado con éxito en enseñanzas de postgrado, a veces incluso ofrecidas por las propias universidades. Debe analizarse si resulta viable para la enseñanza en los primeros ciclos.

El tipo de formación (generalismo vs. especialización): En cuanto al enfoque y a los contenidos de la enseñanza de los dos primeros ciclos universitarios, creo que debe ofrecerse una formación básica de corte generalista. Esta afirmación no es arbitraria. En primer lugar, ante los cambios continuos que experimenta nuestra sociedad se requieren titulados superiores y profesionales con capacidad de adaptación, flexibilidad, conocimientos pluridisciplinarios, etc. En segundo lugar, con la reforma universitaria española se ha producido un aumento de la especialización mediante la introducción de nuevos títulos. En este momento, el catálogo cuenta con 131 titulaciones oficiales, de las cuales 54 son de primer y segundo ciclos, 58 de primer ciclo y 19 de sólo segundo ciclo. Si bien es cierto que muchos de los nuevos títulos son el resultado de la consagración de especialidades anteriores a la reforma, también lo es que el nuevo catálogo constituye una notable diversificación de las posibilidades de estudio, lo cual incrementa el grado de especialización. En tercer lugar, la reforma educativa de la enseñanza no universitaria introducida con la LOGSE parte precisamente de esta perspectiva y pone el énfasis no tanto en la acumulación de conocimientos como en la adquisición de hábitos intelectuales y técnicas de trabajo (una vez más, la Universidad no puede dar la espalda al resto del sistema educativo). Finalmente, debe tenerse en cuenta que la auténtica (y necesaria) especialización debe llegar más tarde, probablemente en el tercer ciclo, ya sea con el doctorado o bien con otros estudios de postgrado, a los cuales me referiré en el punto siguiente. No faltan, por lo tanto, razones para impulsar una formación básica en los primeros cursos de la enseñanza universitaria.

4. Doctorado y tercer ciclo

El doctorado y, en general, aquellos estudios que se llevan a cabo con posterioridad al segundo ciclo, es decir, los llamados estudios de postgrado (másters, diplomas de postgrado, etc.), constituyen hoy una pieza clave en la configuración de la oferta educativa de cualquier universidad. Recuérdese que tras la superación del doctorado se obtiene el título académico de mayor importancia. Además, funciones como la formación de nuevos investigadores, la preparación de equipos de investigación, así como la transmisión de los avances científicos, confieren al doctorado un papel que podríamos calificar de estratégico para la competitividad de un país. Sobre el doctorado y el tercer ciclo la Universidad debe abrir un debate que permita replantear su función. Ello es necesario, y cada día más urgente, a causa de los cambios que se han producido en la Universidad a lo largo de las tres últimas décadas. Estos cambios, que no voy a describir en detalle porque son de todos conocidos, los podemos sintetizar en la **generalización** de la enseñanza universitaria.

El incremento del número de alumnos matriculados en los primeros ciclos de enseñanza de la Universidad ha repercutido sobre los estudios de doctorado. La situación es bien distinta de la existente años atrás, cuando hacia el doctorado sólo se dirigían estudiantes con una clara

vocación de emprender una carrera académica y dedicarse a la investigación. En estos momentos en España hay más de 50.000 estudiantes matriculados en cursos de doctorado (sin duda, una cifra respetable). ¿Quiere ello decir que en un plazo relativamente breve se habrán producido unas 50.000 tesis doctorales correspondientes a ese número de estudiantes? La respuesta es, clara y rotundamente, no. Según estimaciones de la Secretaría General del Consejo de Universidades, el número de tesis doctorales leídas no alcanza el 10 % respecto al número de matriculaciones en cursos de doctorado. En realidad, muchos estudiantes que se matriculan en cursos de doctorado no tienen intención de dedicarse a la investigación ni tan siquiera pretenden realizar una tesis doctoral. En ocasiones acuden al doctorado únicamente en busca de una formación especializada de alta calidad y, por qué no decirlo, a un precio más económico que otros estudios de postgrado. Además, según el tipo de especialidad, las diferencias son muy notables. Según las mismas fuentes, casi un 60 % de las tesis doctorales leídas corresponden a Ciencias Experimentales y de la Salud, un 20 % corresponden a Humanidades, un 14 % a Ciencias Sociales y tan sólo un 6 % a Ingeniería y Tecnología.

¿Cuál debe ser la actitud de la universidad ante estos cambios? La respuesta no es fácil, pero parece evidente que no debe aplicarse un modelo diseñado para una situación distinta. En consecuencia, la introducción de cambios normativos posteriores a las reflexiones que deben emprender los estamentos académicos es ineludible. En mi opinión, el doctorado debe “normalizarse”, debe planificarse con rigor de un modo similar a los estudios de primer y segundo ciclos respetando al mismo tiempo su especificidad. La organización y el replanteamiento del doctorado debe entrar en la agenda de los responsables de las universidades como una prioridad (y me consta que en muchos casos así es).

El debate debe centrarse sobre las medidas concretas que pueden tomarse para adaptar el doctorado a las exigencias actuales. La adopción de estas medidas corresponde en ocasiones a las propias universidades, pero en otras pertenece al ámbito de competencia de la Administración pública. Sin ningún ánimo de exhaustividad, enumeraré algunas posibilidades sobre las que a menudo se realizan observaciones (aunque muchas veces sólo verbalmente y sin formalización ninguna):

- incrementar el control de calidad de los programas que ofrecen las universidades;
- contabilizar, en la “carga docente” del profesorado, su dedicación a los cursos de doctorado;
- aumentar los incentivos para los programas de reconocida calidad;
- aumentar el rigor en la selección de los estudiantes, incluso con la posibilidad de convertir el primer curso de doctorado en un proceso selectivo previo a la continuación del siguiente;
- plantearse la posibilidad de otorgar algún tipo de titulación para aquellos estudiantes que finalizan un programa pero no llevan a cabo una tesis doctoral;

- reflexionar sobre los sistemas de evaluación existentes (se ha criticado a menudo la abundancia de sobresalientes en los resultados de los cursos, así como la frecuente atribución de la cualificación “cum laude” a las tesis);
- estructurar de modo coherente la oferta de estudios de postgrado respecto el doctorado y replantear las relaciones entre ambos tipos de estudios, etc.

La simple enumeración de medidas es elocuente sobre la amplitud de las posibilidades existentes. Cualquier decisión sobre ello debe tomarse con cautela, pero siempre con la finalidad de permitir a la Universidad mejorar la adaptación de los estudios de tercer ciclo a las necesidades de una sociedad moderna.

Intervenció a la IX Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris

Organitza: Universitat Pompeu Fabra

Barcelona, 4 de desembre de 1997

És per a mi un motiu de satisfacció poder-vos adreçar unes paraules abans no enceteu les sessions de treball que conformen aquesta novena Trobada de Serveis Lingüístics Universitaris. I dic que és un motiu de satisfacció, bàsicament per dos motius:

El primer, pel fet que es deriva de la mateixa Trobada que avui arriba a la seva novena convocatòria, i que reuneix a aquelles persones que esteu treballant en l'àmbit dels Serveis Lingüístics de les nostres Universitats. Que de bell nou ens trobem aquí, després de vuit edicions, significa no només la consolidació d'aquest vostre fòrum de trobada i de debat, sinó que també demostra l'encert que vàreu tenir, l'any 1989, d'iniciar a Alacant, aquest camí amb l'objectiu de contribuir al procés de normalització i de consolidació de la nostra llengua des de l'àmbit universitari i en l'àmbit universitari.

L'any 1989, a Alacant, us vàreu reunir representants de només sis universitats dels territoris que tenim en la llengua catalana un dels nostres patrimonis comuns més valuosos. Avui, aquí a Barcelona, ens trobem units els representants de divuit universitats. És a dir s'han triplicat el nombre d'assistents a la Trobada. És, sens dubte, una prova fefaent de què el treball que heu anat desenvolupant al llarg dels anys ha estat útil i eficaç tant per a vosaltres, com a professionals, com també pel conjunt de les nostres universitats. Permeteu-me, doncs, que us en feliciti i us en doni la meva enhorabona!

El segon motiu de satisfacció a l'hora d'adreçar-vos aquestes paraules, es deriva del fet que hàgiu escollit la Universitat Pompeu Fabra com a marc en el qual desenvolupar les sessions d'aquesta novena Trobada que girarà entorn el suggerent i obert títol de "Recursos informàtics aplicats als serveis lingüístics".

És evident que les noves tecnologies --que certament cada vegada ho són menys de noves--, s'estan consolidant com a un instrument d'una gran utilitat i eficàcia en el món de la universitari en general i en el dels serveis lingüístics en particular. La normalització de la llengua troba en els recursos informàtics, un vehicle de difusió d'una importància que ningú no pot discutir.

Lluny queden, sortosament, els anys en els quals el català estava proscrit de tots els àmbits. També de l'universitari. Lluny queden els dies, més recents, en els quals el català es trobava en clara desavantatge i relegat a un segon pla. Avui el panorama és diferent però queda molt per fer encara. En aquest canvi de tendència, hi han influït diverses circumstàncies. Des de les estrictament polítiques fins a les socials. En qualsevol cas ens hem d'alegrar que avui, en l'àmbit universitari, el català sigui llengua d'ús habitual tant en els camps de la docència com de la recerca científica.

Repeteixo que, això no obstant encara ens queda molt per a fer i no ens hem de sentir satisfets amb les conquestes realitzades. Però, al cap i a la fi, just és reconèixer que el desenvolupament de la tecnologia, de les tecnologies, amb els mitjans de comunicació al capdavant, han contribuït --estant contribuint-- en aquest procés de normalització lingüística que, de ben segur, hauria estat més lent i difícil en d'altres circumstàncies.

La Universitat Pompeu Fabra, nascuda l'any 1990, amb una clara vocació de contribuir a la millora del panorama universitari del país, va apostar des del primer moment --no podia ser d'altra manera-- per a treure el màxim de profit de les avantatges que les noves tecnologies ens proporcionaven, especialment pel que fa a l'ús de la llengua, sense que això hagi significat, en cap moment, cap situació de menyspreu envers l'altra llengua cooficial a Catalunya. El 68 % de l'ensenyament de la Universitat s'imparteix en català, mentre que el 27 % ho és en castellà i el 5 % en d'altres idiomes. Aquestes dades són especialment rellevants si tenim en compte que el 40% del nostre professorat és nascut fora de Catalunya i l'11 % és nascut fora d'Espanya.

No em vull allargar més. Ara us toca parlar a vosaltres. Us desitjo un bon treball i només em queda agrair-vos la vostra presència aquí i animar-vos a continuar perseverant en aquest camí de servei a la nostra llengua que us heu marcat. El debat i el contrast d'idees i d'iniciatives és sempre útil en el procés de millora dels recursos informàtics al servei de la Universitat i de la llengua.

No voldria acabar sense agrair a l'Institut Joan Lluís Vives el suport que presta a aquestes Trobades i a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra l'esforç realitzat per tal de preparar i acollir aquesta trobada que, n'estic segur, serà positiva per a tothom.

Intervenció a les Jornades de Cooperació entre Catalunya i l'Àfrica subsahariana

Centre d'Estudis Africans

Barcelona, 3 de juny de 1998

Vull aprofitar l'ocasió que em brinda aquesta meva intervenció en l'acte d'obertura de les Jornades de Cooperació entre Catalunya i l'Àfrica subsahariana, per a fer unes molt breus consideracions —més que no pas reflexions— sobre l'estat pel qual travessa la cooperació no governamental entre col·lectius de països desenvolupats i col·lectius de països subdesenvolupats, i referir-me també a com, des de la Universitat, podem i hem de contribuir a la millora de les actuals línies i accions de cooperació, amb la finalitat d'aconseguir un major grau d'eficàcia en els processos de cooperació amb el tercer món.

Abans de tot, però, vull deixar fora de qualsevol dubte el meu reconeixement i el meu profund respecte i consideració envers les persones i els col·lectius que, altruïstament, treballen en l'àmbit de la cooperació no governamental, a despit que les qüestions humanitàries i altruïstes són una condició necessària però no suficient a l'hora de portar a terme accions en el camp de la cooperació no governamental. Perquè l'esperit de solidaritat és absolutament bàsic quan el règim de llibertats ja està assolit.

L'experiència assolida en el marc de la cooperació no governamental ens hauria de portar a poder concloure que ens hem de plantejar d'una vegada, com fer-ho per tal de millorar i fer més efectiva, en tots els ordres i sentits, la tasca de cooperació entre països desenvolupats i subdesenvolupats en general i, en el cas particular que avui ens reuneix aquí, entre Catalunya i l'Àfrica subsahariana.

Des del meu punt de vista, hem de reforçar el procés partint de l'experiència obtinguda, ens decidim a fer un pas més i ens dotem d'unes renovades vies de cooperació basades en el profund coneixement de les característiques, de les condicions polítiques, culturals, ètniques, religioses, socials i ambientals, que es donen en les comunitats i en els països amb els quals volem establir línies d'ajut i de cooperació.

Es tracta, en definitiva, de desenvolupar qualsevol acció cooperant a partir de l'anàlisi de la realitat concreta sobre la qual volem actuar, tot ajustant la programació de les accions a portar a terme a les necessitats dels col·lectius amb els quals volem establir vincles de col·laboració i de cooperació.

Des d'aquest punt de vista, es tracta que la tasca dels cooperants no governamentals es basi, primer en l'altruisme, però també en la suficient preparació humanística i tècnica dels cooperants per tal d'aconseguir millors fruits i més durables de l'acció de cooperació.

Que ningú no em mal interpreti. No voldria que de les meves paraules es desprengués un sentit poc solidari de la cooperació no governamental. Molt al contrari. Estem acostumats a veure com s'estableixen línies i accions de cooperació amb països no desenvolupats que fracassen per no haver aprofundit abans, ni en el coneixement de la zona, ni dels seus habitants, ni tampoc de les necessitats i possibilitats, presents i futures, dels col·lectius amb els quals es vol establir la cooperació. Com a conseqüència, en aquests casos malgrat els indubtables esforços emprats —humans i materials—, fàcilment es produeix el fracàs de l'acció cooperant arran la manca de sintonia i de connexió del programa a desenvolupar i els col·lectius amb els quals es pretenia portar a terme una acció cooperant.

Si vostès m'ho permeten, m'atreviria a dir que el desconeixement, en el sentit més ampli del concepte i del terme, entre pobles --per extensió entre col·lectivitats--, és, des del meu punt de vista, la barrera més difícil d'abatre quan es tracta no només d'emprendre accions de cooperació sinó també quan es vol establir qualsevol contacte amb persones i amb col·lectius diferents als nostres.

És per això que penso que cal posar l'accent en el coneixement de l'altre abans d'emprendre cap activitat en el camp de la cooperació no governamental. I conèixer a l'altre, vol dir comprendre en tota la seva dimensió, la realitat política, social, cultural, religiosa d'un determinat col·lectiu i, a partir d'aquest coneixement, establir les bases de treball sobre les quals s'haurà d'estructurar l'acció de cooperació. Una cooperació que ha de perseguir abans que res, el progrés integral de les persones i dels col·lectius, sempre a partir del respecte als valors que sustenten la societat amb la que establim llaços d'ajut, de comprensió i de cooperació.

I és en aquest àmbit del coneixement dels col·lectius i de les persones, del seu entorn i de les seves condicions ètnico-socials i religioses del món subdesenvolupat, en el qual la Universitat pot i hauria de jugar un destacat paper, a partir, com a mínim, de dues possibles línies de treball:

- D'una banda, mitjançant l'assumpció d'un paper instrumental de suport a les ONG's i de formació humanística adreçada tant als seus tècnics com als seus cooperants.

- De l'altra, treballant per tal d'establir noves línies de cooperació en el camp en què la universitat li és més propi: en el de la col·laboració i cooperació interuniversitària; una col·laboració i cooperació que, al seu torn, ha de basar-se en el mutu coneixement i en el respecte de les persones, de les institucions i de les cultures que es donen entre els països del món desenvolupat i del món subdesenvolupat.

Des del meu punt de vista, doncs, penso que és només des del coneixement i des de l'acceptació de la realitat dels altres, que ha de ser possible avançar en el camí de la col·laboració, de la cooperació i de la solidaritat entre els pobles i entre les persones.

El progrés es fonamenta en gran part, en la condició i en la voluntat continuada de les persones i dels col·lectius d'aprendre a aprendre. Una condició que hauria de trobar-se sempre en la mateixa base filosòfica del funcionament de qualsevol universitat: més encara en el món canviant en el qual ens ha tocat viure. I aprendre a aprendre no és pas un simple joc de paraules. Darrera aquest concepte s'hi amaga l'essència de qualsevol activitat relacionada amb el coneixement de les persones i dels col·lectius, per similars o diferents que aquests col·lectius siguin als que conformen la nostra societat.

Cal, per tant, estendre aquest concepte d'aprendre a aprendre al camp de les activitats de cooperació no governamental, fent-nos més receptius als valors d'altres col·lectius i d'altres societats. I és en aquest procés d'un millor coneixement, dels altres, en el que la universitat no hauria d'autoexcloure's. Molt al contrari: n'hauria de ser un dels agents més militants i actius.

És en aquesta línia que la Universitat Pompeu Fabra està treballant i establint vies de col·laboració amb aquelles entitats i organitzacions que es mostren preocupades i sensibilitzades en el millorament de la qualitat de la cooperació no governamental.

És també en aquesta línia de treball que la Universitat Pompeu Fabra no ha dubtat –no ho podia pas fer-- en prestar la seva col·laboració a aquestes Jornades que ara s'inicien, organitzades pel Centre d'Estudis Africans, al qual em plau felicitar per la seva iniciativa.

La universitat davant dels reptes socioeconòmics del segle XXI

Acte de presentació de la Memòria Socioeconòmica de Barcelona 1996.

Consell Econòmic i Social de Barcelona. Ajuntament de Barcelona.

Barcelona, 19 de febrer de 1998

Voldria aprofitar l'ocasió que se'm brinda, arran aquest acte de presentació de la Memòria Socioeconòmica de Barcelona 1996, per reflexionar en veu alta sobre aquest tombant de segle i de mil·lenni que ens toca viure i sobre els molts canvis que s'estan produint a tots nivells. Em referiré també al paper que correspon a les ciutats en aquest canviant món i, en especial, m'entretindré –perquè em pertoca-- a analitzar el paper que ha de tenir la universitat en aquest futur que ja és present. En la part final de la meva intervenció faré un seguit de consideracions en relació amb els reptes de Barcelona en la perspectiva del 2004, any en què s'ha de celebrar el Fòrum de les Cultures.

No sabria assegurar si amb encert o no, però és el cas que ens hem acostumat a llegir i a interpretar la història més recent a cops de dècada. Parlem dels anys vint o dels anys trenta, o dels quaranta --tant se val--, talment com si deu anys fossin, per ells mateixos, un període de temps ben determinat i contextualitzat, sense solució de continuïtat ni amb el passat ni amb el futur. I això succeeix, segurament, per la màgia i l'atractiu que sempre es desprèn de les xifres rodones.

Vivim, d'altra banda, immersos en una societat sotmesa a canvis i transformacions transcendents en una societat que hem convingut a batejar com *de la informació* i en la qual les imatges i la informació tenen un poder, ja que cada vegada tenen un paper més cabdal en un món cada vegada més global.

Més encara quan l'espectacularització de la informació és un fet irrefutable si bé no necessàriament positiu. El vell paradigma que una imatge val més que mil paraules és, avui, més escaient que mai. No és estrany, doncs, que en un agosarat exercici de reduccionisme, davant l'allau d'informació que ens cau a sobre i a la qual tenim accés, davant la dificultat que sovint tenim de tractar-la de manera convenient, ens limitem a identificar les dècades en funció d'uns fets determinats que, sense la necessària perspectiva que només proporciona la història, considerem que han estat els més remarcables.

Alguna cosa deu tenir a veure amb tot aquest procés el fet que la dimensió de la nostra memòria –condicionada i limitada per qüestions d'ordre biològic-- no ens permet veure més enllà del curt període d'unes dècades. I, per això segurament, el pas d'una dècada a l'altra el

considerem, en la nostra dimensió i escala personals, una fita important i transcendent. Si acceptem que això és així en l'esfera més vinculada a la nostra història personal, què no ha de ser o què no ha de significar la fita del pas d'un segle a un altre en l'àmbit col·lectiu. I quan en un mateix moment coincideixen el canvi de dècada, de segle i de mil·lenni, la màgia i l'atractiu de l'instant pot impressionar qualsevol, malgrat que, ben mirat, el traspàs d'un mil·lenni a un altre, no és, alhora, res més que el senzill i normal pas d'un dia a un altre. D'un 31 de desembre a un primer de gener. Com passa rutinàriament cada tres-cents seixanta-cinc dies.

Al marge, però, d'altres consideracions que entorn del canvi de mil·lenni volguéssim fer, el cas és que amb el traspàs de segle i de mil·lenni que viurem ben aviat, s'obre davant nostre un futur incert. Amb molts interrogants. Un futur al qual, per la seva complexitat, és fa difícil donar-hi respostes ara mateix. És la lògica que es deriva de l'accelerada dinàmica dels temps que ens ha tocat viure i dels molts interrogants que se'ns plantegen pels molts canvis i pels ràpids avenços tecnològics, que són cada vegada de més difícil comprensió en la seva globalitat, especialment per a aquells que ja comptem algunes dècades en les nostres vides.

El fet és que, comptat i debatut, ens trobem, com deia abans, immersos en el que hem convingut en batejar com *societat de la informació*. És a dir, en una societat en la qual la informació i els avenços tecnològics estan esdevenint l'energia primera del motor que impulsa el procés de transformació, de la mateixa manera que va ser el vapor el que va impulsar el motor de la Revolució Industrial i de la radical transformació de la societat del darrer quart del segle XVIII. De ben segur que els qui llavors van viure els inicis del maquinisme i de les innovacions tècniques aplicades a les indústries del cotó i de la llana a la Gran Bretanya no intuïen la transcendència d'aquells moments, i menys encara podien tenir la més remota idea de com, la per a nosaltres senzilla màquina de vapor, transformaria les seves vides i els obriria, de bat a bat, les portes al progrés, a noves oportunitats i a una nova manera d'entendre i de configurar les futures relacions socioeconòmiques.

La Revolució Industrial va comportar una profunda transformació de les ciutats, tant pel que fa al concepte com al contingut. Un dels fruits immediats de la Revolució Industrial va ser, precisament, la consolidació de la ciutat com a un nou espai en el qual s'articulaven unes noves relacions i uns nous fluxos en detriment d'una societat –la precapitalista– que fins llavors havia estat molt més rural, i que es fonamentava en una economia d'autoconsum.

La història es repeteix. No pas en el detall, però sí en la mesura en què de bell nou ens trobem abocats a un nou canvi i a una nova transformació profunda de les ciutats i de les relacions socioeconòmiques. I si ara fa dos segles, com deia abans, va ser el vapor allò que va posar en marxa el motor dels grans canvis, ara són la informació i els bits, el què està canviant no poques de les coses que durant pràcticament dos segles ha semblat que eren immutables i que mai no havien de canviar. La ciutat, en l'estricta sentit del concepte que la va fer créixer i que

la va dotar de continguts a finals del segle XVIII, ha entrat en crisi. I les condicions que la van configurar i determinar avui han canviat. Les indústries han fugit de les ciutats. Les noves xarxes de comunicacions per cable, telefòniques, viàries i de transport públic faciliten la comunicació i la mobilitat dels ciutadans entre un punt i un altre del territori. Les ciutats, per la seva pròpia estructura, han deixat de ser aquells centres catalitzadors de l'activitat socioeconòmica en què es van convertir a finals del segle XVIII. La globalització de l'economia – en tots els ordres i sentits-- ha fet també que les ciutats, almenys en aparença, perdin ara part de la seva raó de ser, encara que –com exposaré més endavant-- això no sigui exactament així.

Com apunta un dels *gurus* de les noves tecnologies, Nicholas Negroponte, estem recurrent el camí que ens ha de portar de la societat dels àtoms –de les coses físiques-- a la societat dels bits –de la virtualitat--, en la qual les ciutats continuaran sent físiques però alhora també virtuals; unes ciutats en les quals no sempre serà necessària la presència física de les persones a l'hora de prendre decisions o, fins i tot, de determinades activitats professionals --vull destacar-ho perquè em toca de prop--, de cobrir necessitats docents i de reciclatge.

Ens trobem, doncs, d'entrada, davant l'aparent paradoxa que, de la mateixa manera que la Revolució Industrial va ser decisiva per a la consolidació i l'expansió de les ciutats, la revolució tecnològica i de la informació que ara vivim està potenciant una nova visió més cosmopolita de la ciutat. En qualsevol cas, el fet cert és que ja ens trobem immersos en un debat --i una bona prova ho és aquest mateix acte d'avui i el fet que el justifica-- sobre les ciutats i el seu futur, o en d'altres paraules, sobre el paper que hauran de jugar les ciutats en aquest globalitzat món que s'obra al davant nostre, un món en què les distàncies són cada vegada menors i en el qual la identitat local es desfà en favor d'una identitat més àmplia. Cada vegada són més les persones que tenen el seu habitatge en una població concreta i que desenvolupen les seves activitats professionals en una altra i qui sap si les lúdiques i de les de cap de setmana i oci encara en una altra. Es tracta d'una *nova* situació, impensable només fa unes dècades.

S'imposa, doncs --i aquest podria ser un primer aspecte que voldria destacar i que d'alguna manera plana en la part final de la Memòria Socioeconòmica de Barcelona 1996 que ara presentem-- la necessitat de repensar el paper que correspon a les ciutats d'aquest tombant de segle. Unes ciutats que, en qualsevol cas, han de continuar liderant moltes coses i que han d'actuar com a elements aglutinadors d'una nova realitat. Unes ciutats que tenen l'obligació de continuar sent líders i punts de referència. És a dir, unes ciutats que, necessàriament, han de desenvolupar nous atractius i continguts, nous valors afegits diferents d'aquells que tenien fins ara, diferents de quan les ciutats es van convertir en l'eix central de les relacions socioeconòmiques. Enrere queden els dies en què les ciutats es coneixien per la seva especialització. Manchester ja no és una ciutat articulada entorn del tèxtil com tampoc no ho són, per posar un exemple proper a nosaltres, Sabadell o Terrassa, ni tampoc Mataró és la ciutat que gira entorn la indústria del gènere de punt i Vic no és, només, una ciutat agrícola.

Cal resituar la ciutat i les ciutats en aquest nou context i omplir-les de contingut. I cal fer-ho d'una manera racional, imaginativa i intel·ligent. La Memòria que ara tenen a les mans ens situa perfectament en aquest sentit i fa algunes encertades propostes que engloba sota el que anomena la *segona gran transformació física* –que des del meu punt de vista, coincideix també amb la segona revolució psíquica de les ciutats-- a la qual ha de fer front Barcelona.

Ciutat-universitat

Deixin que aprofiti l'avinentsa d'aquest acte per atrevir-me a avançar una mica més en aquest debat que cal fer sobre la ciutat i, més enllà, sobre el sistema de ciutats. I deixin que ho faci en l'àmbit que a mi, per qüestió del càrrec que ocupo, m'afecta més directament: la universitat; i, especialment, pel que fa a les relacions entre aquesta nova ciutat i societat amb la universitat o, si ho preferiu, entre la universitat i la ciutat i la societat avui.

Perquè la universitat no és, en absolut, aliena a aquest procés de canvi i de transformació al qual m'estic referint. Per tant, també les universitats i el sistema universitari es troben al bell mig d'un debat que només acaba d'arrencar. No és fàcil donar respostes segures, encertades i eficaces a la situació que ens toca viure; i és més difícil encara que es faci des d'unes institucions educatives que massa sovint es troben –ens trobem-- instal·lades en unes determinades rutines i, per què negar-ho, es troben –ens trobem-- poc motivades per preguntar-nos i per qüestionar-nos en relació amb els models tradicionals sobre els quals ha anat creixent i consolidant-se la universitat.

Fa quinze anys, el 1983, Espanya tenia una població universitària que fregava els 657.000 estudiants. Avui aquesta població s'ha més que doblat de manera que enguany hi ha prop d'un milió cinc-cents mil estudiants matriculats en les universitats espanyoles. Es tracta d'un indicador que posa negre sobre blanc molts aspectes de la realitat actual: des que s'ha aconseguit trencar amb aquella imatge de la universitat com a temple d'accés reservat només a uns quants fins a la demanda d'una major i millor formació per part de la societat a la qual es deu la universitat, i molt especialment, les universitats que, com és el cas de la que a mi em correspon la responsabilitat de dirigir,-- són de caràcter públic i que, per una simple qüestió de principis, estan més obligades a retornar a la societat en el seu conjunt els beneficis de l'esforç que la societat fa per a fer-les possibles.

Permetin-me, doncs, que els traslladi algunes de les reflexions que des de la Universitat ens formulem des de fa un temps, sobre quin ha estat i quin ha de ser el paper de la universitat en aquest món canviant, en el qual les activitats primeres i distintives de la Universitat –docència i

recerca-- es desenvoluparan --es desenvolupen ja-- en un nou escenari com a conseqüència, d'una banda, del major nombre de titulacions que es poden cursar en un nombre creixent d'universitats i, de l'altra, de l'esforç considerable que cal fer per tal de no perdre el tren de la recerca i correspondre al que la societat espera de nosaltres: que formen persones i professionals capaços d'adequar-se a les necessitats de cada moment.

Actualment la universitat, en general, està posant l'èmfasi en la formació professional dels seus estudiants, potser en contraposició --pel caràcter especialitzat d'aquesta formació-- amb la formació més generalista que s'impartia abans. Superar aquesta dicotomia és un dels molts reptes que la universitat té al seu davant. No es tracta de formar professionals que només sàpiguen moure's en l'àmbit en el qual s'han format. Es tracta, més aviat, que siguem capaços de formar professionals que sàpiguen aprendre. Perquè això és el que hauran de fer al llarg de la seva vida professional.

Una de les assignatures pendents de la universitat són sens dubte els programes de doctorat, que cal racionalitzar i impulsar. El futur de la universitat és en mans dels investigadors i dels doctors. Tot el que es faci per millorar-ne la preparació i la formació és de cabdal importància. En l'àmbit estricte de la recerca s'ha evolucionat força. Això no obstant, queda encara un llarg camí per recórrer en la majoria d'àmbits de coneixement. No hi pot haver una bona qualitat de recerca sense que es disposi del suport suficient tant del sector públic com del privat. Des d'aquest punt de vista, tot allò que es faci per millorar la relació i la col·laboració entre la universitat i el món de l'empresa serà en benefici d'ambdues parts: de la universitat pel fet que podrà conèixer les necessitats del món de l'empresa, i de l'empresa pel fet que podrà disposar de professionals formats d'acord amb les seves necessitats.

La simbiosi entre informàtica, telecomunicacions, noves tecnologies i àmbit audiovisual ha produït també en la universitat un fort impacte i ha facilitat, i alhora que ha globalitzat, l'activitat de recerca. Ara és possible disposar de molta més informació i molt més actualitzada que no pas abans, i també saber què passa en qualsevol punt del planeta en un temps mínim. Aquesta simbiosi, d'altra banda, facilita i potencia d'allò més un ensenyament no necessàriament presencial, que sens dubte tindrà una forta incidència en les actuals estructures universitàries i que cal tenir molt en compte.

La creixent relació entre universitats d'arreu del món, els programes d'intercanvi d'estudiants i la mobilitat del professorat són també alguns dels aspectes que han de permetre el constant progrés de la universitat i dels seus membres que han de fer possible que no es caigui en les rutines que a res no condueixen i que, en tot cas, poden acabar perjudicant aquelles universitats que no sàpiguen adaptar-se als signes dels temps.

Inevitablement --ja he dit quelcom sobre això abans--, universitat i societat han d'estar cada vegada més interrelacionades. Perquè la universitat ja no és la torre de marfil tancada en ella mateixa i que res no té a veure amb el seu entorn. El marc d'actuació de la universitat demanda una gestió àgil i flexible que, possiblement, difícilment es pot assolir amb les actuals estructures de govern que la regeixen.

El concepte d'autonomia universitària, marc indispensable i indiscutible per a una docència i una recerca de qualitat, no pot servir mai com a excusa sota la qual s'amagui alguna connotació corporativista. De la mateixa manera, la competència entre universitats no pot sinó reportar beneficis per al conjunt de la societat i per a les mateixes universitats.

En definitiva, doncs, en aquest futur que ja és present, la societat ha de reclamar, ha d'exigir a la universitat que compleixi la seva funció: la de formar bons professionals preparats per fer front als reptes actuals, que estan transformant radicalment l'escenari socioeconòmic de només fa uns anys. Al seu torn, la universitat ha de reclamar, ha d'exigir a la societat el seu suport i el seu ajut per poder avançar en el complex camí que s'obre davant nostre i en la preparació de bons professionals.

Civisme

Però la universitat, a més de preparar professionals, té una altra responsabilitat gens menyspreable: la de formar ciutadans que tinguin una visió global i oberta del món i que sàpiguen conviure amb la nova realitat i adaptar-s'hi. Va dir i escriure fa uns anys el dramaturg i president de la República Txeca Václav Havel que de tots els conceptes ideològics que acaben en *isme*, era sens dubte el civisme el més destacat i transcendent pel fet que s'hi fomenten els valors fonamentals de la democràcia. Per tant, la universitat ha de ser també, a banda d'un centre de saber i de recerca, una escola activa de civisme. Necessitem, certament, bons professionals; però bons professionals que siguin alhora defensors dels valors que entronquen amb la llibertat, amb la convivència i amb la solidaritat, que siguin també bons ciutadans. Perquè la ciutat és l'àmbit en el qual s'han de conrear de forma especial, els valors vinculats a la solidaritat que ha de fer possible superar amb èxit un altre dels reptes amb els quals ens enfrontem en aquesta societat de tombant de segle, que és el del procés d'arribada de nous col·lectius i ciutadans a les ciutats.

Fòrum de les Cultures

Barcelona, per història i per tradició, és una ciutat oberta. Barcelona és i ha estat una ciutat que ha sabut acollir i integrar aquells que al llarg dels temps han vingut de fora. Perquè la història de la ciutat, en especial la de l'actual segle, està vinculada al flux de corrents migratoris arribats des de la resta d'Espanya i de la Mediterrània. Barcelona, és, avui per avui, també una ciutat que vol i pot liderar l'entesa dels ciutadans, perquè possiblement és una de les poques ciutats preparades per fer-ho. La conferència Euromediterrània celebrada a Barcelona l'any 1995 i el Fòrum Civil Euromed que va seguir aquella conferència política són, sens dubte, un reconeixement d'aquesta voluntat integradora i solidària de la ciutat.

Ambdues conferències –la política i la civil– van posar les bases de la que haurà de ser la relació de col·laboració i de cooperació amb la resta de països de la Mediterrània. Un mar aquest, per cert, que com apuntava fa ben poc en un excel·lent treball a *El País*, el periodista Xavier Vidal-Folch, té tres grans fogueres enceses que cal poder apagar abans no sigui massa tard. I això vol dir potenciar el diàleg, l'entesa, la col·laboració i la cooperació entre els pobles que vivim a la riba d'aquest gran riu que és la Mediterrània. En definitiva, hem de convertir les aigües de la Mediterrània en punt de trobada, i no pas en mar de diferències i de discòrdia.

No ens ha d'estranyar, doncs, que en el context d'aquesta vocació i aquesta ascendència de ciutat oberta que té Barcelona, d'excel·lència en l'àmbit del pensament i de les idees, l'Ajuntament s'hagi proposat organitzar l'any 2004, el què serà el Fòrum Universal de les Cultures. Es tracta, com ja sabeu, de convertir Barcelona en un escenari mundial de debat i de reflexió sobre la cultura, la pau i el desenvolupament sostenible per al segle XXI. Els objectius del Fòrum, que té el suport de la UNESCO, són potenciar la cultura de la pau i la cooperació entre pobles, impulsar la cultura del desenvolupament urbà socialment integrador i econòmicament sostenible i promocionar la creació cultural com a expressió de la identitat i de la diversitat. Tot plegat, una ambiciosa iniciativa que entronca perfectament amb la reflexió que he volgut traslladar-vos al llarg dels minuts d'aquesta meva intervenció. El Fòrum Universal de les Cultures ha de ser un marc de reflexió interna pel que fa a l'espai geogràfic en el qual ens movem però també ha de servir per formular noves idees amb els conceptes de cultura i de ciència, i no només de tecnologia, tal com ha estat la tendència del segle que ara acabem.

La universitat col·laborarà en aquest fòrum. Ens ho demanava l'alcalde Joan Clos en aquest mateix marc universitari ara fa uns mesos, en ocasió de la inauguració de curs de la Universitat Pompeu Fabra. La Universitat col·laborarà en el Fòrum en l'àmbit de la llengua, del llenguatge i de la comunicació perquè, com ens deia l'alcalde hem de saber descobrir quina és la nostra contribució a les condicions de la pau, quines les noves idees, els nous conceptes, una vegada desapareguda la política de blocs, una vegada enderrocat el mur de Berlín, una vegada constatat que, malgrat tot, les guerres continuen, algunes d'elles continuen ben a prop de nosaltres. En definitiva –acabava l'alcalde– quina és la contribució que la ciència pot fer a les condicions de la pau.

I aquest és el repte de Barcelona com a ciutat i de la universitat com a institució fonamental en el procés de formació de ciutadans en el llindar del nou mil·lenni. Aquest és el desafiament al qual ens enfrontem els ciutadans i la societat en general en un món cada vegada més global i interdependent. Ens hi va molt a tots plegats i no podem deixar passar l'ocasió que se'ns ofereix de convertir les ciutats en espais en els quals el debat sobre les idees i sobre el coneixement ens ajudi a afrontar les moltes incerteses de futur que ja albirem en l'horitzó. Hem de fer de les ciutats –com molt encertadament s'apunta en la Memòria Socioeconòmica de Barcelona que tenen a les seves mans i que avui presentem-- renovats centres de coneixement.

L'EUROPA MITOLÒGICA I L'EUROPA D'AVUI

Dia d'Europa. Montreal, març de 1997

La primera Europa que coneixem és la filla d'Agenor, rei de Fenícia. És també la germana de Cadmos, fundador de Tebas, al centre de Grècia. Europa jugava amb les seves companyes a les platges de Tir o Sidó. La princesa va tenir un somni: el món es dividia en dos territoris, l'Àsia i les terres del davant. Després de la visió, Zeus, transformat en un toro blanc, la va seduir i se la va endur damunt les espatlles fins a Creta. Allà van engendrar Minos, Radamant i Sarpedó.

Estic parlant, és clar, de l'Europa mitològica. L'altra Europa, la d'avui, està duent a terme passos decisius per consolidar un procés únic, dilatat i complex per tal d'arribar a la veritable unió. Mai, al llarg de la història, s'havia produït fins ara un fenomen d'aquestes característiques: mitjançant la negociació política, un conjunt d'estats independents renuncien a una part de la seva sobirania a fi i efecte d'articular un espai polític nou, amb totes les conseqüències que això comporta.

En el camp econòmic-monetari s'han fet passos molt significatius. L'aprovació de l'estatut jurídic de l'euro i el Pacte d'Estabilitat són fites essencials. L'activitat de la Unió durant el darrer any ha posat, sobretot, l'èmfasi en els aspectes econòmics. Sempre s'ha pensat que la creació d'una moneda europea comuna ha de repercutir en la modernització de l'economia, el creixement i l'ocupació.

Malgrat els esforços dedicats a l'àmbit econòmic, molts europeus associen, cada vegada més, "la Unió Europea a la reducció de tot allò que s'ha aconseguit en l'àmbit social i a la destrucció dels llocs de treball". Ho assenyalava no fa gaire Klaus Hänsch, president del Parlament Europeu durant el període 1994-1996.

En qualsevol cas, és evident que els avenços substancials de la construcció europea es centren en el camp econòmic-monetari. La reforma del tractat de Maastricht evoluciona amb reserves, de manera que la transformació política de la Unió segueix un ritme més distès.

En aquest context, convé assenyalar que la unió cultural no constitueix, almenys sobre el paper, un objectiu essencial explícit. D'altra banda, l'interès cultural de les instàncies europees ve donat, sobretot, a partir de les implicacions econòmiques que el sector cultural comporta, sobretot en el camp audiovisual.

1. UN BREU RECORREGUT PER LA HISTÒRIA EUROPEA

Per tot això no és estrany que sovint es tendeixi a donar una visió exclusivament o fonamentalment econòmica de la Unió. Un prisma més ampli inclou també l'Europa política i social. La incorporació de la cohesió cultural com un dels reptes de la Unió costa de formular. Obviar el substrat cultural comú, la seva potencialitat com un dels motors del futur europeu, representa una notable manca de perspectiva.

Les arrels de l'Europa cultural arranquen, com el mite que dóna nom a aquesta complexa realitat, de la Grècia clàssica, i s'afermen més tard amb l'imperi Romà. Alguns dels elements atribuïts durant segles a Europa provenen de l'univers clàssic: la llibertat i la democràcia dels grecs, per exemple, o la capacitat d'organització i d'integració dels romans.

En un fugaç recorregut, la trajectòria històrico-cultural passa després per l'assentament de la tradició cristiana. Un substrat cultural que és portador en si mateix d'un punt de mestissatge: com el mite d'Europa i la cultura grega, procedeix de les terres properes de l'Àsia Menor.

És precisament durant la primera edat mitjana, l'any 754, que el continuador anònim de la crònica de San Isidoro de Sevilla utilitza per primera vegada l'adjectiu *europæu*, en parlar de la batalla de Poitiers.

Però la consciència de pertànyer a una col·lectivitat europea no es manifesta d'una manera sòlida fins als segles XV i XVI, amb l'humanisme. Set-cents anys després del cronista sevillà es torna a usar l'expressió *europæus*. Ho fa el papa Pius II, en un text de 1458.

Al pòsit humanista del renaixement cal afegir-hi, en aquest repàs rapidíssim del recorregut cultural europeu, algunes de les realitats que han estat, i són encara, determinants en la configuració del món actual. La invenció de la impremta, la configuració de l'estat modern, la Il·lustració, les llibertats que cristal·litzen amb la Revolució Francesa o l'ascens de socialismes i nacionalismes durant el segle XX, són alguns dels moltíssims fets que podríem citar.

En aquest context, convé afegir que, massa sovint, es presenta un panorama monolític i triomfalista de la realitat històrica i cultural europea. El camí que ha portat els europeus a les portes de la unió, és evident, ha estat un camí polièdric, per diversos motius.

En primer lloc, perquè la història europea no és pas fruit d'un progrés lineal i constant, sinó el resultat de trajectòries múltiples i complexes, d'anades i vingudes, de cruïlles que, al mateix temps, uneixen i separen. La imatge del laberint cretenc de Minos, el fill d'Europa, ve com l'anell al dit en aquest dens i laberínic recorregut integrador.

El trajecte cap a la unió ha resultat també pluridimensional perquè algunes de les formulacions tradicionals aplicades a la història europea s'han de matisar de manera adequada. Hi ha, sens dubte, l'Europa generadora d'evolucions positives, però existeix també l'Europa obscura, "la de la Inquisició i la intolerància, l'Europa colonialista i eurocèntrica, l'Europa xenòfoba, l'Europa feixista i de les dues guerres universals", tal com la descriu el professor Jesús Prieto.

El camí de la història europea esdevé igualment polièdric perquè la mateixa estructura dels estats propicia l'existència de ritmes i característiques diferents en els diversos territoris que configuren l'espai europeu.

De tots aquests segles de trajectòria cultural comuna, què en queda, però? Quins són els valors que bateguen encara quan la construcció europea s'ha anat consolidant, amb propostes concretes, en altres camps? Quins són els valors emergents o, simplement, possibles en aquest context? La llista, segurament, pot esdevenir llarga. Permetin-me, però, que em centri en quatre conceptes amplis. Són algunes de les idees projectades o en projecció de la nostra Europa.

2. *ALGUNS VALORS (ACTUALS, RECUPERABLES O EMERGENTS) DE LA CULTURA EUROPEA*

No fa gaire, l'escriptor anglo-hindú Salman Rushdie publicava un article amb el títol de "Europa i la "fatwa"". En l'inici del seu text parlava de l'origen mitològic d'Europa i deia: "Avui, Zeus no és res més que una història. I no té poder; però Europa està viva". Més endavant afegia: "Els mites grecs són les arrels meridionals d'Europa. A l'altre extrem del continent, les velles llegendes nòrdiques sobre la creació informen també del relleu dels déus per part de la raça humana."

No gaire més enllà del text, Rushdie era concloent: "Ja no hi ha déus que ens ajudin. Estem sols. O, per dir-ho d'una altra manera (perquè els déus també són tirans): som lliures. La pèrdua de la divinitat ens situa en el centre de l'escena, per tal que puguem construir la nostra moralitat, les nostres pròpies comunitats; per tal de fer les nostres pròpies eleccions; per valdre'ns per nosaltres mateixos".

Vet aquí el primer dels conceptes que vull remarcar, perfectament definit per l'escriptor: l'accent humanista, l'èmfasi conuençut en les possibilitats de la persona, en el camp del pensament, de les relacions, de l'acció.

El segon aspecte que subratllo és el pluralisme. Dit en altres paraules: Europa és un substrat cultural comú, l'essència del qual reposa en la diversitat articulada d'un entrellat de pobles. És diversitat, però és també un camí cap a la cohesió interna.

El pluralisme i la diversitat cultural són un dels valors fonamentals de les democràcies europees. La diversitat cultural, però, no es manifesta necessàriament, ni de manera substancial, en el marc dels estats membres de la Unió. L'espai cultural és l'espai dels pobles i les nacions, i és també l'espai de les llengües, algunes d'elles minoritàries. És a partir d'aquests espais culturals que s'ha de bastir la nova Europa, viva, plural i amb futur.

Ara, en plena revolució tecnològica, de la qual parlaré tot seguit, és bo no oblidar alguns dels efectes que va produir una altra revolució, la industrial. Conjuntament a aspectes beneficiosos per a una part important de la població, la modernització va comportar també un procés d'assimilació i uniformització que va destruir gran part de la riquesa de les cultures comunitàries populars, camperoles i urbanes. La funció anivelladora dels mitjans de comunicació de massa, amb productes bàsicament comercials, ha incidit encara més en aquesta direcció.

Amb tot, Europa té encara un enorme potencial cultural ric i divers i les llengües són, en molts casos, els trets més diferenciadors i simbòlics d'aquesta diversitat. La situació de les diferents llengües europees, sobretot de les llengües minoritàries, és un bon barem per valorar l'evolució de les polítiques comunitàries en matèria de comunicació i cultura.

És evident que no es pot parlar de veritable identitat europea si els estats membres, que col·laboren en la creació d'un espai cultural comú, no contribueixen amb força a la preservació i potenciació de les llengües presents en cadascun dels seus territoris. Les llengües són una part vital de la cultura dels pobles, però no constitueixen l'única mesura de les diferents identitats culturals.

En qualsevol cas, cal tenir ben present que el referent cultural no pot ser, no ha de ser, l'arqueologia, sinó la potencialitat política dels pobles i regions. I, d'altra banda, és essencial no

perdre de vista que la salvació de les cultures actualment existents no depèn només, ni sobretot, d'actuacions exclusivament de preservació, conservacionistes.

Sense una acció decidida per part dels governants, sense un impuls sistemàtic per part de les institucions polítiques responsables, algunes d'aquestes cultures i llengües estan condemnades inexorablement a la desaparició. Són, per utilitzar un símil molt aclaridor, espècies en vies d'extinció.

Europa no lluita només per trobar unes fórmules que permetin articular el substrat cultural comú i la diversitat. Des de fa dècades, Europa ha esdevingut el punt d'arribada de nombrosos immigrants, i a la necessitat d'una cohesió cultural interior n'hi ha d'afegir una altra: la integració respectuosa, vàlida i eficaç de tots aquells que procedeixen de punts diversos del planeta i s'estableixen en algun punt de l'espai cultural europeu en permanent construcció.

Es tracta d'un procés d'integració multicultural, amb punts de paral·lelisme als que s'han donat en altres moments de la història o que es continuen donant en altres espais del planeta. L'imperi Romà o els Estats Units d'Amèrica són alguns casos amb elements comuns. Si d'aquesta necessitat els europeus som capaços de fer-ne una virtut, de manera que l'Europa viva de la multiculturalitat sigui diferent de la que existia anteriorment i al mateix temps preservi elements d'identitat de cultures diverses, i si tot plegat es fa amb tolerància responsable, la capacitat d'integració esdevindrà un valor inestimable per al futur.

L'autonomia de la cultura en relació a altres àmbits de l'activitat humana és el quart element que vull destacar en aquesta relació. Avui, quan parlar de cultura vol dir massa sovint parlar d'indústria cultural, és important que es plantegin, amb tota serietat però també amb tota l'eficàcia comunicativa, productes que puguin sobreviure a les lleis del mercat, les quals no han de ser, tanmateix, l'únic paràmetre o el paràmetre decisiu de les actuacions culturals. La simplicitat empobridora, la superficialitat, la despersonalització, la violència institucionalitzada i gratuïta de múltiples productes, sobretot en el camp audiovisual, no poden ser els únics elements, ni tan sols els components bàsics de les realitzacions culturals. Europa pot apostar, i de fet està apostant ja, per l'elaboració de productes més rics, encara que de vegades les audiències no siguin tan espectaculars.

He posat l'èmfasi en alguns aspectes importants de la cultura europea. Ara bé: podem dir que aquests valors que acabo d'assenyalar, i els molts altres que conté la història europea, es recullen, s'articulen i es projecten en el marc del procés de construcció europea?

3. LA IDENTITAT CULTURAL EN ELS DOCUMENTS EUROPEUS

Ho apuntava al començament: la unitat europea no passa essencialment, en els textos comunitaris, per la cultura. En els diversos grans documents que han conduït a la formulació actual de la Unió Europea, la identitat cultural no és un objectiu bàsic. La qüestió no apareix amb una certa amplitud fins a Maastricht, però hi figura amb un seguit de condicionaments que fan difícil la seva articulació pràctica.

El tractat constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea, de 1957, no té en compte la cultura com a objectiu institucional. Amb tot, s'hi introdueix la configuració d'un "espai cultural europeu", a partir del títol genèric per a l'establiment del mercat interior i en el marc de l'espai interior sense fronteres interiors per a la lliure circulació de mercaderies, persones, serveis i capitals.

La primera preocupació seriosa sobre la transcendència de la cultura en el procés de construcció europea la trobem, de fet, el 1954, en el conveni cultural europeu del Consell d'Europa. Nou anys més tard el Parlament Europeu impulsa l'acció comunitària en el sector cultural, mitjançant una resolució que proposava situar en pla d'igualtat la cultura, l'acció econòmica i l'acció social.

La qüestió es debat en les reunions dels caps d'estat i de govern tingudes a la Haia (1969), París (1972) i Copenhaguen (1973), i apareix en l'informe Tindemans, encarregat a la reunió de París de 1974.

Amb tot, el pas més notable es produeix amb la Resolució de 13 de maig de 1974, de salvaguarda del patrimoni cultural europeu. Es tracta d'una espècie de síntesi de l'actuació a desenvolupar en els propers anys.

L'Acta Única Europea, signada el 1986, segueix la mateixa tònica que els primers tractats i no fa cap mena de referència a la cultura, tot i l'interès d'alguns estats membres. El tractat de Maastricht, que va entrar en vigor l'1 de gener de 1993, no cita expressament la integració cultural europea entre els objectius essencials de la Unió ni entre les missions de la Comunitat, formulades a l'article segon.

El Tractat, però, dedica un article, el 128, a la cultura. Aquest article recull alguns dels elements substancials de la trajectòria cultural europea: la diversitat nacional i regional, l'existència d'un patrimoni comú o la visió de la cultura com a valor autònom.

Les limitacions derivades del principi de subsidiarietat, el tipus d'accions que es plantegen i les restriccions pel que fa als instruments d'acció aplicables, aigualitzen, a la pràctica, el correcte plantejament teòric.

Això, no obstant, tant abans com després de Maastricht, les institucions comunitàries han desenvolupat actuacions culturals en el camp normatiu –darrerament sobretot en el terreny audiovisual–, actuacions de servei públic o accions promocionals i de foment de la cultura. A l'abril de 1996, per exemple, la Comissió va aprovar un primer informe per tal que es tinguessin en compte les qüestions culturals en la implementació d'altres polítiques comunitàries.

Tot i aquest conjunt d'iniciatives, i tal com acabem de veure en el repàs de la normativa europea relacionada amb aquest àmbit, la cultura no constitueix un eix substancial en el procés de construcció institucional europea.

Però és evident que una veritable Europa unida no es pot concebre sense partir de les trajectòries culturals dels seus pobles i sense una clara voluntat de cohesió també cultural i no únicament econòmica, política, social i monetària.

Sembla igualment clar que tant la cristallització com la projecció dels elements essencials de la cultura europea es duran a terme fonamentalment a partir dels àmbits audiovisuals i de les telecomunicacions o en relació amb aquests.

4. L'EXPLOSIÓ FRAGMENTÀRIA DE LES NOVES TECNOLOGIES

Limitar les manifestacions culturals al camp audiovisual fóra un error. Sembla clar, però, que una part substancial de l'expressió cultural s'articula avui mitjançant les múltiples possibilitats de difusió audiovisual. Afegim-hi, a més, que la transmissió cultural en aquest camp és massiva i, en fi, que la pervivència o la destrucció de les diverses cultures es decidirà segurament en aquest terreny.

Vivim un temps de canvi tecnològic substancial, centrat en les tecnologies de la informació: la microelectrònica, la informàtica i les telecomunicacions. La possibilitat que els ciutadans d'arreu del món mantinguin un intercanvi immediat d'informació, d'idees, de cultura, d'imatges és avui, tècnicament, una realitat.

Ens trobem davant d'un procés que es desenvolupa amb gran celeritat i transforma radicalment algunes concepcions de la nostra vida quotidiana. Les noves tecnologies són una font potencial de creació de riquesa, poden contribuir a elevar el nivell de vida i constitueixen una via eficaç per millorar els serveis.

La implantació de les noves tecnologies, però, genera també preocupacions importants entre els ciutadans. El llibre verd *Viure i treballar en la societat de la informació: prioritat per a les persones*, aprovat al juny de 1996, resumeix molt bé aquestes inquietuds en dues qüestions fonamentals. La primera és: "No destruiran, aquestes tecnologies, més llocs de treball dels que puguin crear? Seré capaç d'adaptar-me a les noves formes de treball?". La segona pregunta, per la seva banda, es refereix a la democràcia i a la igualtat: "La complexitat i el cost de les noves tecnologies, no faran augmentar els desequilibris entre les zones industrialitzades i les menys desenvolupades, entre els joves i els vells, entre els qui n'estan al corrent i aquells que no ho estan?" I entre cultures majoritàries i minoritàries?, podríem afegir.

"Per donar resposta a aquestes preocupacions", continua dient el llibre verd en qüestió, "necessitem unes polítiques públiques capaces d'ajudar-nos a treure fruit del progrés tecnològic i d'assegurar l'accés equitatiu a la societat de la informació i la distribució justa del potencial de prosperitat".

Donat que la identitat cultural és com més va més subsidiària de les telecomunicacions i de la indústria audiovisual, aquesta recepta teòrica, d'aplicació difícil en alguns dels seus aspectes i aquesta reflexió genèrica afecten també l'àmbit cultural.

Alguns elements de la implantació de les noves tecnologies tenen una repercussió essencial en el terreny del manteniment, la potenciació i la difusió de les diverses cultures, lògicament també de les europees.

Una d'aquestes característiques és el pas de la producció de massa a la producció flexible. Es produeix la descentralització d'empreses en entitats semiautònomes, la proliferació d'empreses petites i mitjanes, la cooperació entre empreses petites, entre petites i grans i entre les grans empreses entre elles.

Assistim, paral·lelament, a un procés de fragmentació del treball. La Revolució Industrial es basava en la concentració del treball a les fàbriques i en la socialització del treball. La revolució tecnològica tendeix a la individualització de les tasques i a la fragmentació del treball.

Aquests processos, transportats al terreny cultural, poden incidir de ple en la pervivència i en la pluralitat culturals. És a dir: sembla clar que els nous instruments tecnològics poden afavorir, en cas que hi hagi la voluntat política necessària i que es prenguin les mesures adients, la potenciació i el diàleg entre les diverses cultures, incloses les minoritàries.

Amb tot, el canvi més substancial es produeix en el camp de la nova comunicació electrònica. Alguns dels mitjans de comunicació de massa tradicionals es transformen radicalment i n'apareixen d'altres, de manera que és possible passar d'una comunicació de massa a la producció massiva d'imatges i sons per a audiències segmentades i individualitzades. Els missatges són cada vegada més específics i s'adapten a vivències i situacions concretes.

La televisió és encara dominant, però ara parlem de televisió digital i de connexions per satèl·lit o per cable. Les possibilitats de captar fàcilment un nombre elevadíssim de canals i d'afinar en la selecció d'allò que es vol rebre són molt àmplies. A les immenses possibilitats de tria de tot tipus de la televisió actual s'hi ha d'afegir la possibilitat de configurar i de difondre missatges singularitzats, instantanis i d'abast global.

De fet, es duu a terme un procés doble i simultani. D'una banda, de globalització, de connexió planetària. D'altra banda, de possibilitats d'individualització, d'afirmació de la pròpia identitat. I al mateix temps que constatem l'existència d'aquests dos fenòmens, assistim a la creació, recreació o desenvolupament d'identitats culturals de tot tipus i de tradició diversa. Identitats nacionals, identitats territorials, identitats regionals, identitats ètniques, identitats religioses, identitats de gènere i identitats personals.

Ho indica Manuel Castells. I afegeix: "Entre l'estat dels fluxos i les trinxeres de la identitat, els estats nacionals entren en una crisi profunda i sistèmica. Són massa petits i massa rígids per controlar els fluxos globals de poder i de diner, però al mateix temps esdevenen deslegitimats per la pluralitat conflictiva d'identitats que difícilment es reconcilien en el marc de l'estat nacional."

"És en aquest context que els governs locals i regionals emergeixen com a entitats flexibles, enganxades al terreny de les seves identitats, capaces de negociar una adaptació contínua a la geometria variable dels fluxos del poder. La dificultat de tot plegat és com mantenir la identitat sense desenvolupar el complex fonamentalista i com defensar tot allò que és local sense derivar cap a allò que és tribal."

5. LES INICIATIVES DE LA UNIÓ EUROPEA

Ja fa alguns anys, al desembre de 1993, els caps d'estat i de govern de la Unió van aprovar el "Llibre Blanc per al Creixement, la Competitivitat i l'Ocupació". El document, que duia com a subtítol *Els reptes i les pistes per entrar al segle XXI*, fixava com un dels grans objectius de la construcció europea l'adaptació a la societat de la informació. Aquesta preocupació cabdal enunciativa s'ha traduït en reflexions constants per part dels responsables polítics de la Unió i ha donat lloc a diversos textos i propostes d'actuació. Propostes que, com dèiem, afecten de manera transcendent el camp cultural.

Al juny de 1994 el Consell Europeu, reunit a Corfú, donava llum verda a l'informe "Europa i la societat global de la informació", elaborat per un comitè presidit pel comissari Martin Bangemann. Aquest document constata l'enorme potencialitat de les autopistes de la informació i remarca el paper que poden jugar en l'àmbit cultural europeu.

Pel que fa a aquest darrer camp, i al costat d'objectius com millorar la qualitat de vida o aconseguir serveis públics més eficaços, s'assenyala que la revolució tecnològica ha de servir també per descobrir noves oportunitats de manifestar les tradicions culturals i la identitat de les regions europees.

El Consell de Corfú va decidir que la Comissió establís un pla d'actuació amb les mesures derivades de les necessitats de l'informe Banguemann. Aquest pla va ser presentat per la Comissió Europea el juliol de 1994, amb el títol "Europa en marxa cap a la societat de la informació". Partint d'un enfocament integrat de la societat de la informació, abastava diferents sectors: les telecomunicacions, la recerca i el desenvolupament, la innovació, la competència, la cohesió econòmica i social, el sector audiovisual, les relacions internacionals i la cultura.

En un altre document més recent, denominat "Les implicacions de la societat de la informació en les polítiques de la Unió Europea", es posen al dia els objectius anunciats al pla de 1994, es reforcen i s'ajusten les mesures que ja s'han emprès i s'incorpora la dimensió de la societat de la informació a àrees d'acció no cobertes inicialment pel pla d'actuació.

Les línies considerades prioritàries són quatre: millorar el context en què es desenvolupa l'activitat empresarial, invertir en futur, situar el ciutadà de la Unió en el centre d'interès de la societat de la informació, i respondre a la dimensió mundial de la societat de la informació.

Cadascuna de les línies prioritàries presenta diversos objectius. El tercer dels blocs que acabo d'esmentar en presenta quatre, algun d'ells explícitament vinculat a l'activitat cultural.

“Una participació activa de la societat”, s’afirma en parlar del reforçament de la integració europea, “suposa cada cop més tenir accés als serveis d’informació, de manera que la proximitat física és cada cop menys important. Gràcies a la connexió directa, es poden reduir els desavantatges que pateixen les regions perifèriques, donat que tindran possibilitats d’accedir als mercats, a l’educació, a la formació i a la cultura gràcies a les biblioteques, els museus i les galeries electròniques en línia”. “Això no obstant”, afegeix el document, “la participació en la societat de la informació de totes les regions d’Europa no es produirà automàticament, sinó que requereix mesures actives”.

L’enunciat més explícit del text en relació amb l’àmbit que tractem és, però, “protegir la diversitat cultural”. El contingut és un element bàsic de la societat de la informació, tant perquè és una font important i creixent d’ingressos com perquè és un vehicle d’idees i valors que contribueixen a conservar i a promoure la diversitat cultural i lingüística d’Europa. En conseqüència, al mateix temps que s’ha d’accelerar la integració de la indústria europea als continguts de l’economia mundial, la conservació de la diversitat cultural europea és un aspecte capital.

6. LA NECESSITAT DE TRANSMETRE AMB FORÇA UNA EUROPA DIVERSA I VIVIFICADA

Comentava fa un moment, utilitzant unes paraules de Manuel Castells, la situació actual dels estats nacionals, massa petits i massa rígids per controlar els fluxos globals del poder i del diner, però al mateix temps difícilment adaptables a les múltiples identitats que contenen en el seu si. Aquesta afirmació és transportable al camp de la cultura, de manera que les actuacions culturals europees es circumscriuen, cada cop més, al marc dels espais culturals, impulsades sovint pels governs locals i regionals. Uns governs que, conscients de la transcendència no únicament econòmica dels mitjans audiovisuals, es procuren les eines necessàries per a garantir una presència eficaç pròpia en aquest terreny: emissores de ràdio i canals de televisió, control parcial de xarxes de distribució o, en fi, servidors web potents a la xarxa Internet.

D’aquesta manera és, de fet, com es va articulant la diversitat cultural europea. En molts casos els instruments audiovisuals no són fonamentalment un referent de les persones externes d’una determinada comunitat, sinó un referent cohesionador dels membres de la pròpia comunitat. És a dir: els instruments audiovisuals vinculats a espais locals o regionals europeus serveixen, lògicament, per donar a conèixer aquesta comunitat a l’exterior, però serveixen,

sobretot, perquè els membres de la pròpia comunitat s'hi puguin reconèixer i afermin la seva pròpia identitat.

És clar que els governs locals i regionals duen a terme dues accions bàsiques més a l'hora de mantenir i impulsar la seva pròpia identitat. En primer lloc, una actuació sistemàtica en l'àmbit de la formació a fi de donar a conèixer els elements essencials identificatius de la comunitat (històrics, lingüístics, culturals), així com la seva evolució. En segon lloc, les actuacions no es limiten exclusivament a difondre el coneixement i a preservar la identitat cultural. Es produeixen accions de foment, d'impuls per a la projecció de la identitat cultural, sobretot en el camp de les llengües, quan aquestes en constitueixen un component bàsic.

Les noves tecnologies, com hem vist, tenen una potencialitat enorme. La Unió Europea ha de garantir-hi l'accés des de qualsevol punt del territori i per part de qualsevol persona o grup, de manera que puguin actuar com a factor de reequilibri. Però no únicament això: ha de garantir també a aquests grups o persones un espai on reconèixer-se, i ha de fer igualment tots els possibles per tal que participin activament en l'intercanvi cultural, essencial en les noves tecnologies.

La tradició cultural europea és essencialment diversa, però és també un substrat comú, amb elements que s'han anat consolidant al llarg dels segles. Malgrat limitacions de tot tipus, la diversitat cultural europea es va instal·lant, de forma asimètrica, en les noves tecnologies. Però la cultura europea cohesionada, allò que en podríem dir l'espai cultural europeu, no disposa d'una veu potent i adequada en l'àmbit de la comunicació mitjançant instruments audiovisuals.

La cohesió cultural europea només es podrà mantenir, impulsar i adaptar si, com a mínim, es porten a terme les actuacions que diferents governs locals i regionals han engegat amb èxit.

En primer lloc, actuacions en el camp de la formació. És bàsica la presència sistemàtica de continguts culturals europeus en els plans d'estudis dels escolars dels estats membres de la Unió.

En segon lloc, actuacions en el camp del foment, que afavoreixin el coneixement, l'intercanvi i la potenciació dels continguts que configuren la diversitat cultural europea.

En tercer lloc, implantant nous mitjans de comunicació en el terreny audiovisual, uns mitjans que recullin equilibradament la diversitat. Uns mitjans –un mitjà si volen, una televisió europea– amb programes i informatius europeus. Un mitjà, en fi, que serveixi per donar a conèixer la realitat europea però que serveixi, sobretot, perquè qualsevol ciutadà de la Unió, des de la seva diversitat, es pugui sentir cada dia plenament europeu.

“Los modelos de universidad: el punto de vista de la eficiencia”

I Encuentro Empresa-Universidad.

Arthur Andersen / Cinco Días.

Madrid, 7 de julio de 1999

Introducción

Uno de los retos que ante sí tiene la universidad española, es lograr unos niveles de eficacia y de eficiencia que le permitan avanzar, con éxito, en medio del complejo y cambiante mundo en el que nos movemos y que, a su vez, permitan la adaptación de la universidad a las necesidades y demandas de la sociedad.

Consecuente con el reto de mejorar los actuales resultados de eficiencia y eficacia que se dan en la universidad española, la Universitat Pompeu Fabra se ha dotado, desde sus inicios el año 1990, de instrumentos de análisis, de evaluación y de encuestas que permiten, de una parte, conocer la progresión de la institución en todos sus niveles (calidad de la docencia y de la investigación, rendimiento académico, nivel de gestión...) y, de otra, aplicar con prontitud las medidas que en cada momento se estiman oportunas con el fin de mejorar los rendimientos generales de la Universidad a través de una constante revisión de los contenidos docentes y de la prestación de servicios más eficaces a sus usuarios.

Los instrumentos de los que disponemos para lograr los objetivos de eficacia y de eficiencia que perseguimos, son de dos tipos:

- Instrumentos de análisis y evaluación, que son la Auditoria docente y de gestión, los estudios de rendimiento académico, la evaluación de la docencia, les encuestas de satisfacción, los estudios de inserción labora y el “Quadre de Comandament Integral” (Cuadro de Mando Integral).
- Instrumentos de gestión, que son el Plan Director de la Universidad (de carácter estratégico) y la Dirección por Objetivos, que se aplica en el trabajo de las unidades administrativas y de servicio de la Universidad.

Dichos instrumentos (de análisis y evaluación y de gestión), nos permiten conocer, de forma continua, el funcionamiento de la institución y los niveles de rendimiento del modelo así como el grado de satisfacción de los usuarios. También, poder disponer de una línea de gestión a todos los niveles para la mejora continuada del modelo.

Señalados estos aspectos, que entiendo fundamentales en el funcionamiento del modelo que defiende nuestra Universidad, creo que me permitirán que, debido a la limitación de tiempo de que disponemos, me centre en consideraciones y datos referidos casi exclusivamente a la eficiencia y eficacia conseguida en la actividad docente de la Universidad. Dejaré de lado expresamente, cuestiones relativas a las actividades investigadoras y complementarias de la docencia, así como de formación de tercer ciclo y de gestión diaria de la Universidad.

Dos de los principales problemas que padecía la universidad española cuando el Parlament de Catalunya aprobó –el año 1990– la creación de la Universitat Pompeu Fabra, eran: de una parte, la prolongación exagerada de los estudios y, de la otra, la existencia de importantes bolsas de alumnos repetidores en el conjunto de universidades. Mientras la prolongación de los estudios provocaba –y aún provoca– un cierto grado de ineficiencia en la gestión de los recursos (públicos y privados) que llegan a la universidad, las bolsas de repetidores inciden negativamente tanto en la calidad de la docencia como en el progreso de los estudiantes en sus estudios, incidiendo en la práctica y negativamente, en las necesidades de profesorado, de espacios, de servicios y equipamientos de carácter general.

El modelo por el que viene apostando la Universitat Pompeu Fabra, se estructuró sobre la base, primero, de la reflexión y análisis de los márgenes que las disposiciones legales nos concedían para la planificación de nuestras actividades docentes para conseguir los mejores resultados posibles en cuanto a formación y a rendimiento académico de los alumnos y permitir un uso más racional y eficiente de los recursos que la universidad tiene a su disposición. Segundo, sobre la base de los problemas que en la universidad se derivaban de la prolongación exagerada de los estudios y de la existencia de amplias bolsas de repetidores, proponer la adopción de determinadas medidas capaces de corregir y disminuir al máximo los efectos de dichos problemas.

Sobre estas bases tan generales, la UPF ha construido su modelo docente basado en la exigencia en la docencia, en unos planes de estudio realistas adaptados a las necesidades y a las demandas de la sociedad y en aplicar una normativa de permanencia que incentive la actitud hacia el estudio por parte de los alumnos y que traslade los efectos del posible fracaso escolar al primer año de permanencia en la Universidad.

Planes de estudio y normas de permanencia en la base del modelo

La Universitat Pompeu Fabra, libre de condicionantes históricos gracias a su creación de nuevo cuño, pudo apostar por el aprovechamiento de las posibilidades que ante sí se le abrían a la hora de configurar unos planes de estudios que, respetando la legislación vigente, estuvieran plenamente adaptados a las necesidades formativas que la sociedad demandaba y que, a su vez, fueran también suficientemente atractivos para el alumno, tanto desde el punto de vista de formación teórica como práctica.

El resultado se plasmó en unos planes de estudio que, partiendo de una planificación curricular construida a partir de la aplicación de las directrices emanadas desde el Consejo de Universidades, tuviera en cuenta las demandas que en materia de formación de profesionales llegaban desde la sociedad. La aplicación del criterio de cursar el mínimo de créditos (300 créditos para las licenciaturas e ingenierías y de 180 para diplomaturas e ingenierías técnicas), constituyó –y constituye, aún hoy– la base sobre la que se sustentan los planes de estudio de los que dispone nuestra Universidad.

Estas medidas de carácter genérico, así como la estructura trimestral que se confirió a la ordenación temporal del aprendizaje, se complementaron con la eliminación de las materias y créditos que creíamos que aportaban pocas cosas y que hallaban su justificación en las presiones corporativas del profesorado; unas presiones de las que, lógicamente, carecía la Universitat Pompeu Fabra. El resultado de esta actuación permitió la vertebración de unos planes de estudio modernos, actualizados, adaptados a la estructura trimestral de las asignaturas, evitando aquellas que eran desproporcionadas con relación a la formación que deseaba transmitirse. Todo ello orientado hacia la consecución de la plena formación del alumno partiendo de la constatación de que el papel que debía potenciar y desarrollar la universidad a la vista de la evolución y de los cambios que se están produciendo en el mundo en que vivimos, era el de preparar a los alumnos a aprender a aprender. O lo que sería lo mismo, dotar a los alumnos de un bagaje formativo suficiente que les permitiera, terminada su formación universitaria básica, continuar su proceso formativo continuado y, en su caso especializado, que les permita una puesta al día de sus habilidades y conocimientos a partir de unos conocimientos de carácter generalista suficientemente consolidados.

De forma paralela y con el fin de asegurar un buen y regular progreso en la Universidad, se procedió a establecer una innovadora normativa de permanencia en los estudios elegidos por parte de los alumnos con el fin de fomentar una actitud positiva de estudio y trasladar, como ya se ha dicho, los efectos del fracaso escolar sobre el primer curso de carrera. Los aspectos en que se basa dicha normativa son en síntesis:

- Obligación de superar, el primer curso, el 50% de los créditos totales. Ello redundará en una mayor motivación de los alumnos y evita la creación de una primera bolsa de repetidores.
- Apuesta por la progresión regular y equilibrada en los estudios. El estudiante no puede tener pendientes de superación asignaturas correspondientes a los dos cursos anteriores si se quiere matricular de un tercero. De otra parte, los alumnos deben superar, cada curso y a partir de segundo año, dos tercios de los créditos que conforman el curso en que se halla matriculado.
- Limitación del número de convocatorias de examen. El estudiante tiene derecho a cuatro convocatorias a las que debe añadirse, en casos justificados que son valorados por el Consejo Social de la Universidad, la posibilidad de una quinta y definitiva.

Los resultados obtenidos a través de la aplicación de esta normativa nos indican la oportunidad de su establecimiento así como la bondad de la misma en la consecución de los objetivos que se perseguían. El abandono en el conjunto de los estudios que se cursan en la Universidad, tomando como referencia los dos últimos cursos, es del orden del 18,31%, teniendo en cuenta que cerca de la mitad del abandono se produce durante el primer curso (7,63%). Debemos indicar que, en algunos estudios de universidades próximas a la UPF, el abandono o fracaso académico supera el 50% a lo largo de la carrera.

Entendemos, pues, que los resultados que se desprenden de la aplicación de la normativa de permanencia en la UPF, han sido, en general y a pesar de las críticas que recibe por parte de los alumnos, ajustados a los objetivos que se perseguían contribuyendo a una actitud más positiva por parte del alumno hacia el estudio y logrando, un mayor rendimiento académico, así como un buen nivel de inserción profesional como se desprende de los indicadores que a continuación cito:

- Tasa de graduación de estudiantes: el 73,70% de los estudiantes de la UPF se gradúan en el tiempo previsto más un curso. El 60% se gradúa en el tiempo previsto.
- Internacionalización de la Universidad: 9,20% de los titulados de la UPF han cursado parte de sus estudios –a través de programas Sócrates, intercambio y movilidad– en el extranjero, mientras que los estudiantes extranjeros que cursan estudios en la UPF representaron, el curso pasado, el 4,03% del total de estudiantes de la UPF.
- Satisfacción de los estudiantes: el grado de satisfacción de los estudiantes en relación con la Universidad permanece estable y merece un 6,6 sobre 9 puntos posibles.

- Inserción laboral de los graduados: según el último estudio de inserción laboral elaborado por el Consejo Social de la Universidad, el 63,18% de los graduados por la UPF, están trabajando a los seis meses de su titulación.

Conclusión

A la vista de los resultados obtenidos en estos primeros diez años de vida de la Universidad, creo que podemos concluir que el modelo que viene aplicando la UPF se está mostrando eficaz y eficiente. No obstante, ello no es óbice para constatar la necesidad de ir mejorándolo día tras día a partir del conocimiento de los resultados que vamos obteniendo a través de los instrumentos de evaluación, de carácter interno y externo, de los que disponemos y de los que promueve la Universidad de forma continuada.

No quisiera terminar esta intervención, sin manifestar mi convicción acerca de la necesidad de que el conjunto del sistema universitario español se dote de unos mismos instrumentos de control y de evaluación a partir de los que se puedan obtener unos mismos indicadores que, por una parte, permitirían constatar y comparar el grado de evolución y de mejora del sistema en su conjunto y de cada una de las universidades que lo conforman y, de otra, permitirá entrar de lleno en una cultura de mejora constante de sus niveles de eficacia y eficiencia. De esta forma las Universidades podrán rendir cuentas y resultados a la sociedad de la que obtienen sus recursos.

“Institución y sociedad deben aproximarse más”

La Universidad del siglo XXI: retos y compromisos

Publicat a El Ciervo, setembre de 1999

Coincidiendo con el cambio de siglo, la Universidad ha de prepararse para afrontar un periodo crucial en el que deberá reconsiderar su función como institución dedicada a la creación y transmisión del saber y del conocimiento. Ello, como consecuencia del hecho de que nuestra sociedad evoluciona imparablemente hacia lo que los expertos denominan ya como la sociedad del conocimiento; un concepto todavía novedoso y abstracto pero que, en síntesis, expresa que para aplicar con éxito todos los avances tecnológicos que llegan hasta nosotros, la formación de las personas que deseen mantenerse al día se prolongará a lo largo de toda su vida.

Sobre la base de este planteamiento general, tres son, a mi juicio, los principales retos que ante sí tiene planteados la Universidad del futuro. Por una parte, la adaptación a la nueva función de institución formadora permanente y abierta a nuevas categorías de estudiante; por otra, una mayor interrelación entre la sociedad; y, finalmente, y no por ello menos importante, la Universidad ha de ofrecer una educación de calidad y una investigación avanzada teniendo siempre muy presente el compromiso de aplicar con eficacia y eficiencia los recursos que la sociedad le otorga para cumplir con su cometido. Éstos son los retos de la Universidad del siglo XXI, desafíos que debe superar en un entorno cada vez más dominado por la globalización en todos los niveles, concepto éste que no debe preocuparnos, dado que la competencia es un estímulo positivo en aras de una mayor calidad de las universidades públicas.

Los descubrimientos científicos y los avances tecnológicos del futuro transformarán – transforman ya– radicalmente nuestras vidas. Desde la Universidad, debemos hacer frente al reto que implican las necesidades y las demandas futuras de esta sociedad en plena transformación. Por ello, el estudiante debe, en su etapa universitaria, poder adquirir unas sólidas bases que le permitan en el futuro la permanente actualización de sus conocimientos, requisito indispensable para garantizar el éxito en el desarrollo a escuchar y a entender; en definitiva, aprender a aprender. En el desarrollo de dicha tarea, la Universidad deberá adaptarse a los cambios que se producen en los sistemas de transmisión de los conocimientos como, por ejemplo, la combinación de la enseñanza tradicional, que se caracteriza por la asistencia al aula, y el contacto directo entre alumno y profesor, con la introducción de las nuevas tecnologías de la información que facilitan el aprendizaje, así como el acceso a múltiples y variadas fuentes de información situadas más allá del ámbito físico de la Universidad.

Resulta ya un tópico afirmar que la Universidad vive de espaldas a la sociedad. En cualquier caso, sea el tópico cierto o no, la institución y la comunidad a la que sirve deben aproximarse aún más, puesto que el progreso de la Universidad repercute directamente sobre la sociedad. En el terreno de la docencia, deberá corregirse el desfase que existe entre las necesidades del mundo laboral y los estudios universitarios actuales. Las empresas, por su parte, deben abrirse sin reticencias a los estudiantes para que puedan acceder a la formación práctica que complementa la teórica recibida en el aula. En el capítulo de la investigación básica, clave para el desarrollo y el progreso del país, la relación entre Universidad y empresa debería potenciarse para beneficio mutuo. Precisamente, en el capítulo de la investigación y del desarrollo se hace patente el escaso apoyo por parte de las instituciones, realidad que sitúa a España a la cola de los países desarrollados que menos invierten en I + D. En nuestro país, el saldo de la balanza comercial de la investigación es manifiestamente negativo: se invierte mucho dinero en la formación del personal investigador y después el sistema universitario es incapaz de asimilar a los jóvenes doctores. Ello es debido a que todavía persisten algunas estructuras refractarias al cambio y a que el tapón generacional del profesorado permanente, sumado a la cultura de la funcionarización existente en nuestros claustros, son dos escollos perpetuos del sistema. También debería profundizarse en las múltiples posibilidades que se derivan de la potenciación del patrocinio y del mecenazgo, asignatura pendiente de nuestro sistema universitario, que no del de otros países de nuestro entorno.

No debe olvidarse que la Universidad tiene ante la sociedad un doble compromiso: de una parte, el de garantizar una formación de calidad; de la otra, el de desarrollar su tarea atendiendo a unos criterios de eficacia y eficiencia en la aplicación de los recursos que la sociedad invierte. De este último punto me gustaría resaltar que aún son pocas las universidades españolas, por no decir ninguna, las que rinden cuentas ante la sociedad acerca de su eficacia formativa, de sus progresos en el campo de la investigación y de su eficiencia en materia de la administración de los recursos públicos de que disponen. En esta línea discursiva, desde la sociedad debería reclamarse que rigieran para el conjunto del sistema universitario español, unos mismos instrumentos de control y de evaluación de los resultados de todas y cada una de las universidades. Estos resultados permitirían la obtención de unos indicadores comunes –rendimiento académico, inserción laboral de los graduados, productividad científica del profesorado, inversión en fondos bibliográficos y en parque informático, etc.–, a partir de los que constatar y comparar el grado de evolución y de mejora del sistema universitario en su conjunto y de cada una de las universidades que lo conforman en particular. Con la información disponible, deberían encontrarse mecanismos de publicidad y difusión de la misma –por ejemplo, en algún periódico de gran difusión–, con el objetivo que la sociedad conozca de qué manera se invierten los recursos públicos y cuáles son los resultados que se obtienen. El conjunto de universidades públicas debe asumir como propio el compromiso de rendir cuentas ante la sociedad.

Respuestas para el proyecto de investigación “La universidad en el comienzo del siglo: una respuesta entre el pragmatismo y la utopía”

Departamento de Análisis y Planificación de la Universidad Complutense de Madrid

Gener del 2000

1. Relación Universidad-poder político

La relación entre la universidad pública y el poder político debe fundamentarse en los siguientes pilares: el compromiso de servicio a la sociedad, que debería ser el principio inspirador de la gestión de todas las instituciones universitarias, y el respeto a la autonomía universitaria, en aras de conseguir la máxima eficacia y eficiencia en la aplicación de los recursos que la sociedad otorga a la universidades para cumplir con su cometido.

2. Relaciones Universidad-sociedad-mundo laboral

Resulta ya un tópico afirmar que la universidad vive de espaldas a la sociedad. En cualquier caso, sea el tópico cierto o no, la institución y la comunidad a la que sirve deben aproximarse aún más, ya que el beneficio es mutuo. En el terreno de la docencia, debe corregirse el desfase que todavía existe entre las necesidades del mundo laboral y los estudios universitarios actuales. Las empresas, por su parte, deben abrirse sin reticencias a los estudiantes para que puedan acceder a la formación práctica que complementa la teórica recibida en el aula. En el capítulo de la investigación básica, clave para el desarrollo y el progreso del país, la relación entre universidad y empresa resulta imprescindible. Precisamente, en el capítulo de la investigación y del desarrollo se hace patente el escaso apoyo por parte de las instituciones, realidad que sitúa a España como uno de los países desarrollados que menos invierte en investigación en términos del PIB. Otra disfunción es que gastamos mucho dinero en la formación del personal investigador y después el sistema universitario es incapaz de asimilar a los jóvenes doctores que se han formado en el extranjero. Ello es debido a que todavía persisten algunas estructuras refractarias al cambio y a que el tapón generacional del profesorado permanente, sumado a la cultura de la funcionarización existente en nuestros claustros, son dos escollos permanentes del sistema actual.

3. Gobierno y gestión de la Universidad

Básicamente, se deben modificar algunos aspectos del actual sistema de gobierno de las universidades con el objetivo principal de agilizar y flexibilizar al máximo la toma de decisiones. Para ello, es necesario un diálogo profundo y constructivo con todas las partes implicadas,

incluida la administración educativa. No nos debe temblar el pulso al abordar cuestiones determinantes para el futuro de nuestras instituciones como, por ejemplo, la elección del rector, las competencias del claustro o la composición de la junta de gobierno. Los cambios acelerados y profundos que se están produciendo no sólo en el ámbito de la educación, sino también en el mundo laboral, obligan a la universidad a disponer de una estructura de gobierno ágil y eficiente para responder adecuadamente a todos estos retos que se plantean en un futuro inmediato.

4. Financiación de las universidades públicas

El conjunto de las universidades públicas deben asumir como propio el compromiso de rendir cuentas ante la sociedad acerca de su eficacia docente, de sus progresos en el campo de la investigación y de su eficiencia en la administración de los recursos públicos de que disponen. En esta línea discursiva, desde la sociedad debería reclamarse que rigiera para el conjunto del sistema universitario español unos mismos instrumentos de control y de evaluación de los resultados de todas y cada una de las universidades. Esos resultados permitirían la obtención de unos indicadores comunes –rendimiento y fracaso académico, inserción laboral de los graduados, productividad científica del profesorado, inversión en fondos bibliográficos y en parque informático, etc.– que podrían utilizarse como parámetros para decidir la financiación de las universidades. También es imprescindible la máxima transparencia en la publicación de todos estos datos con el objetivo que la sociedad conozca como se invierten los recursos públicos y cuáles son los resultados que se obtienen. Debemos, por lo tanto, abandonar el actual sistema de cálculo de las subvenciones, basado en dividir una cantidad determinada por el número bruto de estudiantes, que premia a las universidades con grandes bolsas de repetidores.

En relación con el actual sistema de financiación, creo que un incremento racional y sostenido de la aportación de los alumnos al coste de sus estudios debería ir ligado al acceso a la Universidad de aquellos estudiantes con dificultades económicas, ya que el actual sistema de becas se ha revelado insuficiente. Una política de becas eficaz y coherente debe asegurar, ante todo, el principio de igualdad entre las personas que consagra la Constitución. Desde este punto de vista, el fin de cualquier sistema de becas o de ayudas al estudio (residencias, comedores, ayudas familiares, etc.), debe ser el de permitir que los estudiantes con menos recursos económicos puedan tener acceso a la Universidad, sin que ello suponga una carga familiar insostenible para aquellas familias que disponen de rentas bajas o muy bajas. Con el actual sistema difícilmente pueden acceder a la Universidad los jóvenes cuyas familias necesitan su aportación salarial.

La financiación de las universidades no pasa únicamente por el aumento de las matrículas. Debemos apostar por el incremento de la inversión universitaria para hacer frente a la

competencia del entorno europeo. Es del todo necesario que las autoridades educativas faciliten las medidas necesarias para incentivar formas alternativas de financiación como son la potenciación del patrocinio y del mecenazgo, asignatura pendiente de nuestro sistema universitario, que no del de otros países de nuestro entorno. Bien es verdad que el actual marco legislativo, con pocas ventajas de tipo fiscal, no es el más indicado para mejorar la situación actual. Es necesario un nuevo sistema que incentive las aportaciones privadas y que sea más plural y abierto.

5. *Universidad generalista / Universidad especializada*

Soy partidario de que la enseñanza que se imparta en los dos primeros ciclos universitarios – particularmente, en el primero– tenga un componente de carácter generalista. Ello viene motivado por dos razones, en primer lugar, ante los ritmos cambiantes en los que nuestra sociedad está inmersa existe una fuerte demanda de titulados superiores y profesionales con capacidad de adaptación, flexibilidad y conocimientos pluridisciplinarios. Además, los resultados de la aplicación de la reforma universitaria, que ha provocado el aumento de la especialización hasta límites inimaginables e insostenibles para el sistema –con más de ciento treinta titulaciones oficiales– no han sido nada positivos y los porcentajes de fracaso académico son por todos conocidos.

Frente a esta realidad, uno de los principales cometidos de la universidad del futuro será el de proporcionar al alumno, en los primeros cursos de la carrera (docencia de pregrado), las habilidades necesarias para aprender a aprender. Quisiera añadir que la necesidad de una formación generalista no se reduce al ámbito de las ciencias humanas y sociales.

En el desarrollo de dicha tarea la universidad deberá adaptarse a los cambios que se producen en los sistemas de transmisión de los conocimientos como, por ejemplo, la combinación de la enseñanza tradicional, que se caracteriza por la asistencia al aula y el contacto directo entre alumno y profesor, con la introducción de las nuevas tecnologías de la información que facilitan el aprendizaje, así como el acceso a múltiples y variadas fuentes de información situadas más allá del ámbito físico de la universidad.

Finalmente, no podemos olvidar que otra de las tareas fundamentales de la universidad es la de formar ciudadanos, mediante la transmisión a los estudiantes de los valores básicos de la tolerancia, el respeto a la multiculturalidad y el civismo.

6. *Planes de estudio: objetivos y diseño del Primer, Segundo y Tercer Ciclo*

Este apartado es una ampliación de los criterios expuestos en el anterior. Insisto en que la universidad debe preocuparse de proporcionar una formación generalista y dotar de habilidades para el aprendizaje continuado a los estudiantes y futuros licenciados que se verán obligados a someterse a un proceso permanente de formación a lo largo de su vida profesional. Ello obliga a que los objetivos y el diseño del primer y segundo ciclo de los estudios universitarios apuesten por impartir unos conocimientos básicos y que la especialización del estudiante se aplace para el tercer ciclo.

Dicho esto, creo que la renovación de los objetivos, la estructura y los contenidos del tercer ciclo universitario debe ser una prioridad urgente. Es una reforma demasiadas veces aplazada que el sistema no puede mantener durante mucho tiempo más.

7. Formación continua en la universidad

En alguna de las respuestas anteriores ya me he referido a la importancia de la formación permanente para asimilar todos los cambios que se sucederán a lo largo de la vida profesional del ciudadano. Creo que el futuro de la formación continua solamente ha hecho que comenzar y que en este ámbito la universidad debe jugar un papel fundamental como transmisora de los conocimientos con el rigor y la calidad que le son propias, frente a experiencias dudosas en el sector privado, donde academias y centros diversos imparten cursos sin ningún tipo de control de calidad.

En otros países ocurre que algunos colegios profesionales, como el de abogados, no mantienen el permiso para ejercer la profesión si el colegiado no acredita un número de horas determinadas de cursos de reciclaje durante los años anteriores. Es un buen ejemplo para recordar la necesidad de que el profesional deberá estar preparado para volver a estudiar y reciclarse de manera continuada durante su etapa profesional.

El futur de la universitat i les reformes legislatives.

VI Jornada de Treball dels Consells Socials de les Universitats públiques de Catalunya

Universitat Pompeu Fabra

Barcelona, 20 de setembre del 2000

En plantejar la meva intervenció, m'he obligat a, no tant a reflexionar, que lògicament les circumstàncies m'obliguen a fer-ho molt sovint, sinó, a més, a seleccionar alguns temes sobre els quals expressar la meva opinió, que potser en alguns moments, per entendre'ns, pot ser políticament no correcte; i aleshores això té el seu risc.

He dividit l'exposició en el que en diria un pròleg, tres parts i un epíleg.

En el pròleg voldria referir-me, bàsicament, a dos aspectes: el primer, el que podríem dir de tàctica reformadora, o de tàctica normativa; el segon, una consideració sobre alguns aspectes globals de la distribució del paper dels poders públics en relació amb les universitats.

Pel que fa al primer punt, no sé si per raons somàtiques, no sóc partidari de les grans reformes que un bon dia ho posen tot daltabaix, ho capgiren i actuen com si treballessin en un terreny verge. Aquest és un plantejament que els europeus continentals hi tenim certa tendència. Per exemple, fem una nova llei de política lingüística quan no feia cap falta. Ja n'hi havia una i es podien reformar alguns punts.

En aquest sentit, sóc partidari de les reformes petites, que no vol dir que siguin reformes insignificants i que no puguin ser molt importants, però no sóc partidari de la gran reforma. Tampoc és que hi estigui en contra, però em sembla molt més difícil. Em sembla que moltes vegades ens passem temps i temps parlant de grans reformes mentre no toquem res i, en canvi, podríem esmerçar el temps anant col·locant petites reformes significatives.

Pensin vostès que jo vaig incorporar-me al *Consejo de Universidades* l'any 1990 –fa deu anys– i en aquell moment ja es debatia la reforma de la LRU. De ministres d'Educació n'han passat més de mitja dotzena, i han canviat governs, i es continua sense tirar endavant. Ara ja no es debat, perquè sembla que ha passat a un lloc secundari en l'agenda de preferència política del Ministeri.

Per tant, em sembla que si ve una gran reforma, ja veurem com és. Si aquesta no es produeix, hi ha espai per a les petites reformes, perquè la Universitat necessita reestructuracions. I si no les fem ens les faran. Si no les fem la societat, no estic parlant dels universitaris, la realitat ens les imposarà per la via de marginar, d'anar situant en llocs secundaris la nostra xarxa d'universitats públiques.

Segona consideració dintre d'aquest pròleg. La Constitució de 1978 i les normes que l'han desplegada, començant per l'Estatut d'autonomia de Catalunya, configuren un sistema certament molt articulat, molt complex de distribució de responsabilitats públiques entre l'Estat, les comunitats autònomes i, a més, en el cas dels temes universitaris, amb la consideració del principi d'autonomia universitària. I, encara, en aquest esquema apareix un segon element de complicació ja que l'ordre de competències no és el mateix respecte a l'ordenació de les universitats i pel que referència a un tasca tan essencial de les universitats com és la recerca.

No entraré ara en una anàlisi de la distribució de les competències, ni del paper dels diversos poders públics o possibles alternatives. El que voldria posar de relleu és que el sistema ofereix elements preocupants de cara a la seva funcionalitat a la vista del desplegament que s'ha fet. Perquè, per una banda, ens trobem que l'Estat ha retingut una gran part del poder de regulació, però en canvi, el finançament, l'atribució de recursos a les universitats ha estat diferit, ha estat traslladat a les comunitats autònomes. I, el control, més o menys articulat, del funcionament de l'aplicació de les normes dictades com a conseqüència d'aquell poder de regulació, correspon a les Comunitats Autònomes. Per fer encara més complicat el sistema, apareix un ens estrany que és el *Consejo de Universidades*, un ens que acaba tenint en el joc real de les institucions un paper important, però que neix, essencialment, com una derivació del Ministeri. El ministre el presideix, la *Secretaría General del Consejo* està integrada, de fet, en el Ministeri, el pes del qual és essencial. Només en moments de crisi o en moments de manca d'habilitat és pot produir una dissonància entre el *Consejo de Universidades* i el Ministeri, com va passar durant la primera part de l'anterior legislatura.

Però normalment, l'experiència de gairebé onze anys em porta a pensar que això és difícil. I, de fet, els que van assistir al procés de redacció de la Llei orgànica de reforma universitària de 1983, saben perfectament que més enllà de qüestions personals, que també n'hi va haver, concretament en la configuració del càrrec de secretari del *Consejo de Universidades* –vivim en un país en el que, de vegades, fins i tot els càrrecs públics es creen per raons personals–, hi va haver una operació per consolidar el feix de competències que mai serien transferibles ni a les Comunitats Autònomes ni a les Universitats.

Però, els demanaria que retinguessin el que em sembla que per la funcionalitat del sistema és molt important: el poder de regulació ha sigut retingut per l'Estat; el poder de finançament i de control s'ha traspassat a les Comunitats Autònomes. I al marge que estiguem parlant de la distribució de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes, si traslladéssim aquesta distribució de funcions a una altra realitat organitzativa, trobaríem que és una solució amb problemes importants de funcionalitat.

Per tant, en el futur caldrà tenir molt present que, anant cap a una direcció o una altra, no pot funcionar bé un sistema en què es produeix una dissociació tan clara entre poder de regulació i facultats de finançament i control. Per moltes raons. Perquè qui regula, diu: "Bé, un altre ho pagarà". Perquè es regula però no hi ha prou elements per controlar l'aplicació d'allò que es regula. O per saber quins són els resultats d'allò que es regula. Per tant, tenim un problema seriós que, en el moment que sigui, caldrà resoldre començant per resituar el paper del *Consejo de Universidades*.

A parer meu, pot tenir un gran sentit una reunió anual de totes les universitats espanyoles, en què es produeix un gran debat. Els debats que sempre són necessaris sobre el present i sobre el futur. Però el que no té sentit és l'exercici d'unes facultats administratives concretíssimes per part d'aquest *Consejo de Universidades* que, d'altra banda, com està format per més de setanta rectors d'universitats espanyoles més uns altres vocals designats pel Parlament, el Govern i les Comunitats Autònomes, tampoc les exerceix ni amb diligència ni amb cura. Jo confesso públicament el pecat de ser responsable –me'n sento de fet molt poc– de l'homologació de centenars de plans d'estudi que són molt discutibles o esbiaixats. En aquest tema concret, l'alternativa no és difícil: si hi ha unes normes que regulen l'estructura dels plans d'estudi, ja hi ha els tribunals de justícia per verificar si les normes es compleixen. No cal establir uns controls d'un altre tipus. Però aquest és un exemple i n'hi podrien haver molts més. El que els vull traslladar és que tenim un sistema barroc, un sistema que ofereix greus disfuncionalitats en ordre a optimitzar els resultats que es pretenen.

Entro ja a les tres parts que he anunciat al principi.

Primera. Per mi, el problema més greu de la Universitat és el que anomeno la qüestió organitzativa. La qüestió organitzativa no compren només el problema del sistema de govern de les universitats, que és molt important; no és només el problema de l'estructura de la Universitat. És, per exemple, també com es defineix el principi d'autonomia universitària.

El principi d'autonomia universitària –lògicament no m'hi estendré ni en els seus orígens ni quin podria ser el seu abast– porta en si mateix, com tot principi d'autonomia, el principi de verificació de l'exercici autònom de les funcions i, això, que se'n diu control –no està de moda parlar de control–, té dues fases, segons ens diuen els experts: la fase de direcció, que té caràcter previ, i la fase de verificació que és produeix a posteriori. Per tant, l'autonomia universitària, que naturalment pretenc que sigui la més àmplia possible, ha de ser construïda a partir d'aquests criteris. I, perquè? Per una raó tècnico-organitzativa? Evidentment, no. Per una raó essencial. Perquè nosaltres vivim afortunadament en un país democràtic, i en un país democràtic les decisions finals i el control de les decisions finals han de correspondre a la representació dels ciutadans. Aquest és un punt que no podem perdre de vista.

Són molt importants els instruments de participació, però en cap moment els instruments de participació han de fer perdre de vista que una societat democràtica es construeix a partir del principi de la representació popular. Assentat aquest, el principi d'autonomia ha de tenir el màxim abast.

La Universitat pública és un servei públic, tan públic com qualsevol altre servei públic, de titularitat pública i, per tant, per dir-ho expressivament, els propietaris d'aquest servei públic no són la comunitat universitària, ni el Consell Social. Els propietaris d'aquest servei públic són els ciutadans. No ens hem de confondre. Nosaltres som uns gestors d'un servei públic dotat d'un règim peculiar d'autonomia, però en l'aplicació d'aquest règim peculiar d'autonomia que permet uns instruments de participació i unes formes peculiars d'actuació, no hem de desfigurar allò que és l'aspecte essencial.

Aquestes són, crec, les consideracions bàsiques que s'han de tenir en compte: combinar autonomia amb la prevalença del principi democràtic; combinar participació amb la responsabilitat final del servei que és dels poders públics i, en definitiva, de la representació dels ciutadans. La combinació d'aquests principis són els que han de permetre les correccions en el sistema de govern que asseguri un govern singular i peculiar d'aquest servei públic, però a la vegada garanteixi que aquest servei públic no queda distorsionat en el seu funcionament per la prevalença, no d'uns determinats interessos públics, sinó d'uns determinats interessos privats, o per dir-ho en unes altres paraules, d'unes determinades tendències corporatives.

És evident, que pel que fa referència a la qüestió organitzativa, si estiguéssim parlant en abstracte, ens podríem plantejar moltes opcions. Però penso que parlem a partir d'unes solucions consagrades a partir de tota una història, i que, per tant, les fórmules de participació consagrades per la Llei de reforma universitària, substancialment, són el que en podríem dir, com els europeus comunitaris parlen de l'*acquis*, tot allò que ja era el material acumulat de la Comunitat Europea, un *acquis* en l'organització del servei.

S'han d'introduir correccions, perquè precisament no es produeixi la desvirtuació a la que abans he fet referència, com a conseqüència de la prevalença d'interessos corporatius. No estic parlant de coses abstractes. Els podria assenyalar plans d'estudi que he tingut ocasió de veure en aquesta accelerada gestió en el *Consejo de Universidades*, en què assignatures perfectament secundàries ocupen un lloc preferent en el pla d'estudis. Com és possible això? És que s'han begut l'enteniment en aquesta Universitat? No, no, és que el professor d'aquella assignatura secundària té molta influència dins d'aquella Universitat. Això és corporativisme. Però també hi ha corporativisme en molts altres aspectes que tantes vegades floreixen a la vida universitària. Cal tenir-ho en compte, perquè només si es denuncien i es corregeixen aquests aspectes, té autèntic valor la defensa del sistema peculiar de govern.

En aquest sentit, i partint d'assenyalar no una gran reforma, sinó petites modificacions a partir de la realitat, em sembla que hauríem de fugir d'un plantejament uniformitzador: tot ha de ser tallat amb els mateixos patrons. Per què? ¿Perquè no preveiem en canvi la possibilitat que en una part de l'estructura o en alguns elements, no hi hagi diferències? De fet, la LRU ja hi apuntava una mica, però insuficientment, i la implantació de la LRU, per culpa dels mateixos universitaris en redactar els estatuts, ha generat un règim absolutament homogeni i uniforme de govern. No sé per què ha d'ésser així! Una universitat de ciutat pot tenir un sistema de govern diferent al d'una de rural, o el de la A diferent del de la B, o el d'una petita diferent del d'una de gran. Per tant, la introducció del principi de la singularització, que és l'expressió més clara del principi estatutari –l'estatut vol dir això, regulació singular–, seria un pas cap endavant.

És evident que a partir d'aquí podrien néixer a les universitats règims, en part, peculiars de govern. Hi ha una objecció que es pot fer, dient: "Bé, però això és molt difícil! De l'estructura actual com pot néixer un sistema diferent?" Crec que els poders públics podrien establir sistemes d'incentivació pel naixement d'aquests règims singulars.

Sóc partidari que el rector continuï sent elegit pel Claustre. Ja sé que és un tema que planteja polèmica. Sóc partidari que continuï sent elegit pel Claustre, però a la vegada també sóc partidari de dues mesures, que s'estudii acuradament el procediment d'elecció del rector en la fase de candidatura i, en segon lloc, que el programa del rector es converteixi en la llei o mandat, a fi que cada sis mesos no s'estigui discutint de nou, com si s'estigués fent una nova elecció.

Sense voluntat d'exhaustivitat esmentaré alguns altres temes.

S'hauria d'establir –cada universitat hauria de fer-ho d'acord amb les seves necessitats i les seves possibilitats– allò que podríem anomenar un codi de bona conducta institucional. Més enllà dels estatuts, més enllà de les lleis, hi ha d'haver una sèrie de regles que siguin complertes, regles que estiguin fonamentades en dissociar clarament la capacitat de decisió en relació amb l'interès públic general, de la capacitat d'incidència de l'interès merament sectorial.

He dit abans, que autonomia és possibilitat de desplegament sense intervenció exterior, però en un determinat marc –un vessant del control és la direcció, i amb verificació posterior– les universitats s'equivocarien si busquessin una interpretació de l'autonomia universitària que fos com un sinònim d'exempció de controls. Les universitats apliquen recursos públics, i en conseqüència han de respondre davant del Parlament, això és davant dels ciutadans, d'una bona aplicació d'aquests recursos públics. En utilitzar-se recursos públics és precís que els ciutadans, a través dels seus representants i del Govern al que el Parlament dóna la seva confiança, assenyalin les directrius i programin objectius. Això és essencial, si no les universitats serien un cos a part de la societat. Per què els ciutadans han de donar diners a un conjunt de professors, d'estudiants, de personal administratiu? Els han de donar d'acord amb uns programes i amb unes possibilitats de verificació. Aquest és un plantejament que, des d'una perspectiva democràtica, no ofereix elements de discussió; des d'altres perspectives potser sí, però des d'una perspectiva democràtica, a parer meu, no.

Com es produeix aquest control? Fa un moment, el president del Consell Social de la UPC assenyalava que ell com a president del Consell Social no se sentia controlador de les universitats; que això no podia ser; que era molt avorrit. Em sembla una manifestació que em mereix tot el respecte però que no comparteixo perquè s'hi dona una barreja de funcions: d'una banda, funcions de promoció, d'assessorament, i fins i tot, d'intervenció; i d'altra banda, una funció de control. És possible que aquesta representació de la societat addicionada a la representació purament política que hi ha en el Consell Social, s'expliqui més per la primera raó que per la segona.

Una possible solució es podria articular mitjançant una dissociació que es podria fer, fins i tot, en el si del mateix Consell Social, en què els presidents dels consells socials, a més de les facultats del Consell de proposta, de seguiment o de participació, ostentessin facultats de control a exercir amb el corresponent aparell administratiu. Serien com una *lunga manus* del poder públic. Poden imaginar-se altres formes. No dic que aquesta sigui l'única. Però el que no és possible és que perquè els consells socials considerin que no s'ha de verificar què fan les universitats hi hagi uns recursos públics dels ciutadans que siguin apàtrides.

L'autonomia s'ha de manifestar en molts camps si es fa amb aquestes coordenades. L'autonomia és difícil si la pretenem com una facultat de decisió que no té verificació exterior, però amb verificació exterior i amb directrius i programació prèvies, l'autonomia s'ha de manifestar amb molta més amplitud que ara.

S'ha al·ludit molt àmpliament al tema de les titulacions i a donar més facultats a les universitats en aquest àmbit. Aquí val a dir que l'article 149.1.30 de la Constitució, ofereix alguna dificultat, però és evident que les universitats necessitem un grau de flexibilització molt més gran en aquest camp. Ara bé, encara necessitem més un augment de capacitat de decisió en un altre, que és en el camp del professorat al que tot seguit faré referència, encetant la segona part del capítol central.

Evidentment, no pretenc en aquest moment ni fer una anàlisi de l'ordenació actual del professorat universitari ni tenir la il·lusió, absolutament vanitosa, de proposar solucions. Enunciaré només algunes consideracions.

D'entrada hauríem de reflexionar seriosament si una novetat de la Llei de reforma universitària, les àrees de coneixement, ha de tenir continuïtat. Estem segurs que la parcel·lació que s'ha fet a partir de la LRU entre àrees de coneixement és el més adequat, quan hem de fer front a uns requeriments que cada vegada busquen coses diferents, molt més flexibles, molt més de combinació de coses? hem de continuar encorsetats? No ho sé. Però em sembla que, en tot cas, el sistema actual no és el millor.

En segon lloc, voldria remarcar que el sistema espanyol, i català, té una característica que produeix resultats perversos: la connexió entre plans d'estudi i dotacions de recursos humans. Els plans d'estudi són la mesura dels recursos humans i, òbviament, les titulacions també. I a la vegada a l'inrevés. En aquestes circumstàncies ens trobem una gran dificultat, tenint en compte, a més, el sistema actual de govern a les universitats, per fer front a una reestructuració seriosa d'estudis que han deixat de tenir demanda o de modernització d'aquests mateixos estudis. Els en posava un exemple abans.

En tercer lloc, voldria indicar la necessitat d'introduir més varietat en les modalitats de professorat. El que les universitats necessitem els propers anys si hem de complir la funció que la societat ens ha encarregat, són moltes eines diferents, moltes figures diferents per incorporar persones. Per exemple, hi ha camps on la dinàmica del món privat en aquests moments és tan intens, que no és possible tenir bons becaris amb la regulació de becaris. Per tant, s'han de trobar fórmules diferents; segurament s'han d'inventar fórmules de becaris

compatible amb la feina laboral. I això xoca amb tots els dogmes establerts i declarats des de la infal·libilitat de les institucions tradicionals. Aquest és un tema petit, però com aquest n'hi ha molts més.

Hem viscut d'un esquema de professorat molt cartesià, en què hi havia tres o quatre categories i tot se sabia, de cara al futur. Aquest esquema, si no volem quedar com una institució secundària ja no serveix. No és que no serveixin les institucions que tenim, encara que algunes s'haurien de reformar, sinó que en necessitem més. Ho hem d'obrir.

Avui la Universitat és una institució que es troba d'alguna manera al mig d'un huracà, amb vents de totes direccions. Es necessita, també, que es contemplin mesures perquè es pugui procedir a la reestructuració i a la renovació, sens perjudici dels legítims interessos personals. No es va preveure una reserva activa per a l'exercit? Perquè teníem tots els coronels panxuts que no podien anar a la muntanya a les maniobres. Per què, si és que la Universitat ens importa, importa al país, per què no apliquem la mateixa imaginació? Hem de disposar d'un sistema, que segurament no pot ser el mateix, per donar aquesta flexibilitat d'adaptació a uns requeriments que, o ens hi adaptem, o quedarem fora de joc.

La Universitat i l'administració pública, i entro en un altre punt, viu, de vegades, en una certa hipocresia institucional. Diu: "Fem contractes administratius, perquè els contractes administratius, per decisió de l'Administració, quan l'Administració decideix s'han acabat, sense compensacions, ni res." Això no funciona. Mirin, aquí darrere de vostès quan han arribat han vist unes cases. Aquestes cases no eren cases per a militars, eren *pabellones* que tenien un règim jurídic diferent, i d'acord amb el qual els seus ocupants havien d'abandonar-los a toc de corneta. Aquest reglament està vigent, i aquestes cases són propietat de la Universitat. Naturalment, encara ens queden uns ocupants, però en cap moment ni els que han marxat ni els que queden, per més cornetes que toquem, encara que sigui tots plegats se'n aniran. Per què? Perquè per molt que el reglament digui que uns ocupants d'una casa se'n van a toc de corneta, és evident que això, avui, la nostra societat no ho admet; és injust; i, per tant, o hi ha compensacions, o no se'n van, i de la mateixa manera no s'acaben els contractes si no hi ha compensacions. Introduir aquest principi, que està en el món civil és també un element important si ens creiem que ens hem d'anar adaptant a les noves necessitats.

I, encara, dos temes més. Primer, molt breument. Els procediments de selecció del professorat han de garantir una obertura gran. Però que ningú s'enganyi, no és nímia la discussió del quatre més u, o del cinc/zero. Hi ha persones amb desconeixement profund, real, de la institució que es pensen que el cinc/zero serà el sùmmum de l'obertura de la Universitat. Jo estic convençut que serà el sùmmum del contrari. Un sistema completament aleatori pot produir autèntiques distorsions en el funcionament de la Universitat. El problema no és aquí.

El problema rau en els procediments de selecció. Aquests han de ser oberts; autènticament oberts. Per tant, no poden ser només d'un tipus o d'un altre, sinó que han de ser la combinació dels dos tipus existents. La qüestió és si en les universitats la política de professorat pot, en darrer terme, regir-se per una comissió independent. La Llei de reforma universitària no diu el contrari. L'aplicació de la Llei ha fet que la política universitària del professorat d'una universitat no existeixi.

A les universitats del món anglosaxó és conegut que el president de la Universitat, el rector, és qui té de veritat l'última paraula sobre la contractació de tots i cadascun dels professors i en fixa les condicions. Jo crec que cap col·lega meu es disgustarà si dic que els rectors de les universitats espanyoles pinten molt poc en la selecció del professorat. Formalment la decisió pertoca a la Junta de Govern, però la Junta de Govern tampoc ho debat. Per tant, crear un òrgan que tingui una certa independència en el seu funcionament per a la selecció de professorat, per adoptar les darreres decisions, no és una reforma petita. Potser sembla petita, sí, però els seus efectes poden ser molt importants.

I deixo ja aquest tema que se'n podria parlar molt més, però com ja m'he passat del temps, vostès m'excusaran.

Entro en la darrera part de la intervenció. Lògicament, subscric el que ha dit el president del Consell Social de la UPC sobre la necessitat d'un pla de xoc. És evident que és important. Sobretot és important un pla de xoc que contempli mesures que permetin l'adaptació de la Universitat als requeriments de futur; un pla de xoc sense aquestes mesures podria acabar sent, en alguns casos, un pou sense fons. Per tant, el pla de xoc sí, però contemplant tota una bateria de mesures que permetin una contínua adaptació de la Universitat als nous requeriments. I, en segon lloc, un pla de xoc centrat, d'una manera molt important, en la recerca i que permeti, precisament, a partir d'aquí, introduir més elements de diversificació, també pel que fa a les retribucions del professorat.

I em queda un últim tema que, tot i indicar-ho breument –en tenia d'altres apuntats en el capítol del finançament–, no vull deixar de dir-ho. No únicament no està resolt el tema fiscal des del punt de vista de l'IBI, i no només de l'IBI de les universitats. Pensen vostès que estem en la paradoxal situació que el règim fiscal de les universitats privades és millor que el de les universitats públiques.

Voldria al·ludir una altra qüestió. No està resolt –a vegades els dirigents polítics s'ho pensen– tot allò que són les aportacions privades al sistema universitari i al sistema de recerca. Crec

que sobre les relacions Universitat-Empresa es poden omplir metres i metres lineals de prestatgeries amb publicacions que recullin col·loquis, llibres i informes. La realitat però és molt prima. Per què? Per què les empreses no volen? Per què els intermediaris no volen? Per què les universitats no volen? No, és molt prima perquè el sistema fiscal no afavoreix. I, evidentment, això no serà automàtic quan es necessita també allò que se'n diu una cultura. És evident que l'aportació privada no és la solució, ni de lluny, del finançament de les universitats públiques, però hem de pretendre que també sigui una aportació a les universitats públiques amb caràcter general i, particularment, en el camp de la recerca.

Deixin-me acabar fent l'epíleg.

Les universitats d'avui són molt millors. Sembla inútil que ho digui però com he fet moltes observacions crítiques i encara en faré alguna més, ho vull dir. Són molt millors d'aquelles en les que, molts dels presents, ens vam formar fa anys. Molt millors. Això té un mèrit extraordinari –permetin-me que parli en aquest sentit per una vegada sense sentit autocrític– perquè són molt millors i han hagut de fer front al procés de socialització de l'ensenyament superior al nostre país, que no està acabat, ja que encara hi ha bosses d'injustícia, però que està molt madur, molt avançat. Per tant, que siguin millors després d'haver fet front a un procés tan impressionant i tan positiu d'incorporació de la societat a la Universitat, crec que s'ha de posar en relleu.

Però estem en un moment crític. Crític per tot aquest conjunt de raons que els he anat assenyalant, i aquest moment crític només serà possible superar-lo, a parer meu, si recuperem les universitats, els universitaris, un esperit autocrític que, de vegades, potser es troba a faltar. I si a la vegada, els poders públics, tots, fan una opció pràctica, no només retòrica, en el sentit que la formació i la recerca siguin, com es diu sempre, autèntics punts centrals pel futur del país.

És a partir d'aquestes dues coses, d'aquesta autocrítica i tot el que deriva de l'autocrítica, i d'aquesta opció dels poders públics, que podrem fer front, venent resistències que s'amagaran i que no ho semblaran –diran que són interessos generals, però que no ho seran–, a aquest repte, d'altra banda, tan engrescador que tenim.

Los retos de la Universidad española

Publicat a El Mundo, suplement Expansión y Empleo, any 2000.

Para nadie es un secreto que la universidad española en su conjunto y las universidades de carácter público en particular, han de hacer frente con decisión a los retos que la sociedad de la información y el proceso de globalización imponen. Tampoco debería ser un secreto las dificultades que la superación de estos retos comporta a unas instituciones que, en general, nunca se han distinguido por su capacidad de adaptación dadas sus especiales características. Abordar esta problemática desde el siempre reducido formato de un artículo periodístico y hacerlo, además, con el rigor necesario no es tarea fácil. Desde la constatación de este hecho, las opiniones que aquí se transcriben deben tomarse sólo como apuntes a una problemática muy compleja. La sola argumentación pormenorizada de cualquier punto de los que siguen, obligaría a una extensión que queda muy lejos de las limitaciones que un artículo periodístico impone.

En cualquier caso y en primer lugar, si desde las universidades deseamos acogernos a las ventajas que estos cambios comportan, deben acometerse reformas en cuestiones que podríamos denominar de carácter organizativo. Es decir, que se refieren a las estructuras de gobierno de las universidades (gestión, prestación del servicio público de la Universidad, selección de actores...) y que deben dotarse de una flexibilidad y agilidad de las que hoy por hoy no disponen. Sin esta flexibilidad y agilidad que reclamamos, imposible es afrontar los retos que la globalización y las tecnologías digitales imponen. Pero las responsabilidades de esta adaptación no recaen sólo sobre el sistema universitario español en su conjunto; también recaen sobre todas y cada una de las universidades que lo componen y, más en concreto, en su capacidad de impulsar y desarrollar políticas activas en materia de innovación y de mejora de la calidad en el ámbito docente. Dicho sea en otras palabras, la universidad española no podrá adaptarse a los nuevos escenarios de un futuro que ya es presente si cada una de las universidades no se implican en el proceso y trabajan para modificar unos comportamientos y actitudes en los que las rutinas y la falta de ilusión y confianza en el futuro destacan en sobremanera.

A los retos que plantean estas cuestiones de carácter organizativo, han de añadirse otros no menos relevantes y que se ponen de manifiesto cuando se trata de efectuar cambios en positivo. Los descubrimientos científicos y los avances tecnológicos están transformando radicalmente nuestras vidas. Y si ello es así, los estudiantes que acuden a la universidad, por ejemplo, deben poder de sentar con sus estudios unas sólidas bases que les permitan afrontar con éxito un futuro marcado por la imperiosidad de la actualización del conocimiento; o, lo que es lo mismo, la universidad ha de lograr que sus estudiantes aprendan a aprender y, para

hacerlo posible, la institución académica debe aprovecharse de los avances y facilidades que los nuevos sistemas de transmisión del conocimiento ponen a nuestro alcance. En este sentido, la perfecta combinación entre la enseñanza tradicional (caracterizada por la presencia del alumno en el aula y el contacto directo profesor-alumno) y la virtual (que facilita el complemento en el aprendizaje a través del acceso a múltiples y variadas fuentes de información situadas más allá del ámbito físico de la universidad) se encuentra en la base misma de esta adaptación y cambio que la sociedad reclama de la universidad.

Resulta ya un tópico afirmar que la universidad vive de espaldas a la sociedad. En cualquier caso, se trate o no de un tópico, cierto es que la institución académica y la sociedad a la que sirve deben aproximar posiciones, puesto que el progreso de la universidad repercute directamente sobre el de la sociedad. Así, centrándonos una vez más en el ámbito de la docencia, la universidad debe corregir el desfase que existe entre las exigencias formativas del mundo laboral y las que derivan de los planes de estudios. Las empresas por su parte deben abrirse, sin reticencias, a los estudiantes para que éstos puedan acceder a una formación práctica que se complemente con la formación teórica recibida en las aulas.

En otro orden de cosas, y refiriéndonos a la investigación básica –dicho sea de paso, clave para el desarrollo y el progreso de cualquier país–, la relación entre universidad y empresa debe potenciarse al máximo. Es en este capítulo de la investigación y del desarrollo donde el escaso apoyo que las instituciones prestan a la universidad se hace más patente. El resultado es fácil de imaginar: se hace poca investigación y nuestro país se halla en la cola del ranking de los países desarrollados que menos invierten en I+D. La falta de apoyo social a la universidad constituye, en definitiva, otra de las cuestiones que la universidad española debe resolver y que no quisiera dejar de reseñar.

No debe olvidarse además, que la universidad, y especialmente la universidad pública, asume un compromiso doble ante la sociedad: impartir una formación de calidad y desarrollar su cometido con eficacia y eficiencia. Llegados a este punto, debo señalar con preocupación que son las menos las universidades españolas que periódica y regularmente rinden cuentas ante la sociedad acerca de su eficacia formativa e investigadora y de su eficiencia en la gestión. Quizá sea ésta una de las razones por las que la sociedad se muestre tan reacia cuando se trata de establecer compromisos de colaboración y de cooperación con la universidad. Urge, pues promover medidas que estimulen el acercamiento de la sociedad a la universidad: desde las medidas estrictamente informativas y de transparencia por parte de la universidad a aquellas que tienen que ver los incentivos fiscales y que sin más dilación deben establecerse por parte de la administración. No podemos substraernos a la realidad que la falta de recursos económicos suficientes es un problema endémico en el sistema universitario y más lo será si no se actúa correctamente. Y sería iluso pensar que la solución a esta falta de recursos deber resolverse única y exclusivamente desde el ámbito de lo público.

En la medida que seamos capaces de analizar y de resolver convenientemente estas y otras cuestiones podrá pensarse que avanzamos y que nos colocamos en condiciones para empezar a resolver los problemas que afectan a la universidad española. La administración pública tiene la primera palabra, pero también la tienen –la tenemos– las universidades que debemos proponernos superar muchas de nuestras rutinas que en nada nos favorecen y que impiden que seamos competitivas internacionalmente.

“El periodisme d’Ernest Lluch”

Acte d’homenatge. Estudis de Periodisme. Universitat Pompeu Fabra

Barcelona, 4 de desembre del 2000

Benvolguts companys i amics. Benvolgut Enric Lluch. Només unes paraules per acomiadar aquest acte i per posar de relleu algunes característiques que ja han estat apuntades però que voldria centrar en la personalitat de l’Ernest Lluch; una personalitat que, sabem, ha estat tantes coses: universitari fortament arrelat, periodista, polític, intel·lectual... Certament que en l’acte d’avui ens hem centrat fonamentalment en la seva faceta com a periodista; però és difícil destriar entre les diverses vessants apuntades en una personalitat tant rica i complexa com la de l’Ernest Lluch. Estava fent memòria –i hi ha persones que podrien dir-ho amb més exactitud–, però tinc la impressió que el Lluch periodista neix al *Serra d’or* de començaments dels seixanta. He estat fent comptes, i ell no devia tenir més de 25 o 26 anys quan va començar a fer unes columnes d’opinió d’economia, sobre temes d’actualitat, en aquella revista que si bé no era clandestina era paralegal i que era, en aquells moments, l’única revista catalana que constituïa una tribuna d’expressió de les idees democràtiques.

Jo, precisament, vaig saber de l’existència de l’Ernest Lluch a *Serra d’or*, una publicació que era periòdica, la qual cosa constituïa un cas insòlit en una publicació escrita en català. Doncs bé, entre els columnistes n’hi havia un, de nom Ernest Lluch, que escrivia d’una manera i amb un llenguatge que no es podia trobar en els diaris de l’època. Aquesta em sembla que va ser la primera vegada que Ernest Lluch connectava amb el periodisme.

Assenyalat això, m’agradaria centrar-me en uns fets que són transversals a cadascuna de les vessants de l’Ernest. Ell era un gran treballador, i s’ha de dir. Era un home que trobava temps per tot. Hi ha una anècdota, que vaig llegir o que algú m’ha contat i és que quan era Ministre, els diumenges a la tarda anava a la Biblioteca Nacional a Madrid a veure documents, a veure llibres, a treballar. Això no s’havia vist mai: un Ministre que anés a una biblioteca, i encara menys que ho fes els diumenges a la tarda. I això només es pot fer quan es disposa d’un gran esperit de treball.

Segon aspecte transversal que també m’agradaria remarcar. Jo diria que ell tenia interès per tot. S’ha dit aquí que els seus articles dels darrers temps no eren articles d’economia. Jo m’atreveria a dir, –no ho sé, no en tinc els percentatges–, que la majoria d’articles que va publicar a *La Vanguardia* no eren d’economia sinó que eren de molts altres temes: de política, de música, d’art, d’història... Tenia interès per tot. I juntament a l’interès per tot, una voluntat

d'interrogar-se constantment. Aquesta és, de fet, l'actitud de l'intel·lectual: interrogar-se permanentment. Davant un panorama en el qual hi ha tanta gent que defensa que tot és cert, que hi ha coses que semblen definides per sempre, ell, com és propi d'un intel·lectual, mantenia que tot és obert, que tot cal interrogar-ho i que cal interrogar-se de forma permanent.

Tercera característica que voldria remarcar. S'ha dit molt durant aquests dies que ell era un home lliure i, independent, la qual cosa no vol dir neutral. Era militant d'un partit, però exercia i expressava les seves idees des del seu convenciment personal i no des del seguiment d'unes determinades definicions estereotipades. Crec que aquesta és una altra de les seves característiques. De la mateixa manera que una altra característica molt important que és necessària en tots els àmbits de l'activitat –no únicament en el de la política, no únicament en el del periodisme, no únicament en el de la vida intel·lectual i en la vida universitària, sinó que també en l'exercici d'allò que compren tots aquests vessants– : la de ser ciutadà d'un país.

Les paraules que sentíem fa un moment m'han rememorat que ell, que se sentia profundament català i catalanista, no parlava. Enraonava. Enraonar és la combinació exacta de la transmissió i de la interrogació, del fet de raonar. Tan de bo que totes aquestes característiques, però sobretot la voluntat d'enraonar –quan no és únicament parlar, sinó també enraonar i interrogar-se–, la seva mort, el seu record sigui per tots –no només en l'àmbit universitari, sinó en tot el país–, un exemple que pugui ser seguit i, davant de les postures que semblen definides de manera ciclòpia, el sentit d'interrogar-se pugui establir-se com la pauta d'actuació.

Normalment, en un acte com aquest, en acabar una taula rodona –tal com s'ha fet en les anteriors intervencions–, l'elegància dels auditors fa que s'aplaudeixin les darreres paraules. Jo els pregaria que en aquest cas, tots plegats aplaudíssim, però no les meves paraules, sinó el record de l'Ernest Lluch.

¿Faltan “telecos”? 'Una situación anómala impide formar más ingenieros'

Publicat a La Vanguardia, 4 de desembre del 2000

Todos los expertos coinciden en afirmar que el desarrollo de la sociedad de la información es ya un hecho irreversible. La expansión de las redes de comunicaciones digitales, que permiten compartir información y desarrollar aplicaciones, son el motor que impulsa el dinamismo de la nueva economía. Esta realidad conlleva que la creciente implantación de las tecnologías de la información y de la comunicación demanda más graduados en todos los niveles formativos y, muy especialmente, ingenieros de telecomunicación.

Ante este panorama debemos plantearnos si, en Cataluña, la actual formación de nuestros futuros ingenieros encaja en los perfiles que las empresas demandan. O bien si con el actual déficit de técnicos estamos comprometiendo las posibilidades futuras de desarrollo de nuestro país. Las cifras son claras y no invitan al optimismo. Si nos comparamos con la Comunidad de Madrid --5 millones de habitantes-- observamos, con preocupación, que allí cada año se ofertan a los estudiantes que se incorporan a la universidad 830 nuevas plazas para cursar Ingeniería de Telecomunicación, repartidas entre tres centros públicos y dos privados que ofrecen esta titulación en sus dos ciclos formativos. Por el contrario, en Cataluña, y para una población de 6 millones de habitantes, tan sólo hay 460 plazas de primer curso en un único centro público que imparte ambos ciclos, además de las de segundo ciclo que ofrece uno privado. A causa de esta situación anómala de monopolio se impide que formemos más ingenieros de telecomunicación, lo que, a su vez, fomenta que haya menos profesionales capaces de generar iniciativas empresariales en este campo.

El crecimiento de la demanda de profesionales en dicho sector es constante y continuado y supera con creces la oferta educativa existente. Ello se debe no sólo al hecho de que los operadores de telecomunicaciones requieren más profesionales, sino que un número cada vez mayor de empresas, de todas las tipologías y dimensiones, que trabajan en la red, deben saber gestionar adecuadamente sus contenidos y comunicaciones.

En Cataluña, la situación es sobrecogedora: entre 1994 y 1998, el sistema educativo graduó 2.200 titulados superiores en informática o telecomunicaciones, mientras que en el mismo periodo el número de titulados con estudios superiores en este sector pasó de 20.300 a 46.200 ocupados.

Seguramente, si se mantiene el dinamismo actual deberemos seguir importando titulados, o reciclando a los de otras especialidades, pero también tenemos que apostar de manera decidida por mejorar nuestra actual oferta.

Para ello, la Universitat Pompeu Fabra ha preparado una propuesta de nuevos estudios en Ingeniería de Telecomunicación. Sin repetir esquemas curriculares pensados en tiempos pasados, queremos aportar al mercado de trabajo profesionales con una sólida formación en las áreas fundamentales de la disciplina, pero también con los conocimientos necesarios para desenvolverse sin problemas en el entorno competitivo actual. En este sentido, algunos de los aspectos incluidos en nuestro proyecto de estudios abordan, con especial énfasis, en la comprensión de la gestión empresarial, los contenidos multimedia y las redes interactivas, el diseño y gestión de redes corporativas, y el nuevo marco político y económico en que se mueve el sector. Nuestro fin es la formación del ingeniero de Telecomunicación del siglo XXI, capaz de impulsar el desarrollo de la sociedad de la información.

Después de setenta y cuatro años de monopolio de las telecomunicaciones en España, el marco de competencia instaurado a partir de 1998 ha sido un factor clave para el dinamismo y la transformación del sector. ¿No deberíamos tomar ejemplo y romper también, en Cataluña, el monopolio en la formación de ingenieros de telecomunicación del actual sistema universitario público?.

El futuro de la Universidad

Cinco personalidades del mundo académico español explican en esta serie su apuesta para el siglo XXI

Hace 15 años había en España la mitad de los universitarios actuales. Éste es sólo uno de los muchos datos que evidencian la profunda transformación de la Universidad, una institución que en su conjunto, y a pesar de algunos aspectos todavía no resueltos, es mucho mejor que hace unas décadas. En síntesis, podemos describir la situación actual y las perspectivas de la Universidad en 10 puntos.

1. Las actividades centrales y distintivas de la Universidad, docencia e investigación, se desarrollan en un nuevo escenario; por otra parte, más titulaciones, impartidas en más universidades, con una presencia creciente de instituciones privadas; por otra, un esfuerzo considerable para no perder el tren de la investigación.
2. El número de titulaciones se ha multiplicado en los últimos cinco años. Por un lado, la oferta universitaria ha incorporado en España estudios que en muchos países europeos son superiores, pero no universitarios. Con ello, la Universidad ha acentuado lo que podemos llamar su carácter profesionalista. Por otra parte, la eclosión de nuevas titulaciones ha supuesto también una mayor especialización, en detrimento del carácter generalista que hasta ahora había caracterizado los estudios universitarios. Superar una excesiva profesionalización y una especialización descontextualizada son retos aún pendientes. Hay quien advierte en los estudios universitarios de nuestro país un proceso de secundarización. Es decir, una tendencia a considerarlos como una mera continuidad de los estudios secundarios. En otro orden de cosas, no puede dejarse de mencionar que se da un notable índice de fracaso universitario tras la implantación de los nuevos planes de estudio.
3. Una de las grandes asignaturas pendientes de la Universidad son los programas de doctorado, necesitados de racionalización e impulso. Es la contrapartida imprescindible para mantener la tensión propia de aquello que entendemos como universidad.
4. En el ámbito de la investigación se constata un esfuerzo importante, cuantitativo y cualitativo. Queda, sin embargo, un largo camino en la mayoría de ámbitos de conocimiento. Junto a la continuidad del apoyo público debe enfocarse seriamente la vía de los incentivos fiscales para generar financiación privada.

5. La oferta universitaria ha intensificado sus propuestas de posgrado. Por otra parte, el contacto sistemático con el mundo empresarial y la rapidez con que se producen los cambios tecnológicos han propiciado la eclosión de los estudios de formación continuada.
6. La simbiosis informática, telecomunicaciones y ámbito audiovisual ha producido en la Universidad un múltiple impacto. Ha facilitado y globalizado la actividad investigadora: ahora es posible obtener cantidades ingentes de información en un tiempo récord y estar en contacto permanente con colegas de cualquier parte del planeta. Ha hecho también viable una enseñanza no presencial.
7. Las universidades de todo el mundo mantienen multitud de contactos. Nunca como ahora se había producido en esta medida: en el terreno de la investigación, en el intercambio de estudiantes, en la movilidad del profesorado, en la gestión. Es preciso utilizar estas relaciones para aumentar la propia iniciativa y no para caer en una dependencia sistemática.
8. Inevitablemente, Universidad y sociedad están cada día más interrelacionadas. La Universidad no es una torre de marfil desgajada de su entorno. Su actual marco de actuación requiere una gestión ágil y flexible que difícilmente se puede conseguir mediante las actuales estructuras de gobierno. Sus órganos pueden garantizar un control riguroso de la gestión, pero a menudo se evidencian como lentos e inoperantes. La autonomía universitaria, marco indispensable para una docencia e investigación de calidad, no debe ser jamás un subterfugio para amparar algún tipo de corporativismo.
9. El estancamiento del número de alumnos universitarios procedentes de secundaria, la existencia de las universidades privadas y la aplicación de nuevos criterios en la financiación de las universidades públicas puede traducirse en un aumento de la competencia entre instituciones universitarias. Esta competencia se convertirá, para decirlo de forma paradójica, en un elemento dinamizador si se traduce en un aumento de la competitividad.
10. Se han generalizado los mecanismos tendentes a garantizar la calidad de la docencia, la investigación y la gestión universitarias. En un primer momento, mediante iniciativas radicalizadas tan sólo en algunas universidades; más recientemente, a través de exigencias generalizadas surgidas del Gobierno central y de comunidades autónomas. Estas iniciativas sólo serán fructíferas si van más allá de un trámite mecánico o de una actividad con fines fundamentalmente propagandistas.

Quin futur té la Universitat?

Entrevista. Llibre editat l'any 2001.

Editorial Proa.

Voldríem, en primer lloc, que fes una reflexió sobre les qüestions que li semblen més rellevants en el panorama del sistema universitari a Catalunya des del 1985 fins a l'avui present, sobretot en el sentit de remarcar l'evolució que el sistema ha experimentat al llarg d'aquest anys...

Bé, aquesta reflexió no és pas difícil, atès que la meua opinió és prou coneguda en relació amb l'inventari de qüestions que, al meu entendre, són les que ens han de preocupar en el context de les universitats de Catalunya. La primera qüestió és la docència, perquè tenim un fracàs escolar del qual es parla poc. Amb això vull dir que s'arriba a l'extrem de no donar a conèixer les dades corresponents a les diferents universitats pel que fa als anys que es triga a produir un llicenciat. Crec que si, començant per l'Agència de la Qualitat, que evita aquesta qüestió, no som capaços d'afrontar el problema, mai no serà possible posar-hi remei. La segona qüestió és que tenim una estructura de professorat poc adaptable, és a dir, massa rígida i que, en conseqüència, és difícilment adaptable a les necessitats particulars de cada universitat i de cada moment. Alhora, hi tenim una mena de tap generacional que fa que les promocions dels docents joves siguin molt difícils de dur a terme per causa de la incorporació massiva de professors anys enrere. De la mateixa manera, d'aquí a no gaires anys tindrem el problema derivat de la jubilació massiva d'aquests professors. El tercer problema greu que hem de combatre és el sistema de govern de la universitat, que és molt poc funcional tal com està dissenyat i que serveix més per a negociar els interessos corporatius que hi ha dins de la universitat que no pas per governar realment. La quarta qüestió important és la tasca social i cultural que la universitat, en general, a Catalunya i a Espanya, ha fet al llarg d'aquest anys. I em sembla que aquesta tasca ha de ser valorada unànimement de manera molt positiva. També, en cinquè lloc, em sembla que la capacitat de recerca de les universitats ha augmentat sensiblement al llarg de les dècades dels anys vuitanta i noranta. Però ara ens caldria fer un salt qualitatiu i quantitatiu molt important per tal d'acostar-nos al que s'espera d'un país europeu. Per tot plegat, sisena qüestió, jo crec que ens cal una nova reforma –i no pas d'aspectes menors o d'ajustaments de la LRU–, adreçada a repensar les condicions de funcionament del sistema amb canvis d'una certa envergadura. En setè lloc, potser amb aquesta reforma que trobo necessària o sense, cal pensar com fer front a un nou horitzó que s'ha obert en els darrers anys, que és el de la internacionalització de la universitat. Aquesta internacionalització ve, d'altra banda, lligada a l'impacte de les tecnologies de la informació i de la comunicació que, al seu torn, són també un element de gran impacte en el present de les universitats i en el seu funcionament quotidià. La darrera qüestió, que toca simultàniament algunes si no moltes de les que he esmentat fins ara, té a veure amb la necessitat de retornar l'èmfasi a les funcions bàsiques de la universitat i d'examinar si fem prou bé el que la societat

espera de nosaltres en matèria de docència i de recerca, i si tenim les condicions adequades per fer-ho. Per exemple, ja ho he dit abans, penso que formar, en el sentit més global i ampli que té l'expressió, no ho fem tan bé com ho hauríem de fer. Cal, doncs, posar molta atenció a aquesta qüestió en el context d'una avaluació del que la societat espera que fem, i de si ho fem prou bé.

En el marc d'aquest inventari de qüestions obertes, quina valoració faria del que ha estat l'evolució del sistema universitari a Catalunya durant els darrers quinze anys?

Crec que l'esforç de generalització que s'ha fet de l'oferta universitària a la població de Catalunya ha estat molt positiu. El pas de tres universitats que hi havia en un principi fins a les onze que hi ha ara ha estat un esforç quantitatiu innegable que també havia de resoldre un problema de demanda creixent i de progressiva massificació. Es demanava, per tant, una tasca de reforma important que havia de permetre transformar el sistema universitari de Catalunya en una aposta de qualitat i no senzillament en un sistema de cobertura territorial àmplia. D'això darrer no estic segur que ens n'haguem sortit i segurament encara tenim pendent d'arribar a convertir-nos en un sistema com el de Boston, per exemple.

D'altra banda, aquesta expansió té el greu problema que s'ha fet sense que en trenta anys s'hagi dut a terme una veritable política de suport a l'estudi que sigui significativa per a aquelles famílies que si no rebessin un suport adequat no podrien tenir un fill o filla estudiant a la universitat. Aquesta és una necessitat social que no ha estat orientada encara adequadament des d'un punt de vista polític.

Finalment, també cal destacar que l'evolució d'aquests darrers anys ha deixat pas, progressivament, a un fenomen nou: la competitivitat entre universitats. Al meu entendre, aquesta competitivitat, que ajuda al fet que les universitats no s'aturin en la recerca de més i més qualitat, no és afrontada adequadament perquè ens falta un element molt important que és injustificable que el nostre sistema no tingui: la transparència. Jo penso que el sistema no és prou transparent pel que fa als resultats que dona cadascuna de les universitats, i sense aquesta transparència de la informació crítica resulta molt difícil tant governar el sistema com donar a la societat la informació que necessita per prendre decisions.

Quin ha estat el paper que, al seu entendre, ha fet la Universitat Pompeu Fabra en aquesta evolució?

En més d'un sentit de vegades penso que la nostra Universitat ha tingut un paper equivalent al que corresponia als jueus a l'Edat Mitjana: sempre que les coses anaven malament, s'anava a

trencar els vidres de les cases dels jueus del call. Vull dir amb això que l'esforç que vàrem fer per esdevenir una universitat pensada des de bon principi sota el criteri de la recerca de la qualitat i d'una absoluta transparència va fer i ha fet por a molta gent perquè els obligava a un nivell d'exigència més i més alt. I, com es feia abans amb els jueus, és possible que hagin acabat projectant els seus problemes sobre nosaltres. Però, en definitiva, crec que la nostra Universitat ha representat una addició molt important al sistema universitari de Catalunya perquè ha vingut a demostrar que les coses es podien fer d'una altra manera i, de fet, moltes de les coses en les quals vàrem ser innovadors de bon principi ara ja han estat adoptades per moltes altres universitats, tant catalanes com de fora.

Quins són, al seu entendre, els reptes fonamentals que té plantejats, de cara al futur, el sistema universitari de Catalunya?

Per mi, hi ha dos problemes que demanen de ser encarats amb una certa urgència. El primer és la qüestió del govern de les institucions universitàries. El segon és la qüestió del professorat. Però voldria deixar clar que hi ha alguns aspectes dels sistema actual que em sembla important de mantenir. Per exemple, la limitació de mandats del rector, que ara m'afecta. Al meu entendre, la limitació de mandats té tots els avantatges possibles menys un greu inconvenient: que el darrer període és agònic. Aquest factor s'ha estudiat pel que fa a les presidències americanes, per exemple. Però, posant en una balança els avantatges i els inconvenients, continuo essent partidari de la limitació de mandats. Encara que un se senti particularment incòmode quan experimenta l'únic desavantatge identificat, que és el caràcter agònic del darrer període.

Com haurien de ser, al seu entendre, els mecanismes de selecció del rector en el futur?

Crec que cal començar per considerar totes les alternatives partint de la situació actual que tenim. Pretendre reorganitzar de nou el govern d'una universitat pública des del no-res permetria considerar moltes alternatives segurament molt millors que les que tenim avui. Encara que hi ha moments en què un pensa que, tal com estan les coses al nostre país qualsevol intent de reforma pecarà de poc realista davant de la contundent presència consolidada dels interessos corporatius. Per tant, se'm fa difícil pensar que el rector pugui ser nomenat per instàncies alienes a la corporació universitària. Com deia un conegut rector espanyol, que fa poc va deixar de ser-ho, tenim un sistema de govern que és una barreja del corporativisme gremial de l'Edat Mitjana i del participacionisme del 1968.

Estant les coses d'aquesta manera, crec que es podria arribar, sense trencar amb la tradició que tenim d'elecció del rector, a un procés que no es produís d'una manera anàrquica. Es podria fer, per exemple, que l'elecció del rector es produís a partir d'una proposta d'un

candidat únic seleccionat prèviament per una comissió de candidatures, la qual podria estar integrada, per exemple, per una meitat feta de representants de la corporació acadèmica i una altra meitat del consell social. El claustre es pronunciaria, llavors, sobre aquest candidat, que podria tenir la seva aprovació o no. En cas negatiu, la comissió de candidatura hauria de cercar un altre candidat. Crec que aquesta no seria una gran reforma, evidentment, però evitaria alguns espectacles que darrerament s'estan produint i uns costos econòmics afegits en algunes eleccions quan els candidats han d'acabar pactant compensacions amb determinats sectors per aconseguir fer viable la seva elecció.

D'acord amb aquesta idea, penso que la composició del claustre ha de tenir molt en compte per a què serveix el claustre i quin és el paper de cadascun dels col·lectius que ara s'hi troben representats en la marxa de la universitat. Penso que la presència del personal d'administració i serveis no té sentit en un òrgan de govern que ha de prendre decisions no pas sobre les seves condicions laborals sinó sobre la marxa i l'orientació general de la universitat. En definitiva, el personal d'administració i serveis és un instrument, extremament necessari i com més qualificat millor, però un instrument al cap i a la fi. Cal tenir present que les seves demandes poder ser articulades i de fet ho són a través d'altres òrgans que tenen com a missió, precisament, aquesta funció de regulació. El cas dels estudiants és ben diferent perquè ells sí que són els veritables beneficiaris del servei públic de l'educació universitària. D'acord amb el nostre model, es podria dir que els estudiants viuen la universitat amb intensitat i, en aquestes circumstàncies, és lògic i bo que ens preguntem i els preguntem què pensen sobre la marxa de la universitat en aquells assumptes que els afecten directament. Però, insisteixo, han de participar en la presa de decisions relacionades amb aquells assumptes que els afecten directament, que no són pas tots els que en condicions normals es veuen en els claustres. Per exemple, no sembla adequat que, en qüestions relacionades amb el personal docent i investigador, els estudiants tinguin una veu decisòria.

Però, potser, el punt on veig més necessària una reorientació del claustre és en el seu funcionament pel que fa la missió de control de l'equip de govern. Aquesta funció de control no em sembla pas ben enfocada quan es limita a la votació per aprovar o rebutjar un informe de gestió. L'èmfasi no es pot posar en la necessitat de votar l'informe sinó a aconseguir mecanismes, tan objectius com sigui possible de tenir, que permetin avaluar quins són els resultats que l'equip de govern està aconseguint respecte del programa que en el seu dia es va presentar. Ho explicaré d'una altra manera: l'important no pot ser l'acte de la votació, entesa com una prova de força entre els representants dels diferents col·lectius al claustre i l'equip de govern, perquè podria ser que més que aprovar el grau d'assoliment dels compromisos adquirits el que es fes fos una demostració de força. El que ha de ser important és que s'avaluïn exclusivament la gestió duta a terme i els resultats aconseguits en relació amb els objectius pretesos en el programa original o, si és el cas, en les seves successives modificacions.

Ens ha dit que, al costat dels mecanismes de govern, hi havia un segon problema. Què en diria, doncs, de la qüestió del professorat?

Crec que en els darrers anys el govern del Partit Popular ha fet una gestió d'aquesta qüestió extremament negativa, adquirint un seguit de compromisos que només s'entenen des de la perspectiva de les eleccions generals –em refereixo, concretament, a les gestions del darrer govern i d'en Fernández Díaz en particular. Crec que ja llavors, i ara m'ho torna a semblar, el govern dóna més encara del que els docents demanaven, la qual cosa no deixa de ser paradoxal.

Una altra qüestió que s'ha debatut força darrerament és la posició que el consell social ocupa en la vida i el govern de la universitat. Quin creu que hauria de ser el seu paper en el futur?

Em sembla que si proposés la dissolució definitiva dels consells socials no crec que la marxa de les universitats se'n ressentís particularment. Però, sigui com sigui, en les circumstàncies actuals no es pot pas dir que siguin una peça clau en la marxa de les universitats. Més aviat, al contrari fins i tot, perquè hi ha un cert nombre de competències assignades als consells socials que generen conflictes amb altres instàncies de la universitat i els seus òrgans de govern.

Em sembla que els consells socials varen ser dissenyats amb una doble finalitat que és difícil que puguin complir tal com avui són designats. Per una banda, els consells socials havien de ser mecanismes de participació dels agents socials en la vida de la universitat, de manera que es garantís una millor coordinació entre les demandes de la societat i la resposta de la universitat. Això que, aparentment, és del tot necessari, articulat de la manera com ara ho tenim, a través de representants que vetllen no se sap massa bé pels interessos de qui, s'articula millor a través d'altres mecanismes com ara, per exemple, la interlocució directa amb el govern, que és qui ha de manar com cal respondre a cada moment a les demandes socials. En aquest sentit, doncs, no veig que els actuals consells socials compleixin una funció semblant. Però, per una altra banda, també es requereix que existeixi una instància o un seguit de mecanismes que permetin el control exterior sobre la marxa de la universitat. Sóc molt partidari, gairebé diria que obsessiu, de la transparència pel que fa als resultats en matèria d'èxit acadèmic –els de recerca ja ho són més, de transparents, per la seva pròpia naturalesa–, però, torno a dir que, tal com estan configurats actualment, no em sembla pas que els consells socials siguin el mecanisme adequat per exercir aquest control exterior.

En resum, crec que cal deslligar la necessitat d'una participació social en la presa de decisions respecte a l'orientació que ha de prendre la política universitària de la necessitat de mecanismes de control exterior de resultats. Ni en una ni en l'altra, l'actual configuració dels consells socials i la seva atribució de competències em semblen les més apropiades.

Hi ha un altre tema que resulta inevitable d'examinar, en aquest context de rendició de comptes i de participació social, i és el de com fer compatibles l'autonomia universitària i l'exercici de les competències que els governs tenen assignades en matèria d'universitats. Fins a quin punt creu que l'actual estat de la qüestió garanteix l'exercici veritable de l'autonomia universitària i, al mateix temps, la possibilitat per al govern de la Generalitat de desenvolupar una veritable política universitària?

Per a mi, aquest punt és clar. Hem de recordar que el govern de la Generalitat és el titular de les competències en matèria d'ensenyament universitari i, en aquesta mesura, es pot considerar que les universitats no són altra cosa que l'instrument per dur a terme aquesta política d'interès del servei públic de l'educació superior i de la recerca. No crec, per tant, que el govern s'hagi de limitar a negociar demandes amb cada universitat, perquè això no és una veritable política. Ara bé, i dit això, penso que les relacions que es poden establir entre el govern i les universitats admeten moltes possibles modulacions.

La modulació més apropiada, en l'àmbit de les universitats, és aquella que conjuga autonomia amb control. És a dir, autonomia perquè les universitats decideixin sobre com aconseguir els objectius que tenen marcats, i control, per part del govern, per tal de verificar que aquests objectius s'aconsegueixen de la manera més eficient possible.

Ara bé, cal recordar que, per sobre del govern de la Generalitat i, per sobre, encara, de les universitats, hi ha les competències de l'Estat, que són molt rellevants en tres funcions crítiques. La primera és la garantia de l'exercici del dret a l'educació, reconegut a la Constitució. La segona, tan o més rellevant per a la vida quotidiana de les universitats, és que l'Estat té la competència exclusiva en matèria de determinació de la validesa de les titulacions oficials, per la via de la determinació dels requisits mínims. I, en tercer lloc, convé recordar que les competències de l'Estat en matèria de recerca són exclusives. Per això seria important que el consell d'universitats funcionés d'una altra manera, però actualment està molt enredat.

Aquest és per tant, un nou context, força més complex i interdependent. I és el context en el qual les universitats han d'anar trobant sentit a la seva autonomia i obrir-se, al mateix temps, més a la societat tot fent transparents els seus resultats.

Universitat, renovació i canvi

Tribuna Barcelona

Barcelona, 5 de febrer del 2001

El tema elegit, “Universitat, renovació i canvi”, és un tema oportú, no únicament pel fet que la Universitat és una institució especialment sensible a les variacions que es produeixen a la societat, que es produeixen al món, sinó que també és oportú per a mi mateix de parlar-ne en aquest moment, ja que, al marge dels elogis portats de l’amistat d’en Juan Echevarría, el que sí és cert és que estic a punt d’acabar una llarga etapa de dedicació a responsabilitats universitàries: dos anys de degà a la Universitat Autònoma i onze anys de rector a la Universitat Pompeu Fabra.

Preocupació, però, que no s’ha desenvolupat només al llarg d’aquests tretze anys, sinó que ve de lluny. I la vull reivindicar des de molt lluny, no tant per a mi, sinó per tants que van assumir aquesta preocupació amb risc, en temps més foscos.

La meva intervenció l’he estructurada amb una introducció de visió global i amb un conjunt de comentaris-propostes sobre diversos temes que afecten el present i el futur de les universitats.

Hi ha una primera dada que crec que pot ajudar-nos a tots plegats a copsar l’important canvi que han sofert les universitats al llarg dels darrers anys. Fa quinze anys a Espanya hi havia exactament la meitat dels estudiants que avui hi ha a les universitats espanyoles. I, l’índex que avui tenim és un dels millors índexs d’incorporació dels joves en edat universitària al sistema educatiu. Aquesta és una dada que potser anunciada de forma breu no posa en relleu la seva transcendència, però crec que vostès copsaran immediatament que és un fet d’una gran importància.

Si traslладem a qualsevol altra organització o institució un canvi d’aquesta envergadura, ràpidament veuríem que aquest canvi, necessàriament, ha de portar grans conseqüències. És un canvi positiu. Crec que ha sigut una gran conquesta social i democràtica, i la Universitat ha sigut l’instrument que ho ha fet possible amb un gran esforç.

I aquesta transformació tan formidable —hem duplicat el nombre d'estudiants universitaris—, no ens ha deixat una Universitat pitjor. En l'esforç no s'hi ha perdut l'alè. No és ni pitjor en la docència, ni en la recerca, ni en la tasca formativa, sinó que avui, la Universitat en alguns aspectes és clarament millor, en altres, moderadament millor i, en altres, es manté, i en alguns camps ocupa en aquests moments el punt més destacat de tota la seva història, com és en la funció de la Universitat en el camp de la recerca. Per tant, s'ha fet una gran esforç, una transformació extraordinària, tot mantenint i millorant la situació de la mateixa institució. Aquesta és una dada que cal tenir en compte.

També, la Universitat, penso, està avui més que mai a la societat. La trobada amb tots vostès avui ho confirma. De la Universitat se'n parla; se'n parla polèmicament, críticament o elogiosament. Tant se val; està en el centre del debat i és un bon senyal. Ja no es parla, d'altra banda, de la Universitat, sinó que es parla sovint de les universitats, en plural. Hi ha diferències, i no únicament per la incorporació d'universitats de titularitat privada, sinó per la creació d'una pluralitat d'orientacions creixent. S'apunta cap a un món de l'educació més competitiu i això, crec, també és bo.

La Universitat a casa nostra té un gran abast. És pràcticament la totalitat de l'ensenyament superior, a diferència d'altres països. Conrea les perspectives bàsiques i les aplicades, les professionals i les formalitzades, fins i tot, té un gran paper en el camp de la formació continua. I la Universitat és, a la vegada, el cau principal de la recerca.

Ara bé, aquest esforç, impressionant, realitzat al llarg d'aquests quinze o vint anys, no amaga l'existència de problemes seriosos. Hi són i s'han de reconèixer: fracàs escolar, falta d'adequació dels estudis a les necessitats socials en ocasions, disminució del sentit autocrític, certa opacitat en la gestió, insuficiència d'incentius per a la recerca, corporativisme com un mal que té efectes devastadors.

Però malgrat aquests problemes que no cal ignorar, crec que el balanç és positiu i, sobretot crec que constitueix la base suficient per a un futur de renovació i canvi, imprescindibles en un entorn, com és el nostre avui, en transformació, d'horitzons sense fronteres.

Si aquests reptes no s'assumissin, dintre de pocs anys, més aviat del que ens pensem, la situació podria ser molt complicada. Podria arribar a deteriorar-se. Però hi ha un espai consistent per a l'optimisme. Hi ha molt més que convida a l'optimisme que no a la preocupació per a un eventual futur fracàs.

Per guiar una mica les meves reflexions, ho he plantejat com deu petits capítols, agrupats a la vegada en tres parts:

Què fan, què faran les universitats?

Qui ho fa, qui ho farà?

Com i en quin context actuaran les universitats?

1. Què fan, què faran les universitats?

Les universitats ofereixen determinats estudis, però no està clar que l'oferta d'estudis es faci en funció d'allò que demana la societat, que demana el món del treball, sinó que moltes vegades té un pes molt important el factor de l'oferta. El debat entorn dels tècnics del món de la comunicació i la informació, si el recordem, ens confirmarà el que acabo de dir.

D'altra banda, els canvis demogràfics i els canvis d'hàbits han d'incidir profundament en els estudis, en les activitats de docència que la Universitat ofereix i ha d'oferir. És en aquest sentit que crec que hauríem d'anar cap a una programació segons la demanda que es desprèn del nostre entorn, de la societat, de les necessitats d'aquest entorn, a través d'una oferta no monopolística, que permeti el contrast, de qui ho fa bé i de qui no ho fa bé, i amb l'hàbit preparat per a una permanent desprogramació i temporalització dels estudis.

Jo crec que un esquema definit una vegada i vàlid per molt de temps s'ha acabat. Aquests temps s'han acabat i s'haurà de tenir l'actitud oberta al canvi permanent. I és en aquest sentit que crec que caldria crear, com a coixí que ha de permetre aquesta programació/desprogramació permanent, un centre de recursos per a estudis avançats que permeti acumular tots aquells recursos que transitòriament, potser, poden no ser útils per a unes determinades finalitats, les reglades, però en canvi, si ser-ho en aquella altra funció de la Universitat, la funció de la formació que no té límits i que no coneix edats.

Com són aquests estudis? Com s'ordenen? Avui el nostre panorama ofereix una excessiva especialització, una autèntica eclosió de la superespecialització en detriment d'una formació generalista, o més generalista; ens ofereix uns plans d'estudi excessivament rígids, engreixats, moltes vegades, per pressions corporatives.

Quines podrien ser línies de renovació i canvi? Hem de fer un esforç per tornar, si més no, en els primers anys universitaris a un enfocament generalista dels estudis. L'especialització ha de

tenir cabuda en els estudis universitaris, però no pot ser al començament. Ha de ser en fases avançades, cap al final. I ho hem de fer, a més, amb un enfocament que reculli els imperatius que ens arriben d'Europa i de més enllà. Hem de tornar a donar el valor, i un valor essencial, en allò que es pot entendre com formació bàsica, perquè, en definitiva, un dels actius que a la Universitat hem de donar als nostres graduats, als nostres futurs graduats, més enllà de la informació, més enllà de la informació generalista o especialitzada, és el domini d'unes habilitats i la consecució d'una aptitud. Els hem d'ensenyar a aprendre, perquè serà l'eina més valuosa que retindran en el futur, en un món tan canviant com el que els tocarà viure.

Hem de separar l'assignació de recursos i els plans d'estudi. Hem d'introduir formules d'avaluació independent com a element que pugui verificar la progressiva adequació dels plans d'estudi, de l'ordenació dels estudis a la realitat canviant del nostre entorn.

Entro ara en el terreny de la docència. He al·ludit abans que a la part de deute del procés d'aquests darrers anys hi ha, sens dubte, la presència d'un important fracàs escolar en el panorama global de les universitats, al marge de cada cas singular.

Quines podrien ser, a parer meu, les línies de renovació i canvi? En primer lloc, les universitats hem d'apostar per tot allò de nou que ens faciliten les anomenades noves tecnologies, no tant per substituir l'ensenyament presencial, sinó per complementar-lo, diversificant les fórmules de docència. Hem de fer front a un aprofitament més intens dels nostres recursos, dels humans, però també de les instal·lacions. Segurament és difícil de justificar que durant un període sovint massa llarg, tres mesos, les nostres instal·lacions estiguin sense un ús precís i, en canvi, instrumentar el trimestre d'estiu podria convertir-se en una eina important a l'hora de flexibilitzar l'esforç docent.

Però l'aspecte en què voldria centrar més la seva atenció, sobre possibles línies de renovació en el camp docent, és en la necessitat d'atorgar un caràcter cada cop més processual en l'aprenentatge. Són més importants, en coherència amb aquest caràcter processual que cal donar a l'aprenentatge, les regles d'un rendiment ordenat que, per exemple, el nombre de convocatòries d'una assignatura. És per això, que crec que s'hauria d'optar més per regles que regulin l'aprenentatge a partir d'un ordenat desenvolupament dels estudis, que no a través de la consideració aïllada de l'esforç en una matèria i, en tot cas, aquest canvi, el canvi d'una visió centrada en l'assignatura a una visió centrada en el procés, ha d'anar acompanyat a més d'una limitació en els anys de permanència a les institucions universitàries.

I una altra qüestió encara dins de la part en la que em pregunto pel què fan i pel què faran les Universitats. Si hi ha un aspecte en què els universitaris ens hem de sentir especialment insatisfets, és per tot allò que té a veure amb el doctorat i el tercer cicle. Era una assignatura casual, després hem dit que és l'assignatura pendent, i és així, és pendent. El moment de la formació al més alt nivell no té, a les nostres universitats encara, el tractament que ha de tenir, ni la programació que ha de tenir, ni la racionalització que és necessària. Cal que sigui una prioritat per a les universitats, però cal que ho sigui, també, per a les administracions responsables de les universitats. De la mateixa manera que es debat, i de vegades es debat mesos i mesos, entorn de la possibilitat de si es farà un estudi o un altre, de si s'estableix una línia de finançament amb un o amb un altre objectiu, crec que els estudis de tercer cicle i de doctorat només seran una autèntica prioritat si ho són per a tots, per a les universitats, però també per a les administracions que les tutel·len.

Sobre la formació contínua, no voldria fer altra observació, que la necessitat de fixar l'atenció en la qualitat. Les iniciatives són moltes, de vegades, fins i tot, amb una certa tonalitat que podríem qualificar d'anàrquica, però l'essencial és introduir formes d'avaluació, l'essencial és establir objectius de qualitat.

La Universitat és una institució de docència, però, com he dit al començament, és i no pot ser d'altra manera, si no perdria la seva significació fins i tot en la docència, una institució de recerca, de fer progressar el coneixement, de fer avançar el coneixement. S'ha fet i s'està fent un esforç important en aquest camp, però, a la vegada, cal dir-ho, queda tant per fer! Caldria, en aquest sentit, superar el que podríem anomenar la balança comercial negativa: exportem persones formades que es formen i es reciclen i s'especialitzen, però després no els podem recuperar. Per tant, exportem més que no importem, fins i tot, els propis graduats que nosaltres exportem.

La principal reflexió que voldria fer, però, és que la Universitat, la Universitat entesa com a institució ha d'obrir-se, ha de flexibilitzar-se, ha de diversificar-se per poder acollir la pluralitat de supòsits que cada dia serà més gran, que exigeix la recerca, les estructures de recerca i els procediments de recerca. Si vivim ancorats en uns esquemes inflexibles, la balança comercial continuarà sent negativa i no podrem acollir la recerca, i el que pot passar un dia és que com la necessitat de recerca, d'incrementar la recerca, de fer un impuls accelerat, la societat l'anirà fent seu, aquesta recerca se situaria al marge de les universitats.

2. Qui ho fa?, qui ho farà?

La Universitat és –es deia– una comunitat de professors i estudiants. Els estudiants són molt importants, però es renoven cada quatre, cada cinc anys desitjablement. Malament quan costa més de renovar-los. Els professors són essencials i ho són, perquè són els que asseguren la subsistència, i ho asseguren no únicament perquè asseguren la docència, allò que té a veure de manera directa amb els estudiants, sinó que asseguren, a més, el progrés del coneixement a través de la recerca. Els professors són, en una part molt important, al mateix temps els recercadors; l'exercit més important de recercadors del país està a les universitats.

Molts són avui els problemes que ens podríem plantejar: un canvi generacional, la manca d'incentius, la manca d'instruments d'adequació al canvi. M'importa més posar l'accent en possibles línies, en possibles mesures de canvi i de renovació.

En primer lloc, voldria al·ludir a la necessitat d'augmentar el protagonisme de les universitats en la selecció del professorat. És una situació en què el protagonisme avui existent ha d'anar en la direcció d'augment, no de disminució. Aquest protagonisme, però, pot ser perfectament compatible amb l'establiment de fórmules d'acreditació o habilitació sempre que aquestes estiguin organitzades de manera territorial.

Al costat de la planta de professorat que avui tenim i que difícilment variarà substancialment quant al seu règim jurídic a un termini mitjà, s'ha d'admetre amb valentia fórmules alternatives contractuals.

En tercer lloc, hi ha una tercera línia que voldria assenyalar-los. Hem parlat que ja no tornaran els temps que l'estructura acadèmica d'una universitat valia per sempre, o per quasi sempre, sinó que estem davant d'uns temps en què s'haurà de canviar, i canviar sovint, i canviar molt. I, aleshores, és necessari, també a nivell de les persones, establir les mesures que permetin separar allò que són els interessos legítims, justificats, de les persones, del que són les mesures que s'han d'adoptar. En ocasions, hi ha persones que pensen que es pot fer veure que no es veuen aquests interessos, però el resultat final és que són aquests interessos els que es converteixen en fre dels canvis i de les reformes. Per tant, donem-los canals per situar aquests interessos absolutament respectables i legítims, i deixem oberta la porta, quan aquests interessos ja troben una altra via, al canvi que la realitat ens anirà exigint.

Crec, per tant, urgent arbitrar mesures per establir, si m'ho permeten –i diré que no ho he dit, encara que és difícil fer-ho en públic– la reserva activa. Quan una institució ha necessitat reformes en profunditat, no ha tremolat el pols per preveure fórmules imaginatives. Afortunadament, es va reformar les forces armades, es van rejuvenir, es va crear una situació

de reserva activa. I quan en el món privat ha sigut necessari fer front a fortes reestructuracions, com ha succeït en el camp de la siderúrgia, també s'han trobat fórmules per combinar la necessitat del canvi amb el respecte dels interessos legítims. Doncs, també a la Universitat, naturalment, en cada lloc amb les seves particularitats, és necessari tenir la valentia de dir les coses pel seu nom.

Deixin-me encara al·ludir a dos altres punts. S'està fent, o es vol començar a fer i és una direcció que ha de tenir tots els aplaudiments, mesures per incrementar la mobilitat, l'obertura. Res seria pitjor per a una universitat del futur, que el tancament, que viure només internament. Cal obrir.

I, finalment, deixin-me que els digui un últim punt. És un punt sempre difícil, però en els moments d'acceleració del canvi s'han d'adoptar mesures difícils. S'ha d'obrir i diversificar el sistema retributiu. Les persones del món privat ho saben molt bé. Quan el sistema retributiu no admet diferències, difícilment es poden plantejar objectius ambiciosos amb possibilitats d'aconseguir-los. És necessari, també, a les universitats optar per aquesta via.

Els segons actors són els estudiants. Deixin-me també aquí apuntar alguns punts d'insatisfacció. Una manca de sintonia entre l'ensenyament secundari i el superior. Som un país peculiar que es permet el privilegi insòlit de fer dues reformes educatives, la reforma universitària i la reforma de l'ensenyament secundari, paral·lelament, sense que es coneguin pràcticament. Així ho vam fer amb la Llei de reforma universitària i amb la LOGSE. Ara bé, si més no, hauríem de prendre mesures per corregir les disfuncions.

D'altra banda, no sembla que sigui una situació presentable, fins i tot, en el nostre entorn més proper, l'actual sistema de protecció a l'estudi.

Algunes línies o algunes propostes a aquest respecte. És imprescindible introduir en l'accés a la Universitat proves orals. L'existència només de proves escrites no és un bon camí.

En segon lloc. Hem fet un procés important, com els hi he assenyalat al començament, amb la incorporació de tots els joves en edat universitària a les universitats. Ens n'hem de sentir tots orgullosos, però això no vol dir que el nostre actual sistema de protecció —de beques— de l'estudi asseguiri una justícia com la que tots volem, una justícia total. Existeixen, encara, bosses d'injustícia, nois que podrien arribar a la Universitat i no hi arriben, no perquè no hi tinguin els mèrits, sinó perquè el sistema de protecció a l'estudi no és suficient. Es tracta,

sobretot, del cas d'aquells nois o noies el salari dels quals és imprescindible en la seva unitat familiar. Per tant, és necessari un esforç, un esforç quantitatiu. La proporció de recursos públics en el sistema de protecció a l'estudi és molt inferior respecte als països del nostre entorn, els països de la Unió Europea, però particularment, a més a més, hi ha un problema de justícia al que cal fer-hi front.

En tercer lloc, volia referir-me a la necessitat d'assumir amb valentia, sense complexos, la necessitat de mobilitat i internacionalització. Hem d'estar oberts. Com més estudiants de fora vinguin a casa nostra millor, millor en tots els sentits. Millor perquè vénen perquè ho fem bé; millor perquè ens coneixeran i es convertiran en els millors ambaixadors de la realitat de casa nostra. Però, naturalment, perquè la mobilitat deixi de ser només un discurs més o menys propagandístic és necessari que tingui el suport econòmic, el suport d'un sistema de protecció a l'estudi amb finalitat específica suficient, àmplia en aquest camp.

3.Com i en quin context actuaran les Universitats?

Tres són els temes que vull tractar. Primer, universitat i entorn; segon, la qüestió financera; tercer, la qüestió organitzativa.

Sobre la relació de la Universitat i la societat, s'han fet grans discursos, però els fets estan lluny d'aquests grans discursos. Crec que es pot constatar fàcilment. Voldria tractar algunes línies de possibles elements de canvi o renovació.

En primer lloc, crec que cal descorporativitzar –paraula difícil però que s'ha de pronunciar amb tota la força– la discussió universitària. No deixa de ser, deixin-me que ho digui, sorprenent que al nostre país sembla que només els exrectors poden conduir reflexions sobre el futur de les universitats. No passa el mateix a França o a Anglaterra. És un fet simbòlic, i no té a veure amb el resultat d'aquestes reflexions. Té a veure amb el tarannà amb què s'assumeixen.

I també hem de descorporativitzar les grans decisions. Una reflexió i un dubte que, en ocasions, aquests darrers anys m'ha vingut al cap, és si el retard en la formació de tècnics en informàtica i comunicacions s'hauria produït igual si la discussió s'hagués produït no només en ambients universitaris, sinó més oberta a l'entorn, més oberta a la societat.

És cert que el nostre ordenament preveu unes institucions *ad hoc*, els Consells Socials de la Universitat per fer present o per fer efectiva aquesta relació. Però tots sabem, també, que malgrat l'esforç d'aquests organismes i, sobretot, dels seus presidents, la realitat està lluny de semblar-nos acceptable.

En una segona línia, jo voldria assenyalar la necessitat d'incorporar agents exteriors a les iniciatives universitàries. Per què no fórmules mixtes en el camp de la docència? En el camp de la recerca la combinació d'iniciatives és evident que és una clau necessària, i no cal dir-ho en tot allò que té a veure en el desenvolupament tecnològic i l'aplicació científica.

I una tercera línia, les aportacions al món universitari. És cert que s'ha modificat el sistema fiscal, però l'alteració és insuficient. Ara bé, és ben segur que més enllà de la suficiència o no de la modificació dels sistemes fiscals hi ha un element essencial que no es crea en dos dies: una cultura; una cultura i una confiança.

La qüestió financera. No cal que ho digui: són necessaris més recursos. Són necessaris més recursos en el suport a l'estudi, ho deia abans. Són necessaris més recursos en general; són particularment necessaris més recursos en la recerca.

La qüestió financera és una qüestió important, importantíssima. No voldria que una altra vegada se m'atribuís l'expressió que no és important. És importantíssima; tan important com la següent, com la qüestió organitzativa. Com a mínim la qüestió organitzativa és tan important com la financera, però la qüestió financera no és l'única que és clau, ho és també la qüestió organitzativa, en la meva opinió. En el finançament hem de mirar no només la quantitat, sinó també la qualitat: com s'assignen els recursos, i com es verifica l'aplicació dels recursos.

Més recursos són necessaris, seran necessaris i la societat s'ha de convèncer que és imprescindible formar. Investigar és la millor inversió, ens ho diuen tots els experts, i ho repeteixen sistemàticament tots els polítics, però ha de ser realitat. Segurament ja cada vegada menys aquests han de ser uns recursos incondicionats, sinó que han d'estar lligats a objectius i programes, objectius clars, i a la vegada també amb resultats verificables, amb sistemes i amb procediments que fomentin la millora, que assegurin l'eficàcia i l'eficiència d'uns recursos que són recursos de tots els ciutadans.

I acabo amb la darrera qüestió que els volia comentar, la qüestió organitzativa. Per mi és una qüestió clau, essencial per al futur de les universitats i, per tant, també, per al futur del país.

Com s'articula el principi d'autonomia universitària, principi essencial, i no només perquè estigui en la Constitució, sinó que ho és per la mateixa supervivència, per a la mateixa funció de les universitats en la seva condició de servei públic? I com s'articula amb la relació que les universitats tenen amb les diverses administracions de les que depenen en un o altre aspecte? Com es combina –segon interrogant– l'imperatiu dels objectius públics en un sistema d'autogestió sense que dominin els fantasmes corporativistes?

L'esquema actual aporta molts elements, crec, d'insatisfacció. D'una banda tenim unes carcasses burocràtiques, deixin-me que ho digui clarament: el Consell d'Universitats en què hi ha el Ministeri, els rectors, uns vocals elegits pel Parlament, altres per les comunitats autònomes, un organisme de gairebé cent persones, mixt; el mateix Consell Interuniversitari de Catalunya, una assemblea de més de seixanta persones, també amb aquesta barreja d'administracions, d'interessos socials, d'universitats, rectors, presidents de Consell Social.

En segon lloc, també és insatisfactori, clarament insatisfactori, i ho dic amb tota contundència, el disseny actual del sistema de govern de les universitats públiques. La influència corporativista és excessiva. És, de vegades, paralizadora. I, també, per tant, les fórmules de gestió que es poden fer a la seva empara. Però a la vegada hi ha també un sentiment generalitzat en el món universitari d'una insuficient autonomia. I es comença el camí de l'avaluació, de l'avaluació externa, però paradoxalment una avaluació que depèn dels avaluats. I una administració que actua, però que a la vegada es troba amb una distribució de funcions que és certament inadequada. Ens trobem que l'Estat ha retingut el poder de regulació i a les comunitats autònomes els pertoca el poder de finançament i control. Si fes falta un exemple de la falta d'idoneïtat de l'esquema, recents mesures en relació amb un pla d'estabilització de professorat ho han posat en relleu. Si vostès hi pensen un moment, són clares les disfuncions essencials que genera un esquema en què n'hi ha uns que regulen i uns altres que paguen. És evident que els que regulen poden ser esplèndids en la regulació, perquè el fer front a la despesa generada per la regulació, el cost de la regulació l'haurà de fer un altre. Per tant, és un esquema inadequat, en una anàlisi freda; inadequat també des del punt de vista de la seva experimentació.

I bé, posat en el paper d'arbitrista, que sempre té el que parla quan el títol de la conferència és "Renovació i canvi", assenyalant possibles solucions, deixin-me també, a les acaballes de la meva intervenció, que assenyalï alguns punts de per on podrien anar els canvis, en la meua modesta opinió.

S'ha de redefinir el paper de l'Estat i les comunitats autònomes pel que fa a la política universitària. No es pot continuar amb aquesta dissociació entre poder de regulació i poder de finançament i control. No té sentit. Els resultats sempre seran dolents.

D'altra banda, crec que s'hauria d'anar cap a una relació en què cadascú ocupi el seu lloc i el paper que respongui a cadascú sigui nítidament separat, per una banda les administracions, per l'altra, les universitats. I uns els toca adoptar unes decisions, els altres unes altres. D'aquesta manera les responsabilitats estaran clares. Aquests organismes heretats d'etapes, si més no des d'un punt de vista filosòfic, anteriors, crec que no són un bon camí. Que hi hagi d'una banda l'Administració i d'altra banda les universitats, i que encetin el diàleg que sempre serà necessari. Però a l'hora d'adoptar les resolucions cadascú ha d'exercir les seves competències. Quan la distribució de responsabilitat és nítida, tot funciona millor.

En tercer lloc, crec que és imprescindible l'establiment de sistemes singulars i diferenciats de govern per a universitats concretes. No és bo que situacions molt diverses, voluntats molt diverses de futur, hagin de seguir els mateixos patrons. El tema del que es parla sovint quan es tracta dels òrgans de govern de les universitats és el tema de la designació del rector. L'elecció del rector pel Claustre de la Universitat és avui en dia un element de la nostra cultura institucional, segurament, difícilment variable, no perquè no siguin democràtiques altres fórmules: a Holanda no s'elegeixen els rectors de les universitats, i crec que cap de nosaltres dubtarà que Holanda és un país democràtic. Però cada país és el que és i cada moment històric és el que és i, segurament, avui després del procés que es va seguir fins a aquesta definició és difícil un canvi substancial. Ara bé, es pot incidir en el sistema de l'elecció i en el reforçament de les facultats amb que ha d'actuar el rector com a responsable de la institució.

Quant als Consells Socials, crec que s'hauria de diferenciar clarament entre el que tenen assignat, i per tant el seu reflex organitzatiu, en el camp del control, imprescindible, de la gestió universitària, i allò que tenen assignat de connexió amb la societat. Per tant, crec que s'hauria d'anar cap a dos òrgans diferents, un òrgan de control i un òrgan social de relacions amb la societat.

Finalment, voldria assenyalar, que tota la cultura avaluadora que s'ha anat creant durant els darrers anys és un aspecte positiu, està a la part positiva del balanç, però és necessari reconduir-la cap a processos clarament independents d'avaluació.

No he pretès esgotar les moltes qüestions que genera la situació d'avui i la previsible situació de demà de les universitats. Les qüestions podrien ser més, però el que és important és recordar els esforços que hi ha darrere de la situació d'avui i la voluntat de canvi que hi ha a les universitats en un percentatge molt alt. I dic recordar aquestes il·lusions i esforços, perquè ens farà falta. Però estic segur que al final ens sentirem satisfets, perquè tot plegat pot contribuir a fer realitat una millor educació i l'educació, en paraules d'un autor, està cridada a fer que els homes no siguin estranys.

3. Entrevistes

“La quarta Universitat apostarà fort per noves formes d’ensenyament per millorar la qualitat”

Tothom parla d’Enric Argullol com del futur rector de la quarta Universitat catalana, però ell fa veure que aquesta possibilitat no li ha passat mai pel cap. No es cansa de repetir que el seu és un càrrec provisional i no entén que algú tingui interès a fer-lo sortir al diari. Es resisteix a deixar-se fotografiar. Al final hi accedeix a contracor, després d’haver respost les preguntes molt diplomàticament, sense sortir-se ni un mil·límetre del que li permet el guió.

-L’han nomenat comissionat d’aquesta oficina nou mesos abans que entri en funcionament la Universitat...

-¿Nou mesos?... sembla un embaràs! La nova Universitat no existirà fins que el Parlament n’aprovi la llei de creació, que pot ser al maig. Mentrestant, s’ha creat una oficina que ha de començar a preparar el terreny acadèmic perquè la Universitat Nova de Catalunya pugui arrencar a l’octubre.

-De fet, la seva missió és controlar que la gestació tiri endavant. ¿Preveu un embaràs complicat?

-Bé... senzill no ho serà.

-¿I el part? ¿Naixerà en bones condicions aquesta Universitat?

-Hem d’esperar que sí, i hem d’esforçar-nos perquè sigui així. Però això no depèn només dels que hi estem treballant ara, ni dels professors que s’hi incorporin, sinó també de les Administracions i del conjunt de la societat.

-En principi, la UNC s’instal·larà en una seu provisional. ¿És un mal començament, aquest?

-No sé on s'instal·larà la nova Universitat.

-El mateix conseller ja ha confirmat que la primera seu serà provisional...

-Si el conseller ho sap, em sembla molt bé. La Universitat començarà físicament en algun lloc.

-Però que aquest lloc no sigui el definitiu, ¿és un entrebanc per al bon funcionament de la Universitat?

-Si té bones condicions, una seu provisional no ha de ser cap entrebanc. No ho trobo normal, però sí comprensible. És clar que seria millor començar a l'emplaçament definitiu.

-¿No hi ha el risc que les primeres instal·lacions acabin sent definitives o, si més no, que allarguin la condició de provisionalitat molts anys?

-No ho sé, perquè no sé quina serà la seu provisional.

-¿I tampoc no sap per què es triga tant a anunciar-la?

-No crec que es vulgui amagar, sinó que es deuen estar ultimant gestions. Sincerament, no em cap dins del cap que estigui decidida la seu i no es vulgui dir, ni a l'opinió pública ni a mi. Encara no deu estar tot lligat.

-Han circulat rumors que el campus podria quedar-se a Barcelona. ¿Què suposaria això per a la UNC?

-Sobre rumors és difícil parlar. Per decidir la ubicació no s'han de valorar només les peticions de les comarques, sinó que també cal tenir en compte les necessitats de la Universitat.

-¿Quines són aquestes necessitats?

-La Universitat requereix una implicació real amb el món urbà.

-¿La tindrà, aquesta implicació?

-Desconec la localització de la nova Universitat.

-Laporte ha dit que la UNC es finançarà amb un crèdit extraordinari. ¿Això eradicarà el problema crònic de la manca de recursos?

-El conseller no ha especificat la quantia del crèdit, i jo no la conec.

-¿La quarta Universitat neix amb avantatge respecte a les altres tres?

-Tindrà avantatges i inconvenients. Podrem copiar les virtuts de les altres i intentar no incórrer en els seus defectes. Però hem de ser molt conscients de no anar més enllà de les possibilitats que tenim. Abans de res hem de comptar amb una localització adequada i amb els mitjans necessaris per endegar una cosa nova, que han de ser proporcionalment superiors als de mantenir una cosa ja existent.

-¿Realment feia falta una nova Universitat a l'entorn de Barcelona?

-La societat catalana ha decidit, i no seré jo qui ho rebati, que cal multiplicar les places universitàries. Les famílies catalanes aspiren que els seus fills vagin a la Universitat, i aquesta és una aspiració a la qual cal donar resposta. Lògicament la insuficiència de places es concentra on està concentrada la població. El reequilibri del territori no passa per crear places universitàries lluny dels estudiants. A més, la conselleria també vol potenciar els centres perifèrics en allò que aquests reclamen. No tindria sentit enviar a Lleida els estudiants de Barcelona. Calen places a Barcelona per als estudiants de Barcelona i places a Lleida per als estudiants de Lleida.

-La UNC començarà alhora que la Ramon Llull. ¿Què n'opina, d'una Universitat privada a Catalunya?

-La constitució reconeix el dret de la iniciativa privada a crear Universitats.

-¿I no tem que aquesta Universitat privada es mengi recursos públics?

-Aquesta és una altra qüestió. Evidentment, la iniciativa privada no ha de gaudir de recursos públics.

-La UNC haurà d'adaptar-se a la reforma universitària. ¿Què en pensa? ¿Cal reduir la durada de les carreres?

-Sóc rotundament favorable a la reducció de la durada de les carreres. Sobre la reforma, caldrà veure què se'ns proposa. Sembla clar que cal adaptar els plans d'estudi als requeriments de la societat. Amb tot, els professors de la nova Universitat portarem endavant les titulacions, antigues o noves, amb una manera d'ensenyar absolutament nova. Apostarem ben fort per noves formes d'ensenyament per millorar la qualitat. Aquest serà el nostre primer lema.

-¿Què farà la UNC per garantir ja d'entrada una bona qualitat docent?

-Hi haurà una relació més directa entre estudiants i professors. Els alumnes disposaran de mitjans de treball que els permetin treure més profit dels seus estudis. I s'introduirà una nova sistematització dels temaris, sense repeticions innecessàries. Tenim la sort de començar i de no tenir possibles inèrcies ni vicis acumulats. Amb tota la modèstia del món, jugarem la carta de fer un ensenyament millor.

-¿Està decidit el professorat que integrarà la UNC el curs vinent?

-El conseller està a punt de dictar una ordre que establirà uns comitès de professors per a cada titulació, que començaran a preparar els programes. Però la selecció del professorat la farà la futura comissió gestora.

-¿Tots els professors es reclutaran de les altres Universitats catalanes?

-No serà l'única via. A part dels professors d'aquí, en reclutarem d'Universitats estrangeres.

-La UNC s'enfocarà cap a les ciències socials, quan hi ha molta demanda empresarial d'enginyers, ¿No és contradictori, això?

-Els estudis de programació universitària posen de relleu diverses necessitats. Per afrontar-les es crearà aquesta Universitat, que en principi abordarà els estudis de dret, econòmiques i empresarials, sense descartar ampliar el ventall de titulacions.

-¿La quarta Universitat tindrà vocació europea, estarà oberta a Europa?

-A Europa i al món. Europa ens queda petita ja.

-¿Com valora el sistema universitari català i espanyol?

-El sistema universitari pateix les dificultats d'un país pobre que ha invertit poc en ensenyament. Ara bé, en comparació amb altres sistemes públics del país, crec que la Universitat funciona prou bé. Si comparem el sistema universitari amb el servei telefònic, per exemple, el contrast és total: la Universitat funciona molt millor que qualsevol altre servei públic.

-¿Troba bo l'actual sistema d'accés a la Universitat?

-Planteja problemes, perquè força l'estudiant a una vocació que potser no és la seva. S'ha de corregir. I no sóc partidari dels *numerus clausus*.

-¿Quina és la solució, doncs?

-Dotar el sistema universitari de mitjans suficients.

-¿I que els titulats no trobin feina?

-Encara falten places en carreres de cicle curt. Catalunya no té cap excés de gent formada, més aviat en té un dèficit. Augmentar l'oferta de carreres curtes és perfectament coherent amb el model de societat que volem.

“Deseamos crear buenos profesionales”

Enric Argullol ha sido nombrado presidente de la comisión gestora de la Universitat Pompeu Fabra, lo que equivale a decir rector. Hasta que se integró al proyecto de la nueva universidad, Argullol catedrático de Derecho Administrativo, era decano de la Facultad de Derecho de la Autònoma, y por tanto, conecedor del engranaje universitario catalán. Sin embargo, también pertenece a un grupo de profesores que siguen de cerca las experiencias de otros países, especialmente en Estados Unidos.

¿Cuál es la filosofía de la Universitat Pompeu Fabra?

Situar la enseñanza en el centro de atención de la universidad. Queremos poner énfasis en la enseñanza a partir de su relación con la investigación.

Es la universidad pionera en España de los planes de estudio de cuatro años. ¿Qué otras novedades aportará?

Tenemos una concepción intensiva de la enseñanza. El estudiante trabajará durante el curso mañana y tarde. Los planes de estudio de las dos licenciaturas –Economía y Derecho– presentan una estructura nueva basada en asignaturas trimestrales. Queremos huir del esquema de asignaturas cuatrimestrales de las universidades americanas y europeas porque se parte el curso en febrero, es una distorsión.

¿Se puede hablar de un modelo pedagógico propio?

Diferenciamos tres tipos de enseñanza. Una sería la de carácter profesional, basada en las diplomaturas; otra consistiría en una enseñanza más científica que sería el posgrado; finalmente, las licenciaturas asumirán la enseñanza de lo que es fundamental. Por eso se han elaborado programas compactos de asignaturas. Se trata de que el estudiante reciba una formación básica y unas buenas técnicas de razonamiento. Deseamos que nuestros alumnos tengan un buen perfil profesional, fundamentado en una sólida formación intelectual.

Frente al modelo anglosajón, que insiste en la especialización, ustedes abogan por una base sólida de conocimientos integrados.

Los planes de estudio están pensados para transmitir unos conocimientos integrados. En Derecho los tres primeros cursos son comunes y en cuarto curso –que es el último- tenemos asignaturas optativas con miras a la especialización.

El auge de las nuevas tecnologías demuestra que un sistema universitario sumamente teórico no se adecua a la demanda del mercado laboral, cada vez más especializado.

Hay unas escuelas técnicas que están cerca del mercado. Pero el mercado no siempre pide especialistas. La demanda es de gente que pueda especializarse en el ejercicio de la profesión. No hay estudios serios sobre lo que realmente necesita el mercado. Un buen indicador de entrada es la carrera que eligen los propios estudiantes. Pero la licenciatura tiene que dar formación e información básica.

¿No se plantea la Pompeu Fabra recuperar el concepto global de universidad, como punto de intercambio de diferentes disciplinas?

Cuando en las facultades de Económicas se ha suprimido la presencia de asignaturas jurídicas, y viceversa, hemos optado por mantener esta relación interdisciplinar.

La creación de la Pompeu Fabra ha levantado recelos en profesionales de otras universidades que consideran injusta la distribución de medios y aseguran que aquí se pretende crear otra universidad de Harvard con fondos públicos.

¡Qué más quisiera que crear otro Harvard! Aspiramos a hacer las cosas bien y no caer en los defectos de otras universidades. Los recelos de algunos profesores son comprensibles, y existieron cuando se creó la Autònoma en 1968.

Ustedes huyen de la masificación. ¿Quieren ser una universidad elitista?

En la universidad catalana hay centros muy masificados y otros muy elitistas. Tenemos dos objetivos: hacer una enseñanza mejor y ayudar a resolver la masificación. El ritmo de crecimiento de nuestras facultades puede ser como el de la Autònoma.

Dos terceras partes de los estudiantes que han accedido a la Pompeu Fabra provienen de centros privados.

Tienen la misma adscripción social desde la escuela pública o privada que las otras universidades. Lo que ocurre es que en Barcelona hay más colegios privados. Antes de poner en marcha la universidad, el curso pasado, los profesores visitaron algunos centros y explicaron el proyecto a los alumnos.

Usted fue uno de los impulsores del Sindicato de Estudiantes y uno de los líderes de la “Caputxinada”. ¿Qué ha ganado la universidad desde entonces y qué le falta?

La universidad ha ganado la democratización social. Hoy está abierta a casi toda la sociedad, no a toda, porque todavía existen barreras como un sistema de becas insuficiente o la falta de residencias estudiantiles. Ahora tenemos unos medios notablemente superiores, pero la eficacia del sistema educativo universitario ha disminuido. En la universidad hay un cierto despilfarro en términos sociales. No hay que olvidar que el precio de la matrícula representa una parte ínfima del coste real de cada plaza de alumno.

(...)

Proyecto de futuro

En 1987, la Generalitat y el Consell Interuniversitari de Catalunya analizaron la situación y elaboraron unos criterios que definieran la creación de nuevas carreras y centros en los próximos años. La cuarta universidad tenía un papel predominante en este mapa universitario, no sólo por tratarse de un proyecto con un coste evaluado en más de 20.000 millones de pesetas, sino por contar con el respaldo explícito del mismo Pujol, hecho que despertó ciertos celos en los medios universitarios y políticos.

El proyecto de la nueva institución se completó dos años más tarde y fue aprobado a finales del curso pasado. Al frente de la comisión gestora –un rectorado transitorio hasta que se aprueben los estatutos-, se nombró a Enric Argullol, que se rodeó de un grupo de profesores de prestigio procedentes de las otras tres universidades y de otros dos, Andreu Mas Colell y Ramon Marimon, que ejercían en Harvard y Stanford, en EE.UU.

La Fabra debía ofrecer en su primer año 3.850 plazas: 700 de Derecho, 600 de Económicas, 1.000 de Empresariales, 850 de Graduado Social y 700 de Ciencias Sociales y de la Comunicación, según la memoria proyecto cinco años, se prevía que la universidad contara con más de 14.000 alumnos.

Como el Ministerio de Educación (MEC) no ha aprobado aún el título de Ciencias Sociales y, también, debido a la limitación infraestructural, la universidad se ha puesto en marcha con sólo 320 alumnos, 160 de Derecho y 160 de Económicas y Empresariales –el primer curso es común- y con la escuela de Graduados Sociales de Barcelona, con 900 alumnos como centro adscrito.

Enric Argullol ha anunciado que el próximo curso se impartirán dos diplomaturas más, la de Empresariales y la de Gestión y Administración Pública. *“Abundaremos en el campo de las ciencias sociales: antropología, ciencias de la comunicación... La Escuela de Traductores e Intérpretes y un instituto de historia son otros proyectos. El Instituto Católico de Ciencias Sociales también ha pedido integrarse y pensamos en una licenciatura de Humanidades”*, añade Argullol.

La ampliación de los estudios depende, en parte, de la ubicación espacial de la universidad. El Departament d'Ensenyament compró el Forum Vergès para alojar provisionalmente las clases. Después, adquirió también un solar anexo y así se pudo construir una biblioteca, que Argullol considera pieza clave *“para una universidad moderna y eficaz”* y propone que *“podría ser el destino de no pocas importantes donaciones bibliográficas de este país que se encuentran en situación lastimosa”*. La administración de la universidad se ha establecido en otro local, cerca de la Plaza Molina.

Junto a la Vila Olímpica

La sede definitiva de la Fabra estará, no obstante, en los cuarteles de Jaume I, situados entre el parque de la Ciutadella y la Vila Olímpica. Argullol asegura que *“si todo va bien”* el traslado se realizará *“dentro de unos dos años”*. Ensenyament y la comisión gestora de la universidad

negocian con el Gobierno central la cesión de las dependencias militares en desuso, desde hace casi un año.

El emplazamiento de la cuarta universidad generó durante tres años una intensa polémica. Los estudios realizados sobre la situación universitaria mostraron que la gran mayoría de estudiantes se concentraba en el Barcelonés, el Baix Llobregat y el Maresme. La idea inicial de descentralizar los estudios de Barcelona ciudad contribuyó a que tanto el Maresme como el Baix reclamaran la nueva universidad. Incluso se estudiaron varias posibilidades: la colonia Güell en Santa Coloma de Cervelló, el Pla d' Alella...

La instalación en los cuarteles de Jaume I, entre la Ciutadella y la Vila Olímpica es para Argullol *“un proyecto muy importante en un momento en que la ciudad da un paso de gigante”*. El arquitecto Oriol Bohigas, uno de los padres de la Vila Olímpica, ha defendido también este emplazamiento por creer que la universidad servirá como un puente más entre el barrio en construcción y el resto de la ciudad y ayudará en la rehabilitación de la zona. Argullol coincide que *“es bueno para la ciudad y para la universidad y contribuirá al equilibrio territorial del sistema universitario catalán y a enriquecer los dos barrios –Vila Olímpica y Ribera- muy distintos entre sí”*. El rector afirma que *“la nuestra es una vocación de compenetración total con el entorno urbano y de servicio a la ciudad”*. Barcelona y toda Cataluña, tienen una nueva universidad.

“La Generalitat redueix la subvenció per inversions de la Pompeu Fabra”

La Generalitat destinarà 2.000 milions de pessetes a la Universitat Pompeu Fabra (UPF) en matèria de subvencions per inversions per l'exercici del 1993, xifra que representa una davallada d'un 62% en comparació amb els 5.100 milions de pessetes que aquesta universitat va rebre l'any passat pel mateix concepte. El rector de la UPF, Enric Argullol, que ahir va informar que aquesta universitat havia demanat 6.000 milions per inversions, va manifestar que a causa de la restricció del pressupost *“s'haurà d'alentir el ritme d'execució dels projectes d'expansió del campus del centre”*.

Argullol, que ahir va participar en l'última sessió del cicle de trobades sobre el Present i el futur de la universitat pública a Catalunya, organitzat pel Centre Internacional de Premsa de Barcelona (CIPB), va indicar també que *“malgrat que encara no tenim la comunicació oficial de l'import de la subvenció que rebrem, el pressupost de despeses corrents pel 1993 serà d'uns 2.700 milions de pessetes, davant els 2.150 milions amb què vam comptar l'any passat”*. De totes maneres, el rector de la UPF va mostrar la seva confiança que es podrà obtenir *“un augment d'aquesta subvenció per les despeses corrents si finalment es concedeix una quantitat addicional per la creació de nous estudis i per l'augment del nombre d'estudiants”*.

Noves instal·lacions

La Pompeu Fabra destinarà, prioritàriament, els 2.000 milions de pessetes d'inversions a l'acabament de les obres de l'edifici ubicat entre la plaça dels Banys i el passatge d'Escudellers (darrera el frontó Colón), que *“permetrà acollir el creixement purament vegetatiu dels estudiants de la nostra universitat”*, segons va afirmar Argullol. Aquest edifici, que es preveu que estigui completament acabat a mitjans del curs que ve, completarà la zona del campus de les Rambles de la UPF, on ja hi ha dos immobles més, que l'any vinent haurà d'acollir els estudis de Ciències Empresarials, Gestió i Administració Pública, Traducció i Interpretació, Periodisme i Comunicació Audiovisual.

Estació de França

Però la Pompeu Fabra també haurà de destinar una part d'aquests diners a tres edificis més propietat de la companyia Renfe i situats a l'estació de França, el lloguer dels quals ha estat aprovat aquesta mateixa setmana per la comissió gestora i el consell social de la universitat. Segons va explicar ahir Argullol, *"dilluns que ve la UPF i Renfe firmaran el contracte d'arrendament d'aquests immobles, que fan una superfície total d'11.000 metres quadrats, per un període de 50 anys i a un preu de 510 pessetes mensuals el metre quadrat"*.

Inicialment, pel curs 1993-1994 la UPF preveu utilitzar només 4.000 metres quadrats d'aquestes instal·lacions, integrades completament dins el conjunt de l'estació de França, per acollir els 240 alumnes –*"xifra imposada per la Generalitat"*, segons va afirmar Argullol– que començaran els nous estudis de Relacions Laborals.

La situació d'aquests immobles –entre el passeig de Circumval·lació i l'avinguda del Marquès d'Argentera, al costat del parc de la Ciutadella– *"confirma"*, segons va afirmar ahir Argullol, *"la voluntat de la UPF de situar el seu campus més important al voltant d'aquesta zona"*.

Argullol, que va assenyalar que la reducció del pressupost *"alentirà les obres a les casernes de Jaume I i Roger de Llúria, a les oficines de la plaça de la Mercè i a l'edifici de les Aigües"* –que ha d'albergar la biblioteca central de la UPF–, va explicar que dilluns que ve aquesta universitat també firmarà amb l'Ajuntament de Barcelona el lloguer de l'antic mercat del Born *"per un període de 75 anys i que d'aquí a tres o quatre cursos podrà acollir els estudis de Comunicació Audiovisual que de moment es començaran a impartir a la zona de les Rambles"*.

10.000 estudiants al 97

Amb el lloguer d'aquests edificis, la UPF *"acaba la configuració del seu campus"*, segons va afirmar ahir el seu rector, que va afegir que aquestes instal·lacions *"possibilitaran assolir l'horitzó dels 10.000 estudiants pel curs 1997-1998 sense greus problemes d'espai"*. Argullol no va descartar, però que la UPF compti amb un futur amb altres instal·lacions menys importants, que va qualificar de *"afegitons"*.

"La correspondència demostrarà que hem hagut de negociar molt"

Durant les jornades celebrades aquesta setmana al Centre Internacional de Premsa de Barcelona, els rectors de la Universitat de Barcelona, Josep Maria Bricall; de l'Autònoma de Barcelona, Josep Maria Vallès, i de la Politècnica de Catalunya, Gabriel Ferraté, han convingut a

criticar la política de finançament universitari portada a terme per la Generalitat. A més, els rectors també han mostrat el seu rebuig al “tracte de favor” que, segons han afirmat –algun d’ells clarament i altres deixant-ho entreveure–, la Generalitat dispensa a la Pompeu Fabra. En al·lusió a aquestes crítiques, el rector Enric Argullol, que va assegurar que la *“UPF no ha rebut cap tracte de privilegi”*, va explicar ahir que *“algun dia, quan deixi de ser rector, publicaré la correspondència entre la UPF i l’administració educativa catalana perquè es pugui comprovar que hem hagut de discutir molt per negociar i que ens ha costat molt obtenir subvencions”*.

Argullol, que va subratllar que la seva universitat *“també té problemes d’espai i de falta de recursos com la resta de centres superiors públics catalans”*, va coincidir amb la resta de rectors en la conveniència que la programació financera universitària es faci a *“llarg termini, seguint plans plurianuals”*. El rector de la UPF va remarcar, però, que *“s’han de justificar les despeses, ja que s’estan utilitzant diners públics, i no ens podem escudar en una mal entesa autonomia universitària per no fer-ho”*. En resposta a les afirmacions que apunten que la Pompeu Fabra contracta els millors professors, el rector d’aquesta universitat va mostrar la seva *“estranyesa davant aquesta publicitat que ens estan fent els mateixos que ens solen criticar”*.

“Tenim la responsabilitat social de treure el màxim partit de la universitat”

El rector de la Pompeu Fabra, Enric Argullol, creu que haver fet lloc a la universitat en el centre històric d'una ciutat a finals del segle XX dignifica Barcelona i considera que s'ha demostrat l'encert de la decisió.

La ubicació de la UPF va ser objecte de grans especulacions i debats. ¿Per què va decidir-se per instal·lar-la a Barcelona?

Va ser una decisió de la Generalitat a proposta dels que presentàvem tots els arguments per ubicar-la al centre de Barcelona. Diverses raons avalen aquesta teoria: la universitat ha de néixer al si de la ciutat. És l'opció més econòmica, perquè, encara que aparentment sembli més car aconseguir espais, no és així, ja que situar la universitat en zones mancades de transport col·lectiu obliga a portar-hi comunicacions, que és car i d'una rendibilitat social discutible, ja que les infraestructures s'utilitzarien unes hores i uns dies a l'any. En tercer lloc, l'aglomeració urbana de l'entorn de Barcelona és radial, tal com demostra el sistema de transport públic, sobretot la xarxa ferroviària: no hi ha servei directe a la perifèria sense passar pel centre.

A més, agafa el toro per les banyes i niua a Ciutat Vella, un barri força degradat...

Hi havia un risc, però la millor aportació a aturar el procés de marginació del centre històric de Barcelona era precisament la instal·lació d'una institució necessàriament viva com la universitat.

Els resultats han estat positius i tothom ens reconeix l'operació. Allò que va ser polèmic l'any 1990 ho ha deixat de ser i avui és substituït per una aprovació.

¿La Fabra ha aconseguit el consens institucional?

És molt important el fet que una ciutat com Barcelona hagi pogut situar al seu centre històric, a finals del segle XX, una universitat amb espais tan amplis com els aconseguits.

La universitat que vostè dirigeix va ser la primer a reduir de 5 a 4 anys les llicenciatures. Després s'ha generalitzat, però ¿tan diàfana era aquesta necessitat?

Les carreres duraven massa anys. Calia condensar i reorganitzar l'ensenyament, sense perdre de vista la funció dels estudis: proporcionar una formació bàsica. Vam introduir una divisió del curs trimestral, adaptada a la societat. Temíem que el tercer trimestre acadèmic patís un menor rendiment acadèmic pel cansament, però les dades assenyalen que no és així. Les assignatures són difícils al marge de la seva ubicació.

Un dels primers objectius era aconseguir millorar la qualitat docent. ¿Creu que se n'han sortit?

Més de 6 de cada 10 estudiants que comencen acaben amb la seva promoció. És una xifra satisfactòria, però cal saber si es podrà millorar.

¿Es podrà mantenir aquest percentatge d'aprovat?

Haurem de fer-ho. Demostrarà la gestió eficient dels recursos públics. En definitiva són un servei i unes instal·lacions cares que paguen, en darrera instància, els ciutadans, i per tant tenim una responsabilitat social de treure el màxim partit de la universitat.

¿Quin és el màxim nombre d'estudiants que pot assumir la Fabra?

Tot allò que anés més enllà de 20.000 seria un perill. Això no vol dir que situar-se en 10.000 sigui dolent.

Fa cinc anys deia que tenia l'avantatge de no tenir vicis ni inèrcies acumulades. ¿Com es pot lluitar contra la desmotivació?

És una lluita dia a dia. Hem d'intentar que no arrel·li el corporativisme, un dels mals de la universitat pública.

De què està més satisfet?

De culminar la localització territorial amb un creixement acadèmic ordenat i encertat i de qualitat.

¿Pensa presentar-se a la reelecció com a rector?

No. Ja vaig dir en la presa de possessió que aquest seria el meu tercer i darrer mandat.

¿Quines diferències hi ha entre els estudiants dels anys 60 i els de finals del segle XX?

El context era absolutament diferent, sobretot pel clima polític, que ho dominava tot. Aquella era una universitat amb relativament pocs estudiants i ara s'ha generalitzat l'ensenyament superior. En aquell moment havíem d'estudiar, però ens preocupaven també altres temes. Ara només han de pensar a estudiar i aspirar a treure el millor resultat. Jo desitjaria que no es preocupessin per res més.

“Un bon rendiment desmassifica”

Les quatre noves universitat no han desmassificat els centres clàssics. ¿És tan necessari desmassificar o és una obsessió sense arguments?

Alguns centres estan excessivament plens, hi ha més estudiants del que es poden assumir realment. De forma moderada, la UPF ha contribuït a desmassificar més del que es pensa, no només pels estudiants que hi té matriculats, sinó pels que hi entren cada any i sobretot el percentatge que s'hi llicencia. Desmassifiquem acollint estudiants a primer i obtenint-ne un bon rendiment acadèmic. És un procés llarg.

¿La davallada demogràfica alleugerirà la pressió per trobar una plaça de primer a la universitat i la necessitat de no encallar-hi estudiants?

L'anunciada davallada es compensarà per dos factors: per una banda, la introducció de la reforma a l'ensenyament secundari portarà a les portes de la universitat gairebé tothom que hagi començat secundària: per l'altra, s'ha demostrat que la majoria de la societat aspira a arribar a la universitat.

¿Què importaria del sistema universitari nord-americà?

Els Estats Units compten amb unes desenes de bones universitats, però també amb moltes de molt pitjors que la pitjor universitat d'aquest país. Evidentment, cal incorporar millores de qualsevol sistema universitari, tenint en compte les diferències socials.

Als Estats Units la implicació és molt forta.

¿El distanciament del sector privat és precisament l'assignatura pendent de la universitat pública?

Sí. Segurament, des de la universitat pública no acabem de fer-ho bé. Però tampoc som els únics responsables d'aquesta situació.

“La Pompeu Fabra s’enfronta al repte de la seva consolidació”

La Universitat Pompeu Fabra aconsegueix avui cinc anys. La Fabra va encapçal·lar la renovació dels plans d'estudi universitaris i ha esperonat la resta d'universitats catalanes en la recerca de la millora i la qualitat docent. Després de quasi cinc cursos d'activitat acadèmica i transformació urbanística, la UPF afronta ara el repte de consolidar el seu model docent, però en una època de restricció pressupostària.

El Parlament va aprovar la llei de creació de la llavors quarta universitat pública el 18 de juny de 1990. Les classes van iniciar-se el curs 1990-91. La UPF va ser la primera universitat de l'Estat que va oferir llicenciatures de quatre anys i també la primera a organitzar trimestralment els cursos amb avaluacions al final de cada trimestre. El model, que exigia una dedicació full time a l'estudi, va ser ràpidament adoptat per la majoria d'universitats, de manera que la reforma dels plans d'estudi ha acabat assimilant en gran part el model de la Fabra de llicenciatures i diplomatures més curtes i la divisió del curs acadèmic.

Estudiar-hi era, i és, exigent. Va adoptar un programa intensiu, 30 setmanes lectives completes, i el règim de permanència exigent durant els dos primers cursos.

Rendiment

Els responsables de la Fabra van contractar professors de prestigi, fet que va provocar una guerra entre universitats. Els resultats de les primeres promocions avalen el mètode. La primera promoció va graduar-se ara fa un any, 484 titulats en dret, econòmiques, empresarials, gestió i administració pública i periodisme.

Sis de cada deu estudiants de la primera promoció van finalitzar els seus estudis en el temps previst. “El rendiment acadèmic confirma que les decisions no van ser equivocades”, assegura el rector, Enric Argullol.

Aquest percentatge ha estat un dels arguments dels responsables de la Fabra per exigir a la Generalitat que no aturi el creixement de la UPF. Responsables d'altres universitats es queixen que sense l'herència de la massificació també obtindrien un rendiment similar. La polèmica

sobre el rendiment traspuja l'eterna acusació que la resta de centres llancen contra la Fabra, de rebre un tracte de favor per part de la Generalitat.

El conseller d'Ensenyament el 1990 i posterior comissionat per a Universitats, Josep Laporte, s'ha cansat de repetir que crear una universitat del no res exigeix una atenció especial. L'actual director general d'Universitats, Josep Font, reconeix que "quan s'engega una universitat se l'ha d'ajudar amb més inversions".

En cinc cursos la Fabra ha passat dels 316 estudiants del curs 1990-91 als 6.784 que hi haurà el pròxim 1995-96, tenint en compte els 940 matriculats als centres adscrits. L'evolució d'estudiants de nou ingrés ha estat similar, i dels 316 inicials, aquest setembre s'hi incorporaran 2.470 nous estudiants. Dels cinc títols inicials s'ha arribat a una oferta de vuit llicenciatures i tres diplomatures. A les cinc inicials s'hi han incorporat les llicenciatures d'economia, comunicació audiovisual, traducció i interpretació, humanitats i, el pròxim curs, ciències polítiques i de l'administració, i en l'àmbit de diplomatures, es va crear relacions laborals. Tots els estudis corresponen a l'àmbit de les ciències socials, economia i humanitats.

El naixement i desenvolupament de la Pompeu Fabra va aprofitar el creixement econòmic de principis dels noranta. La necessitat de reducció de la despesa pública de la segona meitat de la dècada obligarà la UPF a cenyir el seu model, "basat en la qualitat i l'excel·lència" segons la memòria de creació, a un context de contenció de pressupostos. Aquest marc ja ha afectat les inversions urbanístiques.

El director d'Universitats reconeix que "tal com va passar fa 25 anys amb l'Autònoma, la posada en marxa d'una nova universitat i la competència que suscita ha actuat com a revulsiu per a la resta de centres". Argullol coincideix que la UPF va néixer en un moment en què la universitat "començava a perdre rigidesa". Argullol encapçala el projecte des del primer dia. Va ser comissionat de l'oficina de la nova universitat, posteriorment president de la gestora, i ara rector.

Evitar el corporativisme

El que a hores d'ara més preocupa el rector és "mantenir el ritme de rigor i efectivitat acadèmica dins d'un context general de restriccions pressupostàries a l'Administració, intentant que no arrelhi el corporativisme".

Amb l'objectiu de no abaixar el llistó, la Fabra ha iniciat una auditoria docent. El programa ha posat de manifest que la divisió trimestral no és decisiva en el rendiment dels estudiants, tot i que les conclusions no s'enllestiran fins que vagin succeint-se promocions a cada carrera de les començades. "Cinc anys no són res per a una universitat", aclareix el rector, "tot i que això no abaratirà el nivell d'exigència".

Impartir ciències

L'auditoria ja avança que cal ser prudents en l'adscripció de centres i que la consolidació passa per ampliar el ventall de titulacions en l'àmbit de les ciències experimentals i de la salut.

Dificultats econòmiques han ajornat la implantació de carreres de ciències al curs 1995-96. El rector Argullol compta amb el compromís del comissionat per fer-ho, i el mateix director general d'Universitats reconeix que "la Fabra no quedarà completa sense ciències". Josep Font aclareix que aquest procés s'haurà de realitzar "amb un ritme d'inversió similar a aquell de què disposen altres universitats".

La Fabra no ha reduït el volum d'estudiants de la Universitat de Barcelona (UB), tot i que ha evitat que es dispari. El ritme de creixement permetrà arribar als 10.000 estudiants a final de segle. L'objectiu dels pròxims cinc anys no és altre que "mantenir el nivell de qualitat i rendiment d'estudiants amb els 10.000 de l'any 2000", assegura Argullol.

Estudiants per regenerar el cor de la ciutat

La implantació al centre de la ciutat de la Pompeu Fabra ha contribuït a regenerar un barri força degradat. La UPF ha portat al barri més vell la gent més jove.

Després d'uns anys de predomini de la concepció anglosaxona dels campus, emplaçats a les rodalies, la Fabra va ser pionera a apostar per Ciutat Vella i el nou barri que el 1990 es projectava al voltant de la Ciutadella. Actualment la universitat ja ha ocupat prop de 50.000 metres quadrats de superfície construïda. Les cinc illes de l'Eixample del carrer Wellington permetran construir 252.000 metres quadrats més edificables.

L'extraordinària despesa econòmica s'ha vist frenada per la crisi econòmica. El pla d'inversions universitàries de la Generalitat preveu acabar només una part del campus de Ciutadella bans

de l'any 2000. La resta quedarà per més enllà, així com la remodelació del Born si no hi ha inversió privada.

Enric Argullol considera que “un conjunt de casualitats buscades ens ha permès no únicament situar la universitat al centre de la ciutat, sinó articular les previsions immobiliàries per tenir un bon campus per al futur”.

El dinamisme que han aportat a Ciutat Vella ha generat consens institucional al voltant d'aquest desenvolupament immobiliari.

El president de l'Associació de Veïns del Raval, Josep García, valora positivament l'establiment de la UPF, “tot i el perill d'especulació urbanística”. García ja només espera que ara “els estudiants s'hi quedin a viure”.

L'efervescència urbanística a la Fabra no s'atura i en pocs dies està previst firmar amb RENFE la cessió en règim de lloguer, a baix preu, de la part del lateral dret de l'estació de França. La UPF ja n'ocupa tota l'ala esquerra.

“La reforma de planes de estudio ha llevado a un fracaso escolar notable”

El rector de la Universidad Pompeu Fabra, Enric Argullol, llega al quinto aniversario de la institución con el compromiso de dejar el cargo en 1998.

-Muchos están convencidos de que la UPF es privada. ¿Por qué?

-Estamos en una sociedad que asimila el concepto de lo público a aquello que no funciona, que está limpio... Es una concepción que yo no comparto.

-El Parlament creó la UPF con dos objetivos: mejorar la calidad de la enseñanza y reducir la masificación del resto de universidades. ¿No han postergado el segundo?

-Entiendo que no. Todo el mundo nos concede que estamos persiguiendo el objetivo de la calidad. Respecto a la desmasificación, desde el primer día se preveía que en diez años llegaríamos a 10.000 estudiantes. Estamos en 5.000. Si la Administración no cambia su política, en el 2000 cumpliremos el objetivo.

-¿Por qué exigen dedicación completa?

-Nuestro planteamiento inicial fue que se tenía que extraer el máximo partido a los recursos que la sociedad aporta.

-¿Está previsto poner en marcha vías alternativas para los alumnos que trabajan?

-En estos momentos estamos elaborando una auditoria docente, un estudio muy amplio que nos deberá confirmar cuáles son los resultados de nuestro modelo docente y dónde las cosas no están afinadas.

-¿Existe el riesgo de que el seguimiento individualizado de los estudiantes en la UPF provoque una enseñanza demasiado escolar?

-Este riesgo existe, pero el seguimiento que se hace tiene una flexibilidad mayor que los primeros años. Y actividades como los créditos de libre configuración o la realización real de prácticas hacen que este riesgo ya no exista.

-¿Es justo vincular las subvenciones a las universidades al rendimiento académico, como usted pide, o supone hundir más a quien tiene más necesidades de mejorar?

-Defiendo que se tenga en cuenta la eficiencia al repartir los recursos. Pero pienso que antes debe haber un periodo transitorio muy largo que quienes han asumido una responsabilidad histórica puedan solucionar sus problemas.

-¿El cambio de planes de estudio en España ha tenido el resultado que pretendía?

-La impresión mayoritaria en el Consejo de Universidades es que la reforma no ha tenido los resultados esperados. Muchos planes de estudios tienen una carga docente muy superior a los 300 créditos. A menudo los intereses corporativos han prevalecido. Y los órganos de control, el consejo de rectores, han sido poco ágiles. La aplicación efectiva de los nuevos planes de estudio ha llevado a un fracaso escolar notable, según dicen mis colegas.

-¿La nueva FP superior será una alternativa válida?

-Desearía que lo fuese, pero uno está escarmentado y si no se prepara bien podría no serlo. Ojalá fuéramos racionales, pero me temo que no será así.

“No m'agradaria ser conseller”

No passa cada dia que vagis a fer una entrevista a un senyor rector i que aquest et convidi a pujar al terrat i et comenci a parlar d'esglésies gòtiques, de militars i dels defectes i virtuts de l'urbanisme municipal. L'edifici del rectorat de la Universitat Pompeu Fabra és situat a la plaça de la Mercè de Barcelona, i des del terrat, mirant a mar, hi ha una visió privilegiada de la gran operació d'obertura de la ciutat al Mediterrani. Enric Argullol ens hi ha convidat i es distreu del turment de la sessió fotogràfica amb detallades explicacions sobre tot allò que pot captar la seva vista. L'Argullol urbanista gaudeix fent una petita classe de deu minuts sobre la relació entre arquitectura i geopolítica. “Aquell és el campanar del Pi, i el de més enllà el de Santa Maria del Mar. A Barcelona les esglésies són gòtiques, perquè el moment de màxim potencial de Catalunya és la Baixa Edat Mitjana. A Lisboa, en canvi, les esglésies són del divuit, que és quan ells van ser forts. I a Amsterdam...” “El fotògraf va fent, i ell sembla esquivar la càmera movent-se contínuament i assenyalant edificis, avingudes, campanars. Finalment, ens proposa de fer l'entrevista allà mateix, en una sala de reunions amb grans finestrals i vista al port de Barcelona. Hi estem d'acord, naturalment. Està relaxat, i en dues hores de conversa no mostra cap indici de crisi. Però l'endemà protagonitzarà una sorpresa presentant la renúncia a la mesa del claustre i deixarà tothom descol·locat. Inclòs aquest periodista, és clar, que opta per enorgullir-se d'haver fet l'última entrevista a Enric Argullol abans de la seva dimissió. Quina vista, els d'EL TEMPS!

-Per què és tan difícil d'aconseguir una entrevista amb vostè?

-Perquè m'agrada d'anar amb metro. A mi, m'agrada viure com una persona normal, i per això no hi ha cotxe oficial a la universitat. Sé per amics i per familiars que quan surts a la televisió ja no pots anar normalment amb metro. El meu germà [Rafael Argullol] sortia en uns programes nocturns, d'aquests que només veuen els somnàmbuls, sobre filosofia, i quan agafava el metro l'endemà la gent se'l mirava. Pel que es veu hi ha molts somnàmbuls en aquest país!

-O molts filòsofs...!

-Més aviat molts somnàmbuls! (riu)

-Això que em diu que li agrada d'anar amb metro em recorda que un dia vaig preguntar a Francesc Cabana per què Catalunya no té les multinacionals que li correspondrien pel seu

potencial econòmic. I em va dir que, entre més coses, als industrials catalans, els agrada d'anar al cinema amb la senyora el diumenge a la tarda, sense guardaespalles i passant desapercebuts. Això és un defecte o una virtut del país?

-No ho sé... Home, hi va haver un determinat moment en què l'horitzó de la burgesia local era el mercat espanyol i res més. Però les coses han canviat molt. Crec que els nostres industrials treballen amb la mentalitat que el mercat és el món, i la quota d'exportacions comença a ser important. Diria que, als italians, que tradicionalment han estat més llançats de cara al món, també els agrada d'anar al cinema amb la senyora. Més aviat em penso que les raons d'aquest dèficit de multinacionals ve d'una manca de sistema financer propi, que prenguéss les decisions aquí.

El punt més difícil a l'hora d'entrevistar Argullol és el de seleccionar els temes de conversa. Sap moltes coses i molt diferents. Però abans que res cal parlar amb el rector de la Pompeu.

-Parlem d'universitat. Fa uns deu anys la Generalitat de Catalunya va definir el que havia de ser el mapa universitari, basat en tres eixos: manteniment de les universitats històriques, creació de la Pompeu Fabra, i extensió territorial amb noves universitats a Lleida, Girona i Tarragona. Passat el temps, li sembla que va ser un bon disseny?

-Nosaltres tenim el mapa que deriva de les característiques del país. Catalunya té una capital gran, que ha estat clau en el manteniment d'una identitat catalana, però que a diferència d'alguns altres països va acompanyada d'un rosari de ciutats mitjanes amb tradició cultural. El fet que neixin universitats a Girona, Lleida i Tarragona reflecteix aquest teixit de ciutats que hi ha a Catalunya. El que passa és que ara assistim a un altre fenomen, que és el naixement de centres universitaris de diversa condició a les altres ciutats de Catalunya. Potser seria més adequat que aquesta xarxa de ciutats oferissin estudis universitaris només de primer cicle, i en canvi sembla que es vulguin oferir universitats amb tots els ets i uts sense que sigui clar si tindran els mitjans necessaris per a sortir-se'n.

-Per entendre'ns, vostè seria partidari que un estudiant pogués estudiar els primers anys de carrera al costat de casa però que hagués d'acudir a la metròpoli en la fase final dels estudis.

-Sí. Jo crec que és bo moure's. I, a més, crec que un model d'aquest tipus asseguraria la viabilitat d'aquest rosari d'iniciatives universitàries que apareixen per tot el país.

-I en aquest mapa, quin efecte té l'aparició d'universitats privades?

-Miri, d'universitats privades, n'hi ha de moltes menes. N'hi ha que responen a una tradició, que són projectes amb unes arrels sòlides. Però n'hi ha que no acabem de saber quines són les seves arrels ni quina serà la seva realització.

-Suposo que es refereix a la Universitat Lliure de Catalunya, que promou l'Opus Dei.

-Sí. Aquesta universitat no neix d'un centre consistent, perquè el centre del qual neix no ho és.

-Fa falta, aquesta universitat?

-Bé, hi ha països amb una demografia similar a la nostra i amb més universitats. I són països que són tinguts per més avançats que el nostre. El que hem de veure és la coherència del projecte de la Universitat Lliure des del punt de vista científic, hem de veure quina realització ha de tenir, i òbviament també el seu arrelament al país. A mi, em preocupa que la institució de la qual neix, el FERT, sempre hagi fet tot l'ensenyament en castellà.

-El fet que l'Opus Dei sembli amagar-se darrera aquesta universitat és també un fet a valorar?

-L'Opus Dei és una institució religiosa amb una bona experiència universitària a la Universitat de Navarra, que curiosament no sembla que vulgui avalar públicament aquest projecte, cosa que em sorprèn.

-Vull dir que la Universitat Ramon Llull, també privada, no s'amaga del seu lligam amb l'església catòlica. Al contrari, en fa un senyal d'identitat. En canvi, la Universitat Lliure sembla com si volgués amagar l'ou.

-Per això em penso que, a aquesta nova universitat privada, li hauria resultat bo de reconèixer un lligam amb la universitat de l'Opus a Navarra. D'una banda, dels seus lligams amb l'Opus, jo només en sé el que diuen els mitjans de comunicació. Em sorprèn que no s'utilitzi l'aval de la Universitat de Navarra, si realment hi ha la presència de l'Opus. Però recordi que aquesta institució religiosa sempre diferencia la institució dels seus membres. És possible que en aquest cas ens diguessin que no és la institució sinó els seus membres que impulsen la Universitat Lliure de Catalunya.

-Vostè ha estudiat profundament l'estatut d'autonomia des d'un punt de vista jurídic. Aquest estatut és un fracàs de la classe política catalana?

-Miri, jo crec que la lletra de l'estatut no és tan satisfactòria com hauria de ser. Però és que hem de situar la redacció de l'estatut en el seu context, que era molt diferent de l'actual. La lletra de l'estatut, ja ho he dit, és insuficient i a vegades fins i tot desafortunada, però tampoc no s'ha de perdre de vista que ha estat l'eina que ha permès el període més dilatat i profund d'autonomia de Catalunya des del 1714. És important tenir en compte dues coses: en primer lloc, que no hem de ser gaire presoners de la literalitat dels textos, perquè, al capdevall, hi ha països que fa dos-cents anys que tenen la mateixa constitució i en canvi la seva organització política ha canviat moltíssim; i en segon lloc, això tampoc no ens ha de fer caure en la satisfacció dels textos, com si fossin incanviables.

-Reformar l'estatut és reformar la constitució?

-Depèn del que vulguis modificar de l'estatut. De la mateixa manera que l'estatut és interpretable, la constitució també ho és.

-Vostè és dels qui creu que ha arribat el moment d'afrontar aquestes reformes?

-És la pregunta del milió, aquesta! El que penso és que potser ha arribat el moment de fer balanç. Tenim divuit anys d'estatut, que és bastant. A la vista d'aquest balanç hem de veure, en segon lloc, quins són els objectius que ens hem de plantejar, tant en l'aprofundiment de l'autonomia com en la relació Catalunya-Espanya. I un cop fet això, vindria la tercera fase: esbrinar quins d'aquests nous objectius poden encaixar en les normes actuals i quins no, encara que sigui perquè els agents interessats no estan disposats a fer-los encaixar. Això obriria la porta de les reformes.

-Últimament es parla molt de sobirania, amb significats diferents. Quina és la seva actitud sobre això?

-Bé, jo entenc que la constitució en els seus primers articles parla tant de la sobirania única com de les nacionalitats que hi ha a l'estat espanyol. Si compartir sobirania vol dir anar cap a un nou estat espanyol del qual Catalunya és un integrant constituent, singular i ple, aleshores hi estic d'acord. S'ha de jugar la via de la singularitat. No té cap sentit pretendre que

determinades regions espanyoles tinguin les mateixes vies de realització que un país com Catalunya. Hi ha una prova del nou: si fos per aquestes regions no s'hauria fet mai la constitució i el seu títol vuitè. Si l'any 76 i 77 es parla d'autonomies no és per Extremadura, ni per Castilla la Vieja o Castilla la Nueva. Això és així.

-Ha comptat quantes vegades els rumors l'han convertit en conseller del govern Pujol?

-Mai.

-No em dirà ara que mai no n'ha tingut constància, d'aquests rumors.

-No solament això, sinó que és un impossible. No ha estat mai dins dels meus horitzons. Jo vaig fer política en una determinada època, i reconec que el càrrec de rector té també una càrrega política. Però en democràcia no m'he plantejat mai de fer política activa. Ja sé que això es diu sempre i després no es compleix, però vull deixar clar que d'aquí me'n vaig a les cotxeres, com aquells tramvies que portaven un cartellet que deia "Retiro" [en el moment de transcriure aquesta resposta, quan ja sabem la dimissió d'Argullol, pensem que potser sí que ens havia donat alguna pista sobre el seu estat d'ànim].

-És curiós. Pasqual Maragall va fer servir el mateix símil en una entrevista que vam publicar fa poques setmanes.

-No hi ha comparació. Ell sí que fa política activa! Jo només sóc un pobre professor que fa de rector d'una universitat.

-Li faré la pregunta d'una altra manera: li agradaria ser conseller?

-No.

-Vostè també ha estudiat molt a fons la qüestió de la seguretat pública. Li sembla que l'actual model policíac català és ben lligat jurídicament?

-A mi, no m'agrada de fer interpretacions literals de les lleis. Una interpretació àmplia de l'estatut i de la constitució pot permetre que les forces de seguretat de l'estat tinguin a Catalunya un paper residual, dedicades als delictes diguem-ne federals, que sobrepassen l'àmbit català.

-Però això requeriria que a Catalunya hi hagués una autoritat única en matèria de seguretat, cosa que no passa ara. Això permet, per exemple, que els mossos es despleguin, però sense saber fins a quin punt això implica un replegament de les FSE.

-Aquesta és la situació actual. Però seria perfectament viable, sense tocar la constitució, un model d'autoritat única de seguretat que fos la Generalitat, de manera que tot el que fos seguretat ordinària s'exerciria com una competència pròpia, i que fins i tot, per delegació de l'estat, s'exercissin la resta de funcions. Això és perfectament viable. El que falta és la voluntat política de fer-ho.

“Buscamos lo mejor allí donde esté”

Enric Argullol Murgadas es rector de la Universidad Pompeu Fabra desde 1993, aunque siempre ha estado al frente del gobierno de esta universidad. A pesar de que la U. Pompeu Fabra está considerada una de las mejores universidades, Enric Argullol cree que aún quedan muchas cosas por hacer para mejorar su nivel y situarla entre las más renombradas de España y de Europa. «*Debemos mantener los buenos niveles que hemos alcanzado hasta ahora*», comenta Argullol.

Uno de los objetivos de esta universidad catalana, y de su rector, es demostrar «*que el sector público puede hacer las cosas bien, sobre todo en el sistema universitario*», y explica que para ello es necesario «*un esfuerzo de todos*» y que la Administración catalana siga creyendo en la Pompeu Fabra.

La consolidación y revisión del modelo que creó la universidad en 1990 es otra de las líneas que, según Argullol se pretende seguir. «*Consolidarnos significa que debemos completar la universidad, sobre todo en investigación y docencia*», explica.

Una de las líneas de trabajo del rector es la de internacionalizar la UPF: «*Trabajamos con la vista puesta en un horizonte, y en este caso nuestro horizonte es el mundo*». El 5% de los estudiantes que cursa alguna carrera en la UPF hace intercambios con estudiantes de otros países, y el 12% de los profesores es extranjero. Según Argullol, estas cifras se deben a que «*buscamos lo mejor allí donde se encuentre*».

Una de las características de la UPF es la no masificación de las aulas, de modo que se pueda hacer un seguimiento individualizado de cada uno de los alumnos y de su evolución académica.

Argullol apuesta porque el crecimiento de alumnos se dé en el tercer ciclo. El año en que la UPF cumpla su décimo aniversario, sus aulas no acogerán a más de 10.000 alumnos.

“La Pompeu Fabra es la universidad más barata de Cataluña por su rendimiento”

La publicación del informe de la Sindicatura de Comptes sobre las cuentas de las Universidades públicas catalanas ha levantado una tormenta política en torno a la financiación del sistema universitario. La Universitat Pompeu Fabra (UPF) se halla en el ojo del huracán porque se la acusa de un trato privilegiado. Su rector, Enric Argullos, se defiende señalando la necesidad de dar la máxima transparencia a los datos de las universidades y de mostrar la eficiencia en el uso de los recursos públicos.

¿Cómo se calcula la subvención que recibe de la Generalitat cada una de las siete universidades públicas catalanas?

No lo sé exactamente. Sólo sé que se determina en función de la historia de cada universidad y a partir de unas cantidades iniciales que se van incrementando. Todas las universidades son diversas. En todo caso hay unos módulos para nuevas carreras que son los que, por ejemplo, en nuestro caso y en los últimos años, han concretado las subvenciones para Biología e Ingeniería Informática.

¿Debe modificarse el marco de la financiación universitaria?

Evidentemente, pero habrá que ver cuáles son los parámetros escogidos. Todo lo que no sea criterios de eficacia y eficiencia no lo puedo compartir.

Las cifras indican que la UPF recibe proporcionalmente más dinero que otras universidades.

¿Proporcionalmente a qué?

A su tamaño.

Hay un aspecto esencial. En primer lugar, si el tamaño se define por el número de estudiantes, no sabemos si están matriculados de una o varias asignaturas o de un curso entero. Habría pues que definir la efectiva dedicación del alumnado. En segundo lugar, si tomamos el número bruto de estudiantes, todos aquellos que tienen el carnet de la universidad, estaríamos primando que cuanto más tiempo se pasen los estudiantes en la facultad, es decir, como peor se hagan las cosas, mejor. En cambio, si centramos los parámetros en el número de estudiantes que acaban la carrera en el tiempo previsto o en un año más, que es un periodo razonable, entonces estamos hablando de un tamaño de universidad muy distinto. Y lo mismo si se mide en función del número de plazas de primer curso que se ponen a disposición del

sistema educativo. Des del punto de vista social, son aconsejables criterios de rendimiento que incentiven que las cosas se hagan mejor.

Otro parámetro sería la inserción laboral.

Si, y es importante, pero es más difícil de calcular. Y una cosa es la inserción laboral a partir del momento en que se acaban los estudios y otra bien distinta calculando el tiempo que tardan desde que ingresan en la Universidad hasta que llegan a trabajar. Lo que la sociedad nos pide es que fomentemos a buenos profesionales en el menor tiempo posible.

Con una combinación de estos factores, ¿la financiación de la UPF sería similar al resto de las universidades?

El resultado sería que la UPF es la universidad más barata de Cataluña atendiendo a su rendimiento; es decir, si lo calculamos en función del tiempo previsto para ser titulados y del tiempo que tardan hasta poder ejercer sus profesiones.

Pero si se compara otro indicador, el del número de profesores, resulta que la UPF tiene uno por cada ocho alumnos, cuando otras universidades tienen uno por cada 15.

El número de profesores debe homogeneizarse también. No es lo mismo un profesor asociado que uno a tiempo completo. Hay muchas formas de hacer cálculos. Si examinamos la subvención por estudiante matriculado de primer curso, al margen incluso de su rendimiento, comprobamos que la UPF no es tampoco la más cara. Lo importante sería poder disponer de todos los datos, promoción a promoción, del número de estudiantes de primero, del número de graduados en el tiempo previsto, del tiempo que se tarda hasta obtener trabajo.

Todo eso cuenta.

Pese a las diferencias entre los rectores, ¿existe un principio de acuerdo en un marco de financiación basado en el número de alumnos pero corregido en función del tiempo que se tarda en obtener el título y la inserción laboral?

Respeto las opiniones de los representantes de otras universidades; ahora bien, quien ha de establecer el modelo de financiación es la Administración. Y en primer lugar debe aclararse la máxima transparencia a todas las cifras relativas a los resultados académicos de manera que la financiación no se centre en parámetros poco presentables (número de estudiantes brutos) que tienden a empeorar el sistema. Hay que dar publicidad a esta información y estoy seguro de que en el futuro será así. Y luego es evidente que, como en todo modelo, puede haber fórmulas transitorias.

Frente a quienes dicen que la UPF es una opción política....

No es cierto, se trata de una opción académica. Y también hay quien dice que responde a un modelo cerrado cuando resulta que el grado de internacionalización es muy alto: el 13% de los profesores no es español y el 33% ha nacido fuera de Cataluña, el 13% de los graduados de la última promoción han realizado estancias académicas en el extranjero y un 6% de los alumnos del curso actual participan en intercambios académicos.

Pero mucha gente ve la UPF como una universidad de elite, con pocos estudiantes, que ha contribuido a la desmasificación.

La polémica sobre el número de estudiantes ya no se plantea porque ahora el problema es saber cuántos se incorporarán en los próximos cursos. Tampoco somos tan pequeños. Y, finalmente, si una universidad que empieza no fuese ambiciosa, sería muy triste.

“Cerrar el modelo autonómico de una vez por todas es una quimera”

Enric Argullol (Barcelona, 1946), el jurista que inspira el modelo constitucional que sirve de referencia a Jordi Pujol, ha decidido dar a conocer públicamente sus argumentos. El catedrático de Derecho Administrativo y rector de la Universidad Pompeu Fabra sostiene que no hace falta reformar ni la Constitución ni el Estatuto de autonomía para lograr un desarrollo más intenso del autogobierno de la Generalitat de Cataluña. En síntesis, nada de reforma de la Constitución, sino una relectura de la Carta Magna.

Usted se ha convertido en un gran defensor de la Constitución.

La tesis que intento mantener es que la Constitución tiene unas grandes potencialidades. Aprovechémoslas. Intentemos extraer todas estas potencialidades, que evidentemente no podrán sacarse todas de golpe, sino poco a poco, y no es necesario modificar o alterar este marco que es la Constitución.

¿Por qué teme la reforma?

Primero, porque no es realista planteársela en estos momentos; segundo, porque, abierta esta operación, corremos el riesgo de que acabe en la dirección que no pretende quien la abrió; tercero, porque, en un país de fuerte inestabilidad histórica, desde un punto de vista plenamente jurídico es ya un valor en sí mantener la firmeza de un marco constitucional. Esto no significa que estos tres planteamientos no sean compatibles con alguna reforma concreta. Pero una reforma amplia de la Constitución, y muy específicamente del título octavo, no me parece aconsejable en estos momentos.

¿Cree realmente que el Gobierno del PP puede realizar una lectura de la Constitución más preautonomista que la vigente?

No lo sé. Pero los planteamientos tampoco deben hacerse mirando únicamente lo que ocurre hoy. De lo que se trata es de ver a partir de un análisis de la realidad (no a partir de una visión abstracta, sino a partir de un análisis de lo que ha sido concretamente el desarrollo autonómico durante estos 20 años, que ha producido un altísimo grado de descentralización) cuáles son las vías abiertas para dar un carácter político a esta descentralización.

Está convencido de la potencialidad de la Constitución para desarrollar más la autonomía.

La Constitución, del mismo modo que plasma una postura militante a favor de los derechos fundamentales, tiene también una clara opción de ruptura con la situación centralista anterior. No debe olvidarse que no era sólo la situación de la dictadura franquista sino, salvo ligerísimos paréntesis, la situación existente en España desde hacía unos siglos.

También se desmarca del inicial café para todos y aboga por una interpretación heterogénea con distintos niveles de autogobierno.

Cuando los redactores de la Constitución previeron la regulación muy abierta, pero estableciendo diversos niveles y diversas etapas para la posibilidad de adquirir la autonomía por parte de territorios dentro del Estado, seguramente no tenían una idea clara de si aquello que se consideraría serían únicamente algunas autonomías políticas, o bien habría autonomías políticas y otras más ligeras, administrativas, o bien al final todas tendrían un mismo nivel.

En este asunto se tiene siempre el temor de que éste sea un proceso sin fin, de que los nacionalistas no pongan nunca límite a sus demandas, de que siempre pidan más.

Desde hace unos cuantos años se dice: 'Debemos cerrar de una vez por todas el modelo autonómico'. Yo creo que esto es una quimera. No se cierra nunca, porque la realidad es mucho más viva y mucho más dinámica que cualquier voluntad de encorsetar la realidad. Entonces, tenemos que acostumbrarnos a vivir en una redefinición. Ciertamente, no estaremos cada día discutiéndolo todo, pero es ilógico pensar que un buen día todo queda medido, cerrado y listo. Esto no ocurre en ningún lugar.

¿A qué modelo de país nos conduciría la relectura de la Constitución que propone?

Esto depende. En algunos aspectos nos podríamos aproximar a modelos como puede ser la República Federal de Alemania, y estoy pensando en el régimen local. En otros aspectos nos podríamos acercar al modelo de Bélgica, pensando por ejemplo en el tema educacional, aunque sin alcanzar su nivel.

En su opinión, también el Tribunal Constitucional podría hacer una lectura más proautonómica.

Sí, proautonómica o antiautonómica. Yo creo que es así y que esto tampoco debe

sorprendernos. Además, nuestro tribunal ha generado una jurisprudencia muy casuística, ha huido de sentar grandes criterios generales.

¿Cómo ve el papel de la Administración central?

Una de las cosas sorprendentes cuando uno repasa lo que han sido estos 20 años no es únicamente el hecho de que ha habido un proceso de descentralización muy fuerte, sino también la ausencia de una reforma intensa de la administración del Estado. Debería haberse reducido el número de ministerios, o los ministerios deberían ser otros. No ha sido así. La carcasa central continúa viva y no se ha debilitado, al menos con la intensidad que da a entender el proceso de descentralización.

¿Se avanza en el desarrollo autonómico?

La Constitución de 1978 es un hito extraordinariamente positivo. Cosas que hace 20 años podían parecer muy extrañas ahora parecen muy normales. Un ejemplo: cuando hace unos años se planteó que la primera autoridad civil de Cataluña era el presidente de la Generalitat y que por tanto le correspondía la precedencia, los comentarios eran muy confusos. Y ahora, curiosamente, cuando interesa que el presidente de la Generalitat presida el desfile, todo el mundo afirma con gran contundencia desde la Administración central que el presidente de la Generalitat es la primera autoridad civil de Cataluña. Esto es muy positivo.

“Se exigía la renovación”

¿Cuál fue el papel de los profesores no numerarios (PNN) en la última etapa del franquismo?

Se trataba de un movimiento más dentro de las posiciones democráticas que se manifestaban en la universidad y que tenía sus raíces en los años sesenta, de intensa contestación estudiantil.

¿Considera que fue el conjunto de la universidad la que se erigió en conciencia crítica a la política establecida?

En los años setenta, profesores y estudiantes actuaban en movimientos unitarios. Existe una clara continuidad entre las posiciones de los estudiantes de los sesenta con el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona y las de los profesores de los setenta, cuando el Régimen ya perdía vitalidad y se veía próximo el fin de la dictadura.

La vida académica se paralizó por completo en ese periodo.

La orgía de muerte de septiembre de 1975, con los fusilamientos y el discurso de Franco en la plaza de Oriente, provocaron sentimientos de rabia, rebeldía y desazón. De asco. Parecía demencial.

¿Cómo se llegaba a paralizar una universidad?

Mediante coordinadoras de distritos universitarios que convocaban asambleas masivas donde se planteaban básicamente los valores de la democracia. Pocos quedaban al margen de esas asambleas a pesar del miedo, la confusión y la desinformación, porque hervía un sentimiento profundo de distanciamiento del sistema y grandes deseos de renovación.

En Catalunya coexiste la reivindicación de la identidad catalana.

Desde luego, la solución republicana, muy enraizada, pasaba por un estatuto propio de autonomía para Cataluña.

“Enric Argullol, arquitecto de la UPF”

Sabe quién soy?”, le preguntó él. “No”, respondió ella. “Soy el rector”, dijo él. Y la alumna sonrió, incrédula. La primera secuencia nos mostraría el despacho del conseller de Educació, con Josep Laporte pidiéndole a Enric Argullol que ponga en marcha una nueva universidad pública. “*Ha de ubicarse en Barcelona, se me han de dar garantías de financiación y no habrá vetos políticos en la elección del profesorado*”, responde Argullol. “Por mí, de acuerdo. Pero antes tengo que consultárselo a Pujol”, le responde Laporte. Pujol dará días después su visto bueno.

La segunda secuencia mostraría a un Enric Argullol aterido, visitando a las ocho de la mañana de un frío día de diciembre los viejos cuarteles del parque de la Ciutadella. Argullol sabe que la negociación es muy difícil porque han de ponerse de acuerdo demasiadas instituciones, pero intuye que si en esas viejas naves cuarteleras se pudiera levantar la nueva universidad sería muy hermoso. A esas secuencias seguirían una serie de planos diversos que nos mostrarían a Argullol recorriendo las galerías de los cuarteles, recepciones de hoteles de medio pelo, naves espectaculares del viejo asilo, casa de putas con historia, los salones de cerrados palacetes y pasillos, y habitaciones de edificios ya sólo habitados por viejas memorias.

La secuencia final mostraría cómo de esa caótica amalgama inmobiliaria ha salido la homogénea Pompeu Fabra que ahora cumple diez años. Una universidad levantada allí donde, según Enric Argullol, se decía que acababa la ciudad, “*Finisterre urbano en la tierra de nadie*”. 320 alumnos y 30 profesores al iniciar su andadura. Hoy tiene 8.000 alumnos y cerca de 800 profesores, pero el rector de lo que se siente más orgulloso es de que este curso la Pompeu Fabra ya tenga más graduados que alumnos.

—Como profesional de Derecho Administrativo, si un cliente le hubiese dicho que iba a hacer las cosas que usted debe haber hecho en estos diez años para que la Pompeu Fabra creciese sin parar, ¿le hubiese aconsejado no hacerlo porque podía acabar en la cárcel? —he preguntado a este rector audaz que me enseña con orgullo cómo las naves del viejo asilo se han transformado en una biblioteca fascinante de aire monacal.

—En la cárcel, no, pero reconozco que todo ha sido bastante complicado. En la Pompeu Fabra hay mucho de ingeniería jurídica —me ha respondido.

Los diez años de experiencia le permiten afirmar que las mejores notas las sacan las chicas. Que 60 de los 66 matriculados el primer año de Biología cursado en la Pompeu Fabra eran chicas. Que Ingeniería es la única carrera que continúa siendo reducto mayoritario masculino. Que en los movimientos estudiantiles se registra una fuerte participación femenina. Que la socialización de la universidad sigue sin llegar a pequeños porcentajes de familias en las que el salario del joven de 18 años es necesario. Que el proceso de expansión que desde el año 1964 vive la universidad española se ha acabado. Que el descenso de la tasa demográfica hará bajar el número de estudiantes. Que eso provocará un aumento de la frustración y las tensiones entre el profesorado, sujeto también a la presión que representa el estar sometido a una continua variación en la demanda de estudios. Que tal vez en el pasado no se supo vender bien la formación profesional. Que en los jóvenes universitarios de hoy se ve mucho egoísmo porque el joven es un reflejo más de la sociedad, pero también se da un sentimiento muy profundo de la solidaridad...

“¿Sabe qué es lo que más preocupa? La inmigración”, ha comentado el rector. Ha sugerido que las televisiones deberían introducir en sus seriales a personajes procedentes de la inmigración para así certificar por la vía de la ficción la realidad de una sociedad multirracial. Y al hilo de esa reflexión, Enric Argullol se ha explayado sobre la necesidad de afrontar el problema de la inmigración siendo conscientes de que es el gran reto de la sociedad española de los próximos años. Un reto que puede llevarnos a la esquizofrenia de aceptar que ante el descenso de la tasa demográfica necesitamos inmigrantes para llevar a cabo trabajos que los españoles rechazan, al tiempo que verán con sentimientos xenófobos que esos trabajos los hagan ciudadanos foráneos que tienen otro color de piel.

El rector Argullol se ha apoyado en la barandilla de un pasillo de la nueva biblioteca por la que al anochecer quizá transiten los espíritus de viejos asilados que no tuvieron la oportunidad de estudiar. Ha comentado que este año la Pompeu Fabra, abriéndose a lo multirracial, concederá cinco becas para estudiantes de Marruecos. En el lago de lo que fue asilo ya no hay carpas. La biblioteca de la universidad ya tiene 350.000 volúmenes, uno de ellos con original de Pablo Picasso dedicado al notario Noguera. Junto al lago, Argullol ha señalado la ruta que siguen los aviones para entrar en Barcelona. *“Observabas a través de la ventanilla lo que se veía abajo y era una mancha gris. Ahora ves una gran mancha blanca”*. Es el techo de la última reforma del cuartel. Al cabo de un decenio como rector, el catedrático de Derecho Administrativo Enric Argullol de lo que sabe un rato largo es de arquitectura y de mercado inmobiliario.

“El problema no es la financiación, sino la organización”

La Universidad Pompeu Fabra (UPF), de Barcelona, acaba de cumplir 10 años y se ha convertido en uno de los centros de referencia de este país. Enric Argullol, su rector desde que fuera fundada, se prepara para dejar el cargo dentro de unos meses. y se une al coro de quienes, de pronto, no parecen interesados en crear un nuevo marco jurídico que sustituya a la Ley de Reforma Universitaria (LRU), sino en introducir en la legislación cambios pequeños pero de repercusiones decisivas. El principal problema de la Universidad española, asegura, no es la financiación, sino la organización, es decir: los órganos de gobierno.

¿Qué caracteriza la UPF?

Primero, preocupación por el rendimiento académico; segundo, preocupación por mantener una permanente apertura al mundo, como lo evidencia la procedencia del profesorado o el nivel de participación de los estudiantes en programas de intercambio, y tercero, la voluntad de establecer unos instrumentos y un clima adecuado para la investigación.

¿Qué instrumentos necesita la Universidad para hacer frente a los retos del futuro?

Es un momento difícil. La sociedad española debe ser consciente de que se han de introducir algunas reformas para facilitar la adaptación a los cambios, que no únicamente se derivan del descenso demográfico. Algunos de estos cambios pueden exigir reformas a nivel legal y otros pueden mantenerse a un nivel inferior. No es necesario que toda la reforma se haga de golpe con una nueva ley.

La reforma de la LRU llegó a estar prácticamente pactada en la anterior legislatura. ¿Por qué de pronto nadie quiere tocarla?

Yo nunca he sido partidario -incluso desde un punto de vista de técnica legislativa- de hacer grandes reformas o nuevas leyes. Hacen falta algunas reformas y debemos saber en qué dirección. Por ejemplo, si la reforma va en la dirección de disminuir la intervención de la universidad en la selección del profesorado, no me parece bien. Con un sistema de selección de profesorado en el que todos los miembros del tribunal siempre fueran designados por sorteo, puedo asegurarle que no hubiera sido posible la UPF.

¿Cuáles son los temas centrales?

Lo que yo llamo la cuestión organizativa...

¿Quiere decir los órganos de gobierno?

Sí. Por no hablar de la estructura organizativa del Consejo de Universidades. Dadas las circunstancias actuales, y aunque creo algunas reformas son imprescindibles, no sé si estaría de acuerdo con la dirección en la que podrían salir. Por ejemplo, es evidente que para adaptarnos a los cambios es necesario introducir flexibilidad en la política de profesorado, respetando, por supuesto, los intereses económicos legítimos de aquellos que están hoy en día en la función docente. La reestructuración es necesaria para adaptarse, no sólo al descenso demográfico, sino también al cambio del sentido de la demanda, tanto de los estudiantes como del mundo del trabajo. Algunos estudios prácticamente no tienen alumnos y en cambio hay nuevas necesidades a las que hay que hacer frente si no queremos perder el tren del desarrollo económico del futuro. Si cambiar quiere decir matizar el sistema de gobierno, pero siendo muy conscientes de que hay algunos elementos que están muy asentados, pues bien.

La UPF es una universidad creada ex novo, que se permitió establecer prioridades. ¿Pero qué pasa con las grandes universidades, que arrastran un lastre muy difícil de gestionar?

En los últimos 30 años la Universidad española ha hecho un papel social muy importante que a veces perdemos de vista, que es la socialización de la enseñanza superior. Posiblemente se han perdido ocasiones y algunas cosas se podrían haber hecho de otra manera. Pero enfrentarse a la combinación de fuerzas vivas locales e intereses corporativistas es ... tiene costes que nadie quiere asumir. Y esto se paga.

¿Qué modelos ha introducido la UPF?

Un ejemplo. Hace ya tres o cuatro años decidimos que a la universidad se entra de becario, bien con becas del ministerio, bien con becas de la Generalitat, bien con nuestras propias becas, procedentes de reconvertir los fondos que correspondían a los profesores ayudantes. Pero ahora que hemos incorporado los estudios tecnológicos, sobre todo en el campo de la informática, no hay ningún estudiante que sea mínimamente bueno que acepte trabajar por

una beca a tiempo completo para ganar 150.000 pesetas al mes, porque gana mucho más en el mercado de trabajo. Estaríamos condenados a tener como becarios a los peores de su promoción. Para retener como becarios a los buenos estudiantes y conseguir que se formen y que en el futuro puedan ser profesores, hemos tenido que hacer algo académicamente muy heterodoxo, como incorporarlos a un proyecto de investigación, pero permitir que ganen dinero fuera de la universidad. Hemos creado unas becas a tiempo parcial con menos dinero, porque ya lo ganan. A lo mejor luego no funciona y tenemos que rectificar. No importa. A veces uno se equivoca, pero hay que buscar fórmulas. Para que la Universidad española pueda seguir el ritmo de los tiempos hay que introducir modelos que permitan abrir el abanico salarial, y ya sé que éste es un tema delicado.

Tal vez ya no sirva hablar de la universidad como un todo, sino de las universidades.

Sí, es cierto. Lo que pido es que me den el máximo de instrumentos. Habrá algunos que los usen de una manera y otros de otra. Dependerá de muchos factores; de la realidad sobre la que actúan, del punto de partida, de la voluntad política... La voluntad política se retroalimenta del sistema y por eso insisto tanto en la cuestión organizativa. No creo que el principal problema de las universidades sea la cuestión financiera, sino la cuestión organizativa, los órganos de gobierno. Estoy convencido de que esto repercute sobre todo. En cualquier universidad, por compleja y pesada que sea su herencia, si el sistema del gobierno permite un cierto liderazgo es posible iniciar un camino de mejora, pero si no es así, por mucho dinero que se ponga es como tirarlo a un pozo negro. Uno de los elementos más perversos de la actual organización es la relación de automatismo que hay entre planes de estudio y distribución de recursos. Esto explica que haya planes de estudio absolutamente increíbles, porque un profesor en una posición de poder interna ha conseguido que su asignatura tenga mucho peso para que así le den más plazas.

¿Qué sugiere contra esta perversión?

En estos momentos es muy difícil aplicar un cambio radical. Se podrían tomar medidas en puntos nodulares de gran incidencia; pequeñas medidas, pero que suponen un cambio cualitativo. Por ejemplo, rompiendo la relación entre recursos y planes de estudio o cambiando el papel de las juntas de gobierno, que se han convertido en una mera cámara de registro de las decisiones de los departamentos y centros. Una de las cosas que más me indigna es esta sensación de apropiación de un servicio público que a menudo se desprende de una serie de afirmaciones pretendidamente progresistas, pero que son tremendamente reaccionarias. La universidad es de los ciudadanos, no de quienes trabajan en ella. En el último claustro, a una pregunta en el sentido que le indicaba respondí: Oiga, esto no es una cooperativa en la que tenemos que repartirnos los fondos entre nosotros, esto es un servicio

público y los propietarios son los ciudadanos de ahí fuera que la financian. Esto se tiene que acabar.

“No podemos desvincular la tecnología de los contenidos”

Enric Argullol, Rector de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), expone el proyecto bautizado como Estación de la Comunicación. El nuevo centro concentrará en el edificio de la Estación de Francia de Barcelona la oferta formativa en materia de comunicación y nuevas tecnologías. Una propuesta que nace con la intención de convertirse en un referente internacional en cuanto a innovaciones y tendencias de futuro y que predica la convergencia entre los contenidos y la tecnología.

¿Qué aportará la Estación de la Comunicación a la Sociedad de la Información?

Es un proyecto amplio que abarca tanto la investigación lógica y aplicada como la enseñanza universitaria y profesionalizada, manteniendo una estricta relación con la empresa y la sociedad. Está planteado desde la perspectiva de una íntima conexión entre las tecnologías de la comunicación y los contenidos. Por este motivo, sus ámbitos de actuación son, por una parte, los estudios de informática y telecomunicaciones y, por otro lado, los contenidos que derivan de los aspectos informativos, de documentación y audiovisuales.

¿Bajo qué concepto nace esta iniciativa?

El proyecto de la Estación de la Comunicación pretende avanzar en el conocimiento y en el desarrollo y aplicaciones de estas tecnologías y contribuir a difundirla por una doble vía: por la formación de profesionales que en un futuro también las puedan hacer avanzar y por la vía de relacionarla e instruir a la sociedad. Se escogió la Estación de Francia porque es un lugar central que fácilmente puede acoger las vertientes que hemos comentado, tanto la presencia empresarial como social, además de ser un edificio emblemático de Barcelona.

En este centro se impartirán estudios relacionados con los contenidos y otros propios del ámbito de las tecnologías de la información. ¿Por qué se ha querido unir estas dos disciplinas?

Porque en estos momentos todos los indicadores llevan a que cada vez será más indisociable lo que propiamente es el elemento tecnológico de aquello que se refiere a los contenidos. Incluso los grandes grupos empresariales han pasado de ser únicamente fabricantes a lanzarse

al mundo de los servicios o la integración vertical entre contenidos y tecnologías. También desde el punto de vista del conocimiento, la integración de la vertiente tecnológica con la del contenido es cada vez más necesaria.

Respecto a la transferencia de tecnología, ¿qué pueden aportar las universidades a las empresas?

En nuestro país, las universidades concentran una parte importante de los profesionales dedicados a mejorar el conocimiento. Por lo tanto, representan una pieza clave para que este avance del conocimiento pueda trasladarse a la innovación que se industrializa y que, en definitiva, acaba en manos del usuario. Realmente es una interacción constante y, en el caso de las características de la sociedad actual, sobre todo en el campo de las tecnologías de la información, es más significativo de lo que podría ser en otras etapas del desarrollo tecnológico. Cuando lo primordial era la vertiente financiera, seguramente también era muy importante el elemento de creación de conocimiento; pero cuando la clave que desencadena el proceso es precisamente la creación de conocimiento, entonces la relación debe ser más intensa.

¿Cuál es su opinión respecto a la carencia de profesionales cualificados en nuevas tecnologías?

En Europa y en los Estados Unidos está claro que faltan expertos y profesionales en el campo de las nuevas tecnologías de la comunicación. Y España no es obviamente una excepción. Los datos con los que hoy se cuenta coinciden que en el 2002, si no se toman medidas, vamos a tener un déficit de 200.000 especialistas entre técnicos de comunicación e información y 1,2 millones en Europa. Por lo tanto, queda claro que tenemos una carencia importante en la formación de especialistas en este ámbito. Por ello, asegurar una reducción o una satisfacción de este déficit es un auténtica responsabilidad social. Todo aquello que impida la resolución de este problema supondrá una perturbación para el desarrollo económico y social del país.

Puede que haya sido la propia sociedad la que no ha dado toda la importancia que se merecían ciertas áreas del conocimiento que en un futuro no muy lejano iban a ser vitales para el desarrollo social.

Sin duda alguna. La oferta que el sistema educativo hace de plazas en los campos de la informática y las telecomunicaciones es insuficiente. Los datos con los que trabajamos ponen de manifiesto la existencia de un déficit creciente. La Comunidad Autónoma de Madrid, por

ejemplo, ofrece a los estudiantes que acaban la enseñanza secundaria 830 plazas para estudiar Ingeniería de Telecomunicaciones y Cataluña tan solo 400, a pesar de contar con un millón más de habitantes. Por lo tanto, incluso respecto a la capital tenemos una carencia considerable. Y esto es todavía más importante que otros posibles déficits porque en la medida que formemos menos ingenieros de telecomunicaciones habrá menos profesionales capaces de generar empresas en este campo.

Estos factores, por lo tanto, nos obligan a hacer una reflexión, ya que si no corregimos el problema condicionaremos al desarrollo económico del país.

¿Cuáles serán las soluciones para solventar el problema de la carencia de profesionales especializados en las TIC?

Quizás Cataluña no deba pretender ser Silicon Valley, pero sí la Finlandia del Sur. Para ello deben crearse, a partir de iniciativas locales, nuevos intermediarios de servicios; debe aumentar el número de graduados en informática y telecomunicaciones, en todos los niveles formativos y, finalmente, es necesaria una política decidida de capital riesgo en empresas y proyectos de tecnologías. Lo realmente paradójico es que los estudiantes acaban el bachillerato y quieren estudiar Informática o Telecomunicaciones y, en cambio, el sistema educativo no ofrece plazas. Esta situación tendría sentido si la sociedad no necesitara estos profesionales, pero las estadísticas demuestran todo lo contrario: la facturación de las empresas españolas en el sector de las TIC fue en 1999 de 5.590 billones de pesetas, de los cuales casi el 23% recayó en Cataluña. Los profesionales de este ramo representan sólo el 2,6% de la población activa catalana y el 2% del total en España, cuando la tendencia de los últimos diez años ha sido un aumento considerable en la demanda de técnicos superiores.

No hace falta, pues, recalcar el problema que se nos avecina si no buscamos soluciones. Pienso que si no se adoptan medidas o aquellas que se llevan a cabo no son lo suficientemente acertadas en este campo, la sociedad verá afectado su desarrollo. A mi entender, debemos hacer un esfuerzo para dar respuesta a todo. Y es por este motivo que estamos empezando a hablar de carreras híbridas, es decir, estudios en los que se mezclan varias disciplinas, tales como la informática genética.

¿Se sumará la UPF a esta nueva modalidad formativa?

La UPF imparte estudios en informática y se sumará a la tarea de impartir formación de postgrado que permita especializar a los profesionales en el campo de las tecnologías de la comunicación. Además, se ha presentado un proyecto para impartir la carrera de Ingeniería de

Telecomunicaciones para intentar solventar la carencia a la que hacíamos referencia. Nos planteamos esta carrera con un perfil específico que nace de una concepción nueva, no aquella de hace 15 o 20 años cuando todavía no se había producido esta eclosión de las nuevas tecnologías. Nuestro proyecto pretende formar a unos futuros ingenieros de telecomunicaciones con un perfil totalmente adecuado a las necesidades que demanda la Sociedad de la Información y a aquellas que se adivinan para los próximos años. Se trata, en efecto, de unir la tecnología con el contenido.

“Argullol: «Las críticas ayudan a que las cosas se hagan bien y con rigor»”

Enric Argullol dejará de ser rector de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) el próximo 15 de mayo. Hace casi once años, este jurista aceptó el encargo de crear una universidad en pleno corazón de Barcelona. Mimada por la Administración, la UPF despertó y aún despierta el recelo de los centros más veteranos. Argullol no olvida los momentos de tensión vividos, aunque asegura: «*No guardo rencor a nadie*».

En 1990, el jurista Enric Argullol, por aquel tiempo decano de la Facultad de Derecho de la Universitat Autònoma de Barcelona, recibió el encargo del entonces conseller de Enseñanza de la Generalitat, Josep Laporte, de crear una nueva universidad pública. La idea le entusiasmó, según dice, por dos motivos: por el reto que representaba abanderar un proyecto de tales dimensiones, y por el encanto añadido de que se emplazara en pleno corazón de la ciudad. Antes de dar una respuesta, lo consultó con el President y éste dio luz verde al proyecto.

Unos días más tarde, este profesional del Derecho Administrativo recorría, aterido e ilusionado, diversos locales del centro calibrando cuál sería la mejor ubicación para su universidad. «*Era un caramelo, un proyecto al que no podía negarme*», dice Argullol. En medio de esa amalgama inmobiliaria nació la Universitat Pompeu Fabra, que ahora cumple once años.

En el ojo del huracán

A Argullol le auguraron tiempos difíciles. Era consciente de ello, aunque, según admite ahora, nunca pudo imaginar «que estaría tantas veces en el ojo del huracán». Después de todos esos años abriéndose camino, esta universidad, que arrancó con 320 alumnos y 30 profesores, ha tocado techo con casi 8.000 estudiantes y cerca de 900 docentes. Enric Argullol no puede, ni quiere, esconder la satisfacción que le embarga por tan óptimos resultados. Ahora se prepara para dejar el cargo. Antes quiere, no obstante, rescatar de su memoria algunos recuerdos.

-En el año 1991 tomó las riendas de la UPF con la ambición de crear un centro de referencia en las entrañas de Barcelona. Después de todos estos años de esfuerzo y dedicación, ¿abandona el cargo con la percepción de que lo ha logrado?

-Por supuesto. Si algo hemos conseguido durante estos once años de andadura es que muchos padres lleven convencidos a sus hijos a esta universidad. Desde un principio, nuestra gran

preocupación fue el rendimiento académico. Hemos intentado hacer las cosas con rigor, manteniéndonos lo más fieles posible a la realidad. Los padres lo saben. Quizás por ello, o porque nuestros titulados presentan uno de los porcentajes más altos de ocupación, se decantan por nosotros.

-¿Qué otros retos planteados se han cumplido?

-La segunda gran meta era establecer unos instrumentos y un clima adecuado para la investigación. En este campo también hemos conseguido muy buenos resultados. De hecho, nuestra universidad ha sido recientemente galardonada por la Generalitat por sus aportaciones al mundo de la ciencia.

-El camino, aunque corto, ha sido intenso, y este centro ha tenido que crecer y expandirse bajo la atenta mirada de las universidades más veteranas, que en ocasiones no han escondido sus recelos. ¿Qué recuerdos guarda de esos momentos más tensos?

-Con la distancia, no niego que me haya sentido incómodo ante determinados ataques, aunque no guardo rencor a nadie. Globalmente, las críticas ayudan a que las cosas se hagan con rigor y bien. Nunca habiéramos podido aspirar a tener una campaña de publicidad tan buena.

-Deja las riendas de la Pompeu Fabra con mucho trabajo hecho, aunque queda todavía mucho por hacer. ¿Qué consejos daría a su sucesor para que mantenga firme el timón de la universidad?

-La clave para cualquier universidad está en saber responder a las necesidades de la sociedad, en tener capacidad para adaptarse a los cambios. Las universidades deben ser ágiles a la hora de responder a estas necesidades. Estoy absolutamente convencido de que las cosas cambiarán mucho más en los próximos diez años que en el pasado. Si las universidades pretenden sobrevivir deberán tener un sentimiento de permanente innovación. Lo más importante es satisfacer demandas, y éstas son cambiantes.

-El plan de programación y desprogramación de la Generalitat, presentado el pasado 14 de febrero, apunta los primeros ajustes de carreras de cara al futuro. ¿Qué piensa de estas medidas y cómo afectan a su universidad?

-Estos cambios suponen, de entrada, que el ciudadano cada vez podrá elegir más. Si se han de recortar plazas en las facultades no pasa nada, pero, ante todo, las universidades deben reorientar sus servicios según las exigencias de la sociedad. Es algo comprensible, que deberíamos anteponer a los planes propios de expansión de cada centro.

-Una de las decisiones adoptadas por el Consejo Interuniversitario el pasado día 14 es que la Pompeu Fabra no impartirá Medicina el próximo curso. ¿Qué opinión le merece esta resolución?

-La asumo, aunque me gustaría aclarar que el hecho de que este centro imparta Medicina no supone, de ningún modo, que se incrementen las plazas de primer curso de esta carrera, ya que nuestra oferta es diferenciada de la que existe en la actualidad. Los dos primeros años de carrera serían comunes con los estudios de Biología. El perfil de nuestro titulado en Medicina sería sustancialmente diferente.

Conferencia de rectores

-Parece más que un simple rumor que hay una propuesta consolidada de crear una conferencia de rectores catalanes. ¿En que punto está el proyecto?

-Lo único que puedo decir es que, a mi entender, no es compatible que exista un Consejo Interuniversitario y una conferencia de rectores catalanes. Que haya dos escenarios no acaba de tener mucho sentido. Sería duplicar decisiones. También tengo claro que hay cosas que sólo atañen a los rectores.

-¿Qué opina de las normativas de usos lingüísticos? ¿Qué opinión le merece la última resolución del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña respecto a la Pompeu Fabra?

-Responderé primero a la última pregunta y le diré que me parece sumamente satisfactoria. De hecho, de los setenta preceptos de nuestra normativa, sólo deja en suspenso tres. Por lo que respecta a la primera, es notorio que yo no era partidario de estos reglamentos lingüísticos, aunque el bombardeo constante de algunos grupos de estudiantes y del claustro forzó la aparición de esa normativa.

-Para acabar, ¿le gustaría hacer una última reflexión?

-Sí, como no. Me gustaría rescatar una frase del Antiguo Testamento, del Eclesiastés, que apunta que hay un momento para hablar y otro para callar. A mí, por ahora, me toca callar.

“Fue un acierto situar la UPF en Barcelona”

Tras casi doce años al frente del proyecto Universitat Pompeu Fabra (UPF), ayer el catedrático de Derecho Administrativo Enric Argullol se despidió del cargo. Lo hizo con discreción, la misma que le lleva a renunciar a seis días vista de las elecciones para no interferir en el proceso. Lo hizo ayer, cuando se cumplían cuatro años de su última reelección. Por la mañana acudió a la toma de posesión del rector Tugores en la UB y se despidió de sus colaboradores. Por la tarde firmó un convenio para la cesión de los fondos históricos del instituto Jaume Balmes a la Biblioteca de la UPF.

-Hagamos balance. ¿No hubiese sido más barato construir la UPF fuera de Barcelona, tal como se barajó en un principio?

-Habría salido carísima. Habríamos tenido que hacer quizás una salida de metro o de autopista para llegar y sólo servirían para unas horas al día. En el centro de la ciudad se han aprovechado los servicios que ya existían. Ha resultado mucho más económico. El impacto ha sido obvio, los estudiantes no están segregados en una ciudad universitaria, sino que se integran en la ciudad. La decisión fue un acierto que costó mucho. Aún recuerdo un político de izquierdas que en 1991, tras conocer que nos instalábamos en la parte baja de la Rambla, me dijo: '¡Con los estudiantes no se ha de jugar!'. Ahora parece fácil pero entonces era una apuesta arriesgada ir a la calle Escudellers. Es más fácil construir edificios nuevos que quitar 'meublés'. Y lo mismo puede decirse de la operación de los cuarteles, que se hizo cuando nadie sabía aún como funcionaría la Vila Olímpica. El acierto y el mérito corresponden tanto a la Generalitat como al Ayuntamiento de Barcelona.

-¿Cuál ha sido el momento más difícil en esos años?

-Hubo uno de gran tensión con la administración educativa, cuando nos querían adscribir la escuela de graduados sociales, hacia 1993. Posteriormente lo hubo cuando se planteó la posibilidad de ofrecer las carreras de Medicina/Biología e Ingeniería Informática. Lo que se discutía era si se hacía una universidad completa, y no sólo de ciencias sociales, o si éramos simplemente un aulario que un día podía suprimirse si bajaba la presión demográfica.

-Se le ha acusado de hacer una universidad elitista y de verse favorecida por la financiación.

-En Madrid a la Universidad Carlos III se le ha dado más dinero que a nosotros y allí nadie discute lo que hace el Gobierno. En nuestro caso si comparamos el dinero recibido por alumno de primer curso o de los que acaban las carreras en el tiempo previsto vemos que existe una igualdad entre las cuatro universidades de Barcelona y la diferencia está sólo con las otras tres.

Creo que no se hizo bien el traspaso a Girona, Lleida y Rovira i Virgili y que las ingenierías técnicas están mal financiadas. Dicho esto, repito que he sido partidario de un sistema de financiación por parámetros objetivos, pero algunas veces me he quedado solo. Y soy consciente de que hace falta un régimen transitorio.

-¿Cuáles han sido las mayores satisfacciones?

-Ha habido muchas. La primera, que los estudiantes obtienen buenos rendimientos, se colocan y en una proporción alta participan y tienen preocupaciones difusamente solidarias. En segundo lugar, la realización efectiva del campus, y finalmente la entrada en el campo de las ciencias, con el parque biomédico y las tecnologías de la comunicación. Luego vendrían otras como la creación de una biblioteca que ha superado ya los 600.000 volúmenes, la concesión del honoris causa a Desmond Tutu, el acto en recuerdo de los profesores represaliados de la Universitat Autònoma en 1939, los carteles de artistas y la sala Tàpies, la apertura internacional...

-¿Qué cuestiones deja por hacer a su sucesor?

-Tenemos que desempeñar un papel más fuerte en el tercer ciclo, hay que tener más capacidad de reacción en la reorganización académica y ser más valientes en las fórmulas de contratación del personal.

-¿Fue un fracaso la opción de instalarse en el Born?

-En todo caso fue un fracaso de la sociedad. Resulta que una ciudad con dos grandes centros de teatro no tiene recursos para el campo audiovisual. Pero la realidad es tozuda y la respuesta ha sido la Estació de França, donde ahora mismo Telefónica instalará un centro de I+D.

“La UPF respon al que s' entén per un bon negoci: hi ha guanyat la universitat i hi ha guanyat Barcelona”

Enric Argullol deixa el rectorat de la Universitat Pompeu Fabra després de deu anys com a rector i onze i mig al capdavant del projecte. El claustre, que ja no presidirà ell, decidirà demà qui serà el seu successor.

S' han complert les expectatives que va plantejar-se quan va acceptar tirar endavant el que llavors es coneixia com ' la quarta universitat catalana' ?

Els tres requisits bàsics van ser que es construís al centre de Barcelona, que no hi hagués interferències polítiques en l' elecció del professorat i que fos una universitat, no un aulari. Les condicions van ser acceptades i, a la vista d' ara, és evident que la universitat s' ha fet seu un model de campus eminentment urbà, que provoca judicis positius de tothom perquè recupera una vella tradició de la connexió de la universitat amb la ciutat. El mèrit que no hi hagi hagut interferències polítiques no és meu, és de l' administració.

Quin ha estat el principal escull?

Universitat vol dir pluralitat de campus, i el que ha costat més ha estat obrir-se a camps diferents d' aquells en què, en un inici, es feia més evident la necessitat d' aulari. En el moment de la discussió prèvia a la creació de la UPF hi havia molt present la idea que calia fer una universitat perquè no hi cabien els estudiants de dret i d' econòmiques a la central. Això va deixar un pòsit. I a mesura que t' obres a camps nous, que a més a més estan a la punta de llança del progrés científic, com el de les ciències de la salut i el de les tecnologies de la comunicació, i que trenques situacions més o menys de monopoli, hi ha reticències. Malgrat que hi hagi una gran demanda laboral, com en el camp de les tecnologies de la comunicació.

Però ja hi havia universitats que es creien capacitades per satisfer aquesta demanda...

Sí, però de fet no ho estava, de satisfeta. Mai ens vam plantejar repetir mimèticament estudis que no tinguessin demanda. No hem demanat fer una facultat de química, ni una facultat de física; vam intentar buscar espais en què els informes posaven en relleu que hi havia un cert buit, o una dimensió que no estava prou realitzada.

La UPF ha de seguir aprofundint en aquests camps?

Penso que hem de completar aquests dos camps i estar molt a l'aguait dels canvis que s'han de fer en tots els altres camps, que també són de la nostra competència. Si no sabem interpretar correctament la demanda que ens ve de la societat, que és una demanda cada vegada més canviant en tots els camps, perdrem el tren.

S'ha acusat sempre la UPF de tenir un finançament privilegiat.

El tema del finançament no es pot analitzar en abstracte, si és adequat o no depèn dels paràmetres. Si comparem el finançament de la UPF amb el de la resta de les universitats catalanes i prenem en consideració la integració al món del treball o el rendiment acadèmic, el nostre finançament és injust i considerablement més baix. I tenint en compte la subvenció rebuda per cada estudiant de nou accés, les quatre universitats de Barcelona estan en una posició no gaire distant, la diferència està respecte de les universitats de fora de Barcelona. Aquí caldria estudiar com es va fer el traspàs de recursos a les universitats de Girona, Lleida i Rovira i Virgili.

Per què s'identifica la UPF amb una universitat d'elit, fins i tot privada?

De vegades, l'etiqueta 'universitat elitista' es tradueix en 'universitat privada'. I no està escrit en lloc que una universitat 'elitista' hagi de ser privada. Però vivim en un país que, malauradament, assimila que allò que és públic és allò que és brut, que no funciona, que és cutre. Per contra, quan hi ha la imatge d'una institució que funciona, que està neta, es pensen que ha de ser privada. És una idea totalment falsa.

Com ha estat el procés de recuperació d'edificis de la ciutat per a usos universitaris?

Ha estat un procés apassionant. I en segon lloc ha estat un procés molt complex. És molt més fàcil comprar cent hectàrees al camp i fer uns edificis nous que recosir set o vuit finques. La quantitat de tècniques jurídiques que han estat necessàries per tirar endavant aquest procés és extraordinària. Tinc compromès el discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Jurisprudència que havia d'haver fet fa temps, però fa uns anys ja els vaig comunicar el títol: el dret en la construcció d'un campus global. Hi ha tot un manual, no d'una branca del dret sinó de diverses branques en aquest cas, perquè construir un campus a la ciutat històrica és sempre complex.

I el resultat?

El resultat és que, malgrat la complexitat, la UPF respon al que s'ha d'entendre com un bon

negoci: aquell en què hi guanyen totes les parts. I aquest ha estat un negoci en què ha guanyat tothom: hi ha guanyat la universitat i hi ha guanyat Barcelona.

“El castellà és una eina fabulosa per explicar Catalunya”

Aquesta universitat ha estat criticada per la seva “marginació” del català en la docència...

Pompeu Fabra és conegut al món més pel fet que aquesta universitat se’n digui que pel diccionari de la gramàtica del català. Ens hem convertit en uns grans publicitaris de la seva figura. En segon lloc, em consta que no tenim un percentatge d’ensenyament en català més baix que les altres universitats.

Tot i així hi ha hagut alguns problemes...

De tot n’hem d’aprendre amb el temps. No és fàcil trobar les fórmules que permetin combinar una gran dimensió internacional amb el conreu de la llengua pròpia. Hem hagut d’anar trobant el camí, per exemple el camí d’informar els estudiants que vénen de fora sobre la llengua en què es fan les assignatures. Sempre he estat molt refractari a establir grups en català i grups en castellà, perquè creia que en aquesta operació hi perdíem. En aquests moments hem perfeccionat molt aquest nivell d’informació als estudiants, sense haver de caure en l’establiment de grups.

Quines expectatives té que prosperi el reglament d’usos lingüístics, pendent de resolució judicial?

Hem fet un reglament prou matisat perquè puguem superar la prova. Però no m’estaré mai de dir que no s’ha de perdre de vista que tenim una eina fabulosa de vida internacional que és el castellà. I que aquesta eina fabulosa que és el castellà ens permet explicar Catalunya. A mi no em fa res utilitzar el castellà si això em serveix per propagar la realitat de Catalunya i les necessitats de normalització de la llengua catalana. I a l’inrevés: em sentiria molt incòmode si estigués tancat i sense poder explicar la realitat de Catalunya, però molt satisfet perquè m’entenen els més propers, que ja la coneixen.

“Me gustaría que el dinero privado invadiera la universidad”

Hombre de leyes, Enric Argullol ha dedicado los últimos 11 años y medio de su vida a levantar una universidad pública, con 8.000 estudiantes, que muchos creen privada. Es envidiada porque no tiene grasa, como el hasta ahora rector llama a los alumnos repetidores, y porque sus edificios han servido para insuflar vida a la ciudad. El claustro de la UPF elige hoy a su sucesor.

Los buenos estudiantes de la UPF son mejores que los buenos estudiantes del resto de las universidades catalanas?

La mayoría de nuestros estudiantes son de primera opción, lo que significa que han podido matricularse en los estudios que querían seguir, y en el resto de universidades puede que no sea así, lo que hace que algunos tengan una peor predisposición.

Me refería al acabar los estudios

El termómetro lo fijará el mundo del trabajo. Ante una empresa de selección de personal yo diré que nuestros estudiantes son excelentes por sus conocimientos, pero sobre todo porque están en condiciones de poder ampliarlos.

Hay unanimidad en que el sistema de financiación de las universidades catalanas deja mucho que desear. Pero a la UPF no le ha ido mal, sino todo lo contrario.

Si tuviésemos una tasa de repetidores o de estudiantes que se matriculan de una, dos o tres materias, como en determinados centros de algunas universidades, tendríamos el triple de estudiantes. Eso quiere decir que, al hacer la división del dinero que se recibe por la cifra de alumnos, saldría una suma equivalente a un tercio de lo que recibimos.

O sea que su buena financiación tiene que ver con los rendimientos.

Somos la universidad más barata de toda Catalunya porque entre seis y siete estudiantes de cada 10 se gradúan en el tiempo previsto, mientras que en los centros a los que aludía la proporción es de 0,3 por cada 10.

Ha notado en estos años que algunos de sus colegas rectores le mirasen de reojo?

No, porque yo siempre miro hacia delante.

Por qué la UPF aún no ofrece Medicina?

Habría que preguntarle al conseller de Universitats. Esto es como la fruta madura: acabará cayendo. Se impondrá una solución sensata que llevará a la creación de una pequeña facultad de Medicina, a caballo del Hospital del Mar y de unos estudios de Biología diseñados para hacerlos compatibles con los de Medicina.

Es partidario de las clasificaciones de universidades?

Irán floreciendo. Su diario podría hacer una.

A la Agencia para la Calidad Universitaria le sería más fácil.

Siempre y cuando en sus órganos de gobierno no estuvieran los rectores. Los evaluados no han de decidir el resultado de la evaluación.

Se dice que la iniciativa privada está ganando terreno en la universidad. Se corre algún riesgo?

Ya me gustaría que hubiera una invasión de dinero privado. La cultura de las donaciones no está suficientemente arraigada. El problema es si se pierde la potestad de mando. Si la universidad pública conserva la autonomía, bienvenidas sean las iniciativas privadas.

Las inversiones privadas no tienen a veces los mismos objetivos que las públicas.

Si me viene un laboratorio y quiere montar un centro de investigación en un campo determinado y el proyecto es sólido y aporta recursos, lo veo muy bien porque promover la investigación es una de las finalidades de la universidad.

4. Sobre la Universidad Pompeu Fabra

4.1 Algunes intervencions

“¿Per què una nova Universitat?”

Publicat a l'Avui el 27 de març de 1990

Avui és força freqüent la pregunta de per què es volen crear noves Universitats a Catalunya. La resposta és clara: cal pal·liar els problemes de saturació de les actuals Universitats. S'ha d'evitar el col·lapse que previsiblement es produiria si augmentés l'elevadíssim nombre d'alumnes que actualment acullen.

És cert que els poders públics han de potenciar els estudis intermedis que proporcionin una formació coherent amb les exigències de les estructures de treball actuals. I a més han de fer veure a la societat la necessitat d'aquests estudis intermedis. Però també han de donar resposta a les demandes d'estudis universitaris que els ciutadans els adrecin.

La solució, doncs, no pot ser altra que la creació de noves Universitats.

Seria, però, un error greu plantejar-se les Universitats noves com a simples sobreeixidores de les velles Universitats, com a meres vàlvules de seguretat per evitar el seu bloqueig.

Cal aprofitar les energies que s'alliberen en tot el procés fundacional per crear unes Universitats que ofereixin un ensenyament renovat i de qualitat. Els objectius són coneguts, però ara es donen les circumstàncies per poder-los fer realitat.

Es tracta de bastir plans d'estudi adaptats a les necessitats reals del país i dotats de suficient flexibilitat per tal que es puguin anar adaptant als canvis que aquestes necessitats experimenten. Cal reforçar els ensenyaments de tercer cicle i de postgrau, orientats a la incorporació immediata dels estudiants al món del treball. S'han d'emprar mètodes pedagògics renovadors que investixin els alumnes en subjectes actius del propi ensenyament, configurant un marc de rigor i exigència. Cal oferir noves titulacions. Cal fer de l'administració de la nova Universitat un exemple d'agilitat en el seu funcionament, d'organització dels seus recursos i de voluntat de servei davant la societat i la pròpia comunitat universitària.

Per assolir aquests objectius calen un mitjans que lògicament no han de posar en perill el funcionament de les Universitats actuals, però han d'ésser suficients per comparèixer amb força en el nou espai europeu. Aquest és el repte que tindrà la Universitat Nova de Catalunya.

“Apuesta por la calidad”

Publicat a El País el 16 d'octubre de 1990

No es frecuente asistir al nacimiento de una nueva universidad. Por ello se explica, en parte, la relativa expectación con que la sociedad asiste al proceso. Pero además, la creación de una institución universitaria contribuye a agitar las aguas del sistema universitario, con lo que aumenta la atención en los círculos más directamente implicados.

La ley de Cataluña de creación de la Universitat Pompeu Fabra, aprobada por el Parlament el pasado 12 de junio, fija los objetivos prioritarios que se persiguen con la puesta en marcha de la nueva universidad. Se trata, por una parte, de contribuir a la mejora de la calidad de la enseñanza universitaria; por otra, de atender a la creciente demanda de plazas en el ámbito de la enseñanza superior. Hacer frente de una manera eficaz a estos dos retos no resulta una tarea fácil y no es previsible que, en algunos aspectos, se obtengan resultados inmediatos. Parece evidente, en cualquier caso, que la consecución de ambos objetivos debe hacerse conjuntamente.

La Universitat Pompeu Fabra, dedicada inicialmente a las Ciencias Sociales, contribuye a la mejora de la calidad de la enseñanza en la medida que ofrece un modelo propio y, en consecuencia, diversifica y amplía la oferta universitaria. Las características de este modelo afectan a distintos ámbitos.

Entre las que pueden observarse a primera vista debemos citar la estructuración de las licenciaturas de Derecho y de Económicas y Empresariales en cuatro años. La Pompeu Fabra es la primera universidad española que ha visto homologados unos planes de estudios partiendo de esta premisa, sin que ello suponga una reducción de la materia impartida a los estudiantes. Unos planes de estudio que son también una novedad en otros sentidos. Las asignaturas tienen carácter trimestral y se ha variado el orden tradicional en que se ofrecen algunos contenidos a lo largo de la licenciatura para acercarlos a los requerimientos que se derivan de la realidad social y económica.

Otras cuestiones a tener en cuenta son la importancia que se da a los aspectos prácticos, así como la interrelación entre los estudios de Derecho y Económicas. La enseñanza, en definitiva, se plantea en la licenciatura de manera que los estudiantes obtengan una formación básica entre distintas materias y un aprendizaje de las técnicas instrumentales actuales.

Evidentemente ello será posible sólo si los profesores se acomodan a nuevos planteamientos pedagógicos y los estudiantes asumen que su principal obligación es precisamente estudiar.

Modelo de crecimiento

El número inicial de estudiantes, así como las previsiones a medio plazo – unos 4.200 estudiantes para el curso 1993-1994 si no se retrasan las instalaciones proyectadas– resultan superiores a las experiencias recientes en lo que a nuevas universidades se refiere. En el breve plazo de tiempo transcurrido desde su creación, y a la vista de los inmuebles puestos a disposición de la universidad, es del todo imposible otro modelo de crecimiento. A no ser que se olviden unos mínimos requerimientos de calidad.

Ahora bien, una nueva universidad no puede renunciar a ellos. ¿Cómo va a nacer una universidad sin plantearse mejorar los niveles cualitativos del sistema universitario? Pero es que además sólo de esta forma, de verdad, se puede contribuir a dinamizarlo en cuanto establece nuevos parámetros de competitividad. Plantear un proyecto de calidad es, por lo tanto, una auténtica obligación social.

La nueva universidad nace con voluntad de aprender de las instituciones existentes, cuyas bondades deben destacarse. Y en la Universitat Pompeu Fabra –muchos de cuyos profesores nos hemos formado en ellas, y con orgullo lo afirmamos- habremos de seguir sus pasos. Pero, lógicamente, hemos de apartarnos de aquellos aspectos que por muy variadas razones puedan ser hoy discutibles.

La nueva universidad se incorpora al sistema educativo con voluntad de cooperación. En primer lugar con las universidades catalanas y, en general, con todos los centros de enseñanza y de investigación.

La Pompeu Fabra empieza sus actividades como universidad pública –la primera instaurada por la Generalitat–, con clara voluntad de servicio a la sociedad catalana, cuyos representantes optaron, al crear la nueva universidad, por la renovación del panorama universitario.

“Universitat i ciutat”

Presentació. Llibre editat l'any 1993.

Editorial Edicions 62

Els estudis universitaris a l'Europa continental van néixer al mig de les ciutats i estretament relacionats amb els valors que aquestes incorporen en la lenta i progressiva construcció d'unes societats obertes, igualitàries i laiques. En aquest context van anar vivint la pròpia crònica, plena de variades etapes de creixement i retrocés, com un capítol de la història de la civilització. Durant quasi set segles no s'entén l'evolució de la majoria de les universitats europees sense el marc que les ciutats, grans o petites, oferien.

Només en les darreres dècades s'ha trencat aquesta interrelació, amb l'augment dels estudiants com a resultat de l'ampliació de l'abast de l'ensenyament. Aquest fet, que és un indicatiu clar de l'assoliment substancial dels programes igualitaris, genera noves necessitats d'espai. Nous edificis de velles universitats o noves universitats es situen fora de la ciutat o al marge de la ciutat mateixa, encara que hi siguin a tocar. En alguns casos mitjançant decisions precipitades que pretenen imitar simplement els models anglosaxons i el que fan és traduir-los d'una manera no gens afinada. En d'altres perquè existeix una voluntat no confessada d'obtenir objectius polítics d'ordre públic, de política policíaca.

Es pot dir que durant aquests temps a casa nostra era pràcticament un dogma indiscutit que la universitat se n'havia d'anar al camp o als afores de les aglomeracions urbanes. Hi havia com una proclama certament desconcertant de «ruralització» de la universitat.

En aquesta operació s'hi perdia molt. Hi perdia la ciutat, però encara hi perdia més la mateixa universitat. Rebia un impuls inesperat d'inèrcia que conduïa a una nova torre d'ivori. A més, amb rares i costoses excepcions, les noves instal·lacions esdevenien essencialment un lloc de pas que no convidava a conrear la convivència.

Habitualment es fan servir dos arguments en contra de la centralitat de la implantació d'universitats. D'una banda, es defensa la localització perifèrica com a factor d'animació d'aquestes àrees i sobretot per apropar aquest servei públic a la població i estalviar-li desplaçaments. D'altra, s'al·ludeix al cost excessiu d'una implantació urbana. Naturalment, no discutiré els beneficis que per a la zona circumdant comporta situar-hi centres universitaris. Cal considerar, però, que les universitats no es poden multiplicar *ad infinitum* i, per tant, la

irradiació de beneficis pot assolir tan sols un abast limitat. En conseqüència, s'ha d'examinar amb molta cura si realment es produeix l'apropament propugnat, no fos cas que acostant la universitat a un col·lectiu relativament petit estiguem allunyant-la de parts molt més àmplies de la població.

En aquesta qüestió, les característiques del sistema de transport públic i les infraestructures de comunicació en general constitueixen un element clau. Prescindir-ne, menysprear-ne la significació o proposar-ne reestructuracions pel simple fet de la localització universitària, és un error important. Aquesta última alternativa –reformat les xarxes de transport i comunicacions– ens assenyala ja la resposta a la darrera de les objeccions. Sobre el cost excessiu de construir la universitat a la ciutat, cal fugir del miratge de les solucions aparentment més econòmiques que l'endemà de la inauguració ja generen la necessitat de construir ferrocarrils i autopistes per a unes hores al dia i uns dies a l'any.

La universitat com a centre de docència ha d'oferir a professors i estudiants un ambient que no es pot acabar dins dels murs de les edificacions universitàries ni en la gespa del seu entorn. Ha de trobar una ampliació imprescindible en l'entorn que només pot oferir la ciutat, escenari de la majoria de les activitats humanes. D'altra banda, es tracta del millor àmbit per a la formació d'uns professionals que han de ser ciutadans, uns ciutadans oberts a tots els aspectes de la cultura.

És cert que algunes instal·lacions per a la recerca poden tenir exigències peculiars que de vegades fan difícil una determinada inserció urbana. Fins i tot, excepcionalment, poden fer molt convenient un emplaçament fora ciutat o aïllat. Aquests no deixen de ser uns supòsits molt concrets i específics. Normalment, la vida científica a la ciutat resulta més engrescadora per a l'investigador i se'n deriven beneficis per al mateix treball. En tot cas, cal tenir en compte que a la universitat la recerca no és un àmbit exclouent sinó que necessàriament, per definició institucional, es combina amb la docència.

Ara bé, la ciutat també surt reforçada de la presència d'un món tan viu i canviant com el de la universitat. Sobre tot és més ciutat. Per a tot i per a tots. Ja no tan sols per la dinàmica cultural que genera sinó també, i molt significativament, per la injecció de vida que hi aporta la comunitat universitària i en especial el món dels joves.

Avui dia sembla clar que refer i reforçar la relació entre ciutat i universitat és un negoci intel·ligent, d'aquells en què tothom surt guanyant i sobretot, i de molt diverses maneres, els ciutadans. Ells veuen com, amb els recursos que han aportat, es multipliquen els resultats. No únicament fan possible un millor servei d'ensenyament superior, amb tots els beneficis que

això comporta, sinó que al mateix temps consoliden i relancen l'àmbit on principalment es mouen, la ciutat.

Aquestes han estat les coordenades que han emmarcat el disseny del projecte d'implantació de la Universitat Pompeu Fabra a la ciutat de Barcelona i les successives decisions per fer-lo realitat.

Quan a finals de 1989 vaig assumir la responsabilitat de posar en marxa l'aleshores anomenada quarta universitat de Catalunya, la idea més habitual era situar la nova universitat fora de Barcelona i fora de ciutats. De plantejaments, n'hi havia per a tots els gustos: col·locar-la en un punt equidistant entre Tarragona, Reus i Valls, a la colònia Güell o a Sant Boi de Llobregat, al Maresme o, en fi, a Castelldefels, a tocar del canal de rem olímpic. Fins i tot hi havia qui distribuïa els centres entre les comarques del Baix Llobregat i el Maresme per allò dels equilibris político-territorials.

Afortunadament, el govern de la Generalitat va assumir, si més no implícitament, els criteris que aconsellaven una localització central en l'aglomeració metropolitana de Barcelona. Tampoc no va ser difícil –no ho podia ser– convèncer les autoritats locals de Barcelona, ja que els avantatges d'una implantació perifèrica a l'àrea metropolitana eren més aparents que reals. La coincidència de les dues administracions confirmava no tant l'encert d'unes idees o d'un programa, sinó sobretot la seva validesa també en un supòsit concret.

La UPF va néixer a la cruïlla dels carrers de Balmes i Rosselló, en ple Eixample, mentre es negociava la cessió de les casernes del carrer de Wellington, en un procés que es va allargar excessivament abans de culminar-se. D'aquesta manera es va recuperar un antic edifici que ja s'havia utilitzat per a l'ensenyament i que, més tard, va prestar serveis benemèrits en èpoques difícils.

La UPF, però, va situar des dels inicis la seva seu principal a l'àrea de la Ciutadella, on avui s'habiliten els edificis acadèmics remodelant l'espai de les casernes esmentades i l'esplèndid Edifici del Dipòsit de les Aigües, destinat a biblioteca general.

Ara bé, l'afirmació ciutadana d'aquesta universitat es va posar més clarament en relleu encara quan, a començaments de 1991, va adquirir unes finques a la part baixa de la Rambla, on ha anat creixent. D'aquesta manera quedava dibuixat allò que s'ha anomenat el «carrer major» de la Universitat, que travessa la ciutat vella i el parc de la Ciutadella. Un carrer ideal on la UPF ha posat ja noves fites: en els primers mesos de 1993 ha entrat en funcionament la nova seu

de govern i administració i també la de l'Institut d'Història Jaume Vicens i Vives a la plaça de la Mercè. En curs de definició hi ha en aquests moments la utilització del Born com a centre d'estudis audiovisuals.

La UPF s'ha inserit al mig del barri antic de Barcelona, on com en tants altres nuclis antics europeus la degradació no era un risc sinó malauradament una considerable realitat. Qui pot dubtar ara de la significació vitalitzadora del projecte d'implantació territorial que està portant a terme la UPF? Que quedi clar, en tot cas, que la comunitat universitària viu amb il·lusió aquest renovat diàleg de la institució docent amb la ciutat.

Amb la voluntat d'explicar el programa d'implantació territorial d'aquesta universitat, que necessita la comprensió i el suport dels ciutadans, s'han reunit en aquest volum un conjunt de breus treballs entorn del «campus urbà» de la UPF i de l'itinerari de les diverses implantacions. En alguns supòsits s'aporta informació fins ara desconeguda, en d'altres s'exposen realitats ja plenament acabades i, en fi, en ocasions s'expliquen projectes ja en curs de realització. En definitiva, no es pretén sinó refer un altre vessant de la vella i ara recuperada unió entre ciutat i universitat.

Els eixos principals de l'anterior presentació van ser explicats en el curs 2000-01, en una conferència titulada "Universidad y Ciudad: el modelo de campus urbano de la Universidad Pompeu Fabra".

Després d'explicar els trets característics del Campus es comentaren les singularitats dels edificis de la UPF, segons el text que es reproduïx tot seguit:

Edificio Balmes

La UPF nació en Septiembre de 1990 en el cruce de las calles Balmes y Rosselló, en pleno Eixample barcelonés, mientras se negociaba la cesión de los cuarteles de la calle de Wellington, en un proceso que se alargó excesivamente antes de culminarse. De esta manera se recuperó un antiguo edificio que ya se había utilizado para la enseñanza y que, más tarde, prestó servicios beneméritos en épocas difíciles.

El centro de Balmes consta en realidad de dos edificios, el antiguo Fòrum Vergés –que ocupa todo el chaflán– y la nueva construcción de la calle Balmes. A pesar que forman una unidad funcional, los dos edificios gozan de una autonomía total y, desde el punto de vista

arquitectónico, cada uno mantiene su identidad específica. La superficie total construida es de 7.800 m².

El histórico edificio del Fòrum Vergés había estado sometido a múltiples intervenciones parciales y los únicos elementos de interés eran la fachada y la escalera principal. El proyecto de los arquitectos Josep Benedito y Jaume Llobet se basó en la total renovación del espacio y sus instalaciones para su uso docente.

El proyecto del edificio nuevo de Balmes se aborda como la adición de un volumen a un edificio pre-existente y busca, de manera no mimética, establecer nexos de diferentes órdenes que permitan entender la nueva unidad global.

Edificio Rambla

El centro universitario de Rambla es, de alguna manera, el edificio más emblemática de la UPF si nos atenemos a su ubicación –en plena Rambla barcelonesa– y a su función revitalizadora del entorno. Antes de la implantación de la Universidad, el lugar era uno de los núcleos reconocidos de degradación urbana y un foco importante de prostitución, tráfico de drogas, delincuencia y, por consiguiente, inseguridad urbana.

El resultado final del centro de Rambla es la suma de sucesivas ampliaciones proyectadas por los arquitectos Josep Benedito y Jaume Llobet. En septiembre de 1991 entra en funcionamiento la finca de Rambla, 32 y el anexo de la calle Escudellers, 4. La rehabilitación interior es muy intensa, aún manteniendo su configuración básica, y se rehabilitan las fachadas originales. En el pasado, esta finca histórica había sido la sede del Hotel Falcón, que durante la Guerra Civil fue sede del Partido Marxista, el POUM, como bien recuerda George Orwell en su novela *Homage to Catalonia*.

Unos meses después, se le añade la moderna construcción de Rambla, 30 que se integra perfectamente con el edificio histórico y al mismo tiempo se extiende como una proa sobre la Rambla.

La tercera y última ampliación viene condicionada por la apertura de una pequeña plazoleta colindante con el nuevo edificio. Es una tercera pieza del conjunto unida sólidamente con las anteriores, que permite reinterpretar como una unidad global el conjunto de intervenciones anteriores. En este sentido, el antiguo patio interior, reformado y ampliado, pasa a ser el

elemento de referencia más relevante de todo el conjunto, mientras que el vestíbulo general de acceso forma el núcleo central de la ordenación espacial sobre el cual se articulan las principales circulaciones de todas las partes que genera el edificio.

Con cerca de 10.000 m², sus paredes acogen los estudios de Periodismo, Comunicación Audiovisual y Traducción y Interpretación, y una sala de actos de 125 plazas. La Biblioteca del edificio tiene una capacidad de 230 puntos de lectura.

Edificio Mercè

El actual edificio procede de la unión de dos construcciones originariamente independientes, pese a que fueron construidas por el mismo propietario entre 1838 y 1851. Desde 1993 es la sede del Rectorado y de las oficinas de los servicios administrativos centrales de la Universidad, y también de las instalaciones del Instituto de Historia Jaume Vicens i Vives, y de su Biblioteca con 60 puntos de lectura. La superficie construida es de 5.000 m².

La idea principal del proyecto de los arquitectos Josep Benedito y Jaume Llobet ha sido unificar ambos edificios respetando su estructura propia, rehabilitar las partes más nobles, y remodelar totalmente el interior para adaptarlo a los nuevos usos.

Edificio França

La Estación de França fue construida en 1929 para acoger los visitantes de la Exposición Internacional. De las dos alas que configuran el recinto ferroviario de la Estación, con el gran vestíbulo principal ocupando la parte frontal, la UPF ocupa desde 1994 todo el ala norte del edificio y su continuación natural, el ala antigua de Correos, y desde 1996 una parte del ala sur. Actualmente, la vida de la Universidad convive con la actividad del recinto de la Estación. La superficie que ocupan las instalaciones de la UPF es de 11.000 m² y cuenta con una Biblioteca con 290 puntos de lectura y una sala de actos de 150 plazas.

El proyecto de Josep Benedito y Jaume Llobet ha sido respetuoso con la fachada exterior del recinto, manteniendo de esta manera la unidad del conjunto. Por el contrario, en el interior la reforma ha sido muy intensa, ya que se ha redistribuido todo el espacio, se ha creado un nuevo vestíbulo general, y se han incorporado cuatro nuevas comunicaciones verticales, que completan la antigua escalera.

El campus Ciutadella

En septiembre de 1996 fueron inaugurados los primeros edificios de la parte este del campus de la Ciutadella. Los edificios del campus están emplazados alrededor del Parc de la Ciutadella –la zona verde más grande del centro de Barcelona–. El campus está formado, en su lado oeste, por el edificio França, y en su lado este por los edificios Jaume I, Roger de Llúria, Dipòsit de les Aigües, Àgora Jordi Rubió i Balaguer y por el solar que ocupaba anteriormente el Mercat del Peix.

Cuando terminen las obras del lado este, el campus de la Ciutadella constituirá un microespacio equivalente a casi cuatro “islas” del Eixample, es decir, unos 70.000 m² de superficie, y acogerá cerca de 10.000 estudiantes. Para la ordenación de todo este conjunto urbanístico la UPF creyó conveniente redactar el Plan Especial del Area de Ciutadella. El Plan establece, entre otros puntos, qué uso concreto tiene cada edificación y qué tipo de calificación urbanística recibe. En este sentido, se ha redactado teniendo en cuenta la estructura departamental de la Universidad, la convivencia de edificios de valor histórico con nuevas construcciones, el acceso a la zona y la trama viaria del Plan General Metropolitano.

A continuación, describiré brevemente los espacios que configuran este nuevo campus de la UPF:

- **Edificio Jaume I:** inaugurado en septiembre de 1996 ocupa, juntamente con el edificio Roger de Llúria, las dos islas centrales del conjunto. Los dos edificios son antiguos cuarteles militares de finales del siglo pasado rehabilitados. El proyecto de los arquitectos Esteve Bonell y Josep M. Gil se ha basado en tres principios: realizar los mínimos cambios posibles para mantener la imagen exterior del edificio, aumentar la superficie construida y redefinir todos los espacios interiores. Jaume I consta de tres plantas que cierran un patio central de 36 x 70 m. La nave perimetral tiene, alrededor del patio y entre los diferentes pisos, una galería de cuatro metros de ancho que se abre al gran patio central. En sus 21.000 m² de superficie se han instalado aulas, despachos, diferentes servicios y una Biblioteca subterránea con 757 puntos de lectura.

- **Àgora Jordi Rubió i Balaguer:** situada entre Jaume I y Roger de Llúria, es la “plaza principal” de la ciudad universitaria, un espacio de comunicación a nivel de superficie y a nivel subterráneo entre los dos edificios. Inaugurada en septiembre de 1996 es el centro de la vida universitaria. Proyectada por Jordi Garcés y Enric Sòria, es un gran espacio subterráneo polivalente de 2.225 m², en el que se encuentran un auditorio de 350 plazas,

una sala de exposiciones y la Sala de Reflexió, ideada por el artista catalán Antoni Tàpies que representa un espacio singular en el conjunto del campus. La Sala de Reflexió o “capilla laica” es una cripta subterránea de más de 500 metros cúbicos, con unas paredes de 10 metros de altura e iluminada por la luz filtrada que penetra por la parte superior de la sala. Antoni Tàpies ha situado diversos elementos artísticos –un gran díptico, una escultura y unas sillas– que invitan al visitante, sea universitario o no, a la reflexión, a la meditación y al silencio. Este espacio singular también está abierto al público.

- **Edificio Roger de Llúria:** de estructura similar a la de su vecino Jaume I y con una superficie de más de 22.000 m², será el gran aulario del campus con una capacidad para más de 4.500 alumnos. Está prevista su inauguración para el inicio del próximo curso. El proyecto del equipo Bohigas-Martorell-McKay y Puigdomènech prevé en su interior espacio para una cafetería, un restaurante y tiendas.
- **Dipòsit de les Aigües:** también conocido como la “catedral del ladrillo”, este edificio singular e histórico fue construido por Josep Fontseré a finales del siglo pasado para soportar en su parte superior el depósito de agua que regulaba el caudal de la cascada del vecino Parc de la Ciutadella. El propósito del proyecto de Lluís Clotet e Ignacio Paricio es la reconversión del interior del edificio en una moderna biblioteca universitaria. La estrategia se basa en habilitar como sala de lectura con capacidad para más de 600 lectores el insólito espacio de la sala de columnas de ladrillo. Un nuevo edificio adosado albergará el fondo de 300.000 volúmenes y los despachos del personal de la biblioteca. Todavía se encuentra en fase de construcción.

Intervenció en la inauguració de la Sala de reflexió de l'Àgora Jordi Rubió i Balaguer

Universitat Pompeu Fabra

Discurs inaugural. 5 de desembre de 1996

La Universitat Pompeu Fabra, ja des dels seus inicis, ha mostrat una sensibilitat especial a l'hora d'incorporar diferents obres artístiques al patrimoni de la institució. Gràcies a la col·laboració d'alguns dels creadors actuals més reconeguts, la UPF compta avui amb una mostra valuosa d'art contemporani. La darrera creació que s'afegeix al conjunt no és pas, com en ocasions anteriors, una obra pictòrica o una escultura, sinó tot un espai ideat per Antoni Tàpies: la Sala de Reflexió.

Per a la realització d'aquest espai, la UPF no ha fet més que aplicar les recomanacions i convencions internacionals que l'Estat espanyol ha signat i que han estat incorporades a la legislació vigent, tant estatal com autonòmica. Segons aquesta legislació i als efectes de protegir i enriquir els béns històrics i culturals, les administracions públiques estan obligades a incorporar l'art en la realització de l'obra pública.

La filosofia d'aquesta previsió rau en el principi "d'unitat de projecte", que insereix el pla de treball de caràcter artístic o cultural en el projecte d'obra pública. També en la unió i la coordinació més estreta entre l'arquitectura i l'enginyeria amb les altres arts, així com en el contacte de la societat amb l'art de la nostra època.

La Universitat Pompeu Fabra, és lògic, ha anat complint amb aquesta obligació. Ha integrat diverses obres d'art en el que podríem anomenar paisatge quotidià de la institució. Un vestíbul o una façana, per exemple, han estat alguns dels llocs escollits. Amb la mateixa voluntat de posar art de qualitat a l'abast, prestigiosos artistes realitzen els cartells d'inauguració de cada curs acadèmic.

Quan es van estudiar les diferents dependències que, en el futur, havien de configurar l'àgora Jordi Rubió i Balaguer, va sorgir la idea de reservar un espai per tal de dedicar-lo a la meditació. Un espai que convidés a la reflexió i al retrobament interior enmig de la voràgina de la vida actual. Un lloc destinat als membres de la comunitat universitària i que pogués actuar

com una espècie de parèntesi vital. Una sala, en definitiva, que propiciés una visió més íntima, enriquidora i fecunda de la realitat.

Aconseguir, d'una manera efectiva, un àmbit d'aquesta mena no era pas una feina fàcil. És aleshores que es va pensar en Antoni Tàpies i en una actuació global en l'espai previst. Una intervenció, no cal dir-ho, totalment oberta, sense més límits que els de l'espai mateix. El resultat d'aquell plantejament inicial és la Sala de Reflexió que, amb satisfacció, inaugurarem avui.

Antoni Tàpies és, sens dubte, el pintor català viu més reconegut arreu del món. Entre altres coses ho demostra el fet que la majoria dels museus contemporanis més acreditats compten amb obra seva. La creació de la Sala de Reflexió es produeix en plena maduresa de l'artista i després d'una densíssima trajectòria creativa. Cal remarcar, d'altra banda, que Tàpies ja va ser l'autor de l'obra reproduïda, el 1990, al cartell inaugural de la UPF.

Sense la creativitat, la generositat i l'entusiasme d'Antoni Tàpies, la transformació essencial que la sala ha experimentat no hauria estat possible. Tal com ha dit ell mateix, " en uns moments tan dominats per les 'cultures' de la distracció i del negoci, quan fins alguns museus es passen als bulliciosos i sovint tan alienants espectacles de masses, crec molt significatiu que des del món universitari recordem la necessitat d'uns espais de silenci i de reflexió amb els quals l'art justament pot exercir les seves funcions més nobles i segur que més útils als ciutadans".

Estic convençut que, gràcies a la força de la creació artística i tal com manifesten les paraules d'Antoni Tàpies, la Sala de Reflexió esdevindrà un espai de silenci i meditació no solament útil a la Universitat, sinó també a la ciutat i a la societat.

“La imagen de la Universidad Pompeu Fabra”

Laboratorio Tecnológico del Uruguay. Jornadas de Identidad Corporativa.

Montevideo, 10 de març de 1997

A continuación, citaré algunos de los criterios generales que se tuvieron en cuenta cuando se creó la imagen gráfica de la Universidad Pompeu Fabra. La premisa inicial era la de disponer de una imagen diferenciadora, inédita y juvenil.

En el proyecto gráfico que presentó el diseñador Enric Satué se mantenía la letra U como elemento principal de la figura del emblema que se proponía para simbolizar la Universidad Pompeu Fabra. Se esgrimieron tres razones objetivas para considerar esta propuesta:

- La primera, de carácter conceptual, porque destacaba poderosamente la inicial de la palabra UNIVERSITAT, la única de las tres (Universitat-Pompeu-Fabra) definitoria de la función de la institución.
- La segunda, de carácter competitivo, porque ninguna de las universidades que conocíamos había utilizado este signo alfabético para caracterizarse, sobre todo las de nuestro ámbito territorial.
- La tercera, de carácter formal, porque la U que se proponía tenía una forma cuadrilonga, de base redondeada, característica genuina de nuestros escudos nobiliarios, según dicen los manuales de heráldica.

A pesar de la posibilidad de distinguir con una simple letra la Universitat Pompeu Fabra del resto de universidades, parecía lógico que las otras palabras que formaban el nombre completo también estuvieran representadas en el emblema.

Así, la U hace de contenedor de la P y la F, las iniciales de Pompeu Fabra, para que el pictograma resultante indique, mediante estas señales alfabéticas, el “nombre” y los “apellidos” de la entidad.

Estos tres elementos directos, neutros y serios configuraban una imagen bastante generalizable y muy convencional. Un emblema tiene que ser característico y denotativo, pero también tiene que implicar alguna significación adicional.

Este valor añadido, además de diferenciar la imagen, le proporciona complejidad formal y simbólica, con lo cual se redondea la imagen final haciéndola más personal y añadiendo longevidad a la pieza. Hacía falta, entonces, incorporar algún elemento divertido que redondease el proyecto.

Dicho elemento se refiere, por un lado, a la cualidad antropomórfica asociada a la persona del gramático y lexicógrafo Pompeu Fabra, de quien la Universidad toma su nombre. Y, por el otro, incorpora al emblema la razón de ser de estas instituciones: los hombres y las mujeres, los chicos y las chicas que la hacen posible, útil y necesaria. Siendo, probablemente, la primera Universidad del mundo en realizar esta interpretación.

Sin los estudiantes, una universidad no es nada.

“Madrid, Barcelona y la Sociedad del Conocimiento”

Barcelona, 2 de juny del 2000

El mapa universitario catalán está firmemente posicionado para avanzar en esta nueva sociedad nacida a caballo de la globalización de la economía, que denominamos Sociedad del Conocimiento. El potencial de investigadores y profesores de las diferentes universidades constituyen en su conjunto un capital humano excelente para el desarrollo de esta nueva sociedad. Pero este potencial se tendrá que invertir a fondo en los próximos años, ya que la formación de nuevos técnicos es, cada día con más urgencia, una prioridad absoluta del mercado laboral español, donde, según los últimos datos, a lo largo de los tres próximos años existirá un déficit de 100.000 especialistas en tecnologías de la información.

En este contexto, la aportación de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) a la Sociedad del Conocimiento se concreta en su apuesta por consolidarse en dos campos punteros del progreso científico: la biomedicina –con especial acento en la genómica– y las tecnologías de la comunicación. La nueva Escuela Superior Politécnica de la UPF ha iniciado este curso la Ingeniería técnica en Informática de Sistemas y la Ingeniería en Informática. Quisiera aquí recordar que, a pesar de la demanda laboral y del indiscutible auge del sector señalado más arriba, estas titulaciones tuvieron que superar no pocos escollos e incomprensiones para formar parte de la oferta docente de la UPF.

Ambas ingenierías están focalizadas y especializadas en el ámbito de la comunicación y enlazan con las licenciaturas en Periodismo y en Comunicación Audiovisual que se imparten en la UPF. A su vez, conectan con el Instituto Universitario del Audiovisual, un espacio puntero de investigación y de formación en tecnología audiovisual y musical. La asociación de todos estos nodos es el primer paso hacia la construcción de un complejo que integrará tecnología y creatividad en medios digitales.

A este proyecto hay que añadir la creación, a principios del presente curso, del Centro de Tecnología de la Comunicación (CTC), promovido a través de un convenio entre el entonces Comisionado para la Sociedad de la Información y la UPF. El CTC constituirá, una vez desarrollado, una plataforma de investigación, formación y producción en la que confluirán la innovación tecnológica, la creación artística y la producción audiovisual.

El campus de la UPF es un campus urbano que late al ritmo de la ciudad. Los estudios de tecnología y los de comunicación se concentrarán en un futuro próximo en el edificio

colindante con la Estació de França, lo que no podría suponer un marco más explícito: si los ferrocarriles fueron el motor de la primera revolución industrial, la tecnología y la comunicación lo son de la Sociedad del Conocimiento.

“Desmond Tutu. Investidura com a doctor Honoris Causa per la Universitat Pompeu Fabra”

Barcelona, 7 de juny del 2000

La Universitat Pompeu Fabra se sent honorada a l'atorgar el seu primer doctorat honoris causa al molt reverent arquebisbe Desmond Tutu, un home que ha sabut comprometre's amb els que sofrien al seu país, i ho ha fet amb un discurs senzill i directe, en nom de l'esperança, criticant sense contemplacions un règim radicalment injust però mantenint simultàniament la predicació de la reconciliació entre les comunitats i exigint al mateix temps que els mitjans d'actuació per a assolir la llibertat d'aquells amb els qual s'està, i als quals es defensa, s'adaptin des del present a la finalitat que es persegueix per al futur.

En aquells temps difícilíssims, davant el règim d'apartheid, l'arquebisbe Tutu va saber combinar sempre l'esperit evangèlic amb la defensa civil dels oprimits, amb un equilibri i mesura modèlics basats a la vegada en la recuperació de la dimensió religiosa i la separació entre profetisme i política.

La seva acció, d'ahir i d'avui, junt amb la de tants altres, ha fet, està fent el miracle de la llibertat i la justícia al seu país, que és també el nostre miracle ja que la llibertat i la justícia són patrimoni que no reconeix fronteres.

Com diu un dels grans poetes de Catalunya,

*“La llibertat conquerida amb l'apassionada recerca
del que és ver i el que és just, i amb sobrepreu de dolor
ens ensenyàreu que on sigui del món que és salvada, se salva
per al llinatge tot dels que la volen guanyar;
i que si enlloc és vençuda i la seva llum és coberta
per la tempesta o la nit, tota la terra en sofreix”.*

Llibertat i justícia universals que ens posa davant els ulls la necessitat d'una relació més justa entre els pobles i criden la nostra atenció sobre la necessitat de vetllar per que l'arribada de noves comunitats a casa nostra no sigui ocasió per alimentar la intolerable malaltia social del

racisme i la xenofòbia. En aquestes tasques les institucions educatives, i les universitats en concret, tenim responsabilitats específiques que no podem ignorar ni pretenir.

Molt Reverend Arquebisbe, ens omple d'orgull la vostra presència entre nosaltres perquè representeu aquell esperit crític i aquell amor a la llibertat sense els quals no pot existir autènticament ni la cultura ni l'educació ni el coneixement. Ens omple d'orgull com a universitaris i com a ciutadans rebre i honorar a qui ha estat un exemple per a Àfrica i per al món sencer. Us agraïm la vostra noblesa per defensar la llum i el vostre coratge per travessar el llarg desert d'ombres, sempre al costat de la justícia. Enmig del silenci heu parlat i en mig de la foscor heu encès una flama perdurable. Per això sou un gran portaveu de l'esperança per aquest segle que ara comença.

El segle XX ha estat cruel i dur, ple d'amenaçes i destruccions, però també ha estat un segle d'alliberament i de lluita. Quan veiem la sang vessada per la violència no podem oblidar, al mateix temps, la nova consciència de llibertat que ha envaït països i continents. És cert que tot va, potser, massa lentament, i que, sovint, les il·lusions han estat esclafades per la brutalitat i per l'error; però, tanmateix, no ignorem els enormes avenços en el camí contra el colonialisme i la tirania. Vos sou, senyor, el testimoni de les millors energies del segle. Si ens emocionava el vostre combat de tots aquests anys, ara ens felicitem per la llibertat de la República Sudafricana, mirall d'una solidaritat entre els homes que vol destruir els vells prejudicis i les velles injustícies. De la vostra vida es pot dir allò que va escriure la poetessa de Sao Tomé, Alda Do Espirito Santo:

*“És la flama de la humanitat
que canta l'esperança
en un món sense obstacles
on la llibertat és la pàtria dels homes.”*

4.2 A manera de crónica

Inauguració del curs acadèmic 1990-1991

Avui és un dia de goig i d'esperança per als qui treballem a la Universitat Pompeu Fabra, i ens satisfà sentir-nos acompanyats per representacions tan significatives de la nostra societat.

Us agraeixo, Molt Honorable President de la Generalitat, que hàgiu acceptat de presidir aquest acte, però encara més el suport puntual i oportú en el procés de configuració d'aquest projecte que ara comença a ser realitat. Un suport important, sobretot quan certs plantejaments podien malmetre l'impuls renovador que havia de tenir la Universitat Pompeu Fabra.

La meva salutació respectuosa s'adreça també especialment al Molt Honorable President del Parlament de Catalunya, la institució representativa del nostre poble, i als il·lustres presidents dels grups parlamentaris de la Cambra catalana. Gràcies per haver acceptat la nostra invitació. La presència d'aquesta representació parlamentària ens encoratja a portar a terme els propòsits assenyalats per la llei que ha creat la Universitat.

Vull manifestar igualment el nostre agraïment a les autoritats civils presents. Permeteu-me, també, que saludi de manera específica els representants de la ciutat. És per a mi molt satisfactori manifestar-vos públicament la voluntat de la Universitat Pompeu Fabra d'integrar-se plenament en el dinamisme que avui caracteritza la nostra ciutat.

Quiero agradecer de forma muy especial al profesor Juan Manuel Rojo, secretario de estado de Universidades e Investigación, que haya querido acompañarnos en esta ceremonia tan entrañable. La Universidad Fabra se incorpora al conjunto de las universidades de España con la ilusión de contribuir, desde la modestia de sus fuerzas, al esfuerzo común del sistema universitario público. Le ruego que transmita estos propósitos al presidente del Consejo de Universidades.

Honorable Conseller: gràcies per la confiança i l'ajut d'aquests mesos. Hem treballat, debatut i en alguns casos sofert el difícil procés que ens ha portat fins a l'acte d'avui. Res no hauria estat igual sense la sensibilitat universitària, d'antic rector, del professor Laporte.

D'altra banda, vull adreçar una salutació especial als excel·lentíssims i magnífics rectors de les universitats. Gràcies per acompanyar-nos. Crec que la vostra presència conjunta és, també, molt simbòlica. En primer lloc, perquè és un senyal d'acolliment. Però també perquè es tracta dels representants d'universitats de terres on, en les seves variades modalitats, es parla la llengua que va ordenar magistralment la persona que ha donat nom a la nova universitat, l'insigne filòleg Pompeu Fabra. A vosaltres i a les vostres universitats la promesa de col·laboració i d'amistat de la Universitat Fabra.

Vull agrair, també, al professor Andreu Mas Colell que hagi acceptat de pronunciar la lliçó inaugural.

En general a tots vosaltres, amics que heu volgut acompanyar-nos avui, moltes gràcies en nom de tots els qui formem la Universitat Pompeu Fabra.

Permetin-me, però, singularitzar, en algun cas, l'agraïment. Una obra d'Antoni Tàpies, fruit d'una desinteressada col·laboració, il·lustra els primers passos de la Universitat i aquest acte. Per això vull expressar públicament l'agraïment de la Universitat a aquest gran artista.

Vull agrair afectuosament, d'altra banda, la presència entre nosaltres de la senyora Carola Fabra, que ens porta de manera molt expressiva el record del seu il·lustre pare.

Pompeu Fabra no ha estat només el seny ordenador de la llengua catalana, autèntica medul·la de Catalunya. Va ser, a més, conjuntament amb Bosch i Gimpera, l'ànima del règim d'autonomia de la Universitat de Barcelona durant la República. Però vull encara remarcar que Fabra fou sobretot un ciutadà, model de virtuts cíviques, lleial a la democràcia i a Catalunya. Tot un exemple.

En vós, senyora, retem homenatge al vostre pare, per tants conceptes insigne.

Al llarg dels vuit mesos transcorreguts des que es van iniciar els treballs de preparació directa de la Universitat Pompeu Fabra, s'han anat afegint membres a un equip inicial reduïdíssim. Les progressives incorporacions han anat configurant allò que avui és aquesta comunitat universitària.

La professionalitat i l'entusiasme de tots ells –professors i personal d'administració, tècnics i empresaris i treballadors– han fet possible que, en un espai de temps tan reduït, s'hagi pogut posar en funcionament la Universitat Fabra amb tota normalitat.

És de justícia, doncs, que des de la responsabilitat de govern de la institució expressi públicament l'agraïment que mereixen.

Una universitat nova està obligada a construir un projecte d'ensenyament renovat. Amb tota modèstia, l'equip promotor ha intentat configurar una institució que reculli tot allò de bo que

hi ha en el sistema universitari al qual ens incorporem –que no és poc– i que, a més, enceti altres vies i opti per plantejaments diferents.

La Universitat Fabra situa en el centre dels seus propòsits, i voldrà ser valorada des d'aquest paràmetre, l'ensenyament.

La formació dels estudiants, en els diversos nivells i en les distintes modalitats, és per a nosaltres un objectiu essencial com a institució universitària. Sense, òbviament, menystenir el paper de la recerca a la universitat, d'una importància indiscutible a l'hora de respondre a les demandes de la societat i condició necessària per a un millor ensenyament, voldríem posar un èmfasi molt particular en la significació d'aquest, de l'ensenyament. Aquesta és, en definitiva i en darrer terme, la raó de ser de la universitat.

En tot cas, a la Universitat Pompeu Fabra pensem –ho fem ja– situar l'ensenyament en el centre dels nostres objectius. Permetin-me recordar que amb la formulació d'uns plans d'estudis en els quals hi ha present l'alè de la reforma, amb paràmetres nous, amb la reformulació dels continguts de les matèries, amb la configuració d'un marc inspirat en criteris de rigor i d'exigència, estem fent realitat el propòsit.

Jo no sé si assolirem –o si ho farem plenament– aquest el nostre objectiu. Però l'esforç de tots els membres de la comunitat universitària va en aquesta direcció.

Ara bé, aquest projecte d'universitat i qualsevol projecte de millora només pot subsistir si es dóna en un entorn adequat. Si aquest no hi és, durarà uns anys, en gran part com a fruit de l'impuls inicial, però tard o d'hora, més aviat d'hora, es pansirà. La mediocritat l'engolirà.

Per tal que això no passi, cal una política universitària que admeti i afavoreixi els projectes diversos i de millora. Cal una política universitària que, de fet, no afavoreixi la subsistència dels aspectes negatius del sistema.

Encara que no hi ha estudis generals suficients referits a un centre universitari català, un estudi puntual, però molt complet, posa en relleu que l'eficiència del sistema és decreixent: entre 1980 i 1987 –any final de l'estudi– ha disminuït el nombre de graduats tant en termes absoluts com relatius.

Això és un senyal d'alarma.

Crec que la política universitària ha d'afinar els seus instruments i els paràmetres que es prenen en consideració. És evident que no és el mateix prendre com a referència el nombre total brut d'alumnes que el de matriculats per primera vegada o el de graduats.

Allò que a tots ens ha de preocupar és que l'esforç de recursos es converteixi, a més, en una eina per donar més eficiència al sistema, per fer possibles nous nivells qualitius. Per a la Universitat Fabra aquesta orientació de la política universitària és una condició *sine qua non*.

Una altra característica significativa del projecte d'Universitat Fabra és el de la renúncia a un campus compacte i concentrat.

La Universitat Fabra opta per inserir-se en el teixit urbà. Vol ser una universitat urbana perquè entén que la ciutat i allò que implica constitueixen un valor per al mateix funcionament de la institució universitària, sobretot per raó de la dedicació preferent al camp de les ciències socials. A la vegada, en fondre's amb la ciutat, la Universitat contribueix a construir-la, ajuda a renovar-la, es converteix en una eina per a la millora de la ciutat mateixa.

D'altra banda, amb el sistema de comunicació i de transports de la conurbació barcelonina, en situar-se a la capital de Catalunya, i en fer-ho precisament la futura seu principal a la part nord-est, prop del mar, pot reequilibrar la implantació territorial del sistema universitari de la zona metropolitana.

En fi, d'aquesta manera, la voluntat d'obertura a la realitat cultural, econòmica i social troba camins més amplis i diversificats. La Universitat Fabra entén com un deure que cal complir des dels primers moments treballar per tal que no s'aixequin barreres entre l'interior, les aules i els seminaris, i les realitats de l'exterior. La incorporació de professionals amb una utilització acurada i genuïna de la figura del professor associat, els estudis de postgrau amb col·laboració aliena, l'establiment d'institucions conjuntes, la realització de cursos d'ampliació d'estudis o d'especialització, són algunes de les fites en què s'ha de concretar aquesta voluntat de trobada entre la Universitat i la societat. Voldria esmentar de forma separada, per posar-hi èmfasi, la intenció de la Universitat Fabra de participar molt activament en el camp de la formació permanent.

En molts altres aspectes, però, i especialment en aquests que acabo d'esmentar, tinc plena confiança que l'actuació del Consell Econòmic serà decisiva.

Una universitat implica la combinació de sabers i de coneixements, la multiplicitat de perspectives científiques. Una universitat totalment sectorialitzada no faria honor al seu nom.

En aquesta etapa inicial la Universitat Pompeu Fabra ha centrat l'atenció en el camp de les ciències socials. Però l'horitzó de la Universitat és més ampli. Ja sigui en estudis de grau o de postgrau, o bé mitjançant institucions de recerca, la Universitat Pompeu Fabra es proposa correspondre als requeriments de la societat amb una oferta més àmplia i renovada

d'ensenyaments. En concret, penso que l'elaboració dels plans d'estudis de les llicenciatures en Dret i en Ciències Econòmiques i Empresariales acredita com la nova universitat pot fer realitat la reforma dels ensenyaments i, en conseqüència, pot ser una plataforma adequada per implantar, sense pressions corporatives o gremialistes, noves titulacions.

En tot cas, des del primer moment la Universitat Fabra ha volgut posar en relleu aquesta voluntat científica universal iniciant el procés de creació d'un institut d'història que portarà el nom del gran historiador català Jaume Vicens i Vives.

El miracle del qual ha parlat el conseller Laporte no ens ha de convertir en miraclers. Avui inaugurem oficialment la Universitat Pompeu Fabra, però només hem recorregut un tros del camí que mena a una universitat completa. Només n'hem recorregut un tros molt petit.

Professorat, administració i mitjans materials són les necessitats més imperatives per a la construcció de la Universitat. Podríem caure en la temptació de dir que tot, en definitiva, depèn de l'existència d'un finançament oportú i suficient. I en part és així. Es podria dir que el finançament és, certament, un requisit imprescindible, però insuficient en ell mateix per resoldre certes qüestions.

L'equip de govern de la Universitat Fabra té plena confiança que la Generalitat arribarà fins al final i farà que, sense ofecs, la decisió política de crear una universitat nova trobi durant els pròxims anys una confirmació plena. També estem convençuts que l'administració educativa de l'Estat aportarà l'ajut extraordinari d'infraestructura de recerca.

Però, com deia, en algunes qüestions cal tenir en compte, a més dels recursos financers, altres aspectes. Això és sobretot cert pel que fa al professorat i a l'administració.

En iniciar el procés de creació de la Universitat Pompeu Fabra, la manca de professorat era, i continua sent, el problema més difícil. Cal iniciar o reforçar programes de formació de professorat; cal fer de la dedicació a la universitat un objectiu més engrescador, sobretot en determinades àrees, entre les quals, precisament, les ciències socials; cal fer un esforç, que haurà de ser imaginatiu, per retenir els millors estudiants temptats per les ofertes de fora. Invertir en ells és assegurar-se la millora futura de la universitat.

Per acabar, permeteu-me, Molt Honorable President de la Generalitat, senyores i senyors, que miri endins, que em dirigeixi als de casa. Als estudiants, en primer lloc, per dir-los que ells ocupen el lloc central de la vida de la Universitat. I ho fan en uns anys essencials de les seves vides, de la seva formació professional i de la seva trajectòria intel·lectual. Després de les encertades paraules del professor Mas, poc puc afegir. Insistiré només en el fet que cal que

sigueu exigents. Primer amb vosaltres mateixos, fent el millor ús dels mitjans que la societat ha posat a les vostres mans, mitjançant un treball constant i rigorós; assumint una ètica del treball que serà per a vosaltres una eina preciosa durant tota la vida.

I sent exigents amb vosaltres mateixos, exigiu-nos a tots. Que l'esperit crític, el rigor i el treball acompanyin el vostre pas per aquesta casa.

Des de l'exigència d'un ensenyament millor, és gran la responsabilitat dels professors. Hem d'acomodar-nos a unes noves coordenades, hem de millorar els mètodes pedagògics, hem de concentrar esforços en l'ensenyament, sense, però, minvar l'atenció per la recerca, per la producció científica.

Però res d'això no serà possible sense el suport constant dels qui treballen a l'administració de la Universitat. En la pluralitat de comeses, el personal d'administració i de serveis constitueix el suport imprescindible per a l'ensenyament i la recerca. Estic segur que la dedicació i la professionalitat que hi ha hagut fins ara es veuran consolidades.

L'acte que estem celebrant, el frenesí dels primers dies o setmanes, l'entusiasme que ha fet possible arribar a aquest moment no ens ha, però, d'enlluernar. El camí és llarg i cal tenir un esperit de corredor de fons.

Estudiants, professors, personal d'administració i equip de govern hem de fer front al repte de la continuïtat, del treball constant i silenciós, de l'esforç de cada dia.

És així com farem realitat el projecte d'universitat que ara ens aplega i com respondrem adequadament a allò que la societat n'espera.

Memòria Curs Acadèmic 1990-1991

Aquesta publicació conté un compendi dels aspectes més remarcables d'allò que ha estat i d'allò que ha fet durant el seu primer any de vida la Universitat Pompeu Fabra, la nova universitat pública creada a Barcelona pel Parlament de Catalunya l'any 1990.

Amb això pretenem, en primer lloc, passar comptes als ciutadans de Catalunya, que són, en definitiva, els que sostenen la nova institució de docència i recerca. En tot moment, els que treballem a la Universitat Pompeu Fabra hem tingut present la responsabilitat de desenvolupar un projecte que va aprovar el Parlament. Servir els interessos col·lectius de millora de l'ensenyament, de la cultura i de la ciència ha estat un repte permanent.

Amb els defectes o amb els encerts que s'hi puguin trobar, la crònica del primer any de la nova universitat pública de Barcelona és fruit de l'esforç d'una comunitat plural: estudiants, professors, personal d'administració. Des de l'activitat docent fins a l'entusiasme discent, des de la constància del recercador fins a la continuïtat de la gestió, hi ha hagut una mateixa tensió per a assolir la realització del projecte d'una universitat nova preparada per superar les exigències d'aquests anys de canvi i de progrés.

Si alguns objectius estan en procés de realització plena, no es pot amagar que hi ha aspectes absolutament fonamentals que cal resoldre: dotació dels espais centrals de la Universitat, vertebració de la pluralitat d'estudis que precisament defineixen una institució pública d'ensenyament superior i definició del programa econòmic del nou projecte universitari.

I això no depèn només, i en molts vessants ni tan sols principalment, de la pròpia comunitat universitària, sinó que la responsabilitat està en els poders públics i, de manera especial, en l'administració educativa.

Si informar és un primer acte de servei, aquesta Memòria vol correspondre a les exigències de la nostra societat.

Inauguració del curs acadèmic 1991-1992

Vull en primer lloc agrair al professor Termes que hagi acceptat de pronunciar la lliçó inaugural d'aquest curs acadèmic. Penso que serà motiu de reflexió per a professors i estudiants.

Així mateix, el meu agraïment a l'artista Antoni Clavé per haver realitzat el cartell inaugural.

Vull, d'altra banda, transmetre una salutació especial a una nova universitat que durant els últims mesos ha aparegut en el panorama universitari de Catalunya: la Universitat Ramon Llull. Per a una universitat pública com aquesta, la Universitat Pompeu Fabra, l'aparició d'una universitat privada és un factor que ens convidarà a superar-nos en la docència i en la recerca. Des d'un aspecte de competència, que ajuda a tots a millorar-nos, voldria, en nom de la Universitat, oferir-los amb tota modèstia la nostra voluntat de cooperació.

Sembla que és costum arrelat que en la cerimònia d'inauguració de curs acadèmic, els qui tenen la responsabilitat de govern de la universitat reflexionin en veu alta sobre la situació de la institució docent o, més en general, sobre qüestions de política universitària.

Amb la concisió que a la Universitat Fabra volem donar a aquests actes, la mirada sobre la realitat universitària ha de ser, certament, molt selectiva. Aquest curs enriqueix l'oferta d'ensenyaments amb dues noves carreres. Amb la diplomatura en Ciències Empresarials incidim en un camp de vella tradició que necessita renovar-se, especialment per respondre a l'exigent i intensa demanda de titulats per desenvolupar tasques de gestió en el teixit productiu del país. Amb la diplomatura en Gestió i Administració Pública encetem un nou ensenyament d'aquells que ha establert la reforma dels ensenyaments en curs a Espanya i que com tot allò que és nou està envoltat d'algunes incògnites, però que precisament per aquest motiu és un repte en què tots hem de posar la nostra atenció en el grau més alt. En els dos casos, els plans d'estudis, ja plenament vigents, han estat redactats no només tenint en compte la formació dels estudiants sinó també, i especialment, les exigències de les estructures públiques i privades del país.

Amb el mateix impuls amb què l'any passat començàvem les llicenciatures en Dret i Econòmiques, la Universitat Fabra inicia ara aquestes noves carreres. Es configura així un panorama inicial d'ensenyaments equilibrat, molt coherent amb el pes específic dels estudis de llarga i mitjana durada a Europa, i al qual la demanda de places docents al nostre país s'acosta cada vegada més.

En començar aquests nous estudis i posar en marxa el segon curs de Dret i d'Econòmiques, cal ratificar l'enfocament amb què va comparèixer la Universitat Fabra en l'escenari universitari i social de Catalunya. L'ensenyament és la raó de ser de la universitat, i impartir-lo amb gran exigència i dedicació és simplement complir una obligació respecte de la nostra societat.

Una universitat es defineix també en els nostres temps per la pluralitat de perspectives científiques que conrea. S'han de diversificar els horitzons i les activitats. Però a la vegada, en fer-ho, s'han de tenir en compte les necessitats, els buits o els dèficits del país. I, certament, les decisions sobre això no corresponen només a la universitat ni al conjunt de les universitats; nosaltres hem d'intervenir-hi amb la proposta, l'estudi o el suggeriment. Però són els poders públics, la Generalitat en el cas de Catalunya, qui ha de decidir-ho, ja que, si més no, es tracta de l'estructura d'un servei públic i d'una assignació de recursos.

El Parlament de Catalunya, en crear la Universitat, va definir unes primeres orientacions per a la primera fase de desenvolupament de la nostra institució. Els òrgans de govern de la Universitat han fet propostes per desenvolupar-les amb el convenciment que si el camp de les ciències socials n'ha de ser la branca central i principal, altres branques de la Universitat Fabra han de projectar-se en el camp de les humanitats i de les ciències.

No és la nostra voluntat iniciar duplicacions innecessàries i sense justificació objectiva, però no podríem compartir un projecte, si algun dia hi fos, que volgués situar una universitat que neix amb voluntat de renovació i de millora en la posició d'un simple sobreexidor. Avui, però, podem mirar els propers anys amb tranquil·litat, perquè tots, l'administració educativa, el sistema universitari i nosaltres mateixos, estem disposats a continuar els esforços perquè a Barcelona hi hagi, efectivament, una nova universitat.

L'ordenació dels estudis a les universitats, particularment a partir de la Llei de reforma universitària i de la reforma dels ensenyaments que aquesta genera, obliga a posar una atenció molt particular en el tercer cicle i, concretament, en els programes de doctorat. Com dèiem gràficament l'any passat en presentar els plans d'estudis, la reducció de les llicenciatures a quatre anys no s'ha de traduir en la fórmula de 5 anys menys 1, sinó precisament en la fórmula 4 anys més 2, això és, a concentrar els esforços necessaris, que no són pocs, en el tercer cicle.

En la reunió recent del Consell d'Universitats hi ha hagut unanimitat a constatar l'absoluta insuficiència de l'oferta actual de programes de doctorat. Es pot dir que queda molt per fer.

A la Universitat Fabra, que aquest curs inicia el seu primer programa de doctorat en el marc del recentment creat Institut d'Història Jaume Vicens i Vives, que s'inaugura oficialment aquesta tarda, estem convençuts que el tercer cicle pot ser un àmbit especialment indicat per a la col·laboració entre les universitats de Barcelona. En molts altres aspectes també, però especialment en aquest, la unió dels esforços pot ser la millor solució, i en aquesta direcció, des de la modèstia de les nostres possibilitats, se'ns trobarà amb la millor disposició.

Des d'un primer moment la Universitat Fabra va apostar per ser una universitat urbana, això és, per tornar al que havien estat sempre les velles universitats continentals. I quan diem *urbana* ho fem donant a la paraula una significació plena: no volem ser una illa dins la ciutat, sinó que volem ser un element, un veí de la ciutat. És per aquest motiu que renunciem a un únic emplaçament que fàcilment, en concentrar una gran població universitària, esdevé una illa. En aquest començament de curs es posa en funcionament una nova àrea territorial de la Universitat Fabra: la Rambla. En una decisió que ha estat qualificada de valenta, la universitat ha tornat a la Rambla de Barcelona, i ho fa amb una inequívoca voluntat de servei a la ciutat, de contribuir a la recuperació de la nostra Ciutat Vella. Ara bé, a més de la Rambla i d'aquests edificis de Balmes, la implantació de la Universitat Fabra se centrarà, principalment, en l'àrea de les casernes del parc de la Ciutadella. No cal dir que la signatura, aquesta tarda, del conveni de cessió de les casernes és un acte d'importància transcendental per a la Universitat Fabra. L'opció per la universitat a la ciutat, un element absolutament essencial del nostre projecte d'universitat, queda del tot consolidada. Ha estat llarga l'etapa de negociacions i de converses, prop de dos anys, però el final és feliç.

Comença ara l'etapa de realització, que ja s'ha començat a preparar durant els llargs mesos de converses entre les administracions que avui culminen. En els propers mesos s'hauran de completar els estudis adequats per prendre decisions sobre el programa d'obres d'aquesta àrea central del campus d'aquesta universitat. I si no manquen recursos, en un termini no més gran de tres anys, aquesta nova àrea universitària podrà estar plenament en marxa. D'aquesta manera no únicament podrem anar superant l'estretor o gairebé l'asfíxia actual, sinó que a més la Universitat Fabra podrà fer realitat la voluntat de contribuir a fer que s'acosti cada cop més l'oferta de places a la demanda educativa.

El curs que ara comença ha de ser també el de la consolidació organitzativa de la Universitat Fabra. Som una comunitat universitària petita però ja prou complexa perquè encetem el camí d'una institucionalització completa. La llei que va crear la Universitat atorgava un termini de fins a quatre anys per convocar el Claustre constituent. Estic convençut que ni de bon tros no l'exhaurirem. Penso que aviat es podrà conèixer un calendari precís respecte a aquesta qüestió.

Als estudiants que ara s'incorporen a la Universitat Fabra, o que comencen el seu segon curs, els vull demanar l'esforç i la dedicació que mereix la confiança que la societat ha dipositat en ells. Professors i personal d'administració treballarem perquè puguin assolir aquest objectiu, cosa que justament l'organització dels estudis d'aquesta universitat —estructura trimestral, assignatures compactes, atenció individualitzada— ha de facilitar. La Universitat Fabra posa tots els mitjans possibles. Parlava abans el president del Consell Econòmic dels crèdits per a l'estudi, que òbviament no substitueixen el sistema de beques sinó que en són un complement. A mig termini implantarem el trimestre d'estiu, com a eina per distribuir la càrrega d'estudi durant tot l'any. Actualment ja està en ple funcionament la prolongació dels horaris de la Biblioteca fins a la matinada. Tots aquests mitjans tenen l'objectiu de fer possible, de facilitar aquesta dedicació a l'estudi. Dedicats a l'estudi, però també oberts a les realitats de fora, a allò que es produeix en el nostre entorn; sensibles, en definitiva, als canvis fonamentals que estem presenciant. Per això voldria fer una crida a la participació i a la iniciativa en tots els camps. Una universitat també és una àgora, on el debat, les inquietuds i la reflexió sobre el món ocupen un lloc central.

La nostra comunitat universitària ha assolit el primer any d'existència, sobretot gràcies al treball de professors i personal d'administració, feina que han dut a terme amb una gran professionalitat i amb un gran entusiasme. I l'ha assolit també gràcies al suport del Consell Econòmic i del seu president, i a la comprensió de l'administració educativa catalana i, particularment, del conseller Laporte, el qual no ha pogut estar present en aquest acte amb motiu del debat que aquests dies s'està produint al Parlament de Catalunya.

Cal continuar l'esforç de tots. Si hem arribat fins aquí, no és més difícil allò que ens espera, encara que hem de mantenir l'atenció perquè l'administració de la continuïtat no trenqui aquest entusiasme i aquest esforç. Tots plegats, en definitiva, estem animats amb una voluntat de fer realitat allò que va justificar la decisió del Parlament de Catalunya: mitjançant l'ensenyament i la recerca, servir la nostra societat.

Memòria Curs Acadèmic 1991-1992

En compliment del deure institucional que li correspon com a Universitat pública, la Memòria del curs acadèmic 1991-1992 de la Universitat Pompeu Fabra dóna compte de les activitats realitzades i presenta el balanç dels resultats obtinguts en la gestió de la Universitat en aquest segon any d'activitat des de la seva creació.

Durant aquest curs s'han impartit quatre titulacions oficials, els dos primers cursos de les llicenciatures en Dret i Ciències Econòmiques i Empresarials, i s'han iniciat les Diplomatures en Ciències Empresarials i Gestió i Administració Pública. També s'han portat a terme els estudis previs per a l'elaboració dels plans d'estudis de les llicenciatures en Humanitats, Traducció i Interpretació i Periodisme, aquesta darrera de segon cicle, que s'impartiran en el proper curs acadèmic 1992-1993.

El nombre d'alumnes de primer i segon cicle ha estat aproximadament de 1.070, la qual cosa significa un creixement del 233,44% respecte del primer any de funcionament de la UPF. Les previsions de creixement de la Universitat Pompeu Fabra se situen al voltant dels 10.000 alumnes a finals de la dècada.

Més significatiu és, però, per situar la UPF en el context universitari el nombre de places d'alumnes de primer curs: al 1991-1992 eren 1.067 i a la preinscripció pel curs 1992-1993 s'han ofert 2.093 places. En l'horitzó de l'any 2000 els alumnes de primer curs se situaran a l'entorn de 4.000.

La programació dels estudis de la UPF a mig i llarg termini es realitza tenint en compte dos factors: d'una banda, la voluntat de diversificar els estudis, la UPF vol estar present en els camps de les Ciències Socials i de les Humanitats i també en alguns àmbits de les Ciències, particularment en camps intersticials amb enfocaments diversos i en alguns supòsits, posant especial èmfasi en les vessants d'aquestes matèries aplicades a les Ciències socials; de l'altra, una adequada proporció entre els estudis de cicle curt i llarg. Només amb aquests criteris es configura una institució pública d'ensenyament superior suficientment vertebrada.

Uns dels reptes de la Universitat Pompeu Fabra és formar titulats superiors o de grau mig en estudis d'alta qualitat, adaptats als plans de la reforma de les titulacions oficials, en base a un model docent que es caracteritza per la dedicació completa als estudis i en supervisió permanent de la formació dels estudiants, establint una estreta relació entre professors i alumnes. Encara és aviat per fer un balanç, ja que encara no ha sortit la primera promoció de

titulats, però els resultats obtinguts fins ara ens fan pensar que anem pel bon camí. Una dada de gran significació és la relativa a l'aprofitament acadèmic, ja que és un autèntic repte per a la millora dels sistema universitari.

La potenciació de la recerca també ha estat un dels objectius d'aquest curs. Amb aquesta finalitat, el mes de setembre la Comissió Gestora va aprovar el Pla de Mesures de Suport i Foment de la recerca, amb caràcter experimental, amb l'objectiu de facilitar i promoure la creació d'equips d'investigació i consolidar el seu treball. D'altra banda, s'ha continuat el programa de Recerca Bàsica per a fomentar activitats de recerca per part de recents titulats universitaris.

No vull deixar de ressaltar la important tasca que s'ha dut a terme, malgrat el període de transitorietat, de consolidació de l'estructura administrativa de la Universitat, dissenyada amb el suport del Comitè Assessor per l'estudi de l'organització de l'Administració. Aquest estructuració universitària, ha comportat la definició dels serveis ja existents i la creació de nous serveis, com ara el Gabinet Tècnic, dels Serveis de Recerca i d'Atenció a la Comunitat Universitària, les administracions d'àrea d'estudis i la creació de l'Oficina Projecte Campus.

Durant el curs 1991-1992, el projecte d'implantació territorial de la Universitat Pompeu Fabra ha rebut un impuls definitiu. D'una banda, s'han ampliat les instal·lacions de Balmes i Rambla amb addició d'un nou edifici en cada cas. L'àrea de Balmes ha quedat acabada. L'àrea de Rambla ha resultat a més ampliada amb els edificis de la plaça de la Mercè. De l'altra, s'han realitzat les adquisicions fonamentals d'aquella que serà la seu principal de la UPF: l'àrea de Ciutadella. Al llarg del primer semestre de l'any 1992, la Universitat ha esdevingut la titular de les dues mansanes ocupades per les casernes del carrer Wellington. A finals de juliol s'ha adquirit un edifici monumental com és l'Edifici de les Aigües, destinat a Biblioteca General de la UPF.

D'altra banda, durant el mes d'agost s'han iniciat ja les obres de l'àrea de Ciutadella, que d'acord amb les previsions establertes podran entrar en funcionament l'any 1994.

La Universitat Pompeu Fabra va néixer ara tot just fa dos anys, per Llei del Parlament de Catalunya de 18 de juny de 1990, i es regeix per uns òrgans de govern provisionals fins que s'elegeixi el Claustre Constituent que ha d'elaborar els Estatuts de la Universitat i elegir rector. Aquest curs acadèmic que ara tanquem serà el darrer en què s'haurà viscut en aquest règim de funcionament provisional. I això és així perquè la comissió gestora ha adoptat l'acord de convocar eleccions a Claustre per abans que finalitzi el mes de febrer de 1993. Dues són les raons que han portat a avançar aquest procés en gairebé dos anys respecte la data establerta

per la disposició transitòria segona de la Llei de creació de la Universitat: d'una banda, l'aprovació de les normes provisionals de funcionament de la Universitat per part del Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya, a proposta de la Comissió Gestora i, de l'altra, que el nombre de titulacions que s'impartiran el curs 1992-1993, que arribarà a set, situarà la plantilla de professorat i personal d'administració i serveis al voltant de les 500 persones, i el nombre d'estudiants en 2.400.

Tanquem un curs, doncs, abundant en activitats, en una Universitat en continua evolució i transformació. Tot això ha estat possible gràcies als col·lectius que conformen la nostra comunitat universitària, estudiants, professorat i personal d'administració i serveis, dels quals cal destacar l'entusiasme i esforç que han posat en aquest propòsit de construir una universitat pública de qualitat al servei de la nostra societat.

Inauguració del curs acadèmic 1992-1993

Vull en primer lloc agrair al professor Josep Fontana la magnífica lliçó inaugural que ha pronunciat. Així mateix, el meu agraïment al reconegut artista Eduardo Chillida per haver acceptat de realitzar el cartell inaugural.

Ahir vam començar el tercer curs acadèmic d'aquesta universitat. Segurament, per a aquells que hi treballem pot semblar un termini prou llarg per comprovar si els objectius que ens vam proposar s'han convertit en realitat. Però és clar que dos cursos i la preparació d'un tercer és encara molt poc per cercar resultats prou definitius. Això no obstant, unes primeres estimacions ja es poden fer. M'interessa remarcar que la preocupació permanent per la docència ha superat la prova dels fets: els resultats acadèmics –l'avaluació del rendiment dels estudiants– durant el curs passat en són la prova. Sense perjudici d'introduir-hi les adaptacions que l'experiència vagi reclamant, el model d'ensenyament adoptat –ordenació trimestral, dedicació intensa, seguiment constant, proporcionalitat de programes– es va consolidant.

Amb tot, és igualment cert que el nostre és encara un model jove i feble. Res no seria pitjor que un esperit de suficiència o d'immodèstia. Queda molt de temps perquè puguem pensar que les posicions han estat ja consolidades.

El curs 1991-1992 ha estat, doncs, un curs de perfecta continuïtat en l'horitzó d'esforç en la docència que des del primer dia va assumir la Universitat Pompeu Fabra.

El nostre agraïment a l'esforç i la dedicació dels professors i a l'entusiasme i el treball dels estudiants.

Amb el nou curs comencen nous estudis, tant en els camps ja previstos en la Llei de creació de la Universitat com en altres camps. En una acció diversificadora i universalitzadora del conreu científic, d'altra banda del tot imprescindible, s'han posat en marxa tres estudis, que aporten novetats significatives. Els estudis de Traducció i Interpretació s'inicien ja amb el format de llicenciatura, amb un pla d'estudis absolutament renovador. En segon lloc, assumint immediatament una nova titulació –la primera titulació de síntesi que s'acaba de crear–, han començat els estudis de la llicenciatura en Humanitats, que representa una ferma opció de la UPF. Finalment, s'ha començat la llicenciatura en Periodisme, com a estudis de segon cicle, segons el model més acreditat al món.

Encetar aquests tres estudis simultàniament ha implicat un esforç de tota la comunitat universitària –singularment de les comissions de promoció i dels serveis de la casa– que públicament vull ressaltar i agrair.

Amb l'inici d'aquests nous estudis anem portant a la pràctica la voluntat de pluralisme docent i investigador que des d'un primer moment la UPF va assumir. Però és una primera etapa. En els propers cursos hem de continuar en aquesta direcció per incrementar el panorama d'estudis a la UPF, tot responant als requeriments de la nostra societat. Estic segur que continuarem tenint el suport i l'ajuda de l'administració educativa.

El curs 1991-1992 ha estat també el de la consolidació definitiva del model territorial de la UPF. No ha estat fàcil, com els escèptics ja deien, però ha estat possible, contràriament a allò que els escèptics profetitzaven. Deixeu-me recordar altres fites que ja s'han inclòs a la Memòria:

- 26 de setembre: signatura dels convenis entre el Ministeri de Defensa, l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya sobre les casernes del carrer Wellington.
- 7 d'octubre: inici d'activitats a Rambla i dels treballs d'ampliació d'aquest àmbit territorial.
- 19 de desembre i 5 de maig: adquisició dels edificis de la Plaça de la Mercè, 10 i 12, respectivament.
- 12 de febrer i 13 de juliol: signatura de les escriptures de compra de les casernes de Jaume I i Roger de Llúria, respectivament.
- 30 de juliol: adquisició del Dipòsit de les Aigües.
- 12 d'agost: inici de les obres a l'Àrea de la Ciutadella.

El programa de projectes i obres està, doncs, en ple curs de realització. Balmes, a punt d'acabar; Rambla, en plena consolidació; l'Àrea de la Ciutadella –la gran àrea de futur de la UPF–, en fase inicial de treballs.

Hem assolit i assegurat uns objectius de la Universitat Pompeu Fabra: una universitat a la ciutat. La UPF i el seu futur es fonen amb la ciutat.

Ara bé, aquest propòsit només serà realitat i es durà a terme amb el ritme adequat si se'ns proporciona el finançament imprescindible. No puc deixar d'aprofitar aquest moment per reiterar la sol·licitud de suport econòmic. Estic convençut que en valorar el caràcter estratègic

de l'ensenyament universitari per a Catalunya, amb la consegüent creació d'una universitat de bell nou, com és el cas de la Universitat Pompeu Fabra, i la funció urbana i dinamitzadora que el nostre model comporta, la Generalitat de Catalunya farà possible la plena –i oportuna– realització d'un projecte imprescindible per sortir de la permanent angúnia d'espai d'aquesta casa, que cada curs es renova i es multiplica.

Comencem un nou curs amb la incògnita de la modificació de la Llei de reforma universitària, una modificació que en molts trets les universitats catalanes no hem volgut i que l'administració educativa catalana tampoc no ha assumit.

El conseller sap que des de la UPF hem donat suport i el continuarem donant a un enfocament que, partint d'una acurada i precisa articulació del principi d'autonomia universitària, que la Constitució ha consagrat, reconegui a la Generalitat la condició d'administració educativa plena, com disposa l'article 15 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Ara bé, amb el mateix èmfasi, cal posar en relleu la necessitat de passar a un nivell diferent, que superant la necessària crítica dels projectes de l'administració estatal, plantegi una nova ordenació del sistema universitari català. Està bé, i és imprescindible, defensar-se davant d'iniciatives limitadores, però la clau està a definir la nostra política universitària, i a donar-nos una regulació pròpia. En definitiva, benvolgut conseller, és necessària una llei reguladora del sistema universitari català –avui ja tan complex– en la qual es concretin els aspectes normatius d'una política universitària global.

Permeteu-me que abans d'acabar em refereixi molt breument al camp de la recerca. Aquesta universitat ha plantejat algunes iniciatives renovadores, però voldríem que la Generalitat, malgrat els intents laminadors de la seva posició en aquest àmbit, assumís un paper protagonista generant una política que incorporés trets renovadors en el nostre context. Em consta que el conseller està impulsant una redefinició de la política de recerca de Catalunya. Li demanaria mesures que confiessin en el recercador acreditat, avaluat segons pautes internacionals, que li donessin tranquil·litat per fer allò que ja fa: treballar en els àmbits que ha escollit, sense que preseleccions alienes i controls burocratitzats malmetin part dels seus esforços. És clar que una línia "liberal" com la que proposo no configura per ella mateixa un programa de recerca; només el fet de pensar en la formació de nous recercadors posa de manifest la multiplicitat de vessants que ha de tenir aquest panorama. No en nego cap. Però sí sol·licito una acció innovadora.

Per acabar, voldria referir-me a un repte molt específic que la UPF té en aquest curs que ara comença: el de la institucionalització de les estructures de govern i d'administració. D'una banda, vull manifestar que és propòsit de l'equip de govern culminar la definició de l'estructura administrativa de la casa, i concretament el procés de consolidació de les persones que li donen vida. De l'altra, el curs que ara iniciem ha de ser també, i sobretot, el curs del

Claustre constituent i de l'elaboració dels Estatuts de la UPF. Si bé la Llei de creació permetia ajornar-ho fins a 1994, la Comissió Gestora va considerar que era bo iniciar ja aquests treballs que han de portar a la definició dels trets que caracteritzen aquesta universitat i de la seva estructura de govern definitiva.

Permeteu-me que auguri que professors, estudiants i personal d'administració i serveis estarem a l'altura de les circumstàncies i no decebrem en exercir l'autonomia per tal de respondre a la confiança i a l'esperança que la societat catalana ha dipositat en la Universitat Pompeu Fabra.

Memòria Curs Acadèmic 1992-1993

El curs acadèmic 1992-93 ha estat particularment significatiu per a la vida de la Universitat Pompeu Fabra. En aquest tercer any de vida acadèmica s'ha procedit a fer les passes necessàries per tancar el que podríem anomenar període fundacional de la Universitat. Al mes de novembre de 1992, la Generalitat de Catalunya va donar llum verda a la composició i la normativa d'elecció del Claustre constituent, i a partir d'aquell moment es va iniciar el procés que va portar, en primer lloc, a l'elecció del rector i, en segon lloc, a l'elaboració i aprovació dels Estatuts de la Universitat Pompeu Fabra, a hores d'ara pendents de ratificació pel govern de la Generalitat.

Els Estatuts han estat fruit del treball d'una ponència representativa de la comunitat universitària, que després de llargues sessions de treball va presentar un text proposat de forma unànime, i dels debats produïts en les sessions del Claustre Els Estatuts d'una universitat són el marc normatiu que defineix la seva autonomia, certament, però, a més, són també les bases que estableixen les regles del joc amb les quals s'ha de desenvolupar la comunitat universitària; per això, han de ser prou flexibles i amplis perquè tothom s'hi senti representat. Quan el 16 de juny el Claustre constituent va aprovar amb una molt àmplia majoria el projecte d'Estatuts, es pot ben bé dir que la UPF iniciava una nova etapa.

En segon lloc, podem parlar de la confirmació del model pedagògic seguit a la Universitat Pompeu Fabra. Aquest model comú a tots els plans d'estudis que, en síntesi, es basa en: l'estructura trimestral de les assignatures, amb l'avaluació final en acabar el trimestre; la plena dedicació dels estudiants de llicenciatura; la importància de la formació de caràcter pràctic, d'aplicació professional, al costat de la formació teòrica; la major presència d'optativitat a partir dels darrers cursos; l'equilibri entre una formació generalista i una primera especialització; l'establiment de l'ordenació acadèmica del pla d'estudis en el menor nombre de cursos possible i l'adopció de la càrrega més reduïda; i la determinació d'un sistema que garanteixi l'exercici de la lliure elecció per part dels estudiants amb l'oferta docent dels altres plans d'estudis o una de complementària amb el mateix rigor i exigència. Ha estat aplicat amb èxit, i així ho demostren les dades sobre el rendiment del curs, en què més d'un 80% dels estudiants ha superat totes les proves.

En el camp de la recerca, la UPF, i en concret els seus professors com a recercadors, ocupa un lloc molt remarcable. Tant si ens fixem en la percepció de fons i ajudes com si prenem en consideració la producció de treballs i la seva publicació, es poden constatar uns resultats molt satisfactoris. D'altra banda, la progressiva construcció de xarxes de relació acadèmica de caràcter internacional ofereix realitats ja apreciades.

Aquest curs acadèmic 1992-93 també ha estat el de l'entrada de la Universitat Pompeu Fabra en el camp de les Humanitats i dels estudis de Comunicació. La Universitat, des de l'inici de les seves activitats, va emprendre estudis de l'àmbit de les Ciències Socials, però ja ha mostrat clarament la voluntat d'obrir-se a altres àmbits del coneixement científic. Actualment no s'imparteix cap titulació en el camp de les Ciències Experimentals, però en els propers cursos la Universitat Pompeu Fabra farà una extensió cap a carreres d'aquesta branca, tenint en compte la conjugació de l'oferta de places existent i les demandes professionals.

Un pas més vers la consolidació institucional ha estat la culminació del projecte d'implantació territorial de la Universitat. Amb la signatura d'acords per la utilització d'11.200 metres quadrats d'edificis pertanyents a l'Estació de França i per a la cessió del Born, ha quedat definitivament configurat el campus de la Universitat. També s'han emprés a bon ritme les obres en els edificis que constituiran, en un futur immediat, dues de les peces claus del campus universitari: les casernes de Jaume I i Roger de Llúria i el Dipòsit de les Aigües. El campus de la Universitat Pompeu Fabra s'assenta, així, en tres grans àrees: Balmes, Rambla i la Ciutadella, que està previst que entri en funcionament en el curs acadèmic 1994-95, amb una capacitat per a 6.000 estudiants.

Finalment, cal posar en relleu que la relació de dades i activitats que presentem en aquesta memòria no és més que un resum de l'esforç realitzat per tots els membres de la comunitat universitària, professorat, estudiants i personal d'administració i serveis, la dedicació el treball dels quals s'ha de reclamar un altre cop, ja que són la clau per començar amb encert els nous temps que amb el curs 1993-94 s'enceten. Així com el curs 1992-93, que es reflecteix en aquesta memòria, clou un primer període en la crònica de la UPF, el nou curs encapçala l'etapa de madura consolidació.

Inauguració del curs acadèmic 1993-1994

Permeteu-me que les meves primeres paraules siguin per agrair al professor Oriol Casanovas i La Rosa la seva brillant lliçó inaugural i per donar les gràcies a l'artista Antoni Saura, creador del cartell inaugural.

La inauguració del curs és normalment una ocasió en què els responsables d'una institució universitària ens trobem abocats a la reflexió, i especialment en aquest curs 1993-1994 que ara comença, que és per a aquesta universitat un curs que presenta unes característiques peculiars que obliguen, possiblement, a fer una reflexió també de caràcter més global. Característiques peculiars perquè, d'una banda, és el final del període fundacional d'aquesta casa. Com ens recordava fa un moment la videomemòria, a finals del curs passat el Claustre constituent va aprovar els Estatuts, que en aquests moments es troben pràcticament ja ratificats pel Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya. Per tant, val a dir que s'ha acabat el període inicial de la Universitat i que està a punt d'encetar-se el període de govern ordinari d'aquesta casa. Però aquest és un curs especial, perquè com recordava fa un moment el president del Consell Econòmic, aquest és el curs que donarà la primera promoció de cinc dels estudis que s'imparteixen en aquesta universitat.

Així doncs, si la inauguració del curs és un moment per a la reflexió, aquest any, amb aquestes característiques peculiars, és lògic que jo intenti de forma pública reflexionar –evidentment a grans trets– sobre on som, sobre què és el que s'ha fet, i també plantejar quin pot ser l'horitzó, quin pot ser el demà que espera aquesta universitat en les noves singladures.

Primer, el balanç.

Pel que fa a la docència, totes les dades permeten afirmar que el propòsit d'aconseguir que el treball de tots, de professors i d'estudiants, es manifesti i es concreti en un alt rendiment és un propòsit fins avui realitzat. Però mai no es pot abaixar la guàrdia, i tots, els estudiants estudiant, els professors fent classe i preocupant-se de l'atenció a l'alumne, i el personal d'administració i serveis creant les condicions perquè això sigui possible, tots hem d'estar permanentment preocupats perquè puguem mantenir, i si és possible superar, aquests nivells de rendiment, que suposen el 80% quant a la productivitat docent.

També els indicadors més significatius, ja siguin d'aportació de fons externs o bé d'exteriorització de l'obra feta, principalment a través de les publicacions, confirmen que en el camp de la recerca la Universitat va pel camí proposat. Però deixeu-me dir que hi ha encara

una assignatura pendent que hem de superar. Les universitats en general, i també aquesta universitat, han de fer un esforç addicional en la direcció dels programes de doctorat. Alguns dels qui ja eren en aquesta casa al començament recordaran que, quan vam ser pioners en la introducció de les carreres –de les llicenciatures, per ser més exactes– de quatre anys, dèiem que la Universitat Pompeu Fabra no escurçava les llicenciatures de cinc a quatre anys, sinó que de fet concentrava recursos per poder fer un esforç en el tercer cicle, en el doctorat, i remarcàvem que no eren cinc anys menys un, sinó quatre anys més dos. Doncs bé, aquest és un aspecte en el qual encara l'esforç de tots s'ha de concentrar més.

Pel que fa als cursos d'especialització i de formació permanent, hem portat ja a terme, amb la modèstia de les nostres forces, experiències reeixides. Però, òbviament, cal continuar i ampliar molt aquestes activitats. Amb aquesta finalitat, i com a instrument que n'afavoreixi l'impuls i la realització, s'ha creat l'Institut d'Educació Contínua.

L'administració universitària és ja una organització complexa, i del seu funcionament tots n'estem globalment satisfets. Jo sé que cap dels serveis de la casa no sent cap mena de recança quan en algun moment concentro les meves referències en un servei, no perquè aquest funcioni millor que els altres –que funcionen molt bé–, sinó perquè per la peculiaritat de la seva activitat és el centre de tota la Universitat. La notícia que ens recordava fa un moment la videomemòria en el sentit que el servei de la Biblioteca ha superat el llindar dels 100.000 volums és simplement una dada, encara que posa en relleu el bon funcionament d'un servei que cada vegada més ha d'obrir-se a les noves necessitats, ha d'incorporar nous suports i ha de convertir-se, sense perdre el nom clàssic de *biblioteca*, en una autèntica mediateca.

Però com més grans siguem també més prudents hem de ser. Cal estar vigilants per tal que el fet de ser més grans no ens faci perdre agilitat i que el funcionament articulat de l'organització no pugui matar iniciatives.

Quant a l'estructura acadèmica de la casa, cal remarcar que aquest any comencem dos nous estudis, que com ja se sap són la llicenciatura en Comunicació Audiovisual i la diplomatura en Relacions Laborals, amb els quals són ja nou els estudis que imparteix la Universitat. Però avanço ja que l'edifici no es pot considerar complet, i fins i tot es pot dir que l'edifici està esbiaixat. D'altra banda, tenim una proporció entre carreres curtes i carreres llargues molt equilibrada, de manera que, segons el mòdul europeu, segons ens diuen els experts i segons proposa públicament l'administració educativa, el pes relatiu de les carreres curtes no pot augmentar gens, sinó que més aviat seria convenient una disminució.

I, finalment, per acabar aquest capítol de balanç, em referiré al campus. Penso que el curs anterior ha significat sobretot la culminació de la disposició de terrenys i d'edificis per a la progressiva construcció del campus. Aquests dies se celebra el vint-i-cinquè aniversari de la Universitat Autònoma de Barcelona, i aprofito l'ocasió per felicitar públicament aquesta institució –on vaig tenir personalment l'oportunitat de treballar–, aniversari que ens recorda que fa vint-i-cinc anys es van adquirir els terrenys que després s'han anat ocupant al llarg d'aquests vint-i-cinc anys, i encara queden terrenys vacants per fer-hi coses. La Universitat Fabra també ha anat adquirint, tot i que de manera més accidentada, perquè està enmig de la ciutat, la possibilitat d'ús d'una sèrie d'espais; però la simple adquisició, que és essencial, no permet l'emplaçament de les activitats acadèmiques i, per tant, aquests espais s'hauran d'anar habilitant al llarg dels propers anys.

Incloc també en el balanç la construcció –en els terminis sempre breus a què el creixement d'estudis i d'estudiants ens obliga– dels edificis que la videomemòria ens recordava, sobretot l'estació de França (una petita part) i l'acabament de la Rambla. Vull agrair a tècnics, empresaris i treballadors l'esforç que han fet perquè ahir dia 27 de setembre la Universitat hagi pogut iniciar normalment les classes en aquests edificis. Vostès comprendran que l'esforç ha estat gran, tenint en compte que el dia 26 d'abril d'aquest any 1993 es va signar el conveni que va permetre la posterior ocupació d'aquesta part de l'edifici de l'estació de França. A banda d'això, han continuat les obres del que ha de ser el nucli central, el més important, del campus, en l'entorn del parc de la Ciutadella.

Aquests són els trets fonamentals que poden conformar, en la meva opinió, un balanç.

Quines són les perspectives?

Em referiré, en primer lloc, a l'estructura acadèmica. Vull dir en veu alta, amb el màxim èmfasi que pugui donar a les meves paraules, dirigint-me als responsables de la planificació de la política universitària a casa nostra, que aquesta universitat només serà completa i que el treball fet durant aquests anys només quedarà garantit quan en el marc de les necessitats de la societat catalana, de les disponibilitats pressupostàries, sense duplicacions, s'autoritzi aquesta universitat a impartir també estudis en el camp de les ciències pures i experimentals. No és un propòsit d'avui; abans que la Universitat hagués estat creada, l'equip que va portar a terme els treballs de preparació va fer palesa ja aquesta necessitat, que va quedant ajornada un any rere l'altre.

Encara una altra consideració sobre l'estructura acadèmica. Aquesta universitat ha recorregut tot el camí que es pot recórrer en la combinació de carreres llargues i carreres curtes per

donar presència a aquestes darreres. No hi ha cap més pas a fer. Aquesta universitat s'adequa totalment als esquemes recomanats per les organitzacions educatives internacionals i promoguts per la mateixa administració del país. Qualsevol pas que s'imposés més enllà de la distribució i dels percentatges actuals de carreres llargues i carreres curtes a la UPF seria molt greu. Seria com tirar per la borda el treball i la il·lusió de molts anys i de molta gent.

En els propers mesos la Universitat té un altre repte important. He dit al començament que aquest és un any que es recordarà com l'any en què es gradua la primera promoció de cinc carreres d'aquesta casa. Doncs bé; el repte serà contribuir a integrar en el mercat laboral i en la societat els llicenciats i els diplomats que aquesta universitat haurà anat formant. La Universitat ha decidit ja, en aquest sentit, crear un servei d'assessorament professional, però aquest és un repte al qual tots hem de contribuir, en el qual tots hem de treballar. I als estudiants els diria que ells ho han de veure amb la confiança que l'esforç que farà la Universitat no serà més petit del que ha fet per ordenar els crèdits de lliure configuració o les pràctiques en el darrer curs de carrera.

Com a tercer element de reflexió sobre la perspectiva a curt termini d'aquesta Universitat cal fer referència al fet que aquest serà, a més, el curs de l'establiment dels òrgans de govern ordinari. Convido des d'aquest moment tota la comunitat universitària a participar-hi amb la mateixa intensitat i amb el mateix entusiasme amb què ho va fer en el període constituent. Estic segur que tots, cadascú des de la posició que ens correspongui, quan aquest procés culmini col·laborarem perquè aquells que tinguin la responsabilitat de dirigir la institució puguin consolidar i millorar allò que s'ha fet durant aquests anys.

Deixeu-me encara expressar tres preocupacions.

En primer lloc, una molt de cara endins.

A la Universitat, que sobretot en aquests primers anys està dispersa en diverses localitzacions que tenen de vegades fins i tot una certa especialització, aquesta dispersió podria dur cap a una centrifugació d'esforços. No dic que aquest sigui un problema ara per ara; dic que simplement hem de tenir present aquest risc.

En segon lloc, l'estretor d'espai. Precisament perquè aquesta universitat s'ha situat en el centre de la ciutat i ha hagut d'anar configurant els terrenys on construir el campus pas a pas, i no comprant una gran finca, s'ha produït una reiterada aparició de notícies, internes i externes, que poden haver creat la impressió que a aquesta universitat li sobra espai. Doncs

no; jo convido qualsevol a passejar-se pels edificis de Balmes o de Rambla a les hores d'assistència dels estudiants i a comprovar que estem patint una angúnia d'espai. Per tant, i tenint en compte el ritme de creixement d'aquesta universitat, que ve a ser de quasi duplicació del nombre d'estudiants anualment –el nombre d'estudiants de primer curs ha passat de 1.028 a 1.700, i el nombre total d'estudiants de 2.043 a 3.600–, el manteniment d'un ritme adequat en la construcció del campus és per a aquesta universitat una necessitat vital.

I això connecta ja directament amb la tercera de les preocupacions. El context econòmic és difícil. Afegir comentaris sobre les dificultats econòmiques del país en aquests moments seria per part meva absolutament superflu, i només contribuiria a la que podria ser la pitjor de les conclusions: que nosaltres mateixos realimentéssim el pessimisme. Però en moments de dificultats econòmiques és quan és més necessari escollir. Per tant, des de la responsabilitat que detinc demano que en el moment de la difícil assignació de les inversions es tingui present on no hi ha gairebé res i on, encara que en faltin, hi ha força coses.

I voldria acabar recordant la necessitat de combinar l'autonomia universitària amb una presència activa, una presència de direcció, que es noti, de l'administració educativa. Jo crec que en cap cas no podem concebre l'administració educativa com un mer espectador o àrbitre, perquè els diners que utilitzem les universitats públiques són diners dels ciutadans i, per tant, els representants dels ciutadans són els que en darrer terme han de planificar i han de coordinar. Una administració educativa feble alimenta una autonomia universitària corporativa i, en definitiva, d'aquesta combinació qui hi surt perdent és la nostra societat.

Les universitats, s'ha dit moltes vegades, tenim diverses finalitats. Hem de conrear la ciència, per tal de fer avançar la societat; hem de formar els estudiants perquè esdevinguin en els anys a venir uns bons professionals. Amb tot, i malgrat que això és imprescindible, penso que les universitats no compliríem el compromís que tenim amb la societat si no procuréssim formar ciutadans d'aquest segle XXI, que ja hi som, en el context europeu en què vivim. En paraules d'un gran col·laborador d'aquesta casa, el professor Francesc Noy, quan preparàvem el pla d'estudis de la llicenciatura en Humanitats: "Hem de formar ciutadans europeus del segle XXI".

Hem de formar els ciutadans perquè siguin ciutadans sensibles als problemes del món, del món que ens envolta, del proper i del llunyà, i per això penso que no han perdut actualitat les paraules del mentor de la Institución Libre de Enseñanza, Giner de los Ríos, quan deia: "El nostre desig és veure si podem lliurar a la societat, cada any, alguns homes honrats, de nobles instints, cultes, instruïts fins que no sigui estrany per a ells cap element, ni cap problema fonamental de la vida".

Que així sigui.

Memòria Curs Acadèmic 1993-1994

La graduació de les primeres promocions de cinc estudis impartits per la Universitat és, amb tota seguretat, el fet més significatiu del curs 1993-94. Es tracta d'una qüestió important, no únicament pel fet que és la primera vegada que la UPF proporciona a la societat uns nous professionals, sinó també per la considerable quantitat d'estudiants que han obtingut la titulació en el termini previst. Els resultats acadèmics aconseguits per les primeres cohorts de Dret, Ciències Econòmiques i Empresarials, Gestió i Administració Pública, Ciències Empresarials i Periodisme, no tenen precedents en el nostre context universitari. L'esforç de tots ha fet possible una eficient aplicació dels recursos que els ciutadans han aportat per al funcionament de la institució. Ara caldrà posar cura en mantenir i millorar els resultats obtinguts.

La UPF, doncs, compta ja amb els seus primers llicenciats i diplomats. Això, amb tot, no ha de fer perdre de vista un altre dels reptes que la institució ha tingut des de la seva creació: l'oferta d'uns estudis de postgrau coherent, àmplia i de qualitat. En diverses ocasions, al llarg dels quatre anys de funcionament acadèmic, hem recordat que l'objectiu real de la Universitat Pompeu Fabra no era, de fet, reduir en un any les llicenciatures, sinó aconseguir que els estudiants consolidessin la seva formació, un cop llicenciats, mitjançant uns estudis de postgrau adients.

En aquesta mateixa direcció cal situar l'entrada en funcionament de l'Institut d'Educació Contínua. Ben aviat la Universitat va organitzar, directament, diplomes de postgrau i màsters. Ara, amb l'IDEC s'amplia i es diversifica l'oferta en aquest terreny, paral·lelament a la creació de nous estudis. En segon lloc es garanteix una coherència en la programació global i s'asseguren uns nivells i uns plantejaments similars. Finalment es pot aconseguir també una gestió més àgil i eficaç.

Per tal de garantir una atenció adequada als nous i als futurs titulats, aquest curs s'ha posat en funcionament el Gabinet d'Orientació Acadèmico-professional, adreçat tan als estudiants que decideixen continuar els estudis d'especialització de tercer cicle, màsters i postgraus, com a tots aquells que hagin decidit incorporar-se al món professional. Les activitats del GOAP tenen una triple funció: informativa, de connexió professional i d'assessorament.

El curs 1993-94 s'han iniciat dos nous estudis: la llicenciatura en Comunicació Audiovisual i la diplomatura en Relacions Laborals, ambdues amb una àmplia demanda. Amb la creació de la llicenciatura, l'inici de les activitats de l'Institut de l'Audiovisual i el projecte del futur complex del Born, el potencial de la universitat en l'àmbit audiovisual és important. Els dos nous estudis

s'inclouen en un dels dos àmbits científics amb què fins avui compta la universitat: les ciències socials.

Com és sabut, la UPF, des del moment mateix de la seva creació, ha procurat la diversificació de la seva oferta i ha intentat oferir estudis de diferents àmbits científics. Tot i que fins ara només s'han autoritzat estudis de ciències socials i humanitats, des del mes de febrer hi ha el compromís del Comissionat per Universitats i Recerca per tal que la UPF, a partir del curs 1995-96, pugui anar introduint estudis de ciències exactes, de ciències experimentals i de ciències de la salut en la seva oferta docent.

Pel que fa a l'oferta de places de primer curs, un indicador molt més significatiu que el nombre total dels estudiants de la Universitat a efectes de computar el creixement real, l'augment és notable. De les 1.540 places ofertades per el curs 1993-94 s'ha passat a les 2.060 el curs 94-95. Un creixement, per tant, del 34%, molt superior a l'1% de l'increment global que experimenta el conjunt de les universitats a tot l'Estat.

En el camp de la recerca els indicadors, tant pel que fa al nombre de professors recercadors com al finançament extern per a recerca, són similars al del curs passat.

Potser la xifra més eloqüent és aquesta; gairebé un 30% de tot el conjunt del personal acadèmic de la UPF realitza projectes de recerca amb finançament exterior.

Hi ha encara alguns aspectes que vull destacar: el desenvolupament de l'estructura de govern i acadèmic que es deriva dels Estatuts, aprovats el curs passat, i l'adquisició de nous espais per completar definitivament la implantació territorial.

El curs 1992-93, ho vaig dir a la presentació de la memòria, es tancava el que podríem anomenar el període fundacional de la universitat, amb les sessions del Claustre constituent i l'aprovació dels Estatuts. El curs 1993-94 ha començat a aplicar-se organitzativament, en el dia a dia, la nova estructura aprovada en aquest document. Això ha comportat, per exemple, la finalització del treball de la Comissió Gestora, així com l'inici de l'activitat de la Junta de Govern, la constitució de les juntes de centre o estudi, els membres de les quals compten ja amb un mandat més ampli o l'inici de l'organització pròpia dels estudiants. És imminent també el procés de configuració dels departaments.

En l'àmbit de la implantació territorial, la UPF disposa, des d'aquest curs, de dos nous espais en l'àrea de Ciutadella: el solar de l'antic mercat del Peix i el laboratori municipal. D'aquesta manera s'arrodoneix la consolidació dels equipaments que, en el futur, podrà utilitzar la universitat, a mesura que es vagin adequant. D'altra banda, ressenyem la utilització de l'Estació de França per als estudis de Relacions Laborals. Un ús que s'ampliarà el curs que ve, amb l'agrupació en aquest lloc d'estudis que presenten algunes afinitats: Dret, Gestió i Administració Pública i Relacions Laborals. Afegim igualment l'ampliació de l'edifici Rambla i la continuació de les obres a les casernes i al Dipòsit de les Aigües.

La relació de les dades i activitats que figuren en aquesta memòria, no cal dir-ho, són només una mostra. Una selecció que, potser per la fredor de les estadístiques i llistats, ens pot semblar allunyada de la intensitat amb què habitualment viuen l'entorn universitari els qui, d'una forma o altra, hi estan vinculats i han estat els protagonistes d'aquesta nova etapa que, cada curs, configuren la vida de la UPF.

Informe del rector al Claustre universitari

Claustre universitari de 13 de gener de 1994

QUATRE ANYS D'ACTIVITAT INTENSA

D'acord amb l'article 36 dels Estatuts de la UPF cada curs el rector ha de presentar davant del Claustre un informe sobre la situació de la Universitat. Aquest és el primer cop que cal complir aquest encàrrec i ho faig, a més, en nom de la Comissió Gestora, que ha governat aquests quatre primers anys de la Universitat i de manera que s'ha produït un autèntic govern col·legiat de la institució. Hi ha una dada simple però significativa que posa en relleu la realitat d'aquest govern col·legiat. Avui, abans d'iniciar-se aquest sessió del Claustre, s'ha celebrat en aquesta mateixa seu acadèmica de Balma la sessió número 100 de la comissió gestora.

Es comprova, doncs, la intensitat amb què han treballat els seus membres, els vicerectors i els degans. Aviat, però, la comissió gestora lliurarà el timó d'aquesta nau als òrgans de govern ordinaris.

Els Estatuts

Aquest informe seria normalment un informe del darrer any, però com que és la primera vegada que es dóna compliment a aquesta previsió dels Estatuts, és difícil destriar exactament el que ha estat aquest darrer any del que han estat els primers tres anys i mig de la Universitat. D'altra banda, l'informe s'ha de limitar als trets fonamentals, a manera de grans pinzellades.

El primer que cal fer, com a encapçalament de l'informe és posar de relleu com, en un període breu però intens, i amb una alta participació, la comunitat universitària, constituïda en Claustre constituent, es va dotar de les normes reguladores de la vida col·lectiva de la institució, els Estatuts. De fet, en aquests moments estem fent una de les primeres aplicacions d'aquests Estatuts. Durant els pocs mesos transcorreguts des de l'entrada en vigor dels Estatuts, aprovats pel Govern de la Generalitat a finals del passat mes de setembre, la quotidiana aplicació s'ha fet de manera oberta.

Penso que aquesta era la primera dada que jo havia de posar de manifest davant dels claustrals, perquè quan repassem el que ha estat el darrer any, la redacció dels Estatuts i la tasca feta pel Claustre constituent són fonamentals.

L'informe es divideix en nou capítols, i aquest n'és l'índex: docència, recerca i tercer cicle, suport a la docència i la recerca, relacions exteriors, formació contínua, administració universitària, atenció al futur universitari i a la comunitat d'universitaris, campus i gestió econòmica.

DOCÈNCIA

Les característiques peculiars d'organització de la docència en aquesta casa són prou conegudes. Reposen sobre el treball de professors i estudiants, sobre una organització trimestral, sobre uns plans d'estudis amb característiques pròpies, que pretenen sobretot proporcionar una formació bàsica. Penso que després d'aquests anys, en el quart curs de funcionament de la Universitat, no és desencertat dir que el model ha demostrat que és vàlid. Però de la comprovació de la validesa del model no hem de concloure que és intocable, que no necessita afinar-se. Per tant, amb la tranquil·litat que ens dóna saber que no és un model equivocat, hem de tenir la valentia de repensar-lo quan faci falta, de revisar-ne aquells aspectes i detalls que convingui millorar, que convingui adaptar. En segon lloc, crec que tenim una ordenació acadèmica seriosa, però a la vegada una ordenació acadèmica que, quan és necessari, s'aplica amb la flexibilitat que sempre és convenient per adaptar-se a les necessitats i als problemes de les persones, ja que aquestes no són un mer objecte d'aquesta ordenació acadèmica, sinó que en són actors.

Importància dels estudis de postgrau

Voldria encara esmentar un tercer tret que a la vegada és l'anunci d'un repte: quan es va plantejar la reducció de les llicenciatures de cinc a quatre anys es va posar sempre molt d'èmfasi en el fet que "reducció" no era cinc menys un any sinó quatre anys més dos. Això volia dir donar importància als estudis de postgrau. Aquest és un repte per a la Universitat, és un repte per a tots, a partir, sobretot, del proper curs. Però quan deia que el model docent, globalment, ha posat en relleu la seva validesa, sense perjudici de la necessitat d'afinaments i adaptacions, ho feia basant-me en un senyal absolutament clar per demostrar-ho, per demostrar no únicament la validesa del model sinó també la responsabilitat de la Universitat davant de la societat: el rendiment acadèmic. En aquest sentit, hi ha una dada que no em puc resistir de repetir.

Alt rendiment acadèmic

En aquest curs, en què cinc promocions estan a punt d'acabar els estudis, es constata que en aquesta casa set de cada deu estudiants que van començar amb les primeres promocions es troben al darrer curs i, per tant, en condicions de titular-se. Aquesta és una xifra important si la comparem amb la d'altres institucions, fins i tot la d'altres institucions que han tingut una vida i un naixement similar als nostres, en què, per exemple, la proporció no és de set sobre deu sinó d'un sobre deu.

Hi ha una segona dada que em sembla també significativa: els estudiants d'aquesta universitat, en el curs 1992-93, han aprovat el 90% de les assignatures. Això vol dir que el model no és dolent, que estudiants i professors han treballat de valent i, a més a més, com es constata en el gràfic, aquesta és una proporció que avança. No és només l'esforç entusiasta d'uns primers moments sinó que hi ha també un esforç constant.

Estructura de l'oferta acadèmica

Hi ha un tercer aspecte dins el capítol de la docència que, com podreu imaginar, no puc deixar d'esmentar: l'estructura de l'oferta acadèmica de la Universitat. Com vaig tenir ocasió de dir en la inauguració d'aquest curs acadèmic, aquesta universitat ofereix una estructura de combinació de carreres curtes –diplomatures– i carreres llargues –licenciatures– molt ajustada al que són els models internacionals. Però amb la mateixa contundència que ho vaig dir en la inauguració del curs ho repeteixo ara: aquesta Universitat no pot ser desestabilitzada a través de la inclusió o adscripció d'institucions que pertorbarien aquesta situació de manera greu.

Només dos àmbits científics

Dit això, vull també recordar que els estudis que ofereix aquesta universitat es concentren només en dos àmbits científics: les ciències socials i les humanitats. Ho reiteraré una vegada més; ho he fet des del dia de la inauguració de la Universitat; ho he fet cada any, en públic i en privat, i ho faig també ara davant del Claustre: per consolidar tot allò que s'ha fet aquesta universitat necessita estendre's també a altres àmbits científics. Només així serà una universitat completa. Aquells que tenen al seu càrrec el govern del sistema universitari de Catalunya defugirien, al meu entendre, una gran responsabilitat si no ho fessin possible.

Augment del nombre d'estudiants

També voldria esmentar dins aquest capítol que aquesta Universitat, fidel a la voluntat de complir la seva responsabilitat social, ha anat augmentant el nombre d'estudiants. Aquest curs, per exemple, ha augmentat d'un 74% el nombre d'estudiants. Però encara hi ha una altra dada més significativa: gairebé la meitat dels estudiants són de nou ingrés. Això és fruit certament de l'inici de les noves carreres, però sobretot és producte que hi ha un rendiment alt. Aquesta universitat creix, complirà la funció que ha de complir davant la societat i la complirà al ritme, o l'està complint ja, al ritme necessari, perquè no es generi ineficiència.

Professorat: un 40 % de doctors

Per acabar el capítol de docència em referiré al professorat. Només unes dades em serveixen per posar de relleu aquells aspectes més significatius: el 40% dels professors de la casa, incloent-t'hi els professors de totes les categories fins als ajudants, són doctors. Penso que és una xifra significativa. Hi ha un pes important del professorat associat, un pes que és perfectament explicable i desitjable en alguns estudis en què la imbricació del món professional i el món de l'estudi ha de ser molt intensa.

Un terç del professorat prové de fora de Catalunya

La tercera dada significativa sobre l'estructura del professorat d'aquesta casa em sembla important: una tercera part del professorat prové de fora de Catalunya. Aquelles observacions que de vegades se'ns han fet, amb un petit somriure, sobre el localisme, troben una clara resposta. Però hi ha encara una altra dada significativa tenint en compte allò que és habitual a les universitats espanyoles: més de l'11% del professorat de la casa és estranger. Finalment, vull recordar que a l'ensenyament hi ha una forta presència de la llengua catalana. Per tant, la Universitat juga també en aquest camp una posició activa.

RECERCA I TERCER CICLE

Sobre el camp de la recerca i el tercer cicle voldria, d'una banda, oferir unes xifres i, d'altra banda, fer una reflexió. En primer lloc, el nombre de projectes de recerca s'ha duplicat, i la participació d'aquesta universitat en la sol·licitud d'ajuts externs, ja sigui als projectes DGICYT-CICYT, o bé a la Generalitat, continua creixent, com els gràfics posen en relleu. Hi ha una xifra que em sembla altament significativa: gairebé un 30% de tot el conjunt del personal acadèmic de la UPF realitza projectes de recerca amb finançament exterior. Penso que són unes xifres de les quals ens podem sentir orgullosos. Però haig de dir també que, malauradament, aquesta fase de consolidació de la Universitat coincideix amb un moment econòmic no precisament brillant en el nostre entorn, i

això comporta restriccions que s'han manifestat ja, en el camp de l'ajut intern a la recerca i que no han pogut ser corregides a través de la fórmula inicialment prevista, com a conseqüència, també, de la situació econòmica. La fórmula inicialment prevista era la Fundació Universitat Nova. Aquesta universitat va promoure una fundació per canalitzar fons privats de suport a la recerca.

Doncs bé, la conjuntura econòmica ha fet difícil que la recaptació de fons de la Fundació tingui el nivell que tots esperàvem, malgrat els esforços fets pel patronat de la Fundació i, particularment, pel president del Consell Econòmic. No serà la primera vegada que em referiré als efectes de la situació econòmica, que té una primera incidència en el camp del suport a la recerca i que tots hem d'esperar que en el futur pugui corregir-se.

Instituts universitaris

D'altra banda, la Universitat s'ha dotat d'instituts universitaris, fent-se ressò d'iniciatives que impliquen sempre l'aportació d'elements nous a la Universitat, ja sigui perquè són instituts que neixen de la mà d'altres institucions, o bé perquè són instituts que canalitzen aportacions econòmiques.

Voldria encara, en el camp de la recerca i el tercer cicle, assenyalar un altre element que em sembla important: el nombre d'estudiants de cursos de doctorat en aquesta universitat és de 154 en aquest curs. Em sembla una xifra molt important si tenim en compte que encara cap dels estudis de graduat no ha arribat al seu fi.

SUPORT A LA DOCÈNCIA I A LA RECERCA

Em permetreu que en aquest capítol remarqui algunes dades. Durant els darrers mesos s'ha ampliat la biblioteca de Rambla, no solament l'espai sinó també els serveis, amb l'extensió de l'horari d'atenció al públic, i s'ha obert una nova biblioteca a l'Estació de França. Però el que m'interessa més remarcar són tres dades: en primer lloc, la incorporació dels instruments necessaris per tractar els suports audiovisuals i dels primers milers de documents audiovisuals; en segon lloc, la diferència entre els documents ingressats a la biblioteca i documents catalogats es va reduint. Fa nou mesos, del conjunt de documents ingressats el 60% estaven catalogats i el 40% precatalogats; com vosaltres sabeu molt bé amb el sistema informàtic de la biblioteca qualsevol document és pot localitzar des del primer moment, però tot i així hi havia un 40% que no estava catalogat. En aquests moments la situació és: 70% documents catalogats, 30% no catalogats. Per tant, s'està reduint la diferència. Tot això havent passat a un

fons bibliogràfic que en aquests moments és de 120.000 documents. Tercer element que vull remarcar: el 27% del fons bibliogràfic de la casa ha estat rebut per donació o cessió.

La biblioteca, un instrument dinàmic

Però la biblioteca, com a instrument essencial de la casa que és, l'hem de veure necessàriament com un instrument dinàmic, incorporant contínuament tot allò que sigui necessari per a que continuï com a element capdavanter en la vida de la institució. En aquests moments s'està acabant de perfilar el programa estratègic de renovació de la biblioteca que implicarà, d'una banda, la incorporació en el si de la biblioteca dels mitjans informàtics pel treball dels usuaris, trencant la separació radical o completa entre mitjans informàtics i sales de lectura. D'altra banda, la possibilitat d'accés des de tota la nostra xarxa informàtica i des de la biblioteca òbviament no únicament als nostres fons sinó als fons de totes les altres biblioteques connectades, de manera que anéssim cap a un model de biblioteca universal. També cal remarcar la millora en els sistemes de comunicació interns de la casa, sobretot relatius a la biblioteca i a les diverses biblioteques o sales de la biblioteca global de la casa, ja que la comunicació de les dades es farà a una velocitat molt més alta. Suport a la docència i la recerca és també tot el servei informàtic de la casa, sobre el qual no m'entretindré i al qual s'ha dedicat molt esforç.

RELACIONS EXTERIORS

En el capítol de relacions exteriors, només esmentar tres dades. En primer lloc, el nombre de convenis subscrits en el 1993 entre la universitat i altres institucions ha estat molt alt: 132 convenis –eren 45 al 1992 i 10 l'any 90. Evidentment, convenis amb objectius diversos, convenis d'intercanvis, de pràctiques, aspecte aquest evidentment importantíssim en la configuració dels nostres estudis.

La Universitat té relacions formals amb 26 universitats estrangeres, una xifra important si tenim en compte la joventut d'aquesta casa. I finalment hi ha una altra xifra que penso que és molt significativa: en aquest curs, prop del 5 % del nombre global dels estudiants farà estades acadèmiques en universitats estrangeres. Però com els intercanvis es preparen amb temps és possible anunciar que el proper curs aquest percentatge pràcticament es doblarà: serà a l'entorn del 10% el percentatge d'estudiants que faran estades acadèmiques en universitats estrangeres. Penso que aquestes xifres són prou significatives.

FORMACIÓ CONTÍNUA

En el capítol de la formació contínua no m'hi entretindrè. Des d'un primer moment la Universitat va posar èmfasi en aquest camp. Hem incrementat el nombre d'hores en els estudis d'especialització, s'ha creat una organització *ad hoc* promoguda per empreses privades però sota la direcció de la Universitat, que és l'IDEC, i molt recentment, encara que no com a formació contínua sinó com a estudi propi, a finals d'any, s'ha creat l'Escola de Comerç Interacional, un consorci entre el Departament d'Indústria de la Generalitat i la Universitat, destinat a formar graduats superiors en comerç internacional.

ADMINISTRACIÓ UNIVERSITÀRIA

Pel que fa a l'administració universitària, voldria remarcar en primer lloc que s'ha iniciat el procés de cobertura de les places corresponent a la plantilla del personal d'administració i serveis, procés que naturalment es farà amb serietat i objectivitat.

D'altra banda, voldria remarcar que la proporció entre personal acadèmic i administratiu és una proporció que ens permet assegurar la bona marxa de la docència, la recerca, de l'estudi

ATENCIÓ AL FUTUR UNIVERSITARI I A LA COMUNITAT D'UNIVERSITARIS

Pel que fa referència a l'atenció al futur universitari i a la comunitat dels universitaris, voldria fer dues reflexions i insistir en alguna informació: la Universitat, des d'un primer moment, va tenir com a preocupació ajudar a corregir les desigualtats socials, a fi que aquestes no puguin ser mai rêmora de l'esforç dels estudiants. Per això, amb una iniciativa que com és conegut va ser absolutament pionera a l'Europa continental, va plantejar els crèdits estudi. Malauradament, una combinació de circumstàncies, i entre aquestes jo diria que cal esmentar la situació econòmica general, les expectatives de treball, etc., han fet que aquesta línia d'ajuda no tingui l'acolliment que tots esperàvem; continua, subsisteix, s'ha de millorar, però és evident que no ha tingut l'èxit esperat. D'altra banda, les possibilitats de la Universitat per incidir en noves fórmules d'ajut són petites; però tot i essent escasses algunes coses hem fet; amb la col·laboració del consell econòmic s'han distribuït petits ajuts que sé molt bé que són petits i, alguna vegada i en algunes ocasions, ajuts més important per casos personals greus. En aquesta línia hem de continuar, però evidentment la Universitat sola no pot resoldre un tema que correspon a l'administració. El mateix hem començat a fer en la línia de les beques col·laboració pròpies, al marge de les atorgades per l'administració educativa. Però insisteixo: la responsabilitat en aquest camp no és de la Universitat, encara que la Universitat hagi de fer allò que pugui.

Inserció de graduats

Hi ha un segon extrem que no voldria deixar de dir perquè vaig tenir oportunitat de manifestar-ho abans que fos conflictiu, mentre va ser conflictiu i ho vull dir ara també: variar els criteris de participació dels usuaris en el finançament dels estudis universitaris sense variar l'entorn en que se situen aquests estudis –i per entorn entenc, entre altres coses, els serveis de tot tipus, el sistema d'ajuts per corregir les desigualtats socials i per donar suport a la intensitat de l'estudi–, no és encertat. Finalment voldria senyalar en aquest capítol, en què no citaré tots els tipus d'activitats que es fan, que la Universitat ha començat a treballar –i espero que puguem treballar amb èxit–, en la direcció de facilitar la inserció dels nostres graduats, que comptaran amb el prestigi que ells mateixos han contribuït a fer mitjançant el treball i l'estudi, en el mercat de treball: reunions amb empresaris, la creació del gabinet d'orientació acadèmic-professional... Amb això s'està treballant. Jo espero que malgrat la situació econòmica, i haig de tornar a treure la paraula, ens en puguem sortir.

CAMPUS

El penúltim capítol al que penso fer referència és el relatiu al campus. Seré breu: les darreres realitzacions són conegudes, les recordo només: la incorporació del Born, de l'Estació de França, que ens ha permès resoldre el coll d'ampolla que teníem per aquest curs i pel proper curs i d'altres espais que completen el que serà l'àrea central del campus al carrer Wellington. Les obres a Rambles, on s'ha culminat pràcticament la construcció universitària; la primera part, una part petita encara, de l'Estació de França, la unificació d'oficines i el trasllat de l'Institut d'Història a la plaça de la Mercè i l'inici, lent per les dificultats econòmiques, de les obres a les Casernes i de la futura biblioteca al Dipòsit de les Aigües.

Durant l'any 1993 s'ha fet encara una tasca important, que és definir les característiques d'aquests projectes, definir-les tenint en compte totes les necessitats de la comunitat universitària, els aularis, les sales d'estudi, la biblioteca i les seves dependències, els espais pels departaments, amb la previsió de despatxos i, finalment, allò que pràcticament no tenim, que són serveis de suport a la comunitat universitària de tot tipus, des dels que tenen un caràcter més lligat a la docència o l'estudi fins aquells que són un complement per a la vida normal i diària dels membres de la comunitat universitària.

GESTIÓ ECONÒMICA

El darrer capítol és el de gestió econòmica. Les dades més significatives són: la inversió durant el 1992 va ser de tres mil milions, i el 1993 va ser de quatre mil milions. Aquesta inversió no ha pogut reflectir-se de manera completament evident per a l'usuari, en tan que una part important

ha estat destinada a l'adquisició de sòl per a possibilitar futures construccions universitàries. Aproximadament, una mica més de set mil milions en els dos anys. Amb obres, el primer any van ser prop de 1.300 milions; al 1993, 1.900 milions; una part important de la inversió és la que es destina al complement d'aquestes obres i sobretot a serveis de dades informàtiques i fons bibliogràfics.

Evidentment, en el proper any, les dificultats generades per la situació econòmica molt presumiblement es reflectiran en aquest capítol de les inversions, que faran que les obres de l'àrea central del campus de la Universitat, concretament al carrer Wellington, siguin més lentes d'allò que seria convenient, d'allò que seria necessari. En aquests moments no sabem quines seran les possibilitats inversores del proper any, però sí està assegurada en canvi la inversió per finalitzar abans del 26 de setembre la totalitat de l'espai de l'Estació de França i abans del 15 de juliol l'espai de la biblioteca completa de l'Estació de França, a fi que el trasllat de la biblioteca es produeixi entre el 15 de juliol i el 15 de setembre –òbviament el trasllat complet tant dels documents catalogats com d'aquells que no estiguin catalogats.

Vull acabar senyalant que, com a tota institució viva, hi ha coses que no s'han fet bé, hi ha coses per millorar, però es també cert que hi ha coses que han funcionat, que s'han fet bé, que hi ha unes bases força sòlides per a la consolidació d'aquesta Universitat. La Universitat Pompeu Fabra comença a tenir prestigi, que s'ha construït amb el treball de tota la comunitat universitària, el treball de professors, administratius, estudiants, un prestigi que ha generat de vegades polèmica; de vegades alguns membres de la comunitat universitària no han entès la postura de la comissió gestora i del rector de callar. Jo reivindico aquesta postura de la universitat. De res serveixen polèmiques personals, el que importa a la comissió gestora, el que m'importa a mi és el prestigi de la Universitat no el prestigi de la comissió gestora ni el prestigi personal del rector. La comissió gestora i jo mateix estem en contra del *vedettisme*. I es per això que preferim que surtin les dades del treball de la Universitat que no que surtin les persones a fer declaracions. Ha estat una política informativa conscient, una política consistent en què siguin els fets més que les persones els que parlin. Que el treball de tots hagi anat construint una Universitat seriosa no constitueix però cap mèrit especial. Tots plegats teníem i tenim l'obligació davant la societat d'aplicar eficientment els diners que els ciutadans destinen al sistema universitari; i penso que malgrat els problemes i les limitacions, els resultats obtinguts al llarg d'aquests anys i, més concretament, aquest últim any són prou significatius.

Inauguració del curs acadèmic 1994-1995

Moltes gràcies, professor Xavier Calsamiglia, per haver-nos ofert la seva magnífica lliçó inaugural, i moltes gràcies també a l'artista mallorquí Miquel Barceló, creador del nostre cartell inaugural.

El curs que avui comencem, el curs 1994-1995, és el cinquè curs en la vida d'aquesta Universitat. Però aquest cinquè curs és, també, l'inici d'una segona etapa. Hem acabat el que podríem anomenar l'etapa inicial amb el retorn a la societat de les primeres promocions formades en aquesta universitat. És per tant un moment en què podem reflexionar sobre els resultats, sobre la feina feta i sobre quins són els fruits que ha produït.

Certament, hi ha algunes dades que ens poden fer estar satisfets: el rendiment acadèmic a què feia referència la Memòria del curs passat penso que és un índex prou significatiu. Que sis de cada deu estudiants acabin els estudis amb la promoció amb què els van començar, que el conjunt de les proves d'examen realitzades en el darrer curs hagin estat superades en un 90%, són evidentment dades positives. Però això no ens ha de fer perdre de vista que hem de mantenir l'actitud de revisió, de tornar a repensar els nostres sistemes de treball, la feina que fem, els sistemes de docència, l'organització d'aquesta docència; hem de tenir sempre aquesta actitud de revisar. Penso que quan s'acaba una etapa inicial i en comencem una altra, encara és més important accentuar aquesta voluntat de repensar les coses fetes a la vista dels resultats, a la vista de l'experiència, i hem de fer el mateix també quan comprovem els resultats en l'altre gran camp d'activitat de la Universitat. La Universitat és una institució per a la docència, és una institució de conreu de la ciència i de la cultura. També en aquests camps les dades que la Memòria ens ha recordat ens permeten d'estar satisfets. Però no per això hem de perdre mai l'esperit crític; no per això hem de deixar de vetllar perquè els mitjans que la societat ens proporciona rebin la millor de les aplicacions possibles. Hem de ser ambiciosos amb els objectius, sense límit; però realistes, crítics amb nosaltres mateixos i modestos. Per això penso que són vàlides aquelles paraules del poeta quan deia:

“Cerca, doncs, modest, guia en la ciència,

però despulla-la abans de sa altivesa,

treu-ne el que és sols vanitat, fútila,

luxúria de saber, pura indolència.

Expurga-la sencera o poda-li la cresta

de les arts que el nostre vici amara;

llavors, mira ben bé que poca en resta
que, servint a passat, serveixi encara.”

Una segona reflexió que voldria fer a la comunitat universitària i a tots els que ens acompanyen en aquests moments és que en iniciar aquesta nova etapa la Universitat Pompeu Fabra és encara una universitat no completa. No vull només reiterar la sol·licitud, cada any avançada, de la necessitat de completar la gamma d'àmbits científics que aquesta casa presta a la docència i conrea a la ciència; vull recordar també que aquesta etapa, que comença amb la institucionalització dels òrgans de govern universitaris ordinaris, s'inicia precisament amb el compromís que la Universitat, en cursos successius, també entrarà en el camp de les ciències experimentals, les ciències de la salut i les ciències pures. Des del mes de gener han passat uns quants mesos i els projectes no acaben de quallar. Per això, amb la solemnitat d'aquest acte, vull reiterar la vocació de la Universitat i d'aquells que en tenim assumida la responsabilitat de govern que aquells compromisos i aquelles promeses es comencin a fer realitat. No voldria que arribés un moment en què es pogués constatar que els compromisos han volat, perquè si així fos i això passés, i evidentment no ho desitjo, és evident que amb tranquil·litat i claredat se n'haurien de treure les conseqüències davant de la comunitat universitària.

La tercera consideració ha de referir-se als aspectes econòmics de la vida de la Universitat. Són diverses les reflexions que voldria avançar. En primer lloc, la crida sempre reiterada a l'aplicació austera dels mitjans per part de tots nosaltres. Hem de tenir sempre present la consciència que estem aplicant uns recursos que els ciutadans posen a les nostres mans perquè en traguem el profit més alt. Però dit això, haig d'assenyalar també que aquesta universitat no és només incompleta en els àmbits en què presta la docència i conrea la ciència. A més a més, la Universitat està en una etapa de creixement. Tots plegats som conscients que els moments actuals són encara difícils i que molt possiblement ho seran en els propers mesos, i que per tant l'administració educativa no podrà respondre al cent per cent a les necessitats de la Universitat en inversió i en funcionament. Però el que sí voldria reiterar, voldria insistir-hi, és que en els moments difícils és quan millor es pot notar que qui ha de decidir sap elegir, i sap elegir correctament; i, per tant, hem d'esperar, hem de confiar que, com en el passat, en el moment de distribuir els recursos, que són particularment escassos, es tindran en compte les necessitats de creixement d'aquesta universitat.

Però encara voldria afegir una altra reflexió. Hem de pensar en el finançament del sistema universitari i en el futur d'aquest finançament. En el moment en què s'articulin solucions per a un finançament de les universitats previst com un finançament continu, fruit de la consideració de la situació del sistema universitari, és clar que hi caben solucions que poden respondre a plantejaments contradictoris. Segons quina sigui la fórmula que s'elegeixi, ens podem trobar amb un finançament que fa progressar el sistema universitari de Catalunya en la seva globalitat, però segons quina sigui la fórmula també es podria produir l'efecte contrari. Una

vegada més, i també amb la solemnitat d'aquest acte, avançaré la postura d'aquesta universitat en el sentit que qualsevol fórmula de finançament ha de partir de l'eficiència en l'aplicació dels recursos i, per tant, ha de partir del nombre de places d'estudiants que s'ofereixen i del nombre d'estudiants que es graduen. No ha de partir doncs d'una fórmula que pogués donar un premi a un mal funcionament del sistema o a una acumulació d'aquells estudiants que arribant a la Universitat per fer en el termini previst els seus estudis, els realitzen en un termini més llarg.

Com s'ha recordat fa un moment, i ho hem apreciat també a la Memòria, el curs passat va iniciar-se el procés d'institucionalització definitiva dels òrgans de la Universitat. Aquesta institucionalització és a punt d'acabar amb la configuració de l'estructura departamental, la disposició de la qual es realitzarà al llarg dels propers mesos.

Voldria fer palès el meu agraïment a tots aquells que han col·laborat durant aquest període inicial de la Universitat en les tasques de govern, o des del Consell Econòmic en les tasques d'assessorament i ajuda, perquè evidentment aquesta col·laboració ha estat clau per als resultats obtinguts. A tots ells, moltes gràcies.

Però, fet aquest agraïment, voldria insistir en la necessitat de variar el sistema de govern de les universitats. És coneguda la meva postura sobre aquesta qüestió. Amb tot, aprofito per assenyalar que la crítica del sistema actual de govern no implica una incompatibilitat entre la participació i les formes eficients de govern. No vull insistir en aquest punt, ja que, d'altra banda, aquells que han d'assumir la responsabilitat de la reforma no sembla que en els propers temps vulguin tirar-la endavant. Però si faig referència a aquesta qüestió és per fer una crida a tota la comunitat universitària, a tots aquells que la componen, perquè entre tots fem un esforç per fugir dels paranys i les temptacions que l'ordenament jurídic vigent posa a l'hora de convertir el sistema de govern de les universitats en un sistema ineficient, en un sistema irresponsable des d'un punt de vista social. I voldria preguntar-me i preguntar públicament si serà possible que el corporativisme no arrel·li entre nosaltres; si serà possible que les visions fragmentàries de centre o departament no enfosqueixin el panorama més ampli imprescindible de la universitat com a projecte global.

I acabaré. Vull fer-ho amb una consideració sobre la missió de la universitat. La universitat, al meu entendre, ha d'estudiar i incidir en el món que l'envolta. Hem de formar ciutadans i ciutadanes amb coneixements professionals, no simples experts o autòmats professionals. Continua sent vàlida en aquest sentit una reflexió d'aquell gran pensador, John Stuart Mill, quan deia: "Sigui quina sigui l'especialitat que es tria, s'aprendrà com una branca de la intel·ligència o com un mer comerç, i en haver-la apresada se'n farà un ús prudent i conscienciosos

o a l'inrevés; i això dependrà menys de la manera com s'ensenyava la professió que del tipus de mentalitat que s'hi aporta; de quina classe d'intel·ligència i de consciència el sistema general d'educació ha desenvolupat en els individus. Els homes són homes abans de ser advocats, metges, comerciants o fabricants, i si se'ls fa homes capaços i sensibles, ells mateixos es convertiran en advocats o metges capaços i sensibles. El que els professionals s'haurien d'endur de la universitat no és coneixement professional tan sols, sinó allò que hauria de dirigir l'ús del seu coneixement professional, i portar la llum de la cultura general per il·luminar el tecnicisme d'una indagació especial".

Però no n'hi ha prou. La universitat ha de ser sensible als problemes del món. No és precisament satisfactòria la insensibilitat, també a la universitat, de tots nosaltres davant el drama dels Balcans, on tants principis del progrés de la civilització són trepitjats. I és que, com deia un gran universitari recentment desaparegut, "no es tracta de formar contemplatius, d'enriquir individualment els joves amb els tresors de la cultura general fins a despertar en ells una capacitat major o menor de contribuir a la seva creació. La nostra missió és la de preparar individus que s'han d'incorporar a un món en marxa, que han de col·laborar i, en certa manera, dirigir, el procés de la seva transformació. I per això els cal tenir una certa noció sobre quin és l'estat en què trobaran la societat, el món, l'home, per portar a terme aquesta feina".

Memòria Curs Acadèmic 1994-1995

Amb la realització de l'auditoria docent, d'una banda i l'ordenació de les iniciatives i la racionalització dels recursos en el camp de la recerca, d'una altra, la institució ha fet aquest curs uns passos essencials i indispensables per poder garantir de manera sistemàtica la qualitat de la docència i de la recerca a la nostra universitat. Durant l'any acadèmic també s'ha completat pràcticament l'estructura orgànica de la UPF, mitjançant la constitució del Consell Social i l'aprovació de l'estructura departamental, i s'han continuat consolidant i millorant aspectes bàsics del seu funcionament, amb un impuls renovat a la biblioteca i l'elaboració del Pla Director de Serveis Avançats de Comunicacions. Tot plegat cinc anys després de la creació de la Universitat i en un context marcat per la reducció del finançament, que entre altres coses ha impedit l'inici d'estudis en el camp de les ciències.

L'auditoria sobre la docència, iniciada a començaments de curs, permet d'analitzar el sistema docent, de detectar-ne els punts febles i de reconèixer-ne els més eficaços. Els primers resultats, a manca d'un aprofundiment posterior, constaten l'efectivitat del sistema de progressió en els estudis. Les dades indiquen que un cop superat el primer curs, o en tot cas superat el primer cicle, l'èxit acadèmic dels nostres estudiants és gairebé total. Això vol dir que els recursos s'esmercen adequadament, que no hi ha errors descoberts a l'últim curs. Es detecten en una primera fase i la seva reparació és, per tant, més fàcil.

Aquesta anàlisi inicial ens aporta dues dades significatives més. Una és el lleuger descens del percentatge d'estudiants de primer curs que es veuen forçats a abandonar els estudis. L'altra és l'augment del percentatge d'estudiants que es troben a l'últim curs i, per tant, en condicions de titular-se. El curs passat era un 66%, mentre que ara és un 70%. El treball dels professors i l'esforç i la dedicació dels estudiants com a ciutadans responsables en són la causa principal. Una vegada acabada l'auditoria caldrà valorar-ne els resultats i introduir, si és el cas, els canvis o reajustaments convenients en l'organització de la docència.

En l'àmbit de la docència convé citar altres qüestions importants. S'ha procedit a la plena aplicació del Pla d'Activitat Docent, instrument d'organització, de programació i de control de la docència elaborat pels departaments d'acord amb els centres o estudis on s'imparteix la docència. Així mateix, la Generalitat ha autoritzat l'inici, el curs 1995-96, dels estudis de Ciències Polítiques i de l'Administració. També és remarcable l'increment en l'oferta de cursos de tercer cicle i d'estudis propis, la major part organitzats per l'Institut d'Educació Contínua (IDEC).

Tot i l'augment del nombre de programes de doctorat i de la quantitat d'estudiants de tercer cicle, cal reconèixer que aquest capítol essencial no és encara una assignatura completament superada a la nostra universitat. És, això sí, una assignatura en curs de superació: s'ha passat de vuit programes a dotze i de 154 estudiants a 269. Cal fer encara un esforç de racionalització que ens porti a vertebrar d'una manera més ferma els estudis de tercer cicle i a consolidar-los amb el nivell de qualitat que tots desitgem. Ha de ser un objectiu prioritari que la UPF sigui també coneguda per la gran excel·lència dels estudis de doctorat i de tercer cicle.

Pel que fa a la recerca, aquest curs s'ha treballat en la reorganització i la planificació de la recerca de cara als propers anys. S'han elaborat criteris estratègics, s'han fixat línies temàtiques, s'han consolidat grups de recerca. També s'han determinat prioritats per a l'adquisició d'infraestructura i criteris d'avaluació i d'autoavaluació. S'ha passat, en fi, a una progressiva gestió informatitzada de la recerca, en col·laboració amb universitats del nostre entorn. Tota aquesta activitat s'ha concretat, en part, en el nou Pla de Mesures de Suport i Foment de la Recerca i en l'elaboració del mapa de la recerca.

Hi ha encara dues dades referides a la recerca que crec convenient de subratllar. Són les que fan referència als bons resultats en l'obtenció de finançament extern per als projectes de recerca presentats per professors de la UPF durant el període 1990-94. Un 76,86% dels projectes que, en aquesta etapa, han sol·licitat un ajut extern, l'han obtingut. I, pel que fa al finançament, s'ha aconseguit un 68,82% del total dels imports demanats.

En l'apartat de l'organització de la Universitat, es pot dir que aquest curs s'han consolidat la pràctica totalitat dels òrgans de govern estatutaris: a l'octubre de 1994 es va constituir el Consell Social, al març d'aquest any la Junta de Govern va aprovar el reglament del Síndic de Greuges i, a finals de curs, la mateixa Junta va donar llum verda a l'estructura departamental de la UPF. Amb la constitució dels òrgans de govern dels departaments es podrà considerar acabada l'etapa d'institucionalització de la Universitat generada pels Estatuts.

Per garantir, però, el compliment dels objectius bàsics de tota universitat -la docència i la recerca- no n'hi ha prou amb un treball seriós i continu en tots els camps, sinó que, a més, és imprescindible dotar la institució d'algunes eines essencials i posar-les constantment al dia. Dos d'aquests instruments, cada cop més interrelacionats, són la biblioteca i les prestacions informàtiques.

Les dades relatives al funcionament de la biblioteca (nombre d'usuaris i fons bibliogràfic, documents consultats, préstecs realitzats, etc.) indiquen un augment molt notable. Amb tot, aquest no és pas el fet més destacable d'aquest curs. Les noves possibilitats en el camp de la

tecnologia de les telecomunicacions obren unes immenses perspectives per a les biblioteques, sempre que aquestes s'adeqüin a la nova situació. Per dir-ho en altres paraules, la biblioteca de 1995 pot ser, i de fet ha començat a ser, molt diferent de la de 1990. En aquest sentit, s'han iniciat els passos necessaris per convertir-la en una biblioteca electrònica.

En aquest nou context caldrà anar transformant els punts de lectura tradicionals, de manera decidida, a fi que donin accés a tot un seguit d'informació vastíssima que no es troba necessàriament a la biblioteca i a la qual es pot accedir per via informàtica. Caldrà, per tant, una nova distribució de recursos que tingui en compte aquesta nova realitat i que potencii constantment les prestacions de la biblioteca actual sense perdre cap de les millores ja consolidades.

En el camp de la informàtica, vull destacar l'optimització de la xarxa actual i la confecció del Pla Director de Serveis Avançats de Comunicacions, així com els treballs realitzats per a la implantació, el curs que ve, del projecte d'informació i gestió per ordinador Ariadna.

En l'apartat de les relacions institucionals cal deixar constància del considerable nombre de convenis vigents aquest curs. De 278 que hi havia l'anterior any acadèmic s'ha passat a una xifra molt superior en aquest, 380, dels quals 253 corresponen a convenis de cooperació acadèmica. Una part remarcable dels convenis estan destinats a l'intercanvi d'estudiants: aproximadament un 4% dels estudiants de la UPF han fet aquest curs una part dels seus estudis a l'estranger.

El conjunt d'estudiants ha crescut aquest curs més d'un 25%, i les places de primer han augmentat gairebé un 41%. Són xifres extraordinàriament altes, sobretot si les comparem amb el creixement del conjunt del sistema universitari. Es tracta, però, d'un augment ja previst, que manté la filosofia d'un increment constant assumible i que preveu situar la Universitat, en finalitzar la dècada, a l'entorn dels deu mil estudiants.

Una vegada més, i amb satisfacció, s'ha de posar en relleu que la feina feta i els resultats obtinguts han estat possibles pel treball, l'esforç, la dedicació i també l'entusiasme de tots els professionals de la casa. Estic convençut que aquesta resposta serà també la pauta per al futur. Pel que fa al campus, la UPF s'ha assegurat aquest curs les seves necessitats d'espai fins més enllà del 2010. Tot i que, per motius econòmics, no serà possible avançar al ritme previst en aquest terreny, han continuat les obres al Dipòsit de les Aigües i a les Casernes, de manera que el curs 1996-97 pugui entrar en funcionament la de Jaume I. Aquest és un objectiu imprescindible la realització del qual, malgrat les dificultats, està ja assegurada.

Parlava al començament del nou context econòmic on ens movem, concretat en una reducció d'aportacions per part de l'Administració que no afecta només la UPF. S'ha frenat, estic convençut que momentàniament, el creixement de l'oferta de places de primer i també l'oferta de nous estudis, dos aspectes molt importants per a la consolidació d'una universitat nova com la nostra. Aquesta situació es produeix, a més, quan encara no s'ha definit el model de finançament de les universitats. La nostra posició en aquest tema és prou coneguda: cal posar en el nivell més alt de les consideracions, a l'hora de decidir aquest model, una aplicació eficient dels recursos que la societat destina al sistema educatiu, i en concret a les universitats.

Informe del rector al Claustre universitari

Claustre universitari de 16 de maig de 1995

En presentar a aquest Claustre l'activitat desenvolupada a la Universitat Pompeu Fabra els darrers quinze mesos, els ho estructuraré en els següents set àmbits:

- L'entorn universitari.
- Una activitat de qualitat al servei de la societat.
- Eines per a la qualitat de la docència i la recerca.
- Els actors del projecte.
- L'estructura de la Universitat.
- Campus.
- Economia.

L'entorn universitari

El 18 de juny de 1990 el Parlament de Catalunya va aprovar la llei de creació de la UPF. En aquests cinc anys l'entorn universitari ha variat: primer, amb la pròpia aparició de la UPF, i després, en els darrers mesos, a causa d'alguns canvis notables. Els elements que il·lustren aquests canvis són:

- La creació de noves universitats, la més recent de les quals és la Universitat Oberta de Catalunya;
- Les relacions encara complexes en el si del sistema universitari català.
- El fre al creixement de l'oferta de places d'estudiants i de nous estudis impulsat per l'administració educativa, aspectes que afecten considerablement una Universitat nova com la UPF.
- La fragilitat del context econòmic i pressupostari que provoca incògnites i restriccions sobre el model de finançament universitari i genera dificultats addicionals a l'hora d'obtenir aportacions privades.

Una activitat de qualitat al servei de la societat

La UPF té plantejat el repte permanent de l'excel·lència en la docència i en la recerca com a resposta responsable de l'esforç que la societat fa per mantenir les universitats.

En l'apartat de la docència destaco, en primer lloc, que el rendiment acadèmic palesa que sis de cada deu estudiants de la primera promoció de la UPF es van titular en el temps previst en el pla d'estudis corresponent.

El compromís anunciat en el darrer Claustre sobre l'elaboració d'un informe de la docència o auditoria docent s'ha acomplert en una primera fase. Amb les dades de què es disposa actualment ja es poden formular les primeres conclusions d'aquest estudi en curs de realització. Així, es constata l'efectivitat del sistema de progressió en els estudis, és a dir, que els estudiants que superen el primer cicle tenen moltes possibilitats d'acabar els seus estudis en el menor nombre d'anys possible; en aquest sentit, les assignatures que s'imparteixen són més determinants que no pas el trimestre en què es cursen. Finalment, s'evidencia un lleuger descens del percentatge d'estudiants de primer curs que es veuen forçats a abandonar els estudis. Quan l'auditoria hagi finalitzat se n'analitzaran les conclusions amb l'objectiu d'efectuar la reorganització necessària en l'àmbit de l'organització acadèmica i de l'ordenació de la docència.

En el terreny dels nous plans d'estudis, s'han començat a aplicar els nous plans de les llicenciatures en Administració i Direcció d'Empreses, en Economia i en Dret. En curs de reforma hi ha els plans de Gestió i Administració Pública i de Ciències Empresarials. En el marc d'aquestes reformes, i si és el cas de reformes puntuals d'altres plans, la Universitat haurà de reformular la presència de les llengües modernes en aquests plans d'estudis, quan aquestes tenen encara un caràcter merament instrumental, introduint elements d'optativitat que facilitin l'acomodació entre l'opció de l'estudiant i el desenvolupament dels estudis.

El curs vinent s'iniciarà un nou estudi: la llicenciatura en Ciències Polítiques i de l'Administració, fruit de la reconversió d'un dels dos grups de Gestió i Administració Pública.

El compromís del Comissionat per a Universitats i Recerca d'autoritzar la UPF a incloure estudis de ciències experimentals i de la salut en la seva oferta docent no s'assolirà el curs vinent a causa de la decisió de l'Administració d'ajornar l'inici de nous estudis fins el curs 1996-97. El repte que mantenim és incorporar en un futur no gaire llunyà aquests estudis, imprescindibles per a completar la UPF.

La política d'adscripció de centres ha estat presidida per la prudència, i s'ha afavorit només la d'aquells que impliquin l'aportació d'estudis nous.

Pel que fa els estudis de tercer cicle és una assignatura en curs de superació, com ho demostra el fet que dels 154 estudiants i 9 programes de doctorat del curs anterior s'hagi passat als 269 estudiants i 12 programes del curs actual. L'evolució positiva no ha de fer abaixar la guàrdia, sobretot en l'aspecte qualitatiu. Si la qualitat en la docència ha prestigiat fins ara la UPF, també s'ha d'aconseguir que sigui coneguda en el món universitari per l'excel·lència de la seva oferta de tercer cicle.

En una altre vessant de la formació de postgrau, el nostre Institut d'Educació Contínua (IDEC) ha doblat de llarg en el curs 1994-95 el nombre de propostes respecte del curs anterior, i aquest estiu ofereix un programa de vint cursos sobre periodisme i comunicació social.

De l'anàlisi dels projectes de recerca del període 1991-94, sobresurten dues dades molt positives: s'han concedit als nostres investigadors un 76,8% dels projectes sol·licitats i un 68,82% dels imports demanats. Per a l'organització i la planificació de la recerca s'han elaborat uns criteris estratègics, un mapa general, una gestió informatitzada i un nou Pla de Mesures de Suport a la Recerca amb accions cofinançades i pendents d'aprovació per la Junta de Govern. Pel que fa als centres de recerca, destaca la creació del Centre de Recerca en Economia Internacional, de l'Institut Universitari de Cultura i de l'Observatori de la Comunicació Científica.

Vull esmentar igualment la concessió d'una càtedra Jean Monnet.

Eines per a la qualitat de la docència i la recerca

Biblioteca

Cal destacar el notable creixement que ha tingut la Biblioteca en els seus diversos àmbits: 20% de les publicacions en sèrie i un 24% de les monografies; un 44% de nous usuaris; un 115% de préstecs personals i un 73% d'interbibliotecaris. S'incrementa en un 40% la superfície destinada a Biblioteca i en un 30% els metres de prestatgeria. Els punts de lectura passen de 630 a 823.

Amb la connexió definitiva a la xarxa mundial de directoris bibliogràfics a través d'Internet, es poden consultar les biblioteques de tot el món. És necessària la plena incorporació al concepte de biblioteca del futur: la biblioteca universal, que permetrà als usuaris accedir a la informació que és lluny amb l'ajut de les noves tecnologies.

Tecnologies de la Informació i la Comunicació

El pla informàtic inicial ha estat àmpliament superat i ara està en curs d'elaboració un pla de comunicacions per incorporar tota la tecnologia avui necessària per aprofitar la informació d'arreu del món. De les darreres aportacions, destaca la implantació, per primera vegada en una universitat espanyola, del correu electrònic integrat.

El pla d'Informació i Gestió Electrònica, el projecte Ariadna, està a punt d'iniciar la seva primera fase. Aviat es podrà accedir, des de qualsevol punt de la xarxa, a la informació sobre tots els àmbits de la Universitat i a un diari electrònic d'informació. En una segona fase es podran realitzar gestions administratives que no comportin transaccions econòmiques, i en la tercera fase ja es podran realitzar un gran nombre de gestions mitjançant el carnet de la UPF.

Mobilitat

De l'activitat institucional i internacional destaca que el nombre d'estudiants de la UPF que participen en programes d'intercanvi ha passat de 70 a 210, i que durant el curs 1994-95 la UPF va participar en 18 programes, que es preveu augmentar fins a 26 en el curs vinent.

Els actors del projecte

La comunitat universitària creix any rere any. Pel que fa al personal acadèmic, actualment hi ha a la Universitat 607 professors i 53 becaris. Destaca d'aquesta xifra el fet que un 11,52% són estrangers i que més d'un terç són doctors.

En el marc del desplegament estatutari, està a punt d'aprovar-se la creació dels departaments, que és l'estructura bàsica del professorat. Ha estat un procés lent, però rigorós, i amb el consens de tota la comunitat acadèmica.

La Universitat s'ha dotat d'una organització específica per verificar el procés de selecció del professorat, fet que trenca el tradicional corporativisme de les universitats. Un nou òrgan, la Comissió de Professorat, que actua per delegació de la Junta de Govern, verifica les propostes dels departaments.

El curs 1994-95 finalitza amb un total de 5.242 alumnes, 2.074 dels quals són de primer curs – aquesta darrera xifra és de 1.832 si no s’inclouen els centres adscrits-.

S’ha creat el Consell d’Estudiants, i s’ha convocat la primera oferta de places per realitzar la prestació social substitutòria als serveis de la Universitat, sempre que no impliqui l’ocupació d’un lloc de treball.

Hi ha 431 membres del personal d’administració i serveis, i durant l’any 1994 hi ha hagut un augment del 12,23%.

En relació a aquest col·lectiu de la comunitat universitària, s’ha produït un esforç important en la selecció i consolidació de les places. En una propera Junta de Govern s’aprovarà la relació de llocs de treball.

L’estructura de la Universitat

La Junta de Govern va substituir la Comissió Gestora el 31 de maig de 1994. S’han constituït la Comissió de Professorat i la Comissió d’Administració i Economia, així com les noves juntes de centre o estudi. És imminent l’aprovació de l’estructura departamental.

En definitiva, fets que demostren la consolidació d’una estructura al servei de la docència i la recerca.

Campus

La Universitat ha assegurat les seves necessitats d’espai fins més enllà del 2010. En l’àrea de la Ciutadella, amb l’adquisició del Laboratori Municipal i del Mercat del Peix, es disposa d’una superfície equivalent a quatre illes contigües i senceres de l’Eixample. L’Estació de França és un espai plenament consolidat, amb 17.000 metres quadrats de sostre, i amb possibilitats d’ampliació en el futur. Es continua treballant en la ubicació que acollirà els estudis audiovisuals, i es treballa en concloure un meditat projecte que després ha de trobar la localització adequada.

Cal fer especial menció respecte la complexitat de continuar el ritme previst en la construcció del campus tot i la confiança en el compromís del Comissionat per poder començar el curs 1996-97 amb la Biblioteca General al Dipòsit de les Aigües i amb la caserna de Jaume I en funcionament. Ens mantindrem fermes en reclamar que es compleixi el compromís adquirit.

Economia

Com a consideració prèvia, vull manifestar que les primeres dades de què es disposa confirmen que el rendiment en el camp de la docència ha donat uns resultats superiors als que hi havia habitualment en el nostre entorn. Per tant, als diners públics esmerçats se'ls ha extret, comparativament, un rendiment superior. Defensem el model de contribució de la UPF a la millora del sistema universitari català, model que es basa per posar l'accent en el nombre d'alumnes que ingressen cada any a primer i en el rendiment dels diners públics que s'hi apliquen.

Véuen temps gens fàcils per a les universitats en l'actual conjuntura econòmica. A hores d'ara es desconeix l'assignació de la Generalitat prevista per a aquest any, que hauria de permetre tancar el pressupost de l'exercici 1995, pendent encara de presentar-lo a la Junta de Govern. Una Universitat que creix no pot instrumentar el seu pressupost per a l'any fiscal successiu a partir del simple recull d'un percentatge d'increment sobre l'any anterior.

Cal alertar del perill d'aturar l'embranchada inicial que es duia fins ara; ser conscients que l'entorn és el que és. Entre tots cal defensar col·lectivament un treball ben fet, d'un projecte consolidat en una part important però que com totes les coses d'aquest món, també es pot malmetre.

Inauguració del curs acadèmic 1995-1996

Em complau agrair al professor Josep Maria Casasús que hagi acceptat de pronunciar la lliçó inaugural. Així mateix, hem comptat amb la magnífica aportació de l'artista Eduardo Arroyo per a la creació del cartell inaugural, a qui faig també extensiu l'agraïment de la Universitat Pompeu Fabra.

És costum que en un acte com aquest el responsable de la institució assenyali algunes pautes. Es podria dir que forma ja part de la litúrgia fer el balanç de la situació, mirar d'on venim i marcar cap a on hem d'anar. Evidentment, de manera simple i assenyalant només les coordenades més significatives. I això és el que penso fer amb molta brevetat i referint-me només a aquells punts que en la meua opinió són més significatius per centrar la nostra atenció en els propers mesos i al llarg del proper curs. Seguint una expressió coneguda i aplicada al nostre país, es pot dir que la universitat és la fàbrica de la docència i de la recerca. No parlaré de la recerca; la Memòria ha estat prou explícita en aquest sentit. Però sí que vull insistir en el fet que la Universitat, el curs anterior, ha continuat pel camí del conreu intens, del conreu amb preocupació qualitativa per la docència; del conreu amb rigor d'una activitat de docència, d'una activitat d'ensenyament pròpiament dita que ha d'assegurar la formació dels nostres estudiants i que ha de permetre que aquests tornin a la societat amb els coneixements i amb la formació que aquesta ens exigeix. I això és fruit del treball dels professors i del treball dels estudiants, d'un treball intens que jo vull reconèixer públicament en aquest moment.

El curs que comencem és el curs en què acabarà, en què culminarà la institucionalització dels òrgans de govern dels nous departaments, dels departaments definitius de la UPF, que entraran en funcionament no més enllà de començaments de l'any 1996. Durant aquests mesos la responsabilitat de tots farà de ben segur que també en l'estructura i el funcionament dels departaments puguem marcar una línia de renovació. Això serà possible sobretot si tots som capaços de prescindir de les temptacions del corporativisme, de les temptacions de veure els interessos més propers i posem per davant els interessos del progrés, de la ciència, de la cultura, de l'ensenyament; en definitiva, els interessos de la missió que la societat ens ha encomanat.

Certament, i em refereixo ara a la situació econòmica, aquesta és complexa, i és evident que tots, com a ciutadans responsables, i les institucions públiques en primer lloc, hem d'actuar amb rigor, hem d'actuar dins d'uns marges d'estricta austeritat. Estic convençut que la continuïtat de l'esforç iniciat l'any 1990 no corre risc. Podem tenir la garantia de l'administració educativa que serem capaços de continuar el camí iniciat, però lògicament a aquest camí hi haurem d'aplicar, amb més esforç encara, els patrons d'austeritat que sempre han estat un model a seguir. I aquesta situació econòmica, i sobretot la de les hisendes

públiques, a què acabo de fer referència no afecta només el funcionament de la institució, sinó sobretot, en el cas d'una universitat nova com la nostra, la implantació, el creixement de les seves estructures, dels seus edificis i de les seves instal·lacions. Les limitacions han obligat a refer el calendari, però també, a la vegada –i és motiu de satisfacció dir-ho–, està assegurada la continuïtat en el creixement de la Universitat. Així, de manera concreta i exacta, puc confirmar l'inici, la posada en funcionament de les primeres instal·lacions de l'Àrea de la Ciutadella del carrer Wellington per al proper curs 1996-1997.

La formació és el millor negoci d'un país, i per tant mai les meves paraules no poden ser conformistes. Cal reclamar, tot i sent conscient de la situació i del context, un esforç nou, renovat, un esforç al qual la comunitat universitària ha de correspondre, com correspon, amb dedicació i entusiasme. Un esforç de l'administració educativa, perquè invertir en formació és la millor inversió de futur d'un país.

Aquest any comencem uns nous estudis: la llicenciatura en Ciències Polítiques i de l'Administració. Ens satisfà que l'administració educativa ens hagi autoritzat a completar els nostres estudis de ciències socials, però a la vegada haig de dir –i no em plau repetir-me, però ho haig de fer, ho haig de dir– que aquesta universitat és una universitat incompleta, que aquesta universitat ha d'obrir-se al camp de les ciències. Per això, en aquest acte, i amb la solemnitat que és pròpia d'aquest acte, de nou presento la petició a l'administració educativa, a la Generalitat, perquè autoritzi, perquè cobreixi els espais que són necessaris per completar l'oferta d'estudis a la nostra societat. La UPF ha de ser una universitat completa, i per tant ha de ser una universitat que al costat dels estudis de ciències socials, dels estudis d'humanitats, dels estudis de comunicació ofereixi també uns estudis de ciències. L'administració educativa s'hi va comprometre i, en aquest sentit, jo tinc la tranquil·litat que aquest compromís serà assumit i serà portat a la realitat.

I voldria acabar amb una reflexió sobre la situació actual dels estudis universitaris a casa nostra, al nostre país. Com és conegut, després de l'LRU es va iniciar un procés de reforma dels ensenyaments. La nostra universitat va poder començar a caminar amb uns plans d'estudis que essencialment ja estaven adaptats a la nova filosofia, a les noves perspectives generades per aquesta reforma dels ensenyaments. Aquesta reforma dels ensenyaments, amb els nous plans d'estudis que se'n deriven, s'ha aplicat ja pràcticament a totes les universitats espanyoles, amb resultats discutibles, àmpliament discutibles; però, a la vegada, s'ha donat una segona circumstància que no podem oblidar: en el moment en què les nostres universitats, en què aquesta mateixa universitat ha culminat l'aplicació dels nous plans d'estudis hi ha hagut una profunda reforma de l'ensenyament secundari, de l'ensenyament preuniversitari. Una reforma que no es va preveure quan es van definir les línies mestres de la reforma dels ensenyaments universitaris, i aquest és un element que hem de tenir davant, que les administracions educatives i els responsables de les institucions d'ensenyament superior hem de tenir present.

Què es deriva, què es pot derivar d'aquesta reforma dels ensenyaments preuniversitaris? De la reforma es deriva, al meu entendre, la necessitat de canviar la configuració dels primers anys d'estudi a la universitat. La universitat ha de poder acollir aquests estudiants que arriben amb una formació diferent de la que tenien els estudiants quan es va programar la reforma dels ensenyaments, i ha de donar com a resposta una major generalització en el contingut dels plans d'estudis en els primers anys de les llicenciatures, generalització que cal complementar amb un esforç nou, amb un esforç intens en el tercer cicle. La resposta al nou plantejament dels cicles preuniversitaris obligarà que aquest tercer cicle no sigui només un afegit al final dels dos cicles perfectament estructurats, sinó que sigui un cicle normal, planificat com es planifiquen el primer i el segon cicle, organitzat en funció dels objectius de formar professionals. En definitiva, cal refer la nostra situació a fi que els estudis universitaris recullin, d'una banda, les necessitats que es deriven de la formació d'aquells que arriben a la universitat, i, d'altra banda, que donin continuïtat cap a l'assoliment d'una maduresa que, en aquest plantejament, només podrà assegurar el tercer cicle.

Certament, aquests objectius podrien assolir-se mitjançant una nova reforma generalitzada dels ensenyaments universitaris. Seria, potser, una visió formalista i cartesiana, difícil. Entenc que l'objectiu és també assolible a través d'una adequada modulació dels ensenyaments actuals en exercici de l'autonomia universitària. Els plans d'estudis actuals depenen, amb més intensitat uns que altres, de les directrius, de les coordenades marcades per l'administració educativa estatal. Però queden uns marges amplíssims, en algun cas més amplis que en d'altres, en mans de les universitats i, per tant, les universitats, en exercici de la nostra autonomia, hem de procedir a aquesta acomodació, acomodació que porta com a element absolutament lligat l'autèntica vertebració del tercer cicle, dels programes de doctorat i de les altres modalitats que ha de prendre aquest final dels estudis universitaris.

Aquest és l'esforç que, al meu entendre, hauria de centrar les nostres reflexions, que hauria de centrar la nostra atenció durant els propers temps: que la nostra comunitat universitària iniciés amb seriositat aquesta tasca, que en aquests moments se'ns planteja com a absolutament necessària. No hem de perdre mai de vista l'objectiu final de la nostra missió com a universitat, ni tampoc el fet que la societat ens ha encarregat, ha posat a les nostres mans i ha posat sobre les nostres espatlles, les de tots, una gran responsabilitat: la de formar professionals, però, sobretot, la de formar ciutadans en la cultura, en la ciència, en les virtuts ciutadanes, en la solidaritat.

Memòria Curs Acadèmic 1995-1996

L'entrada imminent de la Universitat en el camp de les ciències, l'obtenció de les primeres dades de l'auditoria docent, el manteniment, i fins i tot millora de l'alt rendiment acadèmic i la reforma i potenciació del tercer cicle són, sens dubte, alguns dels fets més remarcables del curs 1995-96 en l'àmbit de la docència. Es tracta de qüestions cabdals que incideixen directament en la futura ampliació qualitativa de l'oferta de la UPF, en l'avaluació sistemàtica i rigorosa de l'activitat de la Universitat i en l'adequació de les propostes docents a les necessitats de la societat.

Hi ha un aspecte de la docència que al·ludeixo sovint, perquè el considero fonamental: el rendiment acadèmic. És un terreny en què no es produeixen novetats aquest curs, o molt poques, i això és bo. Les expectatives de titulació dels estudiants en el temps previst -sis de cada deu que han començat- es mantenen i fins i tot amb un petit creixement. A més, amb dades fiables a la mà, tenim que gairebé el vuitanta per cent dels estudiants que han començat uns estudis els acaben. L'aprofitament dels recursos públics és, per tant, alt: la major part dels estudiants acaben i, d'aquests, la majoria ho fan sense repetir curs. Aquesta, entenc, és la resposta obligada d'una Universitat pública a l'esforç del país. I per això aquest ha de ser també el nord per a la millora dels estudis universitaris a Catalunya.

Encara en el terreny de la docència, és interessant esmentar l'augment espectacular dels convenis de pràctiques i el manteniment del nombre d'estudiants que fan part dels seus estudis a l'estranger. S'ha passat de 118 convenis vigents a 225. La diferència entre convenis signats és encara més gran. El curs 1994-95 se'n van signar 50 i el curs 1995-96, 210.

Un repte essencial per a la Universitat és el reforçament dels estudis de tercer cicle i en concret dels programes de doctorat. S'han pres les mesures programàtiques i organitzatives per a fer possible també en aquest camp objectius de qualitat. Del conjunt de la reforma voldria destacar-ne la creació dels anomenats "màsters acadèmics".

En el camp de la recerca s'ha aprofundit en l'articulació interna, en l'impuls dels grups de recerca existents i en la promoció de nous equips. Una part de la feina feta s'ha traduït en resultats. D'una banda, dels disset grups presentats al Pla de Recerca de Catalunya, se n'han reconegut catorze com a grups de recerca de qualitat. D'una altra, hi ha hagut un augment substancial -gairebé es triplica la xifra del curs anterior- en les aportacions a la recerca provinents de contractes. Una lectura de la relació d'activitats i produccions científiques de la comunitat universitària posa en relleu el treball extraordinari i continuat.

Com ha estat habitual en cursos anteriors, la Universitat ha fet un esforç per tal d'ampliar i millorar les eines de suport a la docència i a la recerca. A més de noves actuacions de reforç de la Biblioteca s'ha treballat en la implantació del Pla Director de Comunicacions, de forma que el curs 1996-97 es podran ja aplicar vuit dels tretze projectes previstos al pla. Concretament en el camp informàtic, es contempla la integració de la xarxa UPFnet en un únic campus virtual.

Convé esmentar també les diferents realitzacions vinculades al projecte Ariadna. S'han implantat els apartats Ariadna informació i el Diari electrònic d'informació i s'ha posat a punt el bloc d'Ariadna gestió, de manera que al començament del curs 1996-97 es podran fer tot un seguit de gestions universitàries des dels quioscos electrònics situats a les entrades dels edificis. Una part d'aquestes gestions es realitzaran mitjançant el nou carnet de la Universitat. Es tracta d'una targeta amb xip electrònic incorporat que, a més de facilitar les gestions pròpies de la Universitat, es pot utilitzar, en alguns aspectes, fora de la UPF.

En el capítol organitzatiu es poden subratllar, principalment, dues actuacions. D'una banda, la posada en funcionament dels departaments. Amb l'aprovació dels reglaments corresponents i l'elecció dels consells i dels directors, l'estructura de la UPF ha quedat completada. En segon lloc, l'elecció del Síndic de Greuges.

Pel que fa a la implantació territorial, durant el curs s'han produït dos fets importants. El primer, l'aprovació per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona del Pla Especial de l'Àrea de la Ciutadella, promogut per la UPF. El Pla estableix l'ordenació global de la implantació de la Universitat a l'est de la Ciutadella. El segon fet és l'adequació material de l'edifici Jaume I per tal d'utilitzar-lo a partir del començament del curs 1996-97. D'aquesta manera s'assoleix una fita d'extraordinària importància per al futur de la Universitat: el campus projectat és ja una realitat, encara que lògicament la expansió hauria de continuar durant els propers anys. La UPF, a l'entorn del Parc de la Ciutadella, té espai suficient per als futurs desenvolupaments.

Abans de referir-me a aspectes financers, vull deixar una vegada més constància de la dedicació i professionalitat que, per tal de contribuir a la realització de les actuacions esmentades i moltes altres, han demostrat les persones que treballen a la casa.

Fa un any ja posava l'accent en les dificultats econòmiques que condicionaven de manera creixent la dinàmica de la Universitat. Es tractava, de fet, del reflex de la situació de les finances públiques del nostre país. Malauradament, l'horitzó no ha canviat: el ritme de les inversions és més lent i el funcionament de la institució podria alterar-se si l'administració educativa no fa honor als seus propis acords.

M'agradaria estar convençut que el caràcter prioritari de la formació i la recerca per al desenvolupament d'un país - mai no discutit- no resta ignorat a l'hora d'articular polítiques restrictives. També que l'eficiència en l'aplicació dels recursos rebuts - constatada mitjançant paràmetres d'avaluació de les institucions universitàries, començant pel rendiment acadèmic- ha de ser el criteri central per a l'assignació de mitjans a les universitats. Si és així el futur de la Universitat amb més gran exigència i rigor no presenta esquerdes i estarà a les nostres mans - i serà responsabilitat de tots- fer-lo realitat.

Informe del rector al Claustre universitari

Claustre universitari de 21 de maig de 1996

En retre comptes de l'activitat universitària de l'últim any, començaré assenyalant algunes fites d'allò que ha estat la vida de la Universitat.

En primer lloc, vull destacar el fet que la Generalitat de Catalunya, que és l'administració competent a Catalunya en matèria d'universitats, hagi acceptat en la programació dels estudis universitaris a Catalunya en els propers anys l'entrada de la Universitat Pompeu Fabra en el camp de les ciències, una vella aspiració que la Universitat havia mantingut any rere any.

En segon lloc, cal remarcar que en el temps que ha passat des de la darrera sessió del Claustre s'ha pogut constatar el manteniment, i fins i tot la millora, del rendiment acadèmic dels estudiants.

En tercer lloc, destacar l'avenç en l'organització de la recerca, i també el creixement dels fons que s'hi destinen.

En quart lloc, el finançament de la Universitat es consolida. El Claustre de maig de 1995 es va fer sota un conjunt d'incògnites en relació amb el finançament de la Universitat. De fet, el pressupost de 1995 no es va poder aprovar fins a finals de setembre. Tot i que són uns pressupostos austers, propis d'una institució pública en els temps presents, el pressupost de 1995 va assegurar la continuïtat del projecte.

Una altra fita a remarcar és la consolidació, al llarg d'aquests mesos, de l'estructuració de la Universitat amb la constitució d'unes eines tan importants per a la recerca i la docència com són els departaments.

Finalment, destacar l'accent renovat en el doctorat i en els altres estudis de tercer cicle, i el desenvolupament de la implantació de la Universitat, amb l'arribada al campus de la Ciutadella.

Pel que fa l'entorn en què la Universitat està situada, cal recordar que en l'any que ha passat des del Claustre de maig de 1995, a Catalunya hi ha hagut tres convocatòries electorals, per la qual cosa és lògic que hagin estat poques les iniciatives polítiques que les administracions competents han pres entorn de la universitat. Un fet positiu de la renovació electoral ha estat la desaparició del projecte de reforma parcial de la Llei de reforma universitària, al qual ja es va fer referència en el Claustre anterior, i que era motiu de preocupació per a les universitats catalanes. Això no vol dir que alguns dels problemes als quals, de manera no encertada, el projecte presentat pel Govern volia fer front hagin estat resolts. Els problemes subsisteixen i s'hi haurà de fer front, però les solucions dolentes, que són pitjors que la subsistència dels problemes, almenys en l'horitzó més proper, han desaparegut.

La novetat principal de la poca política universitària que han fet les administracions competents durant aquests mesos és que els poders públics estatals i autonòmics han apostat per l'avaluació de les universitats. La Universitat Pompeu Fabra està preparada. De fet, és conegut que la Universitat s'ha autoavaluat en el camp de la docència i està capacitada per fer front a aquesta convocatòria que els poders públics han fet. Pel que fa a l'avaluació externa, tècnicament ben realitzada, la Universitat Pompeu Fabra no hi té res a perdre sinó molt a guanyar, perquè l'avaluació posarà en relleu els aspectes en què el sistema és més eficient o els punts en què presenta més problemes.

En els darrers temps s'ha generalitzat el traspàs de les universitats de l'Estat a les comunitats autònomes. La Comunitat Autònoma de les Illes Balears és l'única que encara no ha rebut aquest traspàs. Això porta a una redefinició del paper de les diverses administracions públiques i, en el futur, a una redefinició del paper del Consell d'Universitats.

Els poders públics expressen de diversa manera una especial sensibilització o preocupació entorn de tres aspectes: les relacions entre les administracions públiques i la universitat, el govern de les universitats i el finançament. Són tres aspectes que preocupen els poders públics, però, en primer lloc, han de preocupar la mateixa Universitat.

Si l'autonomia és compatible amb el control, i el control és un complement de l'autonomia, no qualsevol control és compatible amb l'autonomia universitària. No es poden experimentar en les universitats fórmules de govern universitari que ja han estat superades o han fracassat en sistemes universitaris del nostre entorn.

La unitat de govern en el si de les universitats és un valor positiu que les administracions educatives no poden llençar per la borda.

És evident que l'austeritat imposada per les restriccions pressupostàries haurà de donar un paper central al criteri d'eficiència en l'aplicació dels recursos. Però, és necessari recordar als poders públics que no poden oblidar que el percentatge dedicat a universitats i recerca a Espanya és inferior al que s'hi dedica als països del nostre entorn. Hi ha, per tant, un dèficit que cal superar, i és que actualment les universitats públiques es troben en una posició pitjor que les universitats privades pel que fa a la fiscalitat. El sistema universitari públic ha de ser el sistema de servei a la totalitat de la societat, i de servei amb qualitat. Aquest ha estat sempre un objectiu de la Universitat Pompeu Fabra i aquest és un objectiu pel qual s'ha de lluitar permanentment. Això no vol dir que, com a comunitat universitària, com a col·lectiu i des dels òrgans de govern, no se sigui conscient de la situació actual i, com sempre, però ara potser amb més atenció, s'hagi de vetllar per l'aplicació estricta de cada un dels recursos que la societat posa a les nostres mans.

Entrant ja a descriure l'activitat de la nostra Universitat, ho exposaré en els vuit següents apartats:

PROGRAMACIÓ UNIVERSITÀRIA

Pel que fa la programació universitària, la Generalitat de Catalunya ha assumit i ha definit la programació dels estudis universitaris en l'horitzó del proper segle i ha acceptat l'aposta de la Universitat Pompeu Fabra de ser una universitat completa i diversificada, i, en aquest sentit, en diverses fases que no tenen una planificació anual, ha previst que la Universitat entri en el camp de les ciències biològiques, de les ciències de la salut, de les ciències matemàtiques, de la documentació i biblioteconomia i de l'enginyeria informàtica.

És una opció important i una autèntica fita en la vida de la Universitat. Això obligarà en els propers anys a aplicar esforços perquè la realització i l'inici d'aquests estudis es puguin dur a terme amb els mateixos nivells de qualitat que fins ara.

En el proper curs, com a conseqüència de la situació pressupostària de la Generalitat, no està previst l'inici de cap estudi nou, ni a la Universitat Pompeu Fabra ni a cap universitat pública de Catalunya, però, a més, tampoc està previst que en el proper curs s'incrementi cap grup dels estudis actuals de la Universitat.

DOCÈNCIA

La segona promoció de graduats per la UPF ha millorat els resultats de la primera. El 61% dels estudiants s'ha titulat en el termini previst, mentre que en la primera l'índex havia estat una mica

per sota del 60%. A més, si es tingués en compte els estudiants que poden acabar la titulació en el termini previst més un any, resultaria que és del 83%, i que la taxa d'abandonaments és d'un 8%.

Tots ens n'hem de felicitar perquè aquests resultats són fruit de la feina de tots plegats, d'una voluntat de ser responsables davant de la societat i d'utilitzar els recursos públics d'una manera eficient.

D'altra banda, s'han fet noves etapes en el desenvolupament de l'auditoria docent, això és, de l'avaluació de la docència a la Universitat. Aquesta avaluació s'ha preocupat de conèixer quins eren els estudiants que arribaven a la Universitat, com es valora el procés d'ensenyament i d'aprenentatge, quins són els rendiments acadèmics obtinguts per tenir dades (encara poc representatives per les poques promocions que han sortit de la Universitat) i quina és la inserció dels titulats de la Universitat Pompeu Fabra en el món laboral i professional.

Tots aquests estudis tenen no només l'objectiu de saber quines coses van bé, sinó també quines coses no van tan bé i, per tant, oferir elements de treball per revisar i millorar les nostres actuacions.

A més de l'estudi del rendiment acadèmic, s'ha realitzat una enquesta molt àmplia, d'aproximadament la meitat dels estudiants, feta per un equip de professors de la Universitat Pompeu Fabra experts en la matèria, als quals agraïm la col·laboració, en què s'ha tractat de conèixer quina és la imatge que es té sobre la qualitat de la docència, l'organització de l'activitat acadèmica, les formes d'avaluació, etc. D'altra banda, existeixen, encara que amb una funcionalitat bastant discutible malgrat la reforma que s'ha fet aquest any, les enquestes per assignatura que es fan als estudiants sobre els professors.

Tot això dóna uns horitzons que han de permetre veure a tots els òrgans de govern allò que va bé, que s'ha d'intentar que encara vagi millor, i allò que no va tan bé, allò que presenta esquerdes, que ha de ser reforçat.

La feina feta fins ara ha d'ajudar a aquest treball de revisió, de correcció, de millora. Aquests treballs realitzats han permès tenir una visió de la docència a la Universitat. Serà necessari que ara es concreti una visió més precisa, i perquè es passi a aquesta visió cal que tots els òrgans de govern, i de manera molt particular les juntes de centre i d'estudi i les comissions que en depenen, assumeixin aquesta tasca a partir del material que l'auditoria docent proporciona.

Un altre aspecte de l'auditoria docent és una enquesta, de la qual ja es disposa d'unes primeres dades, realitzada per professors experts de la Universitat, als que igualment agraïm la seva col·laboració. L'objectiu d'aquesta enquesta és conèixer la inserció dels nostres titulats en el món laboral i professional.

El 50% dels titulats de la Universitat Pompeu Fabra de les primeres promocions treballa; del 50% que no treballa, només un 10% busca feina, perquè l'altre 40% continua estudiant, fent cursos de perfeccionament, d'extensió o ampliació d'estudis tant dins com fora d'Espanya.

Són unes xifres bastant significatives. Un percentatge important d'aquests estudiants que han trobat feina ho han fet utilitzant els serveis que la Universitat ofereix a través del Gabinet d'Orientació Acadèmic Professional. És un suport encara escàs, però que ha produït ja alguns fruits, i això ha de proporcionar satisfacció.

En definitiva, l'avaluació, l'auditoria docent en l'estat en què està, ha de convidar a tots a fer una reflexió i a prendre ja algunes mesures. De fet, la Junta de Govern ja ha aprovat algunes mesures en relació amb el calendari acadèmic.

RECERCA

En el camp de la recerca., exposaré quatre aspectes bàsics en els quals s'ha treballat amb intensitat i, en alguns casos, amb resultats prou significatius.

D'una banda, s'ha potenciat l'articulació de la recerca de cara a reforçar els equips existents i a promoure la constitució de nous equips en les diverses àrees. Entre altres coses, destaquem la confecció del mapa de grups de recerca de la UPF, amb 24 grups de diferent dimensió, competitiu i precompetitiu. El mapa conté l'especificació de la línia de recerca comuna del grup i de les línies específiques per unitats del grup.

Dels disset grups presentats al Pla de Recerca de Catalunya, se n'han aprovat deu com a grups de recerca consolidats i quatre com a grups finançats. Aquestes dades evidencien el bon nivell de recerca de la Universitat.

Pel que fa al finançament, destaca l'augment notable dels fons destinats a recerca. Dels 352 milions de l'any 1994 s'ha passat als 478 de 1995, la qual cosa significa un increment del 40%. Les

aportacions estatals han augmentat un 5% i les autonòmiques un 30%. La diferència més espectacular es troba, però, en el capítol dels recursos provinents de contractes: l'augment és, en aquest cas, de gairebé el 200%.

En el marc del finançament, esmentem també la signatura d'un conveni específic amb la Direcció General de Recerca i l'aprovació d'un nou pla de mesures de suport a la recerca per al 1995.

En l'apartat de l'avaluació de la recerca, la Universitat ha participat, conjuntament amb les altres universitats catalanes, en l'anàlisi dels paràmetres específics de la recerca en l'àmbit de les ciències socials i humanitats, i que també ha treballat en la proposta conjunta d'un sistema d'avaluació de totes les universitats catalanes als organismes de política científica.

Pel que fa a la gestió de la recerca, s'ha signat un conveni amb la Universitat Politècnica de Catalunya i la Universitat Autònoma de Barcelona per a la realització d'un programa integrat de gestió de la recerca. Aquest programa, anomenat Fènix, ha estat finançat en part per la Direcció General de Recerca. Incorporarà la gestió de *curricula*, la gestió de convocatòries i la gestió de l'avaluació. En principi ha de ser operatiu a finals de 1996.

Finalment, esmentar la publicació de la Memòria de la Recerca del període 1990-93, així com la recopilació de dades per a la Memòria del període 1994-95.

COMUNITAT UNIVERSITÀRIA

Voldria esmentar els treballs que ha estat realitzant l'administració educativa en la reforma del sistema d'accés a la Universitat, adreçat a què en les proves hi hagi més relació entre els aprenentatges rebuts al llarg dels ensenyaments preuniversitaris i els estudis que cada estudiant vol fer.

És un procés complex, que no s'aplicarà en el proper curs. Caldria, però, que aquesta millora del sistema d'accés a la universitat es produís abans que els graduats pel nou sistema d'ensenyament secundari per aplicació de la LOGSE arribin a les portes de la Universitat.

Un segon aspecte a destacar és la insuficiència crònica dels serveis de suport als estudiants que es pateix a Espanya i de manera singular a Catalunya. La Universitat Pompeu Fabra dona suport a la política de transferència del sistema de beques a la Generalitat, però, a la vegada, reivindica que

La Generalitat instrumenti altres sistemes de suport als estudiants en l'àmbit del transport i de la residència i millori el sistema de beques, una vegada transferit.

La Universitat ha ofert al llarg d'aquests mesos, uns serveis en l'àmbit cultural i esportiu, que, segons es desprèn de les dades, tampoc no s'han utilitzat prou. Es continuarà en aquesta línia i es millorarà, d'acord amb els estudiants, allò que calgui millorar. També s'ha donat suport a les iniciatives i a les associacions d'estudiants, algunes de transcendència més enllà de la Universitat i de Catalunya.

A més de continuar amb aquestes línies de suport, la Universitat ha de fer la reflexió que abans apuntava sobre l'organització acadèmica. En aquesta reflexió que s'ha de fer a la Junta de Govern, és evident que el paper dels estudiants com a destinataris de la reflexió i com a actors també serà important, i desitjo que es produeixi de la manera més intensa possible.

MITJANS I INSTRUMENTS DE LA UNIVERSITAT

Dimensió internacional i institucional de la Universitat

La xifra de 278 estudiants de la Universitat Pompeu Fabra que aquest curs cursaran estudis en universitats de fora d'Espanya és una xifra significativa, sobretot quan es considera en termes relatius. És una dada extraordinàriament satisfactòria en el panorama espanyol.

Els professors, els departaments i els centres estan treballant en aquesta direcció. De fet, la Universitat està fent un treball actiu en tot allò que té relació amb la instrumentació del programa Sòcrates, que serà d'aplicació imminent.

Vull fer un esment especial a les activitats d'intercanvi que la Universitat està fent amb universitats de l'Amèrica Llatina, tant per mitjà de programes institucionals, Alpha o Intercampus, com de relacions bilaterals. Estic convençut que en la relació amb les universitats de l'Amèrica Llatina, no únicament es treballa per raons de solidaritat, sinó que es treballa també per raons d'interès propi i per raons de cooperació.

Biblioteca

La Biblioteca és un eix essencial per al desplegament i desenvolupament de la docència i de la recerca.

Aquest últim any les monografies s'han incrementat en un 16% i superen la xifra de les 200.000. Les revistes s'han incrementat en un 10,16%, tot i que hi ha un problema de distribució entre els diversos camps científics que necessita un ajustament. També s'han incrementat els usuaris, els préstecs personals i, en general, el conjunt d'indicadors del servei de Biblioteca.

La construcció d'una Biblioteca ha de ser una feina de tenacitat i constància. Una biblioteca existeix després de l'esforç constant de molts anys i en això està treballant la Universitat Pompeu Fabra, i no s'ha de deixar que es produeixi cap parèntesi.

L'any que ve es produeix un salt significatiu amb la posada en funcionament de la Biblioteca a Jaume I. Representarà un augment molt important en llocs de lectura, en metres de prestatgeria i en capacitat d'emmagatzematge.

La Biblioteca està assumint i haurà de tenir un paper capdavanter enfront del repte tecnològic que es planteja, el qual incidirà de manera molt particular en la Biblioteca.

Comunicacions

L'any passat vaig anunciar que s'elaboraria un Pla Director de Serveis Avançats de Comunicació de la Universitat. El pla ha estat elaborat amb la col·laboració de la comunitat universitària. És un projecte d'envergadura que preveu les comunicacions de la Universitat una vegada completat el campus. De moment, s'ha adjudicat el concurs per a la primera fase, que representa aproximadament un terç d'aquest projecte del Pla Director de Serveis Avançats de Comunicació. El projecte es concretarà en una xarxa troncal de comunicacions, una xarxa telefònica, una xarxa de comunicacions mòbils, una xarxa de dades, una xarxa de distribució d'imatges i amb cablatge estructurat.

Es tracta d'una realitat en curs, i que en començar el proper any acadèmic estarà en ple funcionament a l'edifici Jaume I i als altres edificis de la Universitat. La Universitat veurà fet no un projecte sinó una realitat, que necessitarà molts anys per completar-se. S'hauran construït les autopistes, i en aquestes autopistes hi començaran a córrer els primers cotxes, però la Universitat ha construït unes autopistes perquè hi puguin córrer molts més cotxes en els anys futurs.

També s'han produït canvis importants derivats del repte tecnològic a què fèiem referència en el camp de la informació i la comunicació internes. S'ha posat en marxa el projecte Ariadna, que implica informació electrònica i un diari electrònic, i que incorporarà a començaments de curs la gestió electrònica de la documentació universitària per part dels usuaris, que es realitzarà amb el nou carnet de la Universitat.

En definitiva, comportarà incorporar-se des del punt de vista de la gestió administrativa i de la gestió econòmica lligada a la gestió administrativa a la utilització de les noves tecnologies. En el marc d'aquest projecte Ariadna, s'ha posat en funcionament un servei d'autoformació en llengua catalana.

ESTRUCTURA I ORGANITZACIÓ

S'ha completat la configuració dels departaments i amb l'elecció del síndic i la Comissió de Reclamacions, s'haurà enllestit la totalitat de l'estructuració prevista per les lleis i pels nostres estatuts. La Junta de Govern ha funcionat amb regularitat, s'ha reunit sis vegades des de l'últim Claustre fins avui, i les comissions delegades de la Junta de Govern han mantingut també un nombre de reunions similars.

S'ha de tenir una actitud de revisió i millora pel que fa al funcionament dels òrgans de govern, a l'estructura interna d'aquests òrgans de govern i a l'organització administrativa. I en això treballa la Universitat, i en això s'ha de treballar sempre.

CAMPUS

La Generalitat de Catalunya ha aprovat un pla d'inversions universitàries fins a l'any 2000 o 2001. Aquest pla d'inversions havia estat quantificat pel mateix Comissionat d'Universitats i Recerca en 80.000 milions de pessetes a distribuir entre les set universitats públiques de Catalunya. Posteriorment, com a conseqüència de la situació financera de la Generalitat, aquest pla d'inversions va ser reduït a 60.000 milions de pessetes. L'assignació inicial que s'havia considerat com a hipòtesi per a la Universitat Pompeu Fabra era de 12.000 milions de pessetes. La reducció a 60.000 milions de pessetes, que es va traduir en una reducció proporcionalment més alta en el cas de les universitats amb seu a la ciutat de Barcelona que no pas en el de les universitats perifèriques, ha deixat les inversions previstes en el pla per a la Universitat Pompeu Fabra en 8.000 milions. Això va comportar que algunes propostes que la Universitat havia presentat a la Generalitat hagin estat ajornades.

Hem aconseguit que una part important d'aquests 8.000 milions de pessetes destinats a la UPF es concretessin en l'exercici de 1996. El pla d'inversions és un pla global. El Pla distribueix entre les universitats els 60.000 milions, però després la Generalitat actua directament en algunes universitats. Amb les quatre universitats de la ciutat de Barcelona i el seu entorn ha signat una sèrie de contractes-programa perquè la responsabilitat de la realització de les obres fos de les mateixes universitats, com és el cas de la Universitat Pompeu Fabra. Finalment, s'ha pogut concentrar una part significativa d'aquesta assignació amb càrrec al pla d'inversions en un primer contracte-programa, que ha permès que en l'any 1996 invertim a l'entorn de 3.000 milions de pessetes, que era la quantitat necessària per posar en funcionament l'edifici Jaume I i altres instal·lacions complementàries a l'àrea de Wellington, la qual cosa no era una simple voluntat de la Universitat sense causes reals, sinó que era necessari per desmassificar l'edifici Balmes i l'edifici Rambla.

Amb aquest primer contracte-programa la Universitat s'ha assegurat que en el proper curs entrarien en funcionament l'edifici Jaume I i les instal·lacions complementàries, i que continuarien les obres del Dipòsit de les Aigües per convertir-lo en la Biblioteca General de la Universitat.

En el futur caldrà treballar en dues direccions. La primera, de cara al contingut del segon contracte-programa, però, la més important, la possible ampliació de l'import global de les inversions assignades. En la difícil discussió del Pla d'Inversions es va acordar que la Generalitat admetés que era un pla ampliable. Per tant, en la mesura en què es pugui concentrar el màxim d'inversions en els primers anys del Pla, l'ampliació possible permetria mantenir un bon ritme en el desenvolupament del campus.

D'altra banda, s'ha pres la decisió de traslladar la totalitat dels estudis situats a Balmes més els de Ciències Empresarials, que estan situats a Rambla, al campus de la Ciutadella. L'edifici Balmes es destinarà a activitats de tercer cicle i de formació contínua.

Tenim un campus, un projecte de campus, d'un gran futur; suficient no per a les necessitats de la Universitat d'avui, sinó per a les necessitats que la Universitat pugui tenir d'aquí a molt de temps. I això és extraordinàriament positiu, perquè quan una universitat se situa al centre d'una ciutat, si no es fa la previsió de creixement amb temps, és molt difícil que el dia que es planteja la necessitat peremptòria quedin llocs buits a prop d'on està instal·lada la Universitat. La política de gestió que s'ha fet assegurant-se quatre illes a l'Eixample a l'altra banda del parc de la Ciutadella, és una política absolutament justificada des del punt de vista del desplegament d'aquesta universitat en el segle que ve.

ECONOMIA

Pel que fa la vessant econòmica, informar en primer lloc, que al llarg dels mesos transcorreguts des de l'últim Claustre, la Intervenció General de la Generalitat ha auditat els comptes dels exercicis 1993 i 1994 i ha establert que la gestió que s'havia fet dels diners públics era una gestió correcta i adequada a les normes i a les regles de la comptabilitat.

En segon lloc, com ja vaig indicar en l'últim Claustre, el pressupost de 1995 es va aprovar amb retard perquè estava pendent de fixar un programa d'austeritat, però en el marc de continuïtat de la Universitat, que finalment es va assolir. És evident que la Universitat es mou en uns horitzons pressupostaris difícils, però, tot i ser conscients d'aquesta situació, pensem que hi ha un horitzó en el marc d'austeritat que permetrà consolidar un projecte d'universitat que s'ha anat realitzant al llarg d'aquests anys. El 1996 ja s'ha pogut aprovar el pressupost, que ja ha estat fins i tot aprovat pel Consell Social, el qual ha donat suport a la Universitat al llarg de les difícils converses amb la Generalitat.

Pel que fa referència a la despesa corrent, el creixement del pressupost de la Universitat de l'any 1996 respecte del de l'any 1995 se situa per sota del 20%, com a conseqüència dels creixements salarials previstos per les normes de pròrroga dels pressupostos públics i dels creixements que experimenta la docència universitària. Encara que no es creixi en grups de primer, hi ha estudis que no han esgotat el creixement en els diversos cursos. Per tant, és aquesta la raó dels increments de costos, la qual esdevé de dues altres circumstàncies: els increments que deriven de l'índex de preus al consum pel que fa referència a totes les despeses de manteniment i, en segon lloc, els increments que genera la posada en funcionament d'un espai molt més gran com és l'espai de Balmes considerat en la seva totalitat. Per tant, es passa d'un pressupost de despeses corrents de 5.200 milions de pessetes a un de 6.000 milions de pessetes.

CONCLUSIONS

Fins aquí el repàs d'allò que s'ha anat realitzant, però també he anat donant indicacions de futur, perquè considero que és important saber allò que s'ha fet, però és important també saber cap a on va la Universitat.

Allò que s'ha fet és mèrit de tots els components de la comunitat universitària, i mèrit també de tots aquells que han donat suport a la Universitat Pompeu Fabra: el Consell Social i també d'aquelles administracions, començant per l'administració educativa, de la qual, després de discussions difícils, s'ha arribat a rebre el suport que se li demanava.

L'objectiu general de la Universitat Pompeu Fabra ha de ser mantenir i millorar els nivells assolits en recerca i en docència. El repte és que aquesta excel·lència es posi en relleu també en el tercer cicle, que es conegui la Universitat també per l'activitat en aquest camp.

S'han de preparar amb cura, lluny de corporativismes i d'interessos personals o de grup, els nous estudis i s'ha de completar la Universitat sense abaixar el nivell que es va proposar i que ha aconseguit.

Crec que s'ha de fer una reflexió per confirmar allò que s'ha fet bé. Però s'ha de fer sobretot una reflexió per millorar allò que no s'ha fet bé. S'ha de ser conscients de les dificultats, però també s'han de celebrar els avenços tan significatius en el campus i que tant han costat d'arribar, com posar en funcionament l'àrea de la Ciutadella.

És necessari que es faci una administració acurada dels recursos que la societat posa a les nostres mans, especialment en aquests moments de dificultat.

I per concloure, apunto dues qüestions: d'una banda, la necessitat d'estar oberts al món i de ser conscients també de l'entorn i, d'altra banda, la conveniència de defensar amb fermesa el treball que la Universitat ha realitzat, tenint en compte que s'ha de consolidar encara en no pocs àmbits.

Inauguració del curs acadèmic 1996-1997 de les universitats de Catalunya

Vull agrair, en primer lloc, la presència i la lliçó del professor Mayor Zaragoza que posa el pòrtic a aquest nou any acadèmic, el setè de la UPF. En la primera cerimònia que acull aquesta Aula Magna, la intervenció del director general de la UNESCO és molt significativa, perquè ens permet a tots expressar el nostre reconeixement pel paper d'aquesta organització no només en la promoció de l'educació, la cultura i la ciència, sinó també en la construcció de ponts de diàleg, de cooperació i de solidaritat entre els pobles i les cultures.

Gràcies, doncs, per haver fet un forat en el vostre temps per ser avui aquí amb nosaltres i, també, per les vostres reflexions. És un honor haver comptat amb la col·laboració de l'artista Roy Lichtenstein, a qui fem arribar el nostre agraïment per la creació del cartell inaugural.

En celebrar aquest acte inaugural del curs acadèmic universitari a Catalunya en aquest saló de l'àgora Jordi Rubió i Balaguer, es fa present la memòria moral de qui no va ser només un home de cultura, un universitari, sinó també, en els llargs i difícils anys de la dictadura, un ferm defensor de la cultura catalana i, per a algunes generacions d'universitaris, una referència clara per construir una universitat millor i lliure al servei del país. Com deia el poeta:

*... caldrà que digui / de seguida prou, / que vulgui ara / caminar de nou,
alçat, sense repòs, / per sempre més / home salvat en poble, / contra el vent.
Salvat en poble, / ja l'amo de tot, / no gos mesell, / sinó l'únic senyor.*

Les universitats catalanes estan complint, em sembla, el compromís de servei al país i, en concret, a la seva cultura. La llengua, que n'és la medul·la, és també, de manera natural, la llengua pròpia i normal de les universitats. Aquest objectiu s'ha assolit en el marc d'un procés governat per les convencions pròpies de la vida universitària, i és, lògicament, un procés obert que caldrà anar aprofundint i perfeccionant però del qual, a la vista dels resultats, seria equivocat canviar les eines.

Com és habitual, el centre d'aquestes consideracions és el repàs de la situació i de les perspectives de la universitat. Doncs bé, en primer lloc vull referir-me a alguns aspectes del marc global en què les universitats desenvolupen la seva activitat a Catalunya.

Al llarg del darrer curs s'ha formulat una primera aproximació a la definició d'aquest marc, amb el document de programació que articula les previsions de creixement o de reestructuració de les universitats. Considero que és un pas en la direcció adequada, al marge de les discrepàncies, naturals, que pugui haver-hi sobre determinats aspectes del seu contingut. Però és un pas encara insuficient si el nostre objectiu és establir les coordenades de futur de l'ensenyament i de la recerca universitaris a Catalunya.

En aquests moments apareixen iniciatives diverses de creació de noves institucions universitàries, es produeix una eclosió de centres adscrits i assistim a la implantació de centres dependents d'institucions foranes. En aquest context, resulta imprescindible establir coordenades sòlides, per saber cap a on anem, i clarificar les regles del joc. És indispensable preveure i verificar paràmetres clars, però també garantir-ne el compliment per tal que totes les noves institucions mereixin el nom d'universitat, que vol dir ensenyament a partir de la recerca, a fi que totes elles es puguin prolongar en el temps. Hem de saludar les noves iniciatives com a senyal de vitalitat. Tant de bo constitueixin, per la seva consistència, un incentiu per a tots. Però això només serà possible si hi ha un marc definit, unes coordenades clares. La col·laboració de les universitats per establir-lo es trobarà sempre.

Tots som conscients de les dificultats econòmiques del moment, especialment pel que fa a la hisenda pública. He dubtat fins al darrer moment de fer referència a aquest aspecte, donat que ja és prou conegut. Però, de fet, no podia obviar-lo. És cert que en els darrers quinze anys al conjunt d'Espanya i a Catalunya s'ha fet un esforç consistent. És obligat reconèixer-ho. Ara bé: encara estem lluny de la mitjana dels països de la Unió Europea o de l'OCDE, i molt lluny de països que de vegades ens serveixen de referència, com Holanda o els països nòrdics. Tots estarem d'acord, n'estic segur, que en aquest camp es juga de manera molt fonamental la competitivitat del país: en educació i en recerca la despesa és inversió. Com deia el professor Laporte en una ocasió similar ara fa un any, "em sembla obvi que és imprescindible que l'esforç econòmic que ha fet l'Administració, i molt especialment la Generalitat, no s'estronqui ara que tot just comencem a apreciar-ne els resultats. Els diners gastats en formació i en R+D no són una despesa –si cal, retallable– sinó una inversió de futur del més alt rendiment". Estic convençut que aquest és un criteri compartit.

Ara ha fet deu anys del traspàs de les universitats a la Generalitat. Moltes són les coses que han canviat –en positiu– durant aquests anys. D'altra banda, l'LRU de 1983 ha constituït una fita important, globalment considerada, en la millora del servei universitari. Però és clar que hi ha aspectes discutibles, és evident que a partir de la seva aplicació s'ha comprovat la necessitat de fer-hi modificacions. D'altra banda, algunes de les normes dictades per desenvolupar-la han restringit, de vegades molt intensament, les facultats que la llei reconeixia a les universitats.

En més d'una ocasió les universitats catalanes hem demanat que el Parlament de Catalunya elabori l'ordenació universitària de Catalunya. Ara ho reitero perquè crec que, possiblement, la conjuntura institucional és bona.

La Constitució de 1978 ha reconegut expressament l'autonomia de les universitats. És un principi fonamental per tal que les universitats puguin acomplir les seves funcions amb voluntat d'excel·lència. L'autonomia és llibertat de docència i de recerca, però no s'exhaureix en aquestes importants manifestacions, ja que autonomia és en definitiva la determinació de la pròpia organització sense altra limitació que la llei. Per a les universitats l'autonomia és com l'aigua per als peixos: el medi natural. Com més àmplia sigui l'autonomia més amplis seran els horitzons de l'activitat universitària i més grans els beneficis per al país. Ara bé: ningú no pot desconèixer que el complement imprescindible de l'autonomia és la responsabilitat. Responsabilitat davant de la societat i dels seus representants, i no només perquè en un grau molt alt la finança. I també perquè existeix responsabilitat s'han d'establir els mecanismes adequats de relació i de control.

Les universitats esperem que les futures normes universitàries catalanes, assumint aquesta perspectiva d'autonomia, redefineixin aspectes, eliminin traves, obrin possibilitats, estableixin procediments adequats de transparència i de responsabilitat. Hi ha, em sembla, un aspecte concret que no es pot obviar: la millora del sistema de govern i de gestió de les universitats, sense caure en els paranys de l'intervencionisme i el reglamentisme.

La responsabilitat de les universitats comporta verificar les característiques de les activitats que es porten a terme; fer una anàlisi per determinar si els mitjans de què disposen s'apliquen de manera eficient; comprovar, en definitiva, el rendiment en la docència, en la recerca, en la gestió.

Avui les universitats porten a terme, en general, les seves activitats amb un nivell més alt que fa no gaires anys, atesos els mitjans de què disposen, i un cop assumit l'impacte de la generalització dels estudis universitaris. Ara bé: hi ha aspectes que no funcionen o que són clarament millorables. Res no seria pitjor que el cofoisme. Els objectius de qualitat ens obliguen a tenir esperit crític permanentment.

Per això és tan important iniciar procediments d'avaluació que permetin conèixer les situacions concretes i aplicar-hi remeis. Però, a més, amb el temps es generarà competència, un aire fresc imprescindible. El principi d'autonomia universitària comporta pluralitat, universitats diverses –almenys parcialment–, possibilitat d'escollir.

Permetin-me que centri l'atenció de manera específica en una de les funcions fonamentals de la universitat: la formació, l'ensenyament. Són coneguts els primers resultats de l'aplicació dels plans d'estudis elaborats en el marc de la reforma dels ensenyaments –si bé amb indicadors diferents a les diverses universitats. Cal preparar, també, l'arribada dels estudiants que hauran seguit les noves pautes que la LOGSE defineix per a l'ensenyament de les etapes prèvies a la universitat. Una dada es pot remarcar respecte això: una part important dels problemes neix d'un fet que algú ha qualificat, amb encert, d'insensat: pensar i formular els estudis preuniversitaris i els dels primers anys de la universitat de manera separada, distanciada en el temps.

D'altra banda, una tendència profundament consolidada fa que més de la meitat dels joves accedeixin a la universitat. Aquest és un fet que la universitat ha d'acceptar –la societat ho ha decidit– i que penso que, a més, és bo. És una eina d'universalització de la cultura. Ara bé, hem de deduir-ne les conseqüències. Això significa, n'estic convençut, que cal donar a l'ensenyament dels primers anys dels estudis universitaris un caràcter generalista, polivalent, de formació bàsica, molt més del que ara té. A més a més, cal posar un èmfasi nou i potser diferent en la “manera” de l'ensenyament. Es tracta, en definitiva, de formar i de capacitar per adquirir coneixements, una tasca que mai no es podrà donar per acabada. Són ben actuals, en relació amb aquesta qüestió, les paraules d'un universitari anglès del segle passat, William Cory, adreçades als seus estudiants: “En venir a aquesta escola us comprometeu en una tasca no tant d'adquisició de coneixements com de realització d'esforços intel·lectuals mentre us sotmeteu a la crítica. Podeu aconseguir un cert cabal de coneixements, i no us heu de lamentar per les hores emprades per acumular allò que acabareu oblidant, ja que l'ombra del coneixement perdut us protegirà almenys de moltes il·lusions. Però veniu a una gran escola no pas per adquirir coneixement, sinó per adquirir arts i hàbits: l'hàbit de l'atenció, l'art de l'expressió, l'art d'adonar-vos en un instant d'una nova idea, l'hàbit de sotmetre-us a censura i refutació, l'art d'indicar assentiment i desacord de manera graduada i mesurada, l'hàbit de fixar-vos en el detall amb exactitud, l'hàbit de saber fer les coses al seu temps, el gust i la discriminació, el valor mental i la sobrietat mental”.

Hem de refer, per tant, l'ordenació i la pràctica dels primers anys d'universitat, però al mateix temps hem de donar un impuls fins ara desconegut al tercer cicle. Enllaçat als darrers anys de la llicenciatura, el tercer cicle ha de constituir el període de perfeccionament professional en alguns casos, el de l'especialització en d'altres i el de la iniciació i la familiarització amb la recerca per a un tercer grup.

Les universitats ens juguem una part important del nostre futur en aquest àmbit. Dit en altres paraules: assolirem millor els objectius que la societat ens ha encomanat si disposem i realitzem amb rigor aquesta darrera etapa dels ensenyaments. Lògicament, però, aquesta és una responsabilitat de tots i també de l'administració educativa, que fins ara l'ha tingut molt poc en compte a l'hora de prendre les decisions que li pertocuen.

L'èmfasi posat en la conveniència d'adequar l'organització dels ensenyaments no implica, crec, iniciar una nova i gran reforma, sinó fer-hi ajustaments, a càrrec, essencialment, de les mateixes universitats. Aquest procés ens ha de portar a un panorama força diferenciat, congruent amb la universitat pluralista que es deriva del mateix principi d'autonomia universitària.

En relació amb la recerca, l'altra funció essencial de la universitat, cal dir novament que la despesa en aquest àmbit constitueix una autèntica inversió. D'altra banda, cal recordar el desequilibri heretat d'una gestió ultracentralitzada de la recerca a Espanya, una centralització que ha comportat que el pes de les institucions de recerca a Catalunya sigui molt inferior al que li correspondria per població o activitat econòmica. Per corregir aquest desequilibri la universitat donarà, no cal dir-ho, tot el seu suport.

No hi ha recerca aplicada sense que prèviament o paral·lelament hi hagi recerca bàsica o fonamental. Aquesta és una missió que normalment poden assumir les universitats i els organismes públics de recerca, els quals esdevenen a més els principals generadors de la formació del personal investigador. Ara bé: en molts camps, la recerca es troba a mig camí entre la recerca fonamental i la recerca aplicada. En conseqüència, és important defugir el debat superficial sobre si cal més o menys recerca bàsica o aplicada, per tal de centrar la discussió en quines són les missions o els objectius específics d'aquesta recerca. Aquests objectius no es poden destriar del desenvolupament tecnològic, industrial i social del nostre país.

La limitació dels recursos ens obliga a ser encara més rigorosos en l'elecció dels objectius. És per això que cal exigir, sense cap mena de reticència, que qualsevol inversió futura de nous recursos públics en recerca quedi condicionada explícitament a aquests criteris, a la seva implicació directa amb els sectors responsables del creixement econòmic i industrial del nostre país.

D'altra banda, tant el IV Programa Marc de la Unió Europea (1994-98), com el III Plan Nacional de I+D espanyol (1996-99) i l'actualment en curs de preparació II Pla de Recerca de Catalunya (1997-2000) reconeixen que un dels objectius fonamentals a assolir és "l'apropament entre investigadors i empresa". Pel que fa a l'allunyament entre la recerca científica i la producció econòmica, cal anar amb compte, donat que s'ha convertit en un tòpic que tothom esmenta. Tothom reconeix públicament aquest problema, però a l'hora de la veritat encara no es detecten accions decidides en aquesta direcció. És per això que ja comença a ser l'hora d'identificar accions concretes i de posar-les en pràctica. La recerca científica a Espanya i a Catalunya requereix indiscutiblement una major inversió del sector privat.

La universitat no exhaureix el seu paper amb l'ensenyament i la recerca, que són funcions inseparables, sinó que a més ha de tenir en compte la dimensió ciutadana, en el sentit més ampli i profund de la paraula. La societat ens demana que formem professionals, graduats entrenats en les tècniques i les arts del coneixement, i que fem avançar aquest coneixement. Però també ens assigna la responsabilitat de contribuir a formar ciutadans, homes i dones compromesos amb els valors de la llibertat, arrelats a la nostra terra i oberts al món. En aquesta tasca la universitat ha de ser sensible a tot allò que passa al nostre entorn. Sense exclusivismes, sense supèrbia, hem de ser tribuna d'estudi, d'opinió i de crítica de tot, encara que siguem incòmodes. O, més ben dit, hem de ser incòmodes.

Considero que la nostra atenció als problemes de la societat ha estat insuficient. En els nostres campus, la reflexió i el debat sobre l'estat de les llibertats públiques, sobre la realització i el futur de l'estat social de dret –només cal esmentar la preocupant xacra que representa l'elevada taxa d'atur permanent– no han estat els desitjables. Tot i que hi ha hagut un interès evident, en alguns casos, per la solidaritat i la cooperació, per la moralitat de la vida pública, aquest interès i aquesta dedicació no han estat, ni de lluny, els exigibles. Aquest és també un camp en què la feina a fer és molt gran.

No he dubtat a assenyalar els buits, les mancances o les dificultats. Amb tot, les realitzacions i els esforços dels darrers temps, de tots i, en particular, dels diversos col·lectius universitaris, permeten preveure que les universitats seran a la primera línia del projecte de modernització del país i d'arrelament als postulats de llibertat i justícia.

Memòria Curs Acadèmic 1996-1997

L'acabament del curs acadèmic 1996-97 ha coincidit amb la renovació dels òrgans de govern de la Universitat, arran les eleccions a rector i a degans i directors de centre o estudi. Aquesta circumstància, juntament amb els projectes de futur que es dibuixen per a la Universitat, ha de fer que afrontem amb il·lusió el nou curs acadèmic, i amb aquest la recta final que ens portarà a l'any 2000, desè aniversari de la creació de la UPF. Aquesta il·lusió ha de ser encara més gran pel fet que els resultats de l'auditoria docent i de l'avaluació del rendiment acadèmic de la nostra universitat confirmen una situació positiva.

Són molts els reptes que se'ns plantegen en aquesta nova etapa de la curta però intensa història de la Universitat. El primer és la imminent entrada de la Universitat en el camp de les ciències de la salut i de la vida, la qual cosa ens permetrà d'obrir-nos a nous àmbits de la docència i de la recerca. A banda, però, de progressar en la preparació de futurs estudis, cal aprofundir també en alguns aspectes que considero que continuen sent fonamentals per al desenvolupament de la Universitat; em refereixo a la constant millora del rendiment acadèmic, a la potenciació dels estudis de tercer cicle i a la intensificació de la tasca de recerca.

La primera obligació de la Universitat és formar bons professionals. Això vol dir que cal insistir a demanar al conjunt de la comunitat universitària -estudiants, professors i personal d'administració i serveis- que s'esforcin per treure el màxim profit dels recursos que la societat posa en les nostres mans. No podem limitar-nos només al compliment de les obligacions, docents, acadèmiques i de recerca, que ens són pròpies. Cal que treballem perquè els professors estiguin cada cop més ben preparats, i també per poder disposar dels instruments i de les eines més idonis que han de fer possible que la Universitat estigui sempre en condicions de respondre a les necessitats de la societat i de contribuir a la formació integral dels que ens fan confiança a l'hora d'elegir la nostra institució en el seu procés de formació acadèmica.

Els resultats assolits fins ara per la Universitat testimonien a bastament que el camí recorregut ha estat positiu. Ho palesen, entre altres dades, les que reflecteixen el rendiment acadèmic assolit. El 80'9% dels alumnes matriculats han superat, aquest curs, les assignatures de què s'havien matriculat. Les expectatives de titulació en el temps previst són de set estudiants de cada deu, mentre que el 80% dels estudiants que comencen uns estudis els acaben finalitzant.

Són dades que posen de manifest l'aprofitament dels recursos públics que administrem, com no podria ser d'una altra manera en una universitat de titularitat pública. D'altra banda, les informacions de què disposem pel que fa a l'acceptació dels nostres graduats en el mercat de

treball són bones, com ho demostra el fet que es puguin anar integrant a un bon ritme en el món laboral.

Encara en el terreny de la docència, permeteu-me que posi l'èmfasi en els convenis que hem establert amb universitats estrangeres. Al marge del programa europeu Erasmus, hem signat 108 convenis que faciliten la mobilitat dels nostres estudiants, els quals tenen l'ocasió de complementar la seva formació acadèmica a l'estranger. Un 4'5% del cens d'estudiants de la UPF participa en programes d'intercanvi establerts amb altres universitats, la qual cosa situa la UPF al capdavant de totes les universitats de Catalunya i de les de caràcter públic de tot l'Estat, en xifres relatives, pel que fa a la mobilitat dels seus estudiants. De forma semblant, cada vegada són més els estudiants estrangers que ens visiten.

La formació universitària, però, no acaba amb els estudis de primer i de segon cicle. Durant el curs al qual fa referència aquesta Memòria s'ha treballat amb l'objectiu d'intensificar i d'adequar l'oferta de programes de doctorat i de màsters acadèmics. El resultat ha estat que la Universitat ofereix, per al curs 1997-98, un total de set programes de doctorat i sis màsters acadèmics en l'àmbit del tercer cicle, als quals cal afegir els quatre programes de doctorat del bienni 1996-98. L'esforç en aquest camp ha de continuar amb l'objectiu que la UPF sigui coneguda també per l'excel·lència dels seus programes de tercer cicle.

Pel que fa a l'àmbit de la recerca, cal destacar la consolidació tant del mapa com dels grups de treball que s'havien definit en el curs acadèmic anterior, i també el lleuger increment dels fons destinats a possibilitar-ne un desenvolupament normal. En tot cas, l'aportació de la recerca dels professors i el treball dels departaments, instituts i altres centres específics han anat creixent en aquest punt central del paper que la UPF té en el panorama universitari.

La Universitat ha continuat esforçant-se per ampliar i millorar les eines de suport a la docència i a la recerca. Amb la posada en servei de l'edifici Jaume I s'han millorat els serveis de la Biblioteca, que han passat de 832 a 1.342 places de lectura. Paral·lelament, el nombre de lectors ha augmentat de més de cent mil persones. D'altra banda, també ha entrat en funcionament el projecte Ariadna; vuit quioscos electrònics, a través dels quals els membres de la comunitat universitària poden realitzar tot un seguit de gestions mitjançant el nou carnet de la Universitat, asseguren l'accés al servei. La mitjana de gestions realitzades diàriament a través dels quioscos ha superat el centenar.

Quant a la implantació territorial, el curs 1996-97 va encetar-se amb la posada en servei de l'edifici Jaume I i de l'àgora Jordi Rubió i Balaguer i acaba amb la rehabilitació d'una part de l'edifici Roger de Llúria, espais, tots ells, situats en el campus de la Ciutadella. En els pròxims

anys caldrà executar projectes pendents, amb els quals es completaran les actuacions previstes en l'actual pla d'implantació territorial de la Universitat. En fer referència a aquestes realitzacions vull deixar constància, una vegada més, de la dedicació i de la professionalitat que han demostrat les persones que treballen a la casa.

No voldria acabar sense esmentar les dificultats econòmiques per les quals travessa la Universitat i que, sens dubte, condicionen el seu creixement i la millora dels serveis envers els estudiants. Malgrat aquestes dificultats, el projecte d'universitat ha anat avançant, encara que potser més lentament del que hauríem volgut. Però el cert és que els bons resultats assolits fins avui difícilment podran mantenir-se si no disposem dels recursos que ens permetin continuar en la línia de constant progrés que caracteritza la UPF. La formació i la recerca són aspectes de cabdal importància en el progrés d'un país, i les polítiques restrictives en aquests camps no duen enlloc. Al costat, però, d'aquesta constatació, cal fer-ne una altra: la que deriva de la necessària eficiència en l'aplicació dels recursos rebuts. En aquest sentit, l'avaluació de les institucions universitàries -començant pel seu rendiment acadèmic- hauria de constituir un criteri bàsic a l'hora d'assignar-los mitjans. D'aquesta manera es garantiria el progrés constant de les universitats i del seu grau d'exigència per poder assumir la seva responsabilitat social, que és, com afirmava abans, la de treure el màxim partit dels instruments que la societat ha posat al seu abast.

Presentació de la candidatura a rector del professor Enric Argullol i Murgadas al Claustre universitari

Claustre universitari de 15 de maig de 1997

Vull fer-vos avinent les dues raons fonamentals que m'han portat a presentar la candidatura per a l'elecció de rector:

D'una banda, les consideracions rebudes d'amplis i diversos sectors de la comunitat universitària que entenen que s'obre un procés de culminació en la constitució de la Universitat Pompeu Fabra que, i que a judici d'aquests sectors, és convenient que sigui dirigit per mi mateix; d'altra banda, el fet d'haver rebut garanties suficients de l'administració educativa que aquest procés de consolidació es podrà portar endavant.

És per això que demano la confiança d'aquest Claustre en base al programa que tot seguit esmentaré.

Segons l'opinió d'amplis sectors de la comunitat universitària, les expectatives de la propera etapa en la vida d'aquesta Universitat han de girar entorn d'un procés de consolidació basat essencialment en dues vessants:

En primer lloc, s'ha d'iniciar un procés de revisió que passi per l'observació d'aspectes que s'haurien de canviar amb un esperit de renovació i de reforma. Aquest procés de revisió i de renovació coincidirà amb el setè any de vida de la institució (la Universitat es va crear al juliol de 1990) i, en la legislatura que comença, la institució es trobarà amb una data significativa, com és el desè aniversari de la Universitat.

Set anys són un termini suficient per iniciar aquest procés i per prendre les decisions de confirmació, de matisació o de canvi que corresponguin en cada cas. Entenc que la consolidació a què abans feia referència ha de construir-se per aquesta via, encara que també s'ha d'utilitzar una segona via: l'ampliació a àmbits en els quals aquesta Universitat es projecti, que ha de fer d'aquesta institució una institució compacta.

Tot seguit, us exposaré els eixos fonamentals al respecte de la docència, la recerca, el professorat i personal d'administració i serveis, i el campus.

Docència

La tasca docent és l'eix central de la vida universitària, i ha de continuar essent-ho sobretot quan cal endegar el procés de consolidació per la via de la revisió.

Els objectius d'excel·lència que aquesta Universitat sempre s'ha proposat els ha de continuar proposant, de manera actualitzada, en el camp de la docència.

L'obligació de la Universitat, com a institució, és formar bons professionals, però també formar -i aquesta és una responsabilitat davant la societat- bons ciutadans. D'aquí la preocupació que l'ordenació de la docència consideri, en tota la seva dimensió, aquestes dues vessants: formar professionals i formar ciutadans; i quan es revisi allò que s'ha realitzat, s'ha de fer tenint en compte aquestes dues preocupacions. Avançant-se al que avui és un programa general de les administracions educatives -tant l'estatal com l'autonòmica- la Universitat ja ha realitzat, en els últims anys, una auditoria docent i altres estudis. Es disposa, per tant, de les eines per poder començar immediatament aquesta reflexió sobre l'estat de la docència a la Universitat, analitzant la informació recollida i fent les propostes que corresponguin.

La Universitat té un nivell molt alt de rendiment. Aquest, però, no ha de ser l'únic criteri amb què es mesuri l'estat de la docència, sinó que, a la vegada, s'ha de tenir en compte la valoració que en fan aquells que reben l'acció de la Universitat, això és, la societat. El rendiment és bo, però, a la vegada, cal cridar l'atenció sobre els perills de la inèrcia. Una bona docència només es pot construir des del rigor i des del treball de tots, tant els docents com els discents.

Caldrà, amb l'actitud oberta amb què es valori l'estat de la docència a la Universitat, que es reconsiderin també els diversos plans d'estudis -en el moment que correspongui- després que ja s'han graduat diverses promocions amb l'ordenació actual. Alguns plans d'estudis estan ja en un procés de reconsideració, i d'altres s'hi sotmetran al llarg dels propers anys. Reconsideració no vol dir canviar-ho tot; vol dir simplement examinar si allò que es va dissenyar continua sent vàlid i si l'aplicació que se n'ha fet durant aquests anys no obliga a introduir-hi matisos o canvis.

En aquest debat sobre la docència s'ha de tenir en compte també l'estructura docent de la Universitat.

De fet, en algun d'aquests temes el debat està en curs, encara que en una fase inicial. Caldrà, doncs, impulsar-lo, observar -abans que es produeixin els canvis- quines són les alternatives i estudiar si amb correccions, més o menys profundes, la Universitat s'adequa a complir l'objectiu que defineix la seva responsabilitat davant la societat.

També hi ha un altre aspecte directament relacionat amb la docència l'aplicació del qual s'ha d'examinar. Em refereixo a les normes de permanència. Cal reflexionar-hi i, encara que aquest és un tema de competència del Consell Social, la comunitat universitària i els seus òrgans representatius i de govern són els encarregats de fer-ho. Han de comprovar com s'han aplicat en realitat les normes de permanència, quins n'han estat els resultats i si s'hi han d'introduir matisacions.

En aquest sentit us anuncio que, en el cas de ser elegit, presentaré a la Junta de Govern, abans de l'estiu, una proposta per constituir en el seu si una ponència que estudiï durant la tardor quina ha estat l'aplicació de les normes de permanència durant aquests set cursos.

La docència no són només els plans d'estudis, ni tampoc l'estructura docent, ni les normes de permanència. La docència és essencialment la feina continuada de transmissió de coneixements i, per tant, la preocupació per la docència ha d'anar també lligada a la preocupació per com es produeix aquesta transmissió de coneixements. En aquest sentit, sense perjudici de les competències que naturalment corresponen als responsables de cada estudi, em proposo, en cas de resultar elegit, crear un vicerectorat de docència amb funcions de suport, de complement i d'impuls, a fi que la docència a la Universitat Pompeu Fabra pugui millorar en allò que hagi de millorar i es confirmi l'alt nivell que en molts casos ja té.

Això vol dir que la coordinació de programes, la millora dels sistemes d'avaluació i l'organització de la docència en el temps seran temes de preocupació. Tot aquest conjunt d'elements podrà confirmar el que ha estat un dels elements essencials des del naixement de la Universitat, la preocupació per una docència d'excel·lència.

Amb la mateixa finalitat, proposaré l'establiment d'instruments de treball virtuals complementaris adaptats a les característiques d'una Universitat presencial, en la qual el contacte entre professor i alumne sigui un contacte directe que es complementi amb els recursos que ens ofereixen avui les noves tecnologies.

Vull insistir especialment en dues vessants: l'articulació de les tutories acadèmiques i la creació d'estímuls a la docència.

Hi ha un apartat que concentra la preocupació dels estudiants i de l'autoritat acadèmica: la gestió acadèmica.

En aquest àmbit, i pel cas que el Claustre accepti el meu programa, proposaré de forma immediata dues mesures de flexibilització de la matrícula: d'una banda, es facilitarà l'anul·lació d'assignatures i, de l'altra, mantenint la matriculació anual, es permetrà ampliar la matrícula perquè es pugui adaptar a les eventualitats que derivin dels resultats aconseguits en les avaluacions dels trimestres anteriors.

La Universitat ha de formar bons professionals i bons ciutadans, i en aquesta direcció no únicament han de fer un esforç els docents, sinó que tota la Universitat com a globalitat ha de perfeccionar els instruments que facilitin aquesta formació completa i cívica. Finalment, remarcar l'èmfasi particular que es donarà al voluntariat amb la finalitat de fomentar la solidaritat.

Recerca

La docència és un aspecte essencial en la vida d'una Universitat. Però no hi ha bona docència sense una bona recerca. A partir de l'estructuració de la recerca feta durant els últims anys, i aprofitant la dinàmica generada, la Universitat hi haurà de posar èmfasi amb un plantejament més actiu en una doble direcció: aconseguir suports a la recerca i buscar noves vies que facilitin la realització de projectes de recerca, posant un èmfasi especial no tant en l'àmbit local sinó, sobretot, en els àmbits públics estatals i de la Unió Europea i, d'altra banda, en la participació del sector privat.

Es tracta d'aconseguir una recerca activa en dues direccions: buscant suports i explicant allò que la Universitat aporta ja a l'avenç del coneixement. S'ha de procurar que aquesta recerca sigui més coneguda a dins mateix de casa nostra i, per tant, més visualitzada.

Cal tenir en compte dues qüestions més. En primer lloc, el propòsit d'instrumentar una línia d'estímuls nous per a la recerca, en funció dels seus resultats, i, així mateix, la intenció de completar la regulació dels centres específics de recerca que hi ha a la Universitat, i particularment dels instituts.

Si hi ha un camp en el qual les universitats del nostre país tenen encara un camí molt llarg per recórrer és el del tercer cicle. En els darrers anys s'ha fet en aquesta Universitat un esforç important per reestructurar i reforçar els programes de doctorat, amb la intenció que aquesta Universitat no sigui coneguda únicament com una Universitat d'excel·lència en la docència i en la recerca, sinó també, i de manera molt particular, en el terreny del tercer cicle.

La política iniciada, de la qual és un exemple la introducció d'una figura singular, original en la Universitat espanyola, com és el màster acadèmic, hauria de consolidar-se. A la vegada, s'haurà d'afavorir la dimensió internacional dels tercers cicles i generalitzar-la a la majoria dels que es porten a terme o dels que es puguin generar.

En el suport als programes de doctorat i als màsters acadèmics, en la nova etapa s'establiria una unitat administrativa específica en el si del Servei de Programació i Gestió Acadèmica, precisament per assegurar també des de l'àmbit administratiu l'èmfasi posat en aquests estudis.

D'altra banda, cal donar continuïtat i alhora revisar les activitats de l'Institut d'Educació Contínua, que són un element del programa que proposo.

Professorat i personal d'administració i serveis

Una Universitat és, en definitiva, una comunitat de persones que fan tasques diferents. Unes, els estudiants, hi són només durant un període de temps que s'ha d'esperar i desitjar que sigui només aquell que està previst.

Però, perquè aquesta Universitat funcioni, és evident que hi han d'intervenir el professorat i el personal d'administració i serveis.

En matèria de política de professorat, em proposo generar un projecte de planta teòrica que consideri les diverses categories docents i que prevegi les seves fases d'implantació. Així, mitjançant els procediments previstos al nostre ordenament, a finals d'aquest any 1997 s'hauria d'haver elaborat un projecte flexible de planta de professorat que parteixi del dimensionament econòmic i assenyali un horitzó que permeti a la institució definir el futur de tots aquells que hi treballen. Ha de ser un projecte que consideri les necessitats derivades de les responsabilitats de docència, recerca i tercer cicle. En definitiva, ha de ser un projecte que fixi una política de

professorat i que combini la promoció amb la incorporació de persones procedents d'altres universitats.

En la discussió d'aquesta política de professorat, i en el marc de la Junta de Govern, promouré un fòrum en què es puguin debatre aquests criteris i el seu desenvolupament. Per a l'evolució d'aquest propòsit seria extraordinàriament positiu que arribés a bon port, en un termini breu, la modificació del capítol relatiu a professorat de la Llei de reforma universitària. L'avantprojecte elaborat per la Secretaria d'Estat d'Universitats i Recerca mereix la meua opinió positiva. El què planteja l'avantprojecte seria molt útil per a aquesta Universitat, en la mesura en què obriria el ventall de categories i permetria trobar solucions adequades a les diverses situacions. Però com que, a diferència del que passava dos o tres mesos enrere, no hi ha senyals d'una tramitació immediata d'aquest avantprojecte, -per les contradiccions existents en el si del Ministeri d'Educació i Cultura i del grup majoritari que dóna suport al Govern de l'Estat-, no és possible ajornar la definició de la política de professorat fins a l'aprovació d'aquest projecte de llei, encara que seria una eina extraordinàriament eficaç en aquest sentit.

En relació amb els ajudants i els becaris, considero que es confirmaran els criteris que es van assenyalar en la fundació d'aquesta Universitat i que existeix la voluntat d'establir unes normes formals més clares pel que fa a aquestes categories. Tot plegat, sota la perspectiva que els ajudants i els becaris són persones en formació en connexió directa amb els programes de doctorat.

En la propera etapa confirmarem i revalidarem les funcions de la Comissió de Professorat delegada de la Junta de Govern. Penso que aquest és un bon instrument, bastant insòlit en la Universitat espanyola. Un instrument que va començar a caminar durant l'etapa anterior i, com ocorre a tot òrgan important amb funcions difícils, va tenir uns primers moments no sempre suficientment satisfactoris. S'ha d'aconseguir una Comissió de Professorat amb criteris formalitzats i amb transparència: criteris formalitzats que tinguin en consideració tant la recerca com la docència i procediments diàfans i complets.

Pel que fa al personal d'administració i serveis, cal completar l'ordenació iniciada aquests darrers anys -que es concreta, entre altres coses, amb el Reglament de provisió de llocs de treball, amb la relació de llocs de treball, etc.-, mantenint respecte d'aquestes mesures d'ordenació l'obertura imprescindible per adequar-les a una situació que, naturalment, és evolutiva.

Per altra banda, pretenc impulsar, amb l'aixopluc de la Junta de Govern, un fòrum per al debat de les grans línies de política de personal. Les coordenades, doncs, són les mateixes: completar allò

que s'ha fet, reconsiderar allò que calgui per adaptar-se a cada moment i, finalment, obrir el debat que en una comunitat viva com la Universitat és sempre imprescindible.

La Universitat és una institució per a la docència i per a la recerca i, com a institució, és un conjunt d'estructures. Sobre aquestes estructures s'hi ha de projectar també aquest objectiu de revisió. Cal, doncs, revisar les estructures organitzatives de la docència i de la recerca, amb una identificació dels centres, pel fet que encara persisteix la divisió de centres de la Llei de 1990, i han estat molts els estudis que han nascut posteriorment. Un cop superada l'etapa inicial s'ha de comprovar l'adequació de la divisió departamental.

És també un tema molt important la relació entre centres i departaments, i la relació d'aquests amb totes les altres estructures de docència i de recerca de la Universitat.

Un segon capítol ha de centrar-se en la revisió de l'organització administrativa, amb el propòsit de definir o redefinir els circuits i amb l'objectiu de lluitar contra l'anquilosament, però també amb atenció permanent a la burocratització.

Els Estatuts de la Universitat Pompeu Fabra van ser els primers a fer una manifestació, que després ha estat assumida per altres universitats del nostre país, sobre la política lingüística de la Universitat, declarant el català llengua pròpia i oficial de la Universitat. La situació de la normalització de l'ús de la nostra llengua a la Universitat durant aquests anys ha arribat a cotes positives. La Universitat Pompeu Fabra ha fet realitat l'expressió que el català era la seva llengua pròpia. La presència del català en la docència s'ha situat a l'entorn d'un 70%, amb lleugeres flexions cap amunt o cap avall, durant els darrers tres anys, incloent-hi els dos trimestres d'aquest any, i la incorporació a la docència de llengües diferents del català i del castellà no ha comportat una minva de la presència del català.

L'estat del català a la Universitat Pompeu Fabra és positiu en comparació amb qualsevol altra Universitat del seu entorn immediat. Però en la política de normalització del català mai no es pot abaixar la guàrdia. Mai no es podrà donar per conclosa aquesta política i, per tant, caldrà prestar-hi una atenció permanent i instrumentar i reclamar mesures de foment que han de construir-se a fi que els instruments d'ús de la docència en la nostra llengua assoleixin una proporció més alta que no pas la que tenen en aquests moments.

Caldrà desenvolupar unes mesures que assegurin el que és un gran actiu d'aquest país: una política lingüística integracionista. Enfront de l'opció que s'ha seguit en altres terres amb dues llengües, de dos sistemes educatius paral·lels, Catalunya, molt encertadament, va optar per una

política lingüística integracionista. Això no únicament és la garantia d'una efectiva normalització de la llengua catalana, sinó que, a més a més, és un instrument importantíssim per aconseguir la cohesió de la nostra societat i un antídoto important enfront de temptacions socials de segregació que puguin donar-se en el futur per qualsevol motiu.

El meu compromís en aquest camp és clar. Una política de continuïtat amb aquesta visió d'integració i de normalització és una tasca en la qual cal posar èmfasi sempre i és una tasca, a més, en la qual les mesures de foment juguen un paper essencial.

És obvi que si ningú, en aquests moments, no pot viure reclòs en el seu àmbit territorial, menys encara una Universitat. Aquesta Universitat ha pres, al llarg d'aquests anys, mesures importants en el camp de la seva internacionalització. La proporció del 4,5% d'estudiants que participen en intercanvis acadèmics és sens dubte la més alta de la Universitat espanyola, tant si ens referim a universitats amb centres de Traducció i Interpretació com si ens referim a universitats sense aquests centres. El nivell d'intercanvis de professorat és també alt. Però tot i això, cal fer un esforç per incrementar els intercanvis d'estudiants. Sóc de l'opinió que els intercanvis són sempre positius. A més, caldrà posar un èmfasi particular en la mobilitat en el tercer cicle i en les relacions de cooperació acadèmica.

S'ha d'incrementar també l'atenció sobre l'abast geogràfic dels intercanvis i sobre la seva internacionalització. S'ha d'aconseguir arribar a camps molt oberts. És molt important col·laborar, no únicament amb països altament desenvolupats i de la nostra àrea cultural, sinó també amb països d'un àmbit geogràfic amb el qual tenim una especial relació, l'Amèrica Llatina. En relació amb la internacionalització de la Universitat, proposaré la creació d'una comissió de relacions internacionals i cooperació per al seguiment de les accions i per a la coordinació de les propostes en aquest camp i d'un servei de llengua per a estrangers.

Finalment, ressaltó la importància d'una activitat que la Universitat està portant a terme i que s'ha de seguir impulsant: les activitats internacionals de cooperació. S'ha de continuar col·laborant amb països amb un nivell de desenvolupament inferior al nostre. Proposaré també la creació del projecte de cooperació Pompeu Fabra, amb la voluntat d'una àmplia implicació dels estudiants en activitats de cooperació. L'abast del projecte variarà al llarg dels anys en funció dels fons eventuais que es puguin assolir.

La consolidació de la Universitat en els propers anys s'ha de construir en dues direccions: la primera és la de revisió tal com he esmentat fins ara; la segona, és la de l'ampliació de l'espectre d'estudis que imparteix la Universitat Pompeu Fabra. És un aspecte que la UPF ha presentat a la Generalitat des del seu mateix naixement, i constava a la Memòria de creació de la Universitat. En

aquest sentit, la programació de la Generalitat de Catalunya preveu l'inici en els propers anys d'estudis en el camp de la biologia i de les ciències de la salut, estudis que es faran amb recursos addicionals, tant pel que fa a la inversió com pel que fa al funcionament.

D'acord amb aquesta programació, aquests estudis s'iniciarien al llarg de la propera legislatura.

S'ha de tenir també l'atenció posada en la possibilitat de completar alguns dels estudis que ja s'estan impartint amb estudis connexos a aquests que s'aniran considerant al llarg dels propers anys. Presentaré a la Junta de Govern una reflexió sobre la necessitat que la Universitat imparteixi estudis de finançament procedent de la Generalitat - i això no únicament en aquests moments de dificultats pressupostàries, que es poden perllongar molts anys - i que no perdi el tren enfront de l'activisme de les universitats privades.

S'ha de fer front al perill que, quan de nou arribin moments d'eufòria en el camp de la hisenda pública -que crec trigaran a arribar- , la Universitat pública, i aquesta Universitat en concret, es trobi en posició marginal respecte de les iniciatives privades.

Campus

Pel que fa el desenvolupament del Campus, destaco les propostes que presentaré a la Junta de Govern, i que tenen el finançament garantit pel programa d'inversions plurianuals de la Generalitat de Catalunya.

En primer lloc, la continuïtat de les obres en el campus de la Ciutadella en dues direccions. En la direcció d'anar construint nous aularis, continuant els treballs en curs, i en la direcció d'ampliar la Biblioteca, ja que només així és possible procedir al trasllat de nous estudis des d'altres emplaçaments cap a aquesta àrea. Aquest trasllat és necessari per proporcionar millors instal·lacions als estudis que són en altres emplaçaments, i durant aquest període serà especialment significatiu pel que fa a l'edifici Rambla.

En segon lloc, és necessària una inversió continuada no únicament en fons bibliogràfics, sinó sobretot en mitjans tecnològics a fi que, amb l'evolució ràpida que es produeix en aquest camp, la Universitat no quedi endarrerida.

Amb finançament al marge del programa d'inversions de la Generalitat de Catalunya, es podran iniciar les obres corresponents al campus de Ciències de la Salut i de la Vida i les obres d'instal·lacions esportives d'ús exclusiu. La Universitat, des del primer dia, en situar-se al centre de la ciutat, va considerar que no havia de tenir unes instal·lacions completes, però sí que hi ha unes necessitats mínimes per a una comunitat que s'acostarà a les 10.000 persones, i aquestes instal·lacions s'haurien de construir durant la propera etapa.

En el mateix marc, i també amb finançament al marge del finançament públic, la Universitat ha d'assumir i accelerar la tasca de construcció d'una residència universitària.

Conclusions

Reitero que el funcionament normal de la institució es projecta en la docència i en la recerca. L'asseguren els seus actors només si tots treballen en la consecució d'aquests objectius. I, perquè això sigui possible, és necessari que es generi un debat amb la participació dels representants de la comunitat universitària sobre els grans eixos de la política universitària que permeti no únicament veure el passat i el present, sinó també, a la vegada, preveure un futur. Un futur que avui ja no pot ser el futur del canvi de segle, sinó que és el futur de les primeres dècades del proper segle; en aquest sentit, si sóc elegit rector, organitzaré uns debats sobre els grans temes de la política universitària que puguin portar la Junta de Govern a elaborar el que després seran unes conclusions entorn d'un pla director de futur, un pla director de la Universitat Pompeu Fabra.

En definitiva, la confiança que demano al Claustre té un únic objectiu: l'objectiu que sempre ha de proposar-se una Universitat pública, que és servir les finalitats i els requeriments que la societat a través dels seus representants democràtics li reclama i aplicar amb la màxima eficiència els recursos que li donen per a la docència i per a la recerca.

Inauguració del curs acadèmic 1997-1998

La lliçó que ha pronunciat el professor Solana, que agraeixo molt cordialment, constitueix un bon senyal en el començament d'un curs acadèmic. La universitat és, com sabem, una institució per a l'ensenyament, això és, la transformació del saber, dels coneixements; i és també, de manera imprescindible, un centre de recerca, de creació de sabers, per fer avançar –encara que les aportacions puguin aïlladament semblar petites– els coneixements, la ciència.

Tot això és cert. Però la universitat només complirà adequadament el paper que la societat li assigna si és també un lloc de reflexió sobre el món, el proper i el llunyà, on es valorin les diverses perspectives, on s'endevinin d'alguna manera els canvis amb què es construeix el futur. Naturalment, molts seran els temes a considerar i a valorar, però no hi ha dubte que els aspectes que ha tractat el professor Solana hi ocupen una posició central. Tant de bo les universitats puguem contribuir d'una manera molt més activa a aquesta reflexió. Fent-ho assolirem, a més, l'objectiu de formació de ciutadans que el país ens demana.

Vull deixar palès l'agraïment de la Universitat Pompeu Fabra a l'artista Emilio Vedova, creador del cartell inaugural d'aquest curs.

És normal que en un acte com aquest el rector faci un cert balanç sobre allò que s'ha fet i assenyali unes línies de futur. Em permetran, però, que atesa la informació que ja està al seu abast, em centri només en alguns temes, que lògicament consideren, combinadament, el sistema universitari català i espanyol.

L'any passat, en inaugurar-se en aquest mateix lloc el curs acadèmic de les universitats catalanes, em vaig fer portaveu de les necessitats de reforma de l'ordenament universitari. Assenyala i assenyalo ara que la llei de 1983 va obrir una nova i millor etapa en la vida de les universitats. Va representar un bon canvi que va situar en un lloc central l'autonomia de les universitats. Però ara, quinze anys després, cal fer-ne una reactualització. I dic *reactualització*, i no *reforma*, a fi que amb aquest nom no ens introdueixin una contrareforma.

Algunes disposicions de desenvolupament de la llei ja no van tenir de manera completa el seu alè. L'organització establerta per coordinar les universitats, amb importants competències d'ordre acadèmic, fa temps que fa aigües, encara que només darrerament la situació ha esdevingut escandalosament palesa. Les disfuncions del sistema de govern de les universitats són clares; és urgent, des de ja fa temps, una adequació de la política de professorat, i la manca de sintonització entre els cicles educatius anteriors a la Universitat i l'ordenació dels

ensenyaments universitaris es pot agreujar. Podria continuar amb altres capítols: recerca, accés a la universitat, finançament, suport a l'estudi.

El curs 1996-1997 ha estat respecte d'aquestes qüestions en gran part un any perdut. Hi va haver un intent de reforma de les normes de professorat que va aconseguir un considerable consens universitari i aparentment polític, encara que al final políticament l'intent va fracassar. El document de la CRUE és un senyal prou eloqüent en aquest sentit. Quan les decisions no es prenen en el moment oportú es pot no únicament no progressar, sinó també anar enrere. Els progressos assolits en ensenyament i recerca universitaris, que han estat importants, podrien veure's compromesos. Es pot dir que el Consell d'Universitats, que arrossega des de fa uns quants anys una sèrie de disfuncions, està en crisi.

Com en ocasions passa, hem entrat en una espiral estranya: com més grans són les disfuncions més alt és l'intervencionisme que es vol fer. Fins i tot els descriptors de les assignatures de lliure elecció d'un pla d'estudis d'una universitat poden convertir-se en el protagonista de llargs minuts d'una reunió de responsables (més de seixanta) de totes les universitats. Només amb aquest darrer exemple, per no parlar de la repetida contradicció entre la Comissió Acadèmica i la Comissió de Planificació, ja n'hi ha prou per concloure que el canvi és imprescindible.

Cal, a parer meu, un retorn a fi que l'autonomia de les universitats ocupi el lloc central, perquè la coordinació que calgui projectar a nivell estatal trobi la seu adequada tenint en compte el creixement –d'altra banda, no sempre responsable– del sistema, perquè en un entorn més proper puguin trobar resposta els requeriments de gestió coordinada.

Ara bé, quina ha estat des de Catalunya l'actitud davant d'aquesta situació de crisi? Francament, he de dir que ha dominat el silenci, l'*attentisme* i, en ocasions, un afany de bombers per apagar l'incendi i instal·lar-se en l'edifici que, ai, el foc ja ha destruït. D'altra banda, les diverses vegades anunciada llei universitària catalana continua sent això, un anunci.

Crec que no podem continuar sense fer res, contemplant com les coses van a pitjor. Cal prendre decisions, que sense perjudici de deixar obertes les portes a una coordinació més general, comencin a construir un nou panorama. En aquest sentit, em sembla urgent la creació del Consell d'Universitats de Catalunya, amb funcions informatives i decisòries que, pivotant sobre l'autonomia de cada universitat, amb l'administració educativa, que és la que té la responsabilitat de la creació, iniciï una nova etapa. Molts són els temes que no necessiten una coordinació d'abast més general i que podria assumir aquest Consell, que ha de tenir un nord clar: respectar l'autonomia universitària, sobretot en el vessant acadèmic, i assegurar un

eficient i potent servei universitari en la docència i en la recerca. Si hi ha voluntat política, els fruits d'aquesta nova etapa es veurien aviat.

Permeteu-me que em refereixi ara a casa, a la UPF. Comencem un curs que finalment ha de donar lloc a la definitiva obertura als estudis de ciències, que es començaran a impartir a partir del proper curs, d'acord amb les disposicions de l'administració educativa catalana, en el camp de les ciències de la salut i de la vida. Ha estat un projecte, estudiat al llarg de molt de temps amb la col·laboració de l'administració catalana, que es planteja amb uns perfils propis i renovadors –no repetitius–, tant pel que fa a Biologia com pel que fa a Medicina. Es tracta d'un projecte que vol a més implantar-se amb l'alt component de recerca que la iniciativa exigeix. Com a complement natural del teixit empresarial del sector –un dels sectors industrials autòctons amb més projecció exterior i amb més innovació–, i en relació amb aquest, es preveu desenvolupar un pol o parc biomèdic. La UPF veu, crec, amb il·lusió, i amb un compromís d'excel·lència, l'inici de les activitats en aquest àmbit nou.

Vull remarcar els perfils propis i específics del projecte que constitueixen una part significativa del repte. En definitiva, doncs, començarem amb aquests estudis una obertura cap a altres àmbits científics i professionals que han de trobar altres desenvolupaments en l'àmbit de les noves tecnologies.

Durant el darrer any s'ha confirmat l'esforç de la UPF en la docència i la recerca. No vull caure en la falsa modèstia d'amagar judicis favorables, ja que precisament aquests constitueixen un instrument per comprometre la continuïtat de l'esforç. Com és conegut, no sé si molt àmpliament, en un estudi d'una consultoria de Madrid se'ns situava en una posició capdavantera en el panorama universitari espanyol tot tenint en compte una estimació dels nostres diferents estudis. Vull remarcar que els estudis que oferim se situen en un context d'àmplia competència, ja que els ofereixen moltes universitats públiques a Barcelona, a Catalunya i a Espanya.

Per cert, i permeteu-me que obri ara un parèntesi, és incompreensible que a Barcelona l'administració educativa empari i protegeixi una oferta pública en monopoli d'estudis que, d'altra banda, tenen una alta demanda. És una situació insòlita, que no permet contrastar resultats. No es poden comparar, ja que en el nostre context no hi ha una altra oferta pública. Tanco el parèntesi.

Doncs bé, com deia, la nostra docència i recerca ha rebut un reconeixement. Bons rendiments acadèmics. Bona acollida dels nostres professionals en el mercat de treball. Uns resultats que són fruit de l'esforç de molts, de tots i del suport de l'administració educativa catalana. Però

aquests resultats són a la vegada un compromís. Els qui treballem en una universitat pública no ens podem sentir mai prou satisfets. Hem de mantenir, i hem de millorar, els resultats, no només amb la constància i amb l'esforç sinó també, i de manera molt especial, amb l'atenció posada en els senyals de canvi que els entorns proper i llunyà ens envien. Res no seria pitjor que una actitud satisfeta, tancada, refractària a l'evolució cada cop més accelerada de les necessitats i dels coneixements. Hem d'estar, per tant, disposats a adequar contínuament els nostres instruments de treball, les nostres estructures, les nostres actituds.

L'objectiu, però, és el de sempre: formar bons professionals, i bons ciutadans; impulsar el progrés del coneixement; contribuir a l'avenç de la col·lectivitat, del país. És una responsabilitat exigent. Els recursos que la societat posa a les nostres mans han de tenir la millor, la més eficient aplicació. I em plau fer-me portaveu de tots els qui treballen en aquesta universitat, en aquest compromís, que estic segur que complirem. I em plau fer-ho, precisament, davant de qui presideix la institució representativa dels ciutadans de Catalunya, el Parlament.

Memòria Curs Acadèmic 1997-1998

La posada en marxa del Pla d'Innovació Docent i la preparació dels estudis conduents a l'obtenció de la llicenciatura en Biologia dins l'àmbit de les ciències de la salut i de la vida, així com la planificació de futurs nous estudis (concretament en l'àmbit de l'enginyeria informàtica, en el camp de la comunicació), el disseny d'un pla renovat de suport a la recerca i l'aprovació del document sobre la planta teòrica del professorat, són alguns dels aspectes que han posat punt final a un curs acadèmic especialment intens per a la Universitat Pompeu Fabra. Certament, no podia ser d'altra manera si, de veritat, la Universitat vol fer front amb èxit als desafiaments que s'obren davant nostre quan entrem de ple en la recta final que ens conduirà fins al nou segle i fins a la commemoració del desè aniversari de l'inici d'activitats de la nostra universitat.

L'entrada, el proper curs, en l'àmbit de les ciències de la salut i de la vida amb els nous estudis de Biologia és el primer fruit del procés conduent a l'obertura de la Universitat cap a nous àmbits de la docència i de la recerca. En aquesta línia de treball, el Consell Social de la Universitat aprovava a finals de curs les bases sobre les quals s'haurà de sustentar el creixement de la nostra institució, que persegueix un doble objectiu: d'una banda consolidar l'oferta d'estudis de ciències de la salut i de la vida; i de l'altra, entrar en l'àmbit de les titulacions tècniques. A banda, però, d'avançar en la preparació de futurs nous estudis, cal no oblidar-se d'aprofundir, com s'ha fet fins ara, en aspectes que continuen sent fonamentals per al desenvolupament de la Universitat i per al manteniment del grau d'excel·lència assolit. Faig referència a la constant millora del rendiment acadèmic dels nostres estudiants, al reforçament dels estudis de tercer cicle i a la intensificació de la tasca de recerca com a motor de futur.

Els resultats assolits per la Universitat en el seu primer decenni d'existència són, segons es desprèn de les avaluacions institucionals externes, del rendiment acadèmic assolit i del grau d'acceptació que els estudiants graduats en les nostres aules troben en el mercat de treball, bona prova que el camí recorregut per la nostra institució ha estat positiu. Però no podem caure en el risc de vanagloriar-nos dels èxits, ni tampoc abaixar la guàrdia. Només l'autocrítica i la decidida aposta per la innovació docent i per la recerca ens han de permetre millorar allò que s'ha fet fins ara. En aquest context, no pot estranyar a ningú que, com escrivia en començar, el curs finalitzi amb la posada en marxa del Pla d'Innovació Docent i amb la renovació dels programes de suport a la recerca.

Encara en el terreny de la docència, permeteu-me que posi un èmfasi especial en els convenis que tenim establerts amb universitats estrangeres i que de mica en mica anem ampliant. Al marge del programa europeu Erasmus/Sòcrates, hem signat nous convenis que faciliten la

mobilitat dels nostres estudiants, els quals tenen l'ocasió de complementar la seva formació acadèmica més enllà de les nostres fronteres. El resultat és que un 4,5% del cens d'estudiants de la UPF participa en programes d'intercanvi i fa que la Universitat Pompeu Fabra sigui, en xifres relatives, la primera de Catalunya, i també capdavantera entre les universitats públiques de tot l'Estat quant a la mobilitat d'estudiants. És aquesta una dada que cal tenir en compte.

La formació universitària no acaba, això no obstant, amb els estudis de primer i de segon cicle. Durant el curs al qual fa referència aquesta memòria hem continuat treballant per tal d'intensificar i adequar l'oferta de programes de doctorat i de màsters acadèmics. L'esforç en aquest camp ha de continuar per tal que la UPF sigui coneguda també per l'excel·lència dels seus programes de tercer cicle.

Pel que fa a l'àmbit de la recerca, voldria remarcar que durant el darrer curs s'han consolidat el mapa i els grups de treball que es van definir l'anterior curs acadèmic i s'han creat tres nous grups de recerca amb nom específica. D'altra banda, s'han incrementat, encara que lleugerament, els fons destinats a fer possible el normal desenvolupament d'aquesta activitat acadèmica. En tot cas, l'aportació de la recerca dels professors i el treball dels departaments, instituts i altres centres específics han estat creixents. Si bé encara queda força per fer.

Quant a la implantació territorial, el curs 1997-98 va encetar-se amb l'entrada en servei d'una part de l'edifici Roger de Llúria, al campus de la Ciutadella, i acaba amb la rehabilitació d'una altra part del mateix edifici i amb l'habilitació de l'àrea del Mar, en què s'impartiran els estudis de ciències de la salut i de la vida. Durant el curs, a més, es va inaugurar la sala d'exposicions que completa el conjunt d'instal·lacions de l'àgora Jordi Rubió i Balaguer. En els propers cursos s'hauran de desenvolupar els projectes pendents d'execució, amb els quals es completaran les actuacions previstes en l'actual pla d'implantació territorial de la Universitat.

En fer referència a les realitzacions dutes a terme al llarg d'aquest curs vull deixar constància de la feina feta pel personal d'administració i serveis. Per tal de propiciar encara més la implicació d'aquest col·lectiu en la vida universitària s'han posat en marxa el Fòrum de Polítiques de Personal i el Programa de Formació, que és l'instrument que ha de garantir el reciclatge professional de les persones que tenen la responsabilitat de donar suport a les activitats i als projectes de la Universitat.

Tampoc aquest any voldria acabar la presentació d'aquesta memòria sense referir-me a les dificultats econòmiques per les quals travessa la Universitat i que, sens dubte, condicionen el seu creixement i la millora dels serveis. A despit d'aquestes dificultats, el projecte d'universitat avança, encara que més lentament del que tots voldríem. Els bons resultats assolits fins ara

diffícilment podran mantenir-se si no disposem dels recursos suficients que ens permetin continuar en la línia que caracteritza la UPF. Les activitats vinculades a la formació i a la recerca són de cabdal importància per al progrés d'un país, i les polítiques restrictives en aquests camps no condueixen enlloc. Al costat, però, d'aquesta constatació, cal fer-ne una altra: l'eficiència en l'aplicació dels recursos rebuts des de la societat per part de les universitats públiques. En aquest sentit, l'avaluació de les institucions universitàries -començant pel seu rendiment acadèmic- haurà d'esdevenir -al costat d'altres mesures igualment importants- un criteri fonamental a l'hora d'assignar mitjans a les universitats, com a garant del constant progrés i del grau d'exigència d'aquestes a l'hora de fer front a la responsabilitat social de treure profit dels instruments i de les inversions que tenim a les nostres mans.

Informe del rector al Claustre universitari

Claustre universitari de 17 de març de 1998

Començaré la meua intervenció indicant els punts principals que posen en relleu les fites més significatives dels deu mesos transcorreguts des del 15 de maig de 1997, data de l'últim claustre universitari, que després desenvoluparé al llarg de l'informe.

1. L'autorització de l'Administració de la Generalitat de Catalunya perquè la Universitat Pompeu Fabra iniciï els estudis de la llicenciatura en Biologia a partir del curs 1998-99. Comença, doncs, una projecció de la Universitat en un camp diferent, i això era una petició de la UPF quasi des del moment de la seva fundació.
2. El rendiment acadèmic de la Universitat es manté i fins i tot es millora, en la tònica dels darrers anys.
3. Ha finalitzat una fase en l'avaluació de la Universitat, concretament de cinc dels seus estudis, i se n'obre una de nova, la de discussió de les mesures que s'han d'aplicar a partir d'aquestes conclusions.
4. S'ha de destacar la continuïtat de l'esforç en la recerca, al marge de les oscil·lacions derivades de la política de les administracions espanyola i catalana en aquest aspecte.
5. El balanç de la política de tercer cicle és globalment positiu.
6. Es reafirma la internacionalització de la Universitat.
7. Hi ha una voluntat de revisió i de debat que s'ha de perllongar al llarg dels propers mesos.
8. Estan assegurades les inversions de la Universitat fins a l'any 2000.

9. Hi ha una política pressupostària equilibrada.

Política universitària

Les coordenades de la política universitària durant aquests últims mesos han estat:

La reforma de l'ordenament universitari ha estat un tema d'actualitat a l'entorn dels canvis en la Llei orgànica de reforma universitària de 1983. Aquesta reforma, al mateix temps que alguna modificació del Reial Decret de directrius de plans d'estudis, ha estat envoltada d'una forta incomunicació entre el Ministeri d'Educació i Cultura, els rectors i les universitats.

Precisament la primera part de la legislatura del govern estatal s'ha caracteritzat per una incomunicació que, encara que últimament s'ha superat, no ha deixat de ser un exemple quant a la sintonia entre ambdós pols de referència.

Repeteixo allò que ja vaig assenyalar davant de la Junta de Govern de la Universitat: l'opinió contrària de la Universitat a la modificació dels criteris de composició de les comissions que han de jutjar els concursos dels anomenats *cossos nacionals*.

La Universitat Pompeu Fabra està en contra d'aquesta proposta de reforma atès que en lloc d'obrir una via per a l'assoliment d'una autonomia universitària més àmplia, en un aspecte tan cabdal com és el de la selecció del professorat, es fa un pas enrere que sembla que sigui la tornada a la lògica dels grups i dels gremis de dimensió estatal.

D'altra banda, pel que fa la modificació prevista pel Ministeri d'Educació i Cultura del Reial Decret de directrius de plans d'estudis, finalment s'ha aconseguit, no sense dificultats, el reconeixement de les estructures acadèmiques de la UPF i de la seva organització en trimestres.

Hi ha un element d'incomunicació entre les universitats i el Ministeri d'Educació i Cultura, tot i les variacions produïdes en els darrers temps.

És necessari plantejar-se dos interrogants. D'una banda, quines són les coordenades que assenyala l'administració educativa, i de l'altra, fins a quin punt aquests mesos de crisi i de paralització de l'organització universitària conciliar prevista a la Llei de reforma universitària, el Consell d'Universitats, ha servit perquè des de Catalunya, en concret des de l'administració educativa catalana, s'intentés donar un major nivell de realitat a les competències definides a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Les respostes són que ha dominat un horitzó de considerable inactivitat malgrat les insistències, en ocasions sense una excessiva unanimitat, de les universitats catalanes.

En definitiva, la universitat es troba en un context de política universitària en què s'introduiran canvis, alguns d'ells, en l'opinió de la Junta de Govern de la UPF, no favorables i d'altres que poden obrir un horitzó de més varietat en l'estructura del professorat.

Un altre punt a què faig referència en el marc de la política universitària és el del finançament de les universitats públiques.

Per fer front als reptes dels propers anys i a la competència dels països del nostre entorn cultural, és necessari reforçar les aportacions financeres a les universitats. I aquest és un punt clau. Ningú no discuteix, almenys en abstracte, que apostar per l'increment de la inversió universitària, en termes no estrictes, és apostar dues vegades pel creixement i pel futur. Però també és un fet que la situació és extraordinàriament complexa, des del punt de vista de les finances públiques, i que potser la incomunicació i les fórmules elegides per superar-la durant aquests últims mesos –quan s'ha discutit la reforma de la LRU o s'ha discutit el Reial Decret de directrius dels plans d'estudis, punts a què abans s'ha fet referència- s'hauria d'haver aprofitat també per incorporar-hi simultàniament, no després, el nou tractament reforçat del finançament de les universitats.

D'altra banda, les autoritats de les administracions educatives han insistit, reiteradament, que les restriccions pressupostàries fan difícils les aportacions substancials; però, davant d'això, s'ha de ratificar la necessitat d'aquestes aportacions i s'ha de posar en relleu que el discurs només pot ser creïble quan s'adoptin mesures que facilitin aquestes altres aportacions, cosa que fins avui no s'ha fet.

Vivim en un sistema que té alguns elements que ens haurien de fer reflexionar a tots. És un sistema en què el suport a l'estudi és escàs i no ajuda a la incorporació a la universitat d'aquelles persones amb una situació econòmica greu, malgrat que les seves condicions

intel·lectuals i el rendiment demostrat en el sistema educatiu siguin bons. Al mateix temps, vivim en un sistema que no discrimina les aportacions dels usuaris en funció de les seves rendes familiars o que no ho fa prou.

Cal que es faci una reflexió comuna quant a la necessitat de pensar no que un augment de les taxes pugui servir per incrementar el finançament a què abans em referia, sinó sobretot com s'aconseguirà que qualsevol reconeixement dels costos per part d'aquelles persones que més poden vagi destinat a un programa singular de suport que asseguri que aquells que queden marginats, tot i tenir les condicions necessàries, puguin accedir a la universitat.

El tercer motiu de reflexió sobre el marc de política universitària és el de quins són els estudis que les universitats poden oferir i quines són, en definitiva, les activitats que d'acord amb les seves finalitats les universitats oferiran.

L'evolució de l'oferta i la demanda d'estudis està canviant de manera sensible. D'una banda, hi ha una important disminució de la població que d'aquí a poc temps estarà en condicions d'accedir a la universitat.

Penso que hi ha una dada que no per haver estat prevista és menys impactant: si fa dos anys a Catalunya hi havia 110.000 nois i noies de 18 anys, d'aquí a quatre anys només n'hi haurà 55.000. Això comportarà una reducció importantíssima de la demanda d'estudis universitaris, difícilment corregible només a partir de la consideració de la petició de més accés a la universitat, de segons estudis, etc.

D'altra banda, està evolucionant també el tipus d'estudis en relació amb les expectatives d'integració futura en el mercat de treball.

Encara hi ha un altre aspecte important: l'aparició de les universitats privades *stricto sensu* i d'universitats privades que tenen algun vessant públic.

Aquesta situació planteja serioses incògnites en el panorama universitari espanyol, i més concretament en el panorama universitari català. Perquè, al costat d'aquesta evolució de la demanda, l'evolució de l'oferta de les universitats és considerablement rígida i s'ha desplegat sense una previsió exacta de la direcció per on anirien les coses en els propers anys.

A Catalunya avui dia hi ha estudis amb poca demanda que són oferts en diverses universitats, estudis que no arriben a cobrir ni la mínima matrícula com a conseqüència de l'impacte de les noves tecnologies i universitats on hi ha un excés molt considerable de personal docent en determinats camps, en relació a les necessitats.

Per tant, si una paraula pogués resumir quin és l'estat de la programació i l'anàlisi de la situació d'oferta i demanda d'estudis universitaris a Catalunya, aquesta paraula hauria d'anar lligada als conceptes de reflexió i de revisió. Vull remarcar que aquest és un aspecte clau del futur de les universitats que ha de convidar a estar atents a les diverses opcions que s'obren i a la disposició i a la provisió de procediments i fórmules àgils.

En aquesta perspectiva i aquest context, la Universitat Pompeu Fabra es troba en una situació que permet veure els propers anys amb una considerable tranquil·litat. La UPF ha tingut un creixement limitat, malgrat les pressions que al llarg de molts anys va rebre a fi que hi hagués un creixement desorganitzat i intens; i, d'altra banda, els estudis que ofereix la UPF s'adeqüen considerablement a les indicacions que deriven de l'evolució de la demanda a què abans s'ha fet referència.

La localització d'aquesta universitat -i no s'ha de perdre de vista que el criteri geogràfic és un criteri que fins avui ha estat important en la sol·licitud d'estudis com a conseqüència de les dificultats de mobilitat a Catalunya- és un altre actiu, a part de la imatge que al llarg d'aquests anys de feina ha anat creant en el si de la nostra societat.

Encara que la UPF pot examinar aquesta situació complexa des d'una relativa tranquil·litat, això no vol dir que no hi hagi una preocupació per introduir a la Universitat les innovacions i els matisos que facin falta.

En conclusió, reitero que en el panorama universitari català la situació de la Pompeu Fabra és, en aquests moments, una situació positiva.

Nous estudis

La Generalitat ha anunciat que a partir del curs 1998-99 autoritzarà la llicenciatura en Biologia a la Universitat Pompeu Fabra. D'aquesta manera, s'ha fet realitat aquell plantejament que, de forma reiterada al llarg dels vuit anys de vida de la Universitat, s'havia fet d'una institució no tancada en el marc més estricte de les ciències humanes i socials.

L'esforç per arribar a aquest final, per vèncer reticències clarament lligades a la voluntat d'una reclusió en un determinat àmbit, ha estat intens i considerable.

Això és un repte per a la Universitat al qual s'ha de fer front obrint un nou camp en què s'ha iniciat, com en tots els futurs estudis de Catalunya, un període de reflexió pel que fa a altres estudis que han de completar la nostra entrada en el món de la salut i de la vida.

En la reunió sobre la programació universitària que la Generalitat ha encetat es demana a les universitats que plantegin noves opcions, tenint en compte les dades que es desprenen de l'evolució de la demanda i de la situació de l'oferta a què abans s'ha fet referència pel que fa als estudis universitaris a Catalunya i a les necessitats que s'intueixen per al futur.

En aquesta línia, la Junta de Govern de la Universitat, reiterant antics acords, ha plantejat que en els anys futurs la UPF pugui entrar en el camp de les enginyeries i en el camp dels estudis tècnics i, també, la previsió d'estudis complementaris d'alguns d'aquells en què ja en aquests moments s'està invertint: documentació, matemàtiques, estadística, investigació de mercats, etc.

Remarco el plantejament de la via dels estudis combinats, de les titulacions conjuntes amb altres universitats, i particularment amb universitats d'altres països.

La via de combinar titulacions conjuntes ha de donar un nou atractiu a l'oferta de la UPF i ha de significar un aprofitament més intens dels recursos de la societat.

Docència i ensenyament

Les dades de l'últim curs permeten observar que el rendiment dels estudis de la UPF, el rendiment acadèmic, es manté, i fins i tot es millora, en xifres globals de tota la Universitat. Això no ha de fer perdre de vista que en alguns estudis hi ha indicis d'elements de fracàs escolar, per la qual cosa és necessari fer un plantejament i una anàlisi de les causes i cal que, un cop analitzades aquestes, es prenguin les mesures de correcció necessàries tant pel que fa als plans d'estudis com a l'organització de la docència.

Com ja he comentat anteriorment, s'ha acabat la primera fase de l'avaluació externa. Han estat avaluades cinc titulacions, i ara comença la fase en què s'han d'estudiar les mesures que cal prendre atenent a les observacions que aquests estudis han fet. Penso que aquest és un element important per contribuir no únicament a una autosatisfacció, que seria dolenta, sinó a una anàlisi serena d'allò que va bé i d'allò que presenta indicis que cal millorar.

Un element important d'aquests darrers mesos pel que fa a la seva concepció i que serà clau en el futur és el programa d'innovació docent. El pressupost de la Universitat per a l'exercici 1998, que la Junta de Govern va aprovar fa poques setmanes, estableix per primera vegada una dotació específica per a innovació docent. Aquest conjunt de mesures seran objecte de debats entre tots els components de la comunitat universitària implicats, en aspectes que van des de l'adopció de mesures d'aprofitament de les noves tecnologies a partir del proper curs i de forma progressiva, com ara la implantació del correu electrònic per als estudiants, fins a l'exteriorització completa de la web de docència –de la qual hi ha hagut una primera aplicació a través de la publicació electrònica de les qualificacions–, les activitats de formació del professorat i els incentius a la qualitat de la docència i, també l'atenció especial a aquells problemes concrets, singulars, que puguin sorgir en la impartició de la docència o en alguns casos concrets de docents.

Tot aquest conjunt de mesures, doncs, tenen una primera dotació pressupostària que ha estat objecte de preparació i que ha de contribuir a crear uns elements essencials en el futur immediat de la Universitat.

D'altra banda, els plans d'estudis responen correctament als requeriments per als quals estan organitzats, si bé en alguns casos concrets necessiten una adequació. Convido a fer una reflexió sobre aquesta adequació dels plans d'estudis envers els nous estudiants que han fet un ensenyament secundari diferent, que arribaran a la Universitat els propers cursos.

Una altra mesura adoptada i d'implementació immediata és l'ampliació de l'oferta de crèdits de lliure configuració mitjançant un programa específic i habilitant el mes de juliol de manera que es puguin utilitzar, encara que en grau mínim, les instal·lacions buides durant l'estiu.

Pel que fa a la gestió de l'ensenyament, en els darrers mesos, i d'acord amb les previsions que vaig anunciar, s'ha canviat la regulació sobre anul·lacions de matrícula i ampliació d'assignatures. S'ha constituït la Ponència per a la Revisió i l'Estudi de l'Impacte de les Normes de Permanència, la qual ha fet un informe amb dues propostes concretes que, segons anuncia, defensarà davant dels òrgans competents, i concretament davant del Consell Social.

La primera proposta és l'adequació del percentatge de crèdits per progressar en l'ensenyament a la distribució trimestral, amb què passaria del 75% al 66,6%. La segona proposta és l'establiment de procediments concrets de tutorització davant de supòsits de fracàs escolar.

Un camp en què crec que, encara que s'ha treballat, cal posar-hi més atenció en els propers temps, és el que té a veure amb l'orientació laboral i la inserció professional, és a dir, el món de les pràctiques en el context exterior.

Hi ha xifres que constituïrien un simple miratge. Dir que la Universitat ha signat 187 convenis de cooperació educativa, que són els que es canalitzen, podria ser una xifra que tendiria a fer-nos sentir satisfets. Malgrat això, és necessari fer molt més en aquest camp.

Pel que fa als intercanvis d'estudiants amb validesa i amb contingut acadèmic, les previsions són d'una millora sobre una situació que ja era força positiva. Per al proper curs 1998-99, els intercanvis previstos arriben a la xifra de 443 estudiants amb un total de 147 universitats, cosa que implica un augment respecte d'aquest curs de 123 estudiants i de 26 universitats.

Penso que és un senyal de millora en un camp en el qual la Universitat ha d'aspirar a objectius més alts.

Finalment, vull remarcar que la Junta de Govern ha aprovat unes normes reguladores dels centres adscrits a fi d'assegurar-ne el control amb voluntat acadèmica, i a la vegada posa l'èmfasi en la filosofia amb què aquests centres han d'adscriure's i relacionar-se amb la Universitat perquè tinguin sentit com a complement de la universitat.

Recerca i tercer cicle

La situació és coneguda pel que fa la recerca i el tercer cicle. La Universitat té un nombre significatiu de grups consolidats, d'institucions específiques, d'instituts i d'altres estructures de recerca.

Comença a haver-hi documents d'avaluació externa que situen la UPF en bona posició en el camp de la recerca, així com el reconeixement d'institucions alienes a la Universitat respecte a alguns dels nostres professors. En els últims exercicis, el percentatge dels fons atribuïts per la

Generalitat a la recerca a les universitats, en els àmbits de ciències humanes i socials, representa el 16% del total. D'aquest 16%, la Universitat Pompeu Fabra n'ha rebut el 20% i, per valorar aquesta dada, s'ha de tenir en compte que no ha estat feta agafant només els àmbits científics en què la Universitat té presència, sinó la globalitat dels àmbits de ciències humanes i socials.

Aquest és un panorama que planteja incògnites importants en el futur. Les administracions espanyola i catalana, com a conseqüència de les restriccions creixents en l'àmbit pressupostari, mantenen polítiques no expansives en el suport a la recerca; per tant, cal fer un esforç extraordinari per buscar noves fonts de finançament i per posar un èmfasi especial en la consecució de fons europeus.

La Comissió Europea, en el moment en què es planteja la supressió en el futur dels programes i els fons de cohesió, pensa destinar una part important dels fons, fins ara destinats a aquests programes de cohesió, al camp de la recerca i, per tant, cal tenir els instruments adequats per poder lluitar, amb la dificultat addicional d'una competència més alta com és la que es generarà en l'entorn europeu.

Pel que fa als programes propis de la recerca, que seran objecte d'un debat específic al mes d'abril, la Universitat es proposa incorporar-hi tal com vaig anunciar en l'anterior Claustre, una línia que es concretarà amb els premis a la recerca realitzada i, per tant, un nou programa que complementarà la redefinició dels altres programes vius.

En el camp de la recerca, assenyalo la important significació de l'adscripció a la Universitat de l'Institut Municipal d'Investigació Mèdica (IMIM), que va ser aprovada en l'última Junta de Govern, no únicament per l'impacte positiu a l'hora d'iniciar els estudis en l'àmbit de les ciències de la salut i de la vida, sinó també per la mateixa significació d'aquest centre, que ocupa un lloc destacat en el panorama científic de l'estat espanyol.

Finalment, en els propers temps cal iniciar l'avaluació de les diverses estructures de recerca. És una tasca que s'ha de fer periòdicament, i també, tal com ja vaig indicar en l'anterior Claustre, amb l'objectiu de regular els òrgans de govern dels instituts i d'ordenar-ne els recursos.

Pel que fa a l'altre vessant d'aquest capítol, el doctorat i el tercer cicle, remarco diversos elements. En primer lloc, el propòsit de l'equip de govern d'articular l'experiència, globalment positiva, dels màsters acadèmics. En segon lloc, la voluntat de potenciar els programes de doctorat, als quals es destina un important esforç docent que com a mitjana se situa en un 7%,

amb l'establiment d'unes exigències més altes en les admissions i amb el requeriment que hi hagi un nucli suficient de doctors consistent darrere de cada programa.

En un moment en què minven els recursos en forma de beques procedents de les administracions educatives, serà necessari iniciar un programa propi que permeti a aquests estudis de tercer cicle acadèmic, que han de ser una de les divises de la Universitat en el futur, articular la presència dels estudiants.

Pel que fa al tercer cicle professional, bàsicament articulat a través de l'Institut d'Educació Contínua (IDEC), dono dues dades: d'una banda, el fet que aquesta fundació de la Universitat és objecte en aquests moments d'una auditoria organitzativa, amb la voluntat de revisió que caracteritza les accions dutes a terme per la UPF, i d'altra banda una dada molt concreta d'aquest curs respecte del curs anterior quant a activitat: un increment del 24% de cursos i del 34% d'hores.

S'ha de posar èmfasi en el futur en els intercanvis acadèmics. En aquest sentit, vull anunciar un acord amb l'Institut Català de Cooperació Iberoamericana, en virtut del qual es destinarà una quantitat significativa, d'acord amb una entitat financera, de beques-crèdit que facin possible la presència d'estudiants de l'Amèrica Llatina en els programes de doctorat i en les activitats de tercer cicle de la Universitat.

També anuncio la creació, autoritzada aquestes darreres setmanes, d'una càtedra UNESCO relacionada amb la cultura i la realitat de l'Amèrica Llatina.

En conclusió, la Universitat ha de continuar fent un gran esforç de col·laboració amb les institucions de l'Amèrica Llatina, ja que en el futur pot tenir un gran desplegament.

Comunitat universitària

En primer lloc, tal com vaig anunciar en el passat Claustre, s'ha fet, i es continuarà fent, un esforç per assegurar la comunicació i la imbricació de la comunitat universitària en el govern de la institució. Els òrgans de govern de la Universitat han funcionat correctament i, amb la periodicitat prevista, s'han reunit tant la Junta de Govern com els diversos òrgans descentralitzats.

També hi ha hagut millores significatives en el sistema d'informació de la Universitat, a fi que tot allò que passa i es viu pugui arribar a tots els membres de la comunitat universitària.

Però al marge d'això, s'han posat en funcionament iniciatives específiques i concretes que tenen la voluntat, tal com ja vaig avançar, de generar debat sense perjudici que, lògicament, les decisions pertanyin als òrgans legalment competents.

En aquest sentit, poso en relleu, en primer lloc, la creació d'un lloc de discussió com és el Fòrum sobre Política de Professorat de la Universitat, davant del qual s'ha presentat un document que conté un projecte de planta teòrica de professorat. Demano que no es facin judicis precipitats sobre aquest document elaborat per l'equip de govern. És un projecte que ha de ser debatut intensament i àmpliament en els òrgans de govern de la Universitat, així com en els òrgans de debat que s'han creat *ad hoc*. A més a més, és un document que estableix un procés interactiu. Per tant, en si mateix, com a element constitutiu, preveu ja la reflexió i el debat. I finalment, demano a tots els que hi participin que el debat i les decisions no es facin tant mirant al passat, sinó al futur tan complex a què he fet referència fa uns minuts en parlar de la programació universitària.

Tal com vaig dir, també s'ha creat un altre lloc de debat, un fòrum per al personal d'administració i serveis. Un lloc de debat en què ja s'ha iniciat la discussió i s'ha fet un índex dels temes que seran objecte de debat. Tot això sense perjudici que simultàniament, i com és legalment obligat i pertoca, s'hagi portat una activitat de negociació, de discussió, en els àmbits de relació pertinents d'abast col·lectiu, de relacions laborals col·lectives, en el marc, òbviament, d'allò que decideix o ha decidit la Generalitat.

El fet d'haver creat amb rapidesa aquest fòrum i la intensitat de les negociacions o converses en l'àmbit de la representació col·lectiva posen en relleu la voluntat de continuar endavant en la línia d'allò que vaig expressar el passat Claustre.

També en el Claustre anterior vaig comunicar que es constituiria, amb presència dels estudiants, una ponència per estudiar l'impacte de les normes de permanència, que era una qüestió que concentrava l'atenció de tots, però de manera específica la dels estudiants. Aquesta ponència ha treballat i ha arribat a unes conclusions que assumiré personalment.

D'altra banda, responent a la voluntat, que no l'acord, expressada pel Claustre en la sessió del 15 de maig de 1997, la Junta de Govern ha decidit rescindir el conveni relatiu a la prestació social substitutòria.

Vull insistir en l'esforç creixent en l'àmbit del voluntariat i anuncio la posada en marxa, amb caràcter immediat, d'un programa de voluntariat acadèmic de vint places destinat a estudiants, amb països en desenvolupament de l'Amèrica Llatina i amb un país africà.

Per últim, vull indicar que la participació en òrgans normals o singulars ha estat intensa.

Organització i serveis de la Universitat

Recordo que ja en el Claustre del 15 de maig passat vaig dir que s'havia de tenir sempre l'atenció posada en contra dels perills d'anquilosament i de burocratització. En aquest sentit, són moltes les mesures, els requeriments i les iniciatives que es poden produir. Per exemple, la discussió a l'entorn del Programa de Qualitat Total del Fòrum de Política del Personal d'Administració i Serveis i la Ponència sobre Revisió de l'Organització que s'ha constituït en el si de la Secretaria General, crec que són mesures importants en aquesta dimensió.

Pel que fa a les estructures de la docència i de la recerca, assenyalo dos punts. Cal revisar amb prudència el mapa d'estructures d'organització dels estudis i de docència. Encara s'està treballant amb la composició assenyalada a la Llei de creació de la Universitat. Algun dia caldrà adequar-hi els centres i els estudis. En relació amb els departaments, reitero que cal controlar l'adequació de la divisió departamental.

Quant als serveis de la Universitat, remarcar tres camps:

Biblioteca

S'han creat els òrgans de discussió, tant a nivell estratègic com de control, de la prestació del servei; s'han fet esforços, d'acord amb la petició dels estudiants, per augmentar la prestació d'aquest servei en determinats moments del curs acadèmic. No obstant això, s'ha de fer, en la Biblioteca més que enlloc, una feina de continuïtat al mateix temps que una feina d'atenció renovadora.

Informàtica

S'han constituït les comissions d'usuaris i la comissió estratègica i s'ha iniciat la renovació del parc informàtic. Caldrà, en els propers mesos, posar un èmfasi particular en la integració dels diversos instruments cap a un campus global a fi de fer front a les repercussions de la innovació tecnològica.

Campus

En relació amb els serveis de campus s'ha incrementat l'activitat, però també crec que hem d'estar insatisfets, amb l'ànim de millorar permanentment tots els suports orientats a les sortides professionals. Finalment, reitero l'anunci que s'han obert nous horitzons a partir de les negociacions i discussions amb l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya en el camp de la residència universitària.

Pressupost i inversions

Amb referència al pressupost de la Universitat, faig quatre observacions.

1. El pressupost de la Universitat és equilibrat.
2. Ha estat sempre auditat per la Intervenció General de la Generalitat de Catalunya.
3. Durant aquest darrer exercici la Universitat ha estat objecte d'una auditoria extraordinària de la Sindicatura de Comptes, que ha estat positiva.
4. La Universitat no té endeutament, llevat d'aquell que s'atribueix formalment a la Universitat però que de fet és de la Generalitat, que és qui torna tant el deute principal i el capital com els interessos.

Pel que fa a les inversions, com ja he dit en els comentaris inicials, s'han assegurat les inversions fins el curs 2000-01. S'ha signat els darrers mesos el contracte-programa que esgota la totalitat de les quantitats assignades a la Universitat Pompeu Fabra dins el vigent Pla d'Inversions de la Generalitat en matèria universitària, i que ha de permetre la continuïtat de

les obres a Roger de Llúria, la posada en funcionament d'una primera fase del Dipòsit de les Aigües i l'adaptació de l'edifici Rambla com a seu permanent dels Estudis de Comunicació Audiovisual. Tot això, repeteixo, dins del curs 2000-01.

Al marge d'això, s'han obtingut ingressos addicionals gràcies als nous estudis i, respecte dels nous estudis de Biologia, s'ha signat el conveni amb l'Ajuntament de Barcelona en virtut del qual aquest ha cedit gratuïtament 2.600 metres quadrats construïts, nous, d'un edifici situat al costat de l'Hospital del Mar com a seu dels futurs estudis de Biologia i de successius estudis de l'àmbit de les ciències de la salut i de la vida. És la primera cessió gratuïta que s'ha produït en el camp universitari. Crec que és una aportació important. Els fons propis i la realització patrimonial han de ser aspectes que contribueixin a assolir els objectius en aquest camp.

Conclusions

Considero que les dades que he presentat permeten dissenyar un horitzó força clar però que necessita l'esperit de revisió i de reconsideració que sempre he reclamat. Es necessitarà també imaginació, coratge i una difícil barreja de prudència i de sentit del risc.

D'aquí a poc temps es produirà el desè aniversari de la Universitat Pompeu Fabra. Aquestes fites en la vida de la societat, i en concret en la vida de les organitzacions col·lectives, són importants. No tant perquè poden fer-nos evocar records sinó, sobretot, perquè assenyalen una etapa, i això ha de servir per definir nous projectes, per aconseguir nous recursos i per trobar elements que contribueixin a vertebrar una vida forta a la comunitat universitària.

Inauguració del curs acadèmic 1998-1999

Les meves primeres paraules són per agrair a l'amic Hernández Pijuan la realització del cartell inaugural d'aquest curs; i per saludar i agrair molt especialment al professor Cavalli Sforza la lliçó magistral que, a més d'inaugurar el curs acadèmic, i tal com ell ha recordat, a la vegada inaugura un nou àmbit científic en l'àmbit de la Universitat.

El curs que comença és un curs que té una novetat central. L'ampliació dels àmbits d'actuació de la Universitat, amb el naixement, amb la posada en marxa de la nova llicenciatura en Biologia. Una llicenciatura emmarcada en una nova facultat, la Facultat de Ciències de la Salut i de la Vida, el nom de la qual anuncia un ampli horitzó. Però una llicenciatura que s'ha perfilat donant un to, un matís precís al seu contingut: biologia humana. Un perfil especial que lliga amb l'ampli horitzó del qual abans parlava i que ens anuncia també un requeriment que serà necessari en el futur en tots els nostres estudis, per adaptar-nos a les exigències de la societat, del món laboral, de la competitivitat.

No ha estat fàcil arribar a aquest moment. I per això cal agrair de manera particular l'actitud del comissionat per a Universitats i Recerca, que en moments no precisament tranquils va saber mantenir l'aposta perquè la Universitat Pompeu Fabra anés més enllà dels àmbits de les ciències socials i humanes. I si això ha estat possible ha estat també perquè hem trobat la col·laboració activa de l'Ajuntament de Barcelona, que ens ha cedit uns locals on encetar aquesta nova àrea de la Universitat, en aquest entorn del parc de la Ciutadella lligat al mar.

Iniciem la llicenciatura en Biologia i també, no cal dir-ho, assumim un repte nou per a una universitat que comença a caminar en altres camps. Però, a la vegada que assumim aquest repte, vull manifestar la voluntat de la Universitat d'iniciar els estudis en el camp tecnològic. La Junta de Govern de la Universitat, i el Consell Social, han presentat davant el comissionat per a Universitats i Recerca la sol·licitud i la documentació necessàries per iniciar els estudis d'enginyeria superior en Informàtica, també en aquest cas amb un perfil peculiar, el perfil de la comunicació audiovisual.

Estic convençut que aquest projecte sintonitza perfectament amb l'estratègia de l'administració educativa, i la Universitat està preparada per encetar aquest altre repte que serà l'entrada en el camp tecnològic en un termini curt. Un nou curs que se situa a les portes ja del moment dels deu anys des de la inauguració de la Universitat, que ens convidarà a fer una reflexió crítica, una reflexió sobre tot allò que s'ha fet al llarg d'aquests anys, des del moment

en què el govern de Catalunya va aprovar la creació de l'aleshores anomenada Quarta Universitat.

Dues visions se sobreposaven. La visió del sobreexidor, i la visió d'un projecte renovat. Caldrà veure fins a quin punt les dades de l'examen que en el futur es faci sobre tots els aspectes de la Universitat confirmaran que el camí del projecte renovat ha estat seguit constantment i amb resultats positius. Les dades sobre el rendiment de la docència o les dades sobre la inserció en el món laboral són bones, però són millorables. I altres dades sobre la recerca, sobre el tercer cicle, caldrà incorporar-les a aquesta reflexió col·lectiva que ens ha de servir no només per comprovar allò que hem fet, sinó per assenyalar-nos noves directrius, per assenyalar-nos nous horitzons.

Estem, ho deia fa un moment el comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat, en un moment que podríem qualificar d'alguna manera com un moment de cruïlla. La majoria dels presents, per no dir pràcticament tots, hem conegut un sistema universitari en constant expansió, però aquesta trajectòria del sistema universitari es pot donar per acabada. Per acabada, com a conseqüència de la davallada demogràfica, com a conseqüència del fet que, en el que ha estat un pas molt important, s'ha produït ja la que podríem anomenar *socialització* de l'ensenyament universitari.

Per tant, plantejaments que eren coherents en aquest sistema universitari en expansió indefinida deixaran de ser-ho davant d'un sistema universitari que creixerà, en tot cas, d'una altra manera. Caldrà buscar noves formulacions en l'oferta dels estudis, estar molt més atents per conèixer quina és l'evolució del nostre entorn, i respondre adequadament, i en el moment oportú, a aquestes demandes.

I aquesta nova situació exigirà mesures diferents; exigirà una capacitat de reestructuració i d'adaptació a la demanda dels estudis; exigirà una definició molt més precisa, amb perfils molt més clars, dels mateixos estudis; exigirà estudis transversals i combinats; exigirà un nou esforç en formació contínua. Però, sobretot, exigirà un èmfasi diferent en els primers anys de formació universitària dels estudiants.

La situació canvia, i canvia també com a conseqüència de l'impacte de les anomenades *noves tecnologies de la informació i la comunicació*, les quals ens hauran de comportar un canvi en la manera d'ensenyar i d'aprendre. És en aquest sentit que vull anunciar que el proper dia 29 d'octubre, d'altra banda aniversari de la inauguració de la Universitat, es posarà en funcionament, en dos estudis primer, per estendre's després a la resta d'estudis, el projecte

Campus Global. Aquest projecte pretén combinar, al servei de la docència, de la recerca, del funcionament global de la Universitat, les eines pròpies d'un campus virtual, amb la realitat clara d'un campus real, perfectament localitzat territorialment, com és el de la Universitat Pompeu Fabra. No es tracta d'un propòsit, sinó que és una realitat que estarà ja a disposició d'uns i altres, de professors i estudiants, preferentment, a partir del 29 d'octubre.

Però si he fet referència als canvis que genera l'impacte de les noves tecnologies de la informació, no és únicament per la incidència que tindran en tot allò que té a veure amb l'activitat d'ensenyar i d'aprendre, sinó també perquè, a més a més, creen, dissenyen, un nou escenari de competitivitat. Un nou escenari en què institucions docents llunyanes podran fer-se presents a casa nostra, i un nou escenari que ens ha de mobilitzar a nosaltres per fer present la nostra activitat molt més enllà de l'entorn que fins ara havíem considerat el nostre entorn proper. Haurem de fer l'esforç de competir, no ja amb les altres universitats de Catalunya, no ja amb les altres universitats espanyoles, sinó en un context internacional global.

I ho haurem de fer sense renunciar al fet de l'arrel catalana de la nostra universitat, sense renunciar al català però amb la utilització de l'altra llengua, el castellà, que ens pot obrir un horitzó ampli a les terres on centenars de milions de persones parlen aquesta llengua. I haurem d'incorporar noves llengües a les nostres eines ordinàries, i particularment l'anglès, per fer present el nostre projecte en aquests àmbits més amplis.

Haurem de ser competitius en la formació, però voldria aquí posar èmfasi en el fet que haurem de fer, sobretot, un esforç especial per ser-ho en l'àmbit del tercer cicle. En aquesta batalla d'aquest nou escenari de competitivitat, és evident que hem de ser competitius en la formació de grau, però l'èmfasi més extraordinari caldrà posar-lo en el tercer cicle i en la formació contínua.

No estem, crec, a la Universitat Pompeu Fabra, en mala posició per fer front a aquest nou repte, però caldrà que hi esmercem tots els esforços, que fugim de plantejaments tancats, que fugim de decisions complexes; en definitiva, que fugim de tot allò que ens pugui frenar en aquest horitzó.

Gairebé sempre, en inaugurar el curs, acabo referint-me a la missió de la universitat, a la missió central de la universitat, que és formar professionals, i afegeixo i adverteixo sempre que ens correspon, a més, formar ciutadans. I quan dic *formar ciutadans* no estic pensant en uns ciutadans contemplatius, o, com deia un gran universitari: no es tracta de formar contemplatius, sinó d'enriquir individualment els joves amb els tresors de la cultura general. La

nostra missió és preparar individus que s'han d'incorporar a un món en marxa, que han de col·laborar en el procés de la seva transformació. I per això els cal tenir una certa noció sobre quin és l'estat en què trobaran la societat, el món, l'home, per dur a terme aquesta feina.

El nostre context està patint, i patirà en els propers anys, transformacions importants com a conseqüència de forts corrents migratoris, que majoritàriament ens aportaran a la convivència en el nostre entorn grups humans procedents de civilitzacions diferents, i tan madures com la nostra. El professor Cavalli Sforza, en la seva lliçó, feia referència a com una visió equivocada dels humans porta al naixement de la que ell qualificava "la greu malaltia social del racisme". És evident que la incorporació de comunitats humanes importants en la nostra societat crea una situació nova a la qual cal donar resposta. Ens assenyalava ell com, en aquest cas, la raó científica i l'imperatiu ètic coincideixen en la defensa de l'existència d'una única raça humana. Els grups humans no es diferencien pel color de la pell, i per tant l'existència d'elements de racisme, de xenofòbia o d'intolerància no és, des de cap punt de vista, ni èticament ni científicament acceptable.

Un escriptor marroquí, amb residència a París, vivint els traumes d'alguns sectors de la societat francesa, deia fa poc en una publicació que el racisme es pot prevenir i es pot guarir només amb coneixement, amb cultura. El sistema educatiu, i la universitat en el marc d'aquest sistema, hi tenim una gran responsabilitat. I per això hem de treballar incorporant els valors de la pluriculturalitat, hem de treballar perquè demà no ens hàgim d'avergonyar de la situació de la nostra societat.

Comença un nou curs, un curs que, de fet, d'alguna manera apunta cap a una època en part nova, o cada cop més nova; de canvis, i per tant d'incerteses, però també un curs i una època en què tenim experiència, eines, resultats assolits, capacitat de reacció i d'adaptació a les noves circumstàncies. Tot això, amb el treball de tots, ha de permetre complir, en definitiva, els nous i vells requeriments que la nostra societat ens planteja.

Memòria Curs Acadèmic 1998-1999

La posada en marxa dels estudis conduents a l'obtenció de la llicenciatura de Biologia (en l'àmbit de les Ciències de la Salut i de la Vida) i l'aprovació dels d'enginyeria en Informàtica (en l'àmbit de les carreres tècniques) emmarquen l'inici i el final del que ha estat el novè curs acadèmic de la UPF. Un curs que s'haurà caracteritzat, doncs, per l'extensió de la Universitat cap a nous àmbits de la docència i de la recerca, dels quals, fins ara, n'érem absents. D'aquest desplegament ja se n'han derivat alguns fruits, com ara, d'una banda, la signatura d'un conveni promogut per la Universitat, l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut d'Assistència Sanitària (IMAS), que haurà d'ajudar a la concreció del Parc de Recerca Biomèdica -el qual s'haurà d'aixecar al costat mateix d'on s'imparteixen els estudis de Biologia i de les instal·lacions de l'Hospital del Mar, una ubicació que ajudarà al desenvolupament d'una major i millor activitat en l'àmbit de la recerca biomèdica. De l'altra, la signatura d'un segon conveni, en aquest cas entre la Fundació Universitat Nova i el Comissionat per a la Societat de la Informació, que haurà de permetre el foment d'iniciatives relacionades amb la docència i amb la recerca en matèria de tecnologies digitals.

A despit d'aquestes bones notícies, la Universitat ha de continuar treballant de valent per tal de superar amb èxit els desafiaments que el tombant de mil·lenni ens proposa i de treure, alhora, la màxima rendibilitat dels recursos que la Universitat percep de la societat. De les avaluacions internes i externes que regularment s'apliquen a la Universitat i dels resultats que se'n desprenen -per cert, i dit sigui de passada, no sembla pas encertat que les universitats no els difonguin-, cal concloure que el projecte acadèmic pel qual estem apostant dona bons resultats. Ho posen de relleu els rendiments acadèmics assolits pels nostres estudiants i l'acceptació que els graduats de la UPF tenen a l'hora d'accedir al món laboral, dades que periòdicament la UPF fa públiques. Concretament es mantenen els alts nivells d'aprofitament acadèmic dels estudiants mentre que, segons un estudi recent promogut pel Consell Social de la Universitat sobre la inserció professional dels graduats, el 75% dels titulats que s'han format a la Universitat ja treballen abans que passin els primers sis mesos després de la seva graduació.

Però, si els resultats acadèmics i el nivell d'inserció professional són indicadors significatius dels nivells de la docència que s'imparteix en les aules i de la formació cívica que els estudiants reben a la Universitat, no ho són menys els indicadors que ens parlen del creixent procés d'internacionalització dels nostres estudiants: prop d'un 10% dels estudiants que enguany es graduaran hauran cursat una part dels seus estudis en universitats estrangeres. Això fa que la Universitat Pompeu Fabra sigui, en xifres relatives, la primera de Catalunya i de la resta d'Espanya, quant a la mobilitat i a l'intercanvi d'estudiants amb altres universitats de més enllà de les nostres fronteres.

Però no n'hi ha prou, i l'aprofundiment constant en la millora de la docència ha de ser un objectiu que mai no s'ha de deixar de banda. Precisament per això la Universitat ha impulsat el projecte Campus Global, que aquest curs s'ha començat a implementar entre la comunitat universitària. Es tracta d'un projecte que ha de permetre complementar i completar la formació que l'estudiant rep a les aules, sense cap limitació horària, a través de la xarxa d'Internet. De fet, el Campus Global està destinat a ser una peça clau en el conjunt dels sistemes electrònics de formació, d'informació i de comunicació que la Universitat posa a l'abast de la comunitat universitària. Volem, en aquest sentit, avançar també en la racionalització i en la rendibilització de les bases de dades i dels canals de circulació de la informació, amb la finalitat de facilitar el treball diari dels docents i dels investigadors, dels estudiants i del personal d'administració i serveis. En definitiva, una aposta intensa, perseverant i imprescindible pel desplegament dels sistemes d'informació i de comunicació, per tal de prestar un servei eficient i eficaç a les activitats docents i de recerca que desplega la Universitat.

Encara caldrà dedicar més atenció al tercer cicle, tant en el vessant dels doctorats com en el de la formació contínua. De manera especial, voldria remarcar la necessitat, no només de continuar l'esforç realitzat en matèria de foment dels programes de doctorat, sinó que, culminant el debat en curs, siguem capaços de desenvolupar una acció potent, amb una clara visió de qualitat i amb l'ambició de competir internacionalment.

Quant a l'àmbit de la recerca, cal destacar el notable augment en el nombre de sol·licituds de finançament d'activitats presentades davant les institucions i els organismes corresponents, en relació amb les del curs anterior. Es tracta d'un altre indicador que ajuda a donar coneixement de la dimensió de les activitats de recerca que s'han planificat i que s'hauran de concretar en projectes concrets, a mesura que s'obtinguin els fons per portar-les a terme. No obstant això, amb caràcter general, caldrà donar un renovat impuls als instruments de suport a la recerca, tant els que tenen a veure amb la disposició de mitjans, o amb la difusió dels resultats, com els que comporten l'avenç en el procés de reconeixement científic dels recercadors, aprofitant les noves vies que l'administració educativa vagi oferint en cada moment. Al costat d'aquest esforç, caldrà posar l'èmfasi en les accions singulars, en el reforçament de les estructures existents i en el foment de noves accions, com és el cas dels centres de recerca en l'àmbit de la biomedicina i de les tecnologies de la comunicació, als qual m'he referit abans.

Pel que fa a la implantació territorial de la Universitat, el curs 1998-99 haurà vist com es posava en marxa l'ampliació de la Biblioteca i la nova ubicació de l'Institut d'Història Jaume Vicens i Vives, mitjançant la culminació de la primera fase de les obres de rehabilitació del Dipòsit de les Aigües. Amb aquesta millora i amb l'obertura de noves aules a l'edifici Roger de Llúria, el campus de la Ciutadella va consolidant-se com un centre vital i central de l'activitat de la Universitat. El procés de consolidació iniciat haurà de continuar immediatament amb les obres en curs, l'impuls de les quals continua requerint esforç i, encara, més imaginació. El curs

acaba, d'altra banda, amb l'execució de les obres d'accés a l'edifici Rambla per la plaça Joaquim Xirau, tal com estava previst, i amb l'acollida dels estudis d'enginyeria en Informàtica en aquest mateix edifici —fins que, a curt termini, no s'ubiquin definitivament a l'edifici França, al campus de la Ciutadella.

En finalitzar aquesta presentació de la Memòria del curs 1998-99 de la Universitat, voldria recordar que som a les portes del desè aniversari de la creació de la UPF. Una fita que si té sentit és perquè ha de significar una excel·lent ocasió per reflexionar entorn del futur de la UPF i, sobretot, per preparar-se a fi de fer front als reptes que els canvis accelerats dels nous temps plantegen a les universitats. El desè aniversari ha de servir, a més, per rendir comptes d'allò que hem fet, posant de relleu tots els extrems que permetin donar una dimensió exacta del grau de compliment dels objectius de la nostra Universitat, des de la seva creació per part del Parlament de Catalunya, l'any 1990.

Informe del rector al Claustre universitari

Claustre universitari de 4 de març de 1999

Abans d'enumerar els trets més significatius en la vida de la Universitat Pompeu Fabra i les indicacions de futur a partir de la situació existent, assenyalaré algunes coordenades que volen remarcar la situació de la Universitat:

- Una de les finalitats permanents de la Universitat ha estat organitzar i oferir una docència de qualitat com a testimoni d'una aplicació eficient dels recursos que els ciutadans, com a societat, posen a les nostres mans.
- Una segona línia que defineix el marc de coordenades de l'activitat a la Universitat és que, amb aquest mateix criteri d'excel·lència, es realitzi i s'impulsi una activitat d'innovació i una activitat de recerca.
- En tercer lloc, l'exigència de responsabilitat social, entesa com a definició d'una institució educativa al servei del país. Una institució que ha de respondre a les necessitats de la societat i del país i, per tant, que ha de tenir present en cada una de les seves passes la voluntat de responsabilitat social.
- Com a quarta coordenada, la formació. La universitat es planteja no només per fer possible una formació professional, sinó, també una formació com a ciutadans solidaris i oberts a tot allò que passa a prop o lluny de casa nostra.
- Una Universitat que ha de ser conscient que l'escenari en el qual ha de treballar no és només l'escenari més proper com a país, sinó l'escenari més llunyà que descriuen Europa i el món.
- Finalment, vull incidir en com és d'essencial en la vida de la Universitat el diàleg i la relació entre les persones. Això s'assoleix per molts camins; pel funcionament ordinari dels òrgans de govern, com ha estat al llarg d'aquests dotze mesos; a través de múltiples formes i procediments, fins i tot informals i s'assoleix també, com és propi de tota institució educativa, amb l'exercici de la prudència. L'educació està cridada a fer que les persones no siguin estranyes i, per tant, en la vida d'una universitat, com a institució educativa que és, el diàleg i la relació són essencials.

Assenyalades aquestes coordenades, iniciaré els diversos capítols en què es resumeixen l'activitat i les perspectives de la Universitat Pompeu Fabra.

Programació i nous estudis

Aquest any, la Universitat s'ha enriquit amb l'obertura d'uns nous estudis, els estudis de Biologia, de manera que es fa un pas, llargament buscat, d'entrar en el camp de les ciències experimentals. S'ha fet amb dignitat i les persones que estan engegant les primeres passes d'aquests estudis poden garantir que aquesta presència de la Universitat Pompeu Fabra en el camp de les ciències experimentals es fa des de la mateixa exigència i rigor amb què la Universitat sempre s'ha plantejat treballar.

La Universitat i els seus òrgans de govern, la Junta de Govern —en aquest cas, de manera expressa— i el Consell Social, instats d'assenyalar unes propostes de programació, van plantejar uns requeriments exclusivament estrictes, sense caure en la temptació de demandes nombroses i poc fonamentades. En aquest sentit, els òrgans de govern de la Universitat van plantejar que l'administració educativa autoritzés, per al proper curs 1999-2000, l'Enginyeria en Informàtica, especialitzada en el camp de la comunicació, com a estudi centrat en tecnologies que avui ja no es poden qualificar com a noves i que són un element essencial en la definició de les noves habilitats, no pas d'una manera abstracta sinó, precisament, partint d'estudis que es complementen amb altres estudis que ja s'estan realitzant.

Respecte aquest tema, destaco tres punts: l'administració educativa ha fet seu el projecte de la UPF; la suspensió de la reunió del Consell Interuniversitari de Catalunya que estudiava els nous estudis es va fer per incorporar nova informació, i, finalment, vull expressar, amb la formalitat que és pròpia d'una intervenció davant del Claustre, la voluntat de col·laboració de la Universitat Pompeu Fabra.

Respecte a les novetats per al proper curs, s'han concretat ja algunes propostes en la línia del plantejament al qual ja em vaig referir en el Claustre del curs passat: la necessitat d'assajar estudis transversals, combinacions d'estudis que ja s'estan oferint. També s'ha començat a dissenyar un panorama molt més flexible en l'organització i la interrelació entre els estudis, que és, segons avisen tots els indicadors, una necessitat creixent en els temps propers.

En aquest sentit, el proper curs s'oferirà als estudiants que vulguin ingressar a la UPF la possibilitat d'una combinació, evidentment amb una perllongació dels estudis, de la llicenciatura en Dret i de les llicenciatures en Economia i en Administració i Direcció

d'Empreses. Aquesta és una iniciativa en què han treballat intensament els centres implicats, que està en el bon camí, i que confirma el plantejament que ja vaig assenyalar en l'anterior Claustre.

Existeixen, però, en altres camps primeres iniciatives que estan madurant en el mateix sentit i que són l'horitzó que s'ha de conrear, amb tota la prudència però també amb decisió, ja que l'esquema formal i heretat de titulacions, que podria ser adequat a una situació antiga, cada dia ho és menys a una situació tan canviant com l'actual.

A la vegada, el proper curs s'introduiran dos estudis propis, això és, els estudis que no donen lloc a titulacions oficials —un graduat superior en prevenció de riscos laborals i un graduat superior en logística empresarial—, en el primer cas en col·laboració amb altres universitats de Barcelona.

Docència

Una de les coordenades en què s'ha de situar l'activitat de la Universitat és la qualitat en la docència. La Universitat Pompeu Fabra, des de ja fa molts anys, ha estudiat com es prestava aquest servei a través del que, en aquells moments inicials, es va qualificar com a auditoria docent. Posteriorment, ha participat intensament en els processos d'avaluació, que abasten en l'actualitat set titulacions. En aquests moments altres avaluacions estan en curs i dels resultats es derivaran, lògicament, plans de millora que caldrà tenir present. D'altra banda, s'ha posat en marxa una nova enquesta sobre l'organització de la docència, ja que l'última era de fa tres cursos.

Tots aquests instruments, que permeten conèixer com s'assoleix en realitat l'objectiu de qualitat en la docència, no únicament estan en marxa, sinó que proporcionen de forma permanent una informació suficient i completa.

En aquest sentit, les dades relatives al darrer curs confirmen el manteniment d'uns nivells de rendiment acadèmic que ja són d'un coneixement força general a la nostra societat. D'això s'ha d'estar d'una banda contents, com està content tot aquell que compleix una obligació, però, a la vegada, obliga la UPF a estar vigilant, perquè les fites assolides són importants. Cal mantenir-les i, si és possible, millorar-les en un sentit global, no merament numèric. Això no és una vocació facultativa de la Universitat, sinó què és el mer compliment d'un deure respecte de la societat: fer les coses bé.

Al llarg d'aquest curs, s'ha posat en marxa un programa de mesures d'innovació en la docència. És necessari que la docència de la UPF pugui trobar en el món canviant en què vivim, canviant des d'un punt de vista tecnològic, el suport de tots aquells instruments que poden millorar-la i, en definitiva, ajudar a complir la finalitat de la Universitat.

El Pla de Mesures de Suport a la Innovació i la Qualitat Docents comprèn a través de fórmules concursals, l'adjudicació de fins a quinze projectes presentats a fi de permetre un altre objectiu: posar en marxa el Campus Global, que ara funciona experimentalment en dos cursos amb extensions immediates a uns altres dos, precisament de la mà de l'esmentat Pla de Mesures.

Es tracta de construir un projecte de suport a l'ensenyament presencial no, en cap cas, un instrument destinat a ser una alternativa completa d'aquest ensenyament. Aquest és el sentit del Campus Global, al marge d'altres aplicacions que ja no tenen implicació directa amb la docència.

És evident que la introducció d'aquestes tècniques i instruments obliga la Universitat, amb prudència però també amb preocupació, a fer una avaluació de l'impacte que aquestes tecnologies digitals tindran sobre l'organització de la docència.

Inserció dels estudiants en el món del treball

Un altre aspecte a tenir en compte és el de la inserció en el món del treball dels estudiants de la UPF. Les dades que proporciona l'estudi efectuat pel Consell Social, de les quals ja n'hi ha un cert coneixement perquè hi va fer referència el president del Consell Social, en l'acte d'inauguració d'aquest curs, i de les quals finalment s'han fet ressò els mitjans de comunicació, són força positives. Quan es comencin a tenir dades representatives respecte a la posició dels graduats de la UPF en la prova, tan important, i potser definitiva, del contrast amb el món del treball, es confirmarà la validesa del projecte de la UPF, la qual cosa no vol dir que no s'hagi de tenir una actitud oberta de revisió, reconsideració i millora.

Tercer cicle

Un tema essencial per a les universitats en aquests moments, que potser no ho va ser en el passat però que cada vegada serà més important, és el tercer cicle. S'entén per tercer cicle no únicament els programes de doctorat sinó tota aquella activitat de significació acadèmica formalment organitzada i estructurada després del segon cicle.

L'equip de govern de la Universitat ha obert un debat que haurà de tenir continuació a partir dels treballs efectuats per la Comissió de Doctorat i la Comissió de Formació Contínua, de cara a perfilar els contorns del tercer cicle, en una nova etapa en què es pretén que el mateix nivell assolit, pel que fa referència a la docència en els cicles de graduació, s'assoleixi en aquest nivell del tercer cicle.

S'ha fet una primera adaptació a la nova regulació del tercer cicle, però el que és més transcendent no és aquesta adaptació a la nova regulació, sinó la definició d'una nova ordenació que aprofiti tot allò de bo de què disposa la Universitat, però que ho estengui i ho aprofundeixi.

En l'activitat de formació és important també l'activitat de l'Institut d'Educació Contínua (IDEC), el qual, en el darrer curs, ha incrementat tant els programes desenvolupats i els estudiants com també la solidesa dels programes dels quals es posa de relleu un increment d'aquells programes que tenen una estructuració més forta.

Centres adscrits

La Universitat ha iniciat una política de control més efectiu i de regulació dels centres adscrits i, en aquest sentit, s'ha nomenat una delegada del rector per coordinar aquesta política dels centres adscrits.

Idiomes

Pel que fa la promoció del català en la docència i en la Universitat, assenyalaré que les dades que ofereix l'estudi sistemàtic i trimestral que ha fet la Universitat, que no té paral·lel en el món universitari, confirmen una situació d'estabilitat. Aquestes dades posen de relleu que en els dos darrers cursos un 68% de les lliçons s'han fet en llengua catalana, dades que confirmen l'esmentada estabilitat.

Més dels dos terços de l'ensenyament es realitzen en llengua catalana. És una dada significativa, però no per si mateixa ha de fer que la Universitat estigui tranquil·la. Obliga a veure si hi ha espais de millora i, sobretot, a preveure si hi ha riscos.

Al respecte, voldria remarcar tres punts. En primer lloc, l'última Junta de Govern va decidir imprimir una regularitat més alta en el funcionament de la Comissió de Política Lingüística i va establir la necessitat d'una reunió trimestral. En segon lloc, la Universitat, a través dels òrgans competents, anirà desplegant totes les mesures que la legislació vigent ordeni en cada moment. Finalment, conscients que es produeixen elements de risc (expressió que no implica cap mena de connotació negativa respecte de les persones que puguin d'alguna manera ser actors en aquest tema), en relació amb el que és un dels patrimonis de la Universitat, que és l'alta taxa d'intercanvis acadèmics, s'establiran, i així ho va decidir l'última Junta de Govern, mesures de millora en els circuits d'informació i d'atenció dels estudiants estrangers; una millora de la informació a través d'Internet; la creació de tutories actives d'orientació a fi que, a la seva arribada, aquests estudiants puguin trobar un ajut a l'hora de decidir els grups concrets en els quals s'inscriuen; estimacions prèvies que administraran aquests tutors actius d'usos lingüístics, i, per últim, es farà una activitat de promoció des de la Universitat per afavorir la creació del voluntariat lingüístic.

Aquests són acords de la Junta de Govern del mes de febrer que penso que poden ajudar que aquests estàndards als quals abans he fet referència siguin dades amb plena virtualitat.

En qualsevol cas, al marge de la docència, la Universitat Pompeu Fabra treballa ordinàriament en català i, el que és més important de tot, hi treballa no oficialment. No hi ha res més perillós per a una llengua que quedar reclosa en el marc de l'oficialitat. Ha de ser en el marc de la realitat que es faci efectiva la normalització. Però el fet que això sigui així no ha de fer baixar la guàrdia, ja que una llengua que ha estat perseguida necessita temps, fermesa i també prudència.

Recerca

Com he assenyalat al començament de l'informe, la segona gran finalitat de la Universitat és la recerca. En aquest sentit, penso que en el present curs es confirma l'esforç dels primers investigadors i de la institució per anar fent realitat l'objectiu de qualitat en la recerca.

Els grups consolidats en la recerca a la Universitat Pompeu Fabra són onze, però el que és important és la distribució dels recursos. Pel que fa referència als apartats de Ciències Socials i

Humanitats, tot i que els grups suposen el 24%, els recursos aconseguits han estat el 31%. Això vol dir una proporció superior a la que representa l'existència dels grups. Crec que això és un indicatiu significatiu, però només un indicatiu. Hi ha molts altres indicadors que confirmarien aquest progrés.

A l'última Junta de Govern es va aprovar el nou Pla de Mesures de Suport a la Recerca, que substitueix el de l'any anterior. Al llarg d'aquest any, els diversos programes incorporats al Pla de Mesures de Suport a la Recerca han permès la continuïtat i la millora de la recerca a la UPF.

Cal dedicar una especial atenció a la presència de la Universitat en projectes europeus. S'ha de facilitar als investigadors un accés més àgil a aquests projectes i per això, en un futur immediat, es posarà en marxa en el si del Servei de Recerca, que d'altra banda ha estat reorganitzat i potenciat, en els mesos transcorreguts des de l'última sessió del Claustre, una oficina Europa especialitzada en aquest camp.

La incorporació de nous camps científics (les ciències de la vida i, en el futur, el de les tecnologies), obre la porta a noves peculiaritats i, en definitiva, a la necessitat de noves línies, Concretament en aquests dos camps, a requeriment de l'administració educativa, s'han plantejat projectes acollits a un pla de grans infraestructures de recerca experimental i tecnològica. Assenyalar, també, que de forma immediata es procedirà a l'aplicació dels resultats d'una auditoria de gestió econòmica, la qual començarà, precisament, pel camp de la gestió econòmica de la recerca, tot introduint-hi elements importants de flexibilització i agilització.

Com ja he comentat abans, es va promoure un debat sobre la recerca i en el futur es continuarà promovent tant el desplegament estatutari, pel que fa referència als instituts, com, també els processos d'avaluació de les diferents figures de recerca de la Universitat, a part dels grups consolidats.

Comunitat universitària

Pel que fa referència al professorat, recordo que durant aquest últim període la Junta de Govern va aprovar el projecte de Planta que havia elaborat l'equip de govern i que havia estat debatut en el Fòrum de Professorat. Els diversos departaments han plantejat, tal com estava previst a la Planta, el desenvolupament d'aquesta per a cada un dels departaments i, després de l'anàlisi tècnica d'aquests projectes, espero que, abans de l'estiu, es puguin tenir aprovats els primers projectes de Planta de tots els departaments.

Una altra novetat dels mesos passats ha estat l'articulació d'un nou programa de beques de tercer cicle, que ha de permetre situar el tercer cicle com un element central de la vida de la Universitat.

És evident que, si es parla de professorat, la dedicació d'esforç i atenció ha estat també present, en matèria de professorat, en aquesta oscil·lant política legislativa, la qual passa de forma continuada per situacions que obliguen a nous esforços, que creen incògnites i les desfan i tornen a renéixer.

En tot cas, espero que, almenys en alguns temes concrets, els propers mesos aportin notícies precises, segons les manifestacions del nou titular del Ministeri d'Educació i Cultura.

Pel que fa el personal d'administració i serveis, els mesos transcorreguts han confirmat la validesa de la creació d'uns cenacles de discussió i diàleg, com és el Fòrum del PAS. S'han potenciat també instruments de trobada entre l'administració de la Universitat i el seu personal administratiu i tècnic. Crec que és un bon camí de discussió dels temes. Com a horitzó, hi ha tant la millora de les condicions, perquè aquesta és la voluntat de tots (però, concretament, d'aquells que constitueixen el col·lectiu del personal administratiu i tècnic), com la millora de la feina que es fa.

Aquest és un bon camí en què cal aprofundir, com també cal posar un èmfasi especial en tot allò que tingui a veure amb la formació permanent. Ja hi ha fórmules de cogestió que poden donar resultats positius de cara al Pla de Formació per al bienni 2000-2001.

Pel que fa els estudiants, la voluntat de l'equip de govern i de mi mateix ha estat i serà sempre la voluntat del diàleg, de discussió permanent sigui quina sigui la instància en què calgui fer-ho, ja sigui oficial o oficiosa, de manera explícita o implícita.

D'altra banda, totes les autoritats acadèmiques —els responsables dels centres i els diversos vicerectors implicats, i molt particularment el vicerector de Comunitat Universitària— estan en la mateixa direcció i, al llarg d'aquests mesos, en situacions de vegades no fàcils, complexes per a tots, crec que aquesta ha estat una línia que no s'ha trencat mai.

Un diàleg per parlar dels temes que es plantegen i per mirar de trobar-hi solucions que millorin les condicions, en la perspectiva, però, d'aquest principi que per a mi, i espero que per a tots, és central: la responsabilitat davant la societat en l'aplicació eficient dels recursos públics.

Hi ha una iniciativa concreta que té l'origen en una petició presentada pels estudiants a l'anterior sessió del Claustre; es tracta de l'articulació d'una proposta de criteris per a la política de beques a Catalunya. Com és conegut, i n'han parlat els mitjans de comunicació, s'ha arribat a un acord, encara no aplicat, entre l'administració de l'Estat i l'administració autonòmica, a fi de traspasar la política de beques i els fons corresponents a la Generalitat.

En aquest sentit, la Junta de Govern va constituir una ponència que ha establert uns criteris, aprovats a la darrera Junta de Govern i traslladats a l'administració educativa, com a aportació a fi que aquest traspàs de la política de beques no sigui un mer transvasament de fons i de finestretes oficials sinó que sigui també una ocasió que s'aprofiti per millorar substancialment una política de beques que avui, sota el meu punt de vista, crec que no és satisfactòria (tampoc des del punt de vista de la justícia).

Pel que fa les activitats de solidaritat, des del Vicerectorat de Comunitat Universitària, s'han impulsat unes iniciatives en la comunitat estudiantil que tenen les seves arrels en una dinàmica que saludo amb entusiasme.

Organització i serveis

La Universitat Pompeu Fabra, que està en aquests moments en el novè curs de funcionament, és una universitat que ja no és petita i, partint d'aquella filosofia de revisió i de reconsideració, cal establir mesures noves d'organització.

És en aquest sentit que s'està en el procés de redacció d'un Pla Director que assenyali els objectius, les mesures i els instruments necessaris. En la seva primera fase, s'està fent amb la col·laboració de tots els col·lectius que integren la comunitat universitària.

Penso que cal establir sistemes d'informació que permetin en cada moment saber com estan els diversos extrems de la vida universitària. S'ha posat en funcionament, experimentalment, un sistema d'informació que permetrà als responsables de les diverses instàncies tenir en cada moment un coneixement de tota la vida universitària i de les variacions que va sofrint.

La Sindicatura de Comptes, que és una organització dependent del Parlament de Catalunya, té com a finalitat auditar els comptes de les administracions i entitats públiques. A través d'un programa periòdic audita els comptes de la Universitat Pompeu Fabra, tot seguint un programa successiu entre les diverses universitats. Aquesta auditoria ha posat de relleu una aplicació correcta dels recursos i ha aportat un element important, no només per a la Universitat, sinó per al sistema educatiu i per al país, i és que ha incorporat un estudi de costos per titulat que té en compte l'eficiència en la prestació del servei universitari.

Aquest és un element molt important i que, d'alguna manera, és un fruit, si es vol indirecte, present en l'auditoria realitzada per la Sindicatura de Comptes.

Un altre aspecte que vull assenyalar, al qual ja he fet referència abans en l'apartat de recerca, és la progressiva aplicació de mesures de simplificació dels circuits econòmics, que començarà precisament pel camp de la recerca, però que s'estendrà a altres camps de l'organització universitària.

A continuació plantejaré unes consideracions respecte a temes de serveis.

En primer lloc, el Gabinet d'Orientació Acadèmic-professional (GOAP). Crec que aquest és un servei que fins ara ha prestat unes funcions als estudiants de darrers cursos i als graduats de cara a aquesta prova tan important com és la incorporació al món del treball. És un servei al qual s'ha de donar, de forma immediata, un impuls més gran. Les activitats realitzades fins ara han donat bons resultats, però la importància d'aquest servei per a la vida de la Universitat, i per a la vida del que són els usuaris de la Universitat, és tan gran que la Universitat ha de dedicar un esforç renovat a la potenciació d'aquest servei.

Un segon servei al qual vull fer referència és el de Relacions Internacionals. Per oferir només unes dades, per al proper curs 1999-2000 l'oferta de places d'intercanvi serà de 462 places a 142 universitats de tot el món. Això vol dir a prop d'un 7% del total d'estudiants de primer i segon cicle presents a la Universitat. Penso que és un índex molt significatiu de l'esforç per proporcionar a una gran part percentual un element de formació que considero essencial. La significació d'aquesta dada es pot valorar més si es té en compte que en els cursos anteriors no es superava el 5%.

Un altre punt que vull remarcar és la presència de la Universitat en els programes ALFA, programes europeus en combinació amb institucions educatives de l'Amèrica Llatina. Està

donant ja resultats importants, tant amb instruments de cooperació com, també, pel que fa referència a la presència en el tercer cycle, així com en les activitats de formació contínua, de graduats procedents d'aquell continent.

Com a novetat dels darrers mesos en aquest apartat de relacions internacionals destaco la definitiva creació de la càtedra UNESCO, especialitzada precisament cap el camp de l'Amèrica Llatina.

Produeix especial satisfacció el desenvolupament de les activitats de la Universitat en el camp de la cooperació i la solidaritat. En aquest sentit, dins de les activitats de realització de cursos d'especialització i de formació contínua en alguns països de l'Amèrica Central que està fent la Universitat, la creació i la realització, durant l'estiu anterior, dels intercanvis acadèmics de caràcter cooperatiu —l'estiu de 1998 s'hi van oferir deu places i per a l'estiu vinent se n'oferiran vint—, amb un esforç que significa la voluntat de promoure i conrear les activitats de cooperació i solidaritat. Tenim el propòsit de presentar en una propera Junta de Govern el projecte de constitució d'un Patronat de Cooperació, amb un fons que es pugui alimentar des de diversos camins, també des de la comunitat universitària, de cara a vertebrar de manera més intensa les activitats de cooperació i solidaritat.

Els serveis d'accés a la informació, com són la Biblioteca i Informàtica mereixen també una especial atenció.

D'aquí a poques setmanes s'inaugurarà una primera ampliació de la Biblioteca del campus de la Ciutadella, la Biblioteca General de Jaume I, amb una primera fase del Dipòsit de les Aigües. La Universitat ha fet un esforç permanent perquè s'arribi a construir una biblioteca forta pels fons i per l'accés, amb la incorporació de tots els nous sistemes d'informació.

Pel que fa Informàtica, s'han produït accions bàsicament en dues direccions: en la incorporació de servidors que permetin oferir nous serveis i en un esforç, encara insuficient, però en el qual s'han fet avenços importants, que és la renovació del parc d'ordinadors.

Campus

Com ja s'ha assenyalat, la Biblioteca de Jaume I s'ha ampliat i espero que després de les vacances de Setmana Santa entri en funcionament. Cal dir que és una primera ampliació.

Per al curs vinent, es podrà gaudir també d'una ampliació de les aules per l'acabament de la primera fase del nou aulari de Roger de Llúria. D'aquesta manera, crec que es proporcionarà un nombre d'aularis que facilitarà una millor organització dels horaris de la docència i també, a més a més, oferirà unes aules amb unes condicions molt millors.

A l'empara d'una reestructuració del Pla d'Inversions que la Universitat té assignat, confio fermament que aquestes obres de Roger de Llúria no han de tenir solució de continuïtat, de manera que puguin avançar i que al llarg del curs, i sobretot al començament del curs 2000-2001, es pugui disposar de la pràctica totalitat de l'espai de Roger de Llúria.

En relació amb el campus, s'iniciaran les obres d'una residència universitària, que entraria en funcionament al curs 2000-2001 situada molt a prop de l'edifici de Jaume I. Posteriorment, s'iniciaria una segona residència situada molt a prop de l'edifici on s'imparteixen actualment els estudis de Biologia.

Finalment, cal esmentar l'avançat estat de converses amb l'administració autonòmica, en l'àmbit d'esports, de cara a la construcció d'unes instal·lacions mínimes necessàries per a una comunitat que comença a ser una comunitat nombrosa, que també entrarien en funcionament al curs 2000-2001.

Pressupostos

Pel que fa el pressupost de la Universitat, al llarg d'aquests últims mesos la UPF ha estat regida per dos pressupostos: el pressupost de 1998, en una gran part, i aquests primers mesos d'aquest any pel pressupost de 1999.

La política de la Universitat, i això no és cap novetat, ha estat una política d'austeritat i els darrers mesos s'han pres de forma continuada mesures per ajustar al màxim els costos que el mateix desenvolupament de la Universitat genera. Les rigideses pressupostàries comencen a oferir aspectes preocupants.

Vull expressar la necessitat que el discurs acceptat per tothom sobre la prioritat de l'educació, la recerca i la innovació en la vida d'un país es reflecteixi en la realitat.

Entre tots s'ha anat construint un projecte d'universitat pública, de qualitat; responsable en l'aplicació dels recursos; inserida en la societat; oberta al món; innovadora, i, vull insistir-hi, responsable.

Aquest és un projecte en què han treballat moltes persones al llarg de molt de temps, però també és un projecte que necessita consolidar-se.

En la vida de les institucions, com en la vida de les persones, hi ha moments i aniversaris que d'alguna manera es singularitzen. La UPF està iniciant el camí que la portarà al desè aniversari de la seva creació. Aquest camí s'ha de veure com un camí de consolidacions; de permanent voluntat d'innovació. Un camí en què s'han de tenir sempre presents les finalitats i objectius de fer una universitat a Catalunya i pública. Una universitat que respongui responsablement davant dels ciutadans.

I aquest és l'objectiu més important, que, més enllà de tots, s'ha de tenir present en els propers temps.

Inauguració del curs acadèmic 1999-2000

Les meves primeres paraules han de ser d'agraïment al secretari general de la Presidència i al regidor representant de l'Ajuntament de Barcelona per acompanyar-nos en aquest acte. Però, molt especialment, haig d'agrair la presència i la presidència en aquest acte del president del Parlament de Catalunya, en el que segurament serà un dels darrers actes de la seva vida política institucional activa. Li agraeixo de veritat que hagi acceptat la invitació de la Universitat i que avui es trobi entre nosaltres, ja que, a més, la seva presència ens permet fer un reconeixement de la seva llarga trajectòria en defensa de la democràcia, i no pas en moments fàcils, sinó en moments molt difícils, en els moments foscos per a les llibertats. Gràcies, senyor president!

Voldria, d'altra banda, agrair al doctor Laporte –que amb molta il·lusió havia preparat aquesta lliçó que el doctor Torras ens ha llegit– no només les idees que ens ha traslladat, no només les reflexions que ens ha transmès, sinó també el suport que des del primer moment, i de manera continuada, ha donat al llarg dels anys –tant quan tenia responsabilitats com quan ja no en tenia– al treball que la Universitat Pompeu Fabra ha anat desenvolupant fins arribar aquí.

D'altra banda, vull deixar palès el nostre agraïment a l'artista Luis Gordillo, autor del cartell inaugural del present curs.

Iniciem el desè curs de la vida de la Universitat. Es tracta d'una efemèride significativa. D'una data que ens ha de portar a tots a la reflexió, al balanç, i sobretot a esforçar-nos per entreveure com ha de ser el futur. Un futur canviant.

El desè aniversari de la Universitat coincideix amb la culminació del procés d'estructuració de la Universitat Pompeu Fabra. El començament dels estudis de Biologia especialitzats en biologia humana en el curs anterior i l'inici de les enginyeries informàtiques especialitzades en el camp de la comunicació en aquest curs constitueixen, des del meu punt de vista, elements decisius a l'hora de parlar de culminació en el procés de creació de la Universitat Pompeu Fabra.

Hem començat els estudis de Biologia en el marc de la Facultat de Ciències de la Salut i de la Vida. Amb tota la dimensió que aquest centre i aquest nom posen en relleu. Hem començat, d'altra banda, els estudis d'Informàtica en el marc de l'Escola Superior Politècnica de la Universitat Pompeu Fabra. També amb l'abast i la dimensió que aquesta denominació suggereix. Amb aquests estudis hem completat el que en podríem dir "mapa" de la Universitat:

ciències socials, ciències humanes, ciències de la comunicació, ciències experimentals centrades en el camp de la salut i de la vida i ensenyaments tècnics. No ha estat fàcil, però, arribar fins aquí. Ha calgut preparar els projectes. Insistir-hi. Ha calgut –si em permeten, utilitzant una expressió que en un altre moment el doctor Laporte atribuïa a la Universitat Pompeu Fabra– ser tossuts. I el cert és que hem estat molt tossuts.

Ha costat arribar fins on ara som. Hi hem arribat gràcies a l'esforç de la Universitat mateixa. Però també, gràcies a la comprensió de l'administració educativa. Gràcies a la comprensió del comissionat per a Universitats i Recerca. I voldria, ara i aquí, en la solemnitat d'aquest acte, expressar el reconeixement i l'agraïment de la Universitat al doctor Joan Albaigés, comissionat per a Universitats i Recerca fins la passada Pasqua.

Hem construït, com deia abans, el mapa de la Universitat. Dels ensenyaments que s'imparteixen a la Universitat. Ho hem fet mentre continuàvem l'esforç al servei de la docència i al servei de la recerca, que, de fet, és allò per què existeix la Universitat i és allò per què la societat li atorga recursos.

Les dades de rendiment acadèmic del darrer curs, les darreres dades d'inserció en el món laboral, insisteixen a assenyalar-nos que l'esforç per aconseguir una aplicació eficient dels recursos continua, i continua en el mateix nivell que en els cursos anteriors.

La Universitat Pompeu Fabra és una universitat transparent. Nosaltres hem fet difusió –i en continuarem fent– de totes les dades sobre el nostre funcionament. Tant les que fan referència als recursos, que publiquem anualment, com aquelles que fan referència a l'aplicació d'aquests recursos, al rendiment acadèmic, al rendiment de la docència i de la recerca.

Hem celebrat i hem participat des dels diversos centres en el procés d'avaluació sobre els estudis de la Universitat. Les dades d'aquestes avaluacions es troben a disposició de la societat, dels ciutadans, dels seus representants. I això és bo. No únicament perquè la transparència és l'exercici d'una virtut democràtica, sinó que també és bo per tal que no hi hagi informacions que podrien ser esbiaixades. Sobre aquesta base, la nostra actitud de transparència no respon només a la preocupació d'exercir, responsablement, els deures que el sistema democràtic ens imposa, sinó també –si se'm permet l'expressió– a una actitud interessada, que penso que hauria de ser comuna a tothom, perquè les dades relatives a la gestió i al rendiment acadèmic de les universitats siguin a l'abast de tothom.

La Universitat Pompeu Fabra és, ja ho he dit, una universitat transparent. La Universitat Pompeu Fabra ha estat i és també una universitat oberta al món. Les nostres taxes de mobilitat són importants. Prop del 10% dels graduats de la darrera promoció van cursar part dels seus estudis en universitats de fora de l'estat espanyol. Estem per sobre del 6% quant al nombre global d'estudiants que participen en els programes d'intercanvi que anualment es convoquen. Més del 13% dels nostres professors procedeixen de països de fora de l'estat espanyol. Són xifres que, per elles mateixes, posen en relleu que no avui, ni ahir, sinó que des d'un primer moment hem apostat per ser una universitat oberta al món. Una universitat que creu en la mobilitat. Que no es limita simplement a la mobilitat entre comunitats autònomes, sinó que aspirem a una mobilitat real en el context en el qual ens volem moure i que –com diré després– és el món, l'àmbit internacional.

Les reformes que s'anuncien, amb més o menys grandiloqüència, a l'hora de parlar del districte obert, del districte únic, poden ser molt poc efectives si es limiten a un canvi de les normes que es publicaran en els diaris oficials i no van acompanyades, alhora, d'un important reforçament de les polítiques de suport a l'estudi. És a dir, de beques, de residències i d'un conjunt de mesures tendents a assegurar una autèntica circulació dels estudiants en el context ampli al qual nosaltres aspirem, que com he dit abans és el món, l'àmbit internacional.

Hem assolit les dades a què abans feia referència sobre mobilitat sent, a la vegada, fidels a les arrels, com ho testimonia la indubtable presència de la llengua catalana en la nostra docència i en el funcionament ordinari de la nostra universitat.

M'hauran de permetre que, com és tradicional en un acte com el que estem celebrant, i també com a responsable de la Universitat, faci algunes observacions sobre el context en el qual ens estem movent. Cal ser clars. Si hem de ser competitius, si hem de fer front als reptes que se'ns plantegen –tant els que ja es veuen com els que només s'intueixen–, hem de disposar d'un marc més flexible, més àgil.

Difícilment podrem vèncer, i qui sap si ni tan sols participar, en aquesta gran ambició de la competitivitat a què no podem renunciar si no trenquem barreres. I això vol dir que la Llei de reforma universitària, que va jugar el seu paper en el seu moment, ha envellit. Que cal substituir unes normes que s'adapten molt poc a allò que les universitats, que la Universitat Pompeu Fabra, necessiten per començar a treballar a partir d'ara.

Hem de disposar d'una organització flexible, àmplia. D'una regulació que permeti a la Universitat exercir àmbits més grans d'autonomia en el camp de la selecció de professorat. Que posi a la seva disposició un conjunt de figures més ampli, que permeti trobar, en cada

moment, la fórmula més adient per assolir l'objectiu de qualitat en la docència i la recerca que indefugiblement hem de perseguir.

M'atreviria a dir –i això forma part del context en què ens movem– que cal que les noves normes admetin la singularitat de les institucions. Enlloc no està escrit que el sistema de govern de les universitats hagi de ser igual a la Manxa que a la vora de la Mediterrània. En una universitat molt vella i en una universitat molt nova. En una universitat molt gran i en una universitat petita. No. Hem de reclamar la possibilitat de règims singulars de govern. Penso que el discurs tradicional, aquest discurs que ja ens cansa d'altres fonts de finançament provinents de la col·laboració entre la universitat i l'empresa, continuarà sent una elucubració sense sentit si no es fa una política decidida en el camp del mecenatge i de les desgravacions fiscals.

I una altra assignatura pendent que tenim –ho he dit abans, però ho voldria reblar ara– és en el camp del suport a l'estudi. La veritat sobre l'abast del principi que assegura que l'accés a la universitat és obert a tothom. Certament, avui això no és així. És evident –ens ho recordava el doctor Laporte en la seva lliçó inaugural– que en els darrers anys la universitat ha donat, ha obert a capes molt àmplies de la població la possibilitat d'accedir-hi. Però encara hi ha sectors de la població, fàcilment identificables, en els quals el sou de la persona que hauria d'accedir a la universitat és imprescindible per a la unitat familiar. Per tant, cal fer front al que és, hauria de ser, un repte de justícia.

I cal encara afegir una altra consideració. En ocasions, com és el cas en qualsevol dels meus innombrables viatges forçats a Madrid o en les innombrables reunions del Consell d'Universitats, hom té la sensació que l'anomenat "Estat de les autonomies" no ha acabat de projectar-se del tot en el camp de la universitat i de la recerca. Per tant, aquí també cal reivindicar –tot pensant en els elements del context en què ens hem de moure– que ens endinsem definitivament en la via de la descentralització.

S'ha dit ja en algunes de les intervencions que m'han precedit que en la docència ens hi juguem molt. Però ens hi juguem tant o més en matèria de recerca. I aquí voldria posar l'èmfasi en el fet que el país ha progressat molt: hem fet moltes autopistes, hem construït noves línies de ferrocarril. Tot això és extraordinàriament positiu, des de qualsevol punt de vista. Però hi ha una assignatura a la qual caldria dedicar esforços renovats, aquella que té a veure amb la construcció de grans infraestructures en el camp de la recerca adaptades a allò que som: un país petit, un país en progrés a Europa. I no m'estic referint a infraestructures que assequen el riu de les possibilitats del suport a la recerca, sinó a aquelles que permetin a Catalunya –que ens permetin a les universitats i que permetin a la Universitat Pompeu Fabra– prendre part en el progrés del coneixement i de la ciència. Els camps de la biomedicina i de les tecnologies de la comunicació són, en aquest sentit, dos camps als quals fàcilment ens podem referir.

De cara als temps immediats voldria recordar, especialment als membres de la comunitat universitària, que hem de fer un esforç particular en els aspectes d'organització i de realització de la recerca. Un esforç particular també d'imaginació i de programació, en tots els sentits. Un esforç particular que mereix també el tercer cicle. Penso que –com també ha dit el doctor Laporte en la seva lliçó– les universitats tenim un repte, i la Universitat Pompeu Fabra també, decisiu. Una part important de la nostra competitivitat internacional, de la nostra presència en el món del coneixement, va lligada a les seves plurals activitats i, més concretament, al camp del doctorat.

I, finalment, un altre objectiu concret dels temps immediats és que en la docència no pensem mai que és una batalla guanyada, sinó una batalla oberta. I oberta amb la incorporació difícil, atractiva d'entrada però difícil en el dia a dia, de les noves tecnologies.

Com he dit tantes vegades, la missió de la universitat, la missió que intentem a la Universitat Pompeu Fabra, és formar professionals, però també ciutadans. En alguna ocasió, i en algun acte com aquest que estem celebrant, he posat un èmfasi especial en la necessitat que en aquesta formació de ciutadans ens fixem en els valors que tenen a veure amb la pluriculturalitat. Algú podria pensar que la meua és una intervenció una mica agosarada, excessivament pessimista. Però crec que avui podem dir amb molta més raó encara que en la formació dels ciutadans hem de ser bel·ligerants contra qualsevol forma de discriminació, contra qualsevol forma de xenofòbia. Hem de formar les persones que les famílies i la societat envien a les nostres aules en els valors fonamentals de la vida democràtica, posant decididament l'èmfasi en una actitud bel·ligerant capaç de fer front al racisme, una malaltia social que solament pot ser combatuda des de l'educació.

Com s'ha dit i he dit al començament, aquest és el desè curs de la Universitat Pompeu Fabra. Com en la vida de les persones, també en la vida de les institucions hi ha determinats moments que serveixen per celebrar i, en allò que és més important, per retre comptes i per reflexionar. Jo convido, ja des d'ara mateix, la comunitat universitària, els amics que ens acompanyen en molts actes de la vida ordinària de la Universitat, a celebrar l'efemèride, però, sobretot, que, d'una banda, puguin valorar el retiment de comptes que farem per tal de donar dimensió de com hem complert la missió que el Parlament de Catalunya ens va assignar; i, d'altra banda, que ens acompanyin i ens ajudin en la reflexió per trobar els camins d'aquest món canviant en el qual la universitat necessàriament haurà de viure i ha de viure amb ambició els propers anys.

La universitat transmet coneixement. La universitat en crea. La universitat, però, no pot ser estranya a la seva societat i a la història de la societat en la qual es mou, sinó que hi ha d'estar immersa. Han passat ja gairebé vint-i-cinc anys des del final de la dictadura i, per tant, una de les missions que la universitat ha de tenir és la de restablir la memòria històrica completa. Una

memòria injustament aparcada durant temps que cal restablir completament. I cal fer-ho perquè és missió de la universitat ser transmissora de les palpitations de la societat mateixa. Crec que és amb aquest desig que hem d'afrontar la reflexió i la celebració en aquest desè aniversari.

Memòria Curs Acadèmic 1999-2000

La posada en marxa de les enginyeries en Informàtica i la continuïtat de l'aposta per la recerca de qualitat i per la bona docència emmarquen el que han estat el començament i el final d'aquest curs acadèmic. Un curs que també s'ha caracteritzat per la celebració del desè aniversari de la creació de la Universitat, en el marc del qual es va atorgar el primer títol de doctor honoris causa a l'arquebisbe Desmond Tutu, una incorporació a la comunitat universitària que ens honora i que al mateix temps és una crida permanent a les nostres consciències i un senyal de les nostres obligacions cíviques.

Amb els estudis d'enginyeria la Universitat ha encetat la seva presència en l'àmbit de les carreres tècniques i l'ha ampliat en l'àmbit de la comunicació. Les carreres d'enginyeria i la seva especialització han de permetre formar uns professionals amb un perfil més adequat a les demandes de formació tècnica i humana de la societat de la informació i, alhora, han de permetre reforçar decisivament la recerca que en aquest camps ja s'estava realitzant a la Universitat.

Des d'aquest punt de vista, la posada en marxa del Centre Tecnològic de la Comunicació i del projecte Estació de la Comunicació es dibuixen com a elements clau de futur i com a plataformes idònies per a la projecció de la Universitat. Es tracta d'unes infraestructures singulars de recerca que s'afegiran a unes altres que, en aquest cas, en l'àmbit de les ciències de la salut i de la vida iniciaran les seves activitats ben aviat; així, el Centre de Regulació Genòmica es posarà en funcionament amb l'inici del nou curs acadèmic, i serà un centre que s'inscriu en el marc d'un projecte més ampli, el Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona. El Centre Tecnològic de la Comunicació i el Centre de Recerca Genòmica són, en definitiva, dos projectes fonamentals a l'hora de reforçar, d'una banda, la presència de la Universitat Pompeu Fabra en el món de la recerca i, de l'altra, la vocació internacional que alimenta la Universitat pel fet que ambdues infraestructures han d'esdevenir punt de trobada, de debat i d'interacció per a investigadors de la Universitat, però també d'arreu.

Ara bé, aquests nous projectes no han pas de preterir l'esforç de la recerca en tots els altres camps. Hem de maldar per correspondre amb la màxima intensitat als requeriments de la nostra societat, cada vegada més sensible a les activitats que fan progressar el coneixement. Les nostres posicions són bones. N'és un indicador l'atorgament a través d'un procés d'avaluació objectiva d'un nombre important de "distincions de recerca" a professors de la Universitat. De les trenta distincions que s'han atorgat, vint a joves recercadors i deu a recercadors sèniors, vuit han estat per a investigadors de la nostra institució, set per a joves recercadors i una per a recercadors sèniors. Aquesta és, sens dubte, una prova més de la qualitat del treball que es fa a la Universitat, també en l'àmbit de la recerca.

Aquestes bones notícies no ens han de fer caure, però, en el cofoisme. Més aviat han de servir d'estímul per a continuar treballant amb il·lusió i amb eficàcia, encara més si volem superar amb èxit els desafiaments que s'obren davant nostre per al futur de la Universitat, en un món sotmès a una gran transformació. El cert és que de les avaluacions internes i externes que regularment es porten a terme es desprèn que el projecte acadèmic obté molt bons resultats i que el model es troba consolidat. En donen fe, entre altres indicadors, la continuïtat en els bons rendiments acadèmics que assolixen els estudiants, l'acceptació que els graduats troben a l'hora d'accedir al món laboral i els resultats que en matèria de recerca s'aconsegueixen. Però no n'hi ha prou. El futur es presenta molt obert i no hem de perdre passada en el debat que afecta el futur de les universitats. La nostra activa presència arreu i la voluntat de mantenir-nos al dia, com fins ara, han de continuar constituint un dels nostres objectius primers. Com també ho ha de ser la nostra atenció preferent entorn de la formació de tercer cicle, amb la finalitat d'oferir uns programes de doctorat i de formació contínua cada vegada més adequats a les necessitats de la societat i que, a més han de garantir la presència, el prestigi i la competència internacional de la Universitat.

Avui, si no es volen perdre posicions, cal tenir una actitud encara més oberta davant dels requeriments de canvi en tots els vessants de la vida universitària. El món està mutant amb gran rapidesa, i cada vegada més les solucions de sempre ja no són solucions. Aquest és un repte engrescador que exigeix, però, un gran esforç permanent i grans dosis d'imaginació i de rigor. En aquest nou panorama no hi tenen cabuda els interessos mesquins i corporatius. Si la Universitat caigués en aquesta teranyina deixariem de comptar en aquest horitzó il·lusionador del progrés del coneixement. I, a més, assumiríem una responsabilitat greu perquè malbarataríem les il·lusions i els recursos de la nostra societat.

En començar la seva segona dècada de vida crec que la Universitat Pompeu Fabra té unes bases sòlides, els resultats assolits, però també, i molt particularment, la convicció de la nostra comunitat universitària sobre el valor del rigor i de la qualitat per ser protagonista fent ciència, transmetent coneixement i formant ciutadans que puguin continuar aprenent sempre, convençuts que la llibertat i la justícia són principis irrenunciables que es projecten arreu i sobre totes les coses.

Informe del rector al Claustre universitari

Claustre universitari d'11 d'abril del 2000

Començaré fent menció d'una notícia molt recent que crec que és de gran significació per al present i el futur de la Universitat Pompeu Fabra. Avui mateix, poc abans de les dues del migdia, s'ha firmat el protocol entre l'Ajuntament de Barcelona i les conselleries d'Universitat, Recerca i Societat de la Informació, i de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya per constituir conjuntament amb la Universitat Pompeu Fabra el Parc de Recerca Biomèdica, situat en l'entorn de l'Hospital del Mar. Aquest parc biomèdic acollirà, a més de l'Institut Municipal d'Investigació Mèdica, adscrit a la Universitat, i el Departament de Ciències Experimentals i de la Salut, un nou centre de recerca en el camp de la genòmica, més concretament en el camp del genoma humà, que es constituirà com a consorci entre la Generalitat de Catalunya i la Universitat Pompeu Fabra.

Crec que el Claustre ha de valorar que es tracta d'una notícia que s'inscriu en la presència de la Universitat en uns camps com és aquest i el camp de les tecnologies de la comunicació, tots dos, avui dia, punta de llança del progrés científic a tot el món.

Espero que, en referència a aquest segon apartat del progrés científic —les tecnologies de la comunicació—, d'aquí a poc temps hi pugui haver notícies importants en relació amb el Centre de Tecnologia de la Comunicació. Al mes d'octubre passat ja es va signar un conveni d'intencions amb el comissionat de la Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya i, per tant, espero que la Universitat Pompeu Fabra pugui assolir una presència activa en uns camps de recerca que avui ocupen un lloc central en el progrés de la ciència.

Recerca

En aquest camp, durant l'any que ha passat des de la darrera sessió del Claustre, per part de l'administració de la Universitat s'han donat noves iniciatives, tant en l'ordre de la millora de la informació com en l'ordre de la publicació dels resultats de la recerca i a més a més s'ha encetat un camí que ha de tenir nous capítols en la millora de la gestió econòmica, en la cerca de nous recursos i en l'optimització d'aquests.

Al costat d'aquestes dues grans infraestructures de recerca, una plenament confirmada avui, com és el Centre de Genòmica en el marc del Parc de Recerca Biomèdica i, en el futur el Centre de Tecnologia de la Comunicació, s'ha de pensar també en la creació dels serveis científicotècnics de la Universitat que es constituïran en instruments imprescindibles per fer un

salt qualitatiu en el suport de la recerca i anar així cap a una configuració d'un mapa de la recerca de la UPF que sigui una eina clau en la gestió de la política de recerca.

Programació i nous estudis

La Universitat ha encetat la presència en dos camps diferents d'aquells en els que va desenvolupar la seva acció durant els primers anys. El curs passat es van iniciar els estudis de Biologia. Aquest curs s'han iniciat els estudis d'Enginyeria en Informàtica. No ha estat fàcil, i crec que tots els claustrals ho tindran ben clar a la memòria, que en aquests moments es pot tenir la satisfacció de completar el que es pot definir com l'estructura general de la Universitat amb la presència, al costat de les ciències socials i les ciències humanes, de les ciències experimentals i de les tecnologies. És tracta d'una decisió transcendent. D'alguna manera, es pot dir que per als que repassin la crònica d'aquesta universitat dintre d'uns anys, hi ha hagut dos moments importants que tenen una significació específica en la vida de la UPF: els moments inicials, en què es van configurar molts dels trets que avui conformen la Universitat, i aquests últims tres anys en els que s'ha aconseguit fer un pas important perquè la UPF sigui una universitat plenament consolidada, estesa sobre tots els camps de conreu de la ciència i del coneixement.

És evident que a la programació futura no seran només aquests camps els que s'hauran de tenir presents. S'ha de continuar el treball i l'esforç per completar la presència d'estudis complementaris d'aquells que avui han significat aquesta fita de consolidació: Medicina i Enginyeria de Telecomunicacions. A la vegada, la Universitat ha de plantejar estudis nous en els camps científics que des d'un bon començament la Universitat va conrear, com ara Ciències del Treball.

Però no només s'ha de pensar en aquests estudis nous, sinó que s'ha de pensar igualment en adaptar la Universitat a una demanda que exigirà cada vegada més flexibilitat i més imaginació. S'ha d'adaptar a la combinació de les titulacions i de les carreres de les quals es té ja una primera experiència en funcionament amb resultats favorables, com és la titulació conjunta de Dret amb Economia i amb Administració i Direcció d'Empreses. S'ha de reforçar aquesta relació entre diversos estudis, i és per aquest motiu que en aquests moments estan en estudi algunes iniciatives.

No només s'ha de tenir aquesta preocupació en el camp de les carreres que han vertebrat la Universitat durant tots aquests anys, sinó que s'ha de vigilar tots els paràmetres que han de permetre reconduir la capacitat que s'ofereix respecte de cada una d'aquestes carreres, i

tenint en compte, a més, les titulacions de segon cicle i el fenomen de la combinació de titulacions.

Docència

Encara que les dades que presento ja són conegudes, crec que han de ser recordades. Aquestes dades posen de relleu que la Universitat està fent una aplicació correcta i un bon ús dels recursos que rep de la societat. El bon rendiment experimentat al llarg de les promocions i consolidat, els índexs d'abandonament —el fet que el fracàs o el canvi de vocació o qualsevol altra causa es manifesti en pocs casos i a més es manifesti en els moments inicials—, són també un bon senyal.

El bon ús dels recursos públics és l'exigència imprescindible per a una universitat pública que vulgui actuar amb rigor. En aquest sentit, les mesures adoptades als darrers temps sobre la flexibilització de les renovacions i ampliacions de matrícula han estat una eina molt important.

Pel que fa a la inserció laboral, els resultats de les enquestes confirmen que l'esforç de tots té uns resultats positius. Hi ha una dada molt recent d'un estudi realitzat en dimensió espanyola i europea que posa en relleu el següent punt: els graduats de la UPF —en el termini de quatre anys des de l'acabament dels estudis— treballen en un 92%; el mateix paràmetre a nivell espanyol és el 73%. Aquest és un indicador que confirma el que ja esmentava: l'esforç en la docència dels estudiants, del professorat i de l'organització donen resultats positius.

La Universitat està en un moment de gran dinamisme que exigeix agilitat en l'adaptació a les noves circumstàncies i, per tant, s'imposa que s'iniciï una reflexió sobre els plans d'estudi. Aquesta reflexió s'ha de fer amb tranquil·litat, però alhora amb fermesa. No és suficient que només alguns plans d'estudi hagin ja cobert etapes importants en el camí de la seva reconsideració, sinó que és necessari plantejar-se, amb caràcter global, una reconsideració dels plans d'estudi a fi que els objectius que s'han plantejat es puguin assolir i que les demandes que la societat va suggerint puguin ser satisfetes

A la vegada, s'ha de fer un plantejament, i de manera particular atès que ja fa deu anys que va començar el camí de la UPF, d'una avaluació global del sistema d'organització de la docència a fi que amb aquesta es puguin confirmar els extrems respecte dels quals se'n fa un parer positiu i alterar, a la vegada, aquells que siguin necessaris.

Doctorat

El doctorat és un moment essencial en la vida d'una universitat que pretengui tenir en aquests moments una posició en el món. En primer lloc, la política activa de promoció; en segon lloc, l'obertura d'un debat no tancat sobre la seva ordenació i finalment, l'important índex d'internacionalització dels estudis de doctorat i assimilats, que posen en relleu la presència de la Universitat en el context universitari mundial.

Relacions Internacionals

Una de les característiques de la UPF és la seva internacionalització. Les dades que es tenen són positives, el que no vol dir que cal sentir-se satisfets només amb els resultats, sinó que la Universitat s'ha de preparar per assolir nous objectius. Aquestes dades positives fan referència a la mobilitat dels estudiants. Una notícia molt recent és que la UPF és la primera universitat de l'Estat espanyol en termes relatius en mobilitat d'estudiants, de professors, mobilitat del tercer cicle i, particularment, mobilitat al doctorat. Relacionar-se i moure's en el món és essencial en el context actual i la posició de la UPF és en aquest sentit ferma i positiva.

Idiomes

Alhora que és necessari mantenir oberts els horitzons amb la màxima amplitud, crec que també és necessari ser sensibles amb les nostres arrels. En nom de la Universitat Pompeu Fabra, he manifestat la solidaritat amb la Universitat Rovira i Virgili i amb el seu rector. Afirmo, i espero que el Claustre ho ratifiqui amb la moció que presentaré, la voluntat d'aquesta solidaritat, el convenciment que les actuacions de l'autoritat acadèmica de la Universitat Rovira i Virgili van ser correctes; la voluntat i el compromís de treballar per a la promoció i la protecció de la llengua catalana, que necessita recuperar els espais i les condicions perdudes en anys llargs negres i la necessitat que totes les institucions públiques aportin les seves iniciatives i el seu esforç en aquesta tasca.

De manera particular, vull destacar la necessitat que en aquesta tasca actuï també, iniciant el compliment del manament que la pròpia Constitució assenyala, l'Estat, al qual l'article 3.3 de la Constitució encomana la protecció de les llengües com la catalana.

En compliment de la recomanació del Claustre en la darrera sessió, la Junta de Govern ha aprovat el Reglament d'Usos Lingüístics d'aquesta Universitat, reglament elaborat per la

Comissió de Política Lingüística, obert al debat dels membres de la Junta de Govern i discutit àmpliament a l'última sessió de la Junta.

Apart de l'aprovació de la regulació i foment de l'ús del català, la Universitat ha adoptat una sèrie de mesures addicionals que tenen dues finalitats: millorar una situació que no era satisfactòria, que era la informació que rebien i les situacions que es creaven per la presència d'estudiants procedents d'altres països i preparar-se per l'aplicació del districte obert, que és una iniciativa plausible, però que exigirà una atenció extraordinària a fi que en cap moment es pogués transformar en una eina de reculada en el procés de normalització del català, particularment en els estudis de graduació. Es tracta doncs de conformar una universitat present en l'àmbit internacional i oberta al món alhora que sensible a les seves arrels.

Solidaritat

Em refereixo a un aspecte en l'activitat de la Universitat que haurà de tenir una atenció important per part de tota la comunitat universitària. A la Universitat li correspon formar professionals alhora que ciutadans. En aquest sentit, s'han de prendre mesures addicionals a fi de contribuir a crear una cultura cívica imprescindible. Això s'ha de reflectir en la reflexió que es fa ja sobre els plans d'estudi; sobre els programes addicionals en les assignatures de lliure configuració; s'ha de reflectir també en un exercici responsable i estricte dels canals de participació en el govern de la Universitat, que ha de ser una virtut de tots i no pas un inconvenient.

En el sentit de la formació de consciència cívica vull remarcar dos punts: d'una banda, la permanència i l'ampliació en el futur de les accions de solidaritat que comporten també una mobilitat d'estudiants respecte d'institucions, de països, d'altres àrees geogràfiques i d'altres condicions econòmiques i socials; i, en segon lloc, una afirmació constant per part de la Universitat d'una aposta per la tolerància i per la convivència democràtica de tots. En aquest sentit, es crearà una càtedra UNESCO per la pluriculturalitat que es dedicarà a incentivar els estudis i les activitats que han de portar a arrelar, encara més profundament, la tolerància.

Comunitat universitària

Han passat deu anys des de la fundació de la Universitat Pompeu Fabra i ara es veuen les seves característiques i els seus resultats. Aquests resultats han estat fruit de la tasca dels estudiants, del professorat i del personal d'administració i serveis.

Respecte del professorat, vull aclarir per desmentir algunes informacions dels darrers temps, que el 53% dels professors de la UPF, una vegada homogeneïtzada la categoria a nivell de professor a temps complet, són doctors. S'ha continuat durant aquest darrer any el procés de formulació i desenvolupament de les plantes de professorat, d'acord amb les pautes que va establir en el seu moment la Junta de Govern, i que aquestes plantes de professorat s'executaran en els terminis inicialment previstos.

En segon lloc, vull anunciar que és un dels meus propòsits que en els propers temps s'aprovi un annex a les plantes de professorat per recollir els recursos addicionals derivats dels acords de les administracions educatives i contribuir a la resolució de les situacions que s'hi contemplin, segons un procediment similar al de la planta, però en terminis abreujats.

Pel que fa al personal d'administració i serveis que, com en el cas del professorat, és un patrimoni de la Universitat, vull assenyalar dos punts. En primer lloc, la necessitat d'incrementar i de reforçar l'esforç ja existent en matèria de formació. S'està en un moment de grans canvis que exigeixen sempre una atenció ferma en tot allò que és millora de la formació. En segon lloc, anuncio el propòsit d'estudiar un sistema d'incentiu individual, al llarg de la vida professional, en el marge que permet la legislació i amb les decisions dels òrgans avui competents.

Els deu anys de funcionament de la UPF han estat anys que han permès arribar a una situació en la qual hi ha un bon nivell de dotacions. La relació professor/estudiant, personal d'administració/estudiant i professor/personal d'administració és bona. La nostra relació entre instal·lacions de sistemes d'informació, particularment de biblioteques, i el nombre d'estudiants és també bona. Crec que la comunitat universitària ha de sentir-se, en comprovar aquesta realitat, amb estímuls suficients que permetin la exigència en l'esforç de dedicar una atenció més alta per tal de millorar les cotes que ja s'han assolit.

Campus

Aquests deu anys han estat de gestió rigorosa portada amb la perspectiva d'una organització conscient que ha de servir uns interessos públics.

La Universitat té un bon nivell de dotacions i té un futur d'expansió assegurat. Es disposen de les eines —materials i personals— per poder fer front a un moment universitari certament complex, de renovació de vegades accelerada, en què canvien les exigències. Per això es tenen les persones i una part important dels mitjans. Les inversions realitzades al llarg d'aquests

darrers anys són importants, i no s'han fet només amb la preocupació de construir la Universitat, sinó que s'han fet també amb la preocupació de participar a través de la ciutat en la construcció de la nostra societat.

La Universitat té possibilitats extraordinàries d'expansió a fi de ser lloc d'acollida de nous centres de recerca, de recerca aplicada i de nous centres d'estudi. I, a termini més breu, l'anticipació del pla d'inversions que s'ha assolit aquest any ha permès reiniciar les obres a l'edifici de Roger de Llúria, de manera que, al llarg del proper curs, es podran concentrar en aquest àmbit les ciències socials; es podrà començar a configurar l'àrea de França com un gran centre d'ensenyament, recerca i aplicacions en el camp de la comunicació i la seva tecnologia i es podrà, i l'acord signat poc abans del començament d'aquest Claustre n'és l'eina fonamental, especialitzar la totalitat de l'Edifici del Mar avui ocupat pels nostres estudis de Biologia i en el futur de Medicina. La Universitat té espais de futur que han de permetre situar les iniciatives, la imaginació i l'esforç de tots.

Informe Universitat 2000

Un futur que s'insereix en un debat general que està als mitjans de comunicació, alimentat des de l'informe *Universitat 2000*, així com des d'altres documents i, ben segur, en els propers mesos, a través de propostes legislatives i normatives.

En aquest debat proposo que hi participi la comunitat universitària a través d'un debat virtual que pugui animar l'expressió de totes les opinions i que pugui concretar-se posteriorment en un fòrum específic.

La Universitat Pompeu Fabra és —amb tota contundència— la millor defensa de la universitat pública. El personal que estava al començament i els que s'han incorporat posteriorment ja tenien el convenciment que aquesta era l'eina fonamental per a l'educació, la recerca i en general per al país. La millor defensa per a la universitat pública és fer una universitat amb rigor, on es posi en relleu que la universitat pública, aquella que és propietat de tots els ciutadans, és la universitat que pot estar en una primera línia de qualitat, de rigor, i no pas una universitat residual que prepara el terreny perquè puguin sorgir iniciatives privatitzadores. És en aquest sentit que crec que es pot tenir, amb la moderació que necessita, perquè sempre hi ha coses insatisfactòries, l'orgull d'haver participat en la construcció d'una universitat pública amb el rigor que justifica precisament la seva mateixa existència.

Inauguració del curs acadèmic 2000-2001

L'acte inaugural d'avui és, per als qui formem part de la Universitat Pompeu Fabra, especialment significatiu. Comencem l'onzè curs de vida de la Universitat quan estem acabant els actes de reflexió, els actes de retre comptes que hem volgut fer al llarg del desè aniversari de la creació d'aquesta universitat.

I això fa que si cada any aquest acte d'inauguració del curs té un contingut, en les meves paraules en representació de la Universitat, un contingut de balanç, en aquest cas haig de barrejar i de combinar el balanç del que ha estat el darrer curs amb el balanç d'aquests anys de vida d'aquesta universitat.

Vull agrair en primer lloc a l'amic Ben Jelloun les seves paraules, la seva presència. Però sobretot vull agrair-li la seva obra. El seu llibre *El racisme explicat a la meva filla* té, més enllà dels valors literaris, una clau de missatge, d'educació, i per això hauria de ser un llibre de treball en tot el sistema educatiu, perquè contribuiria de manera decisiva a aportar allò que el sistema educatiu és responsable d'aportar, és a dir, a crear una consciència col·lectiva a favor dels valors profunds de la democràcia, que vol dir, d'aquells valors que són una barrera enfront de la malaltia social del racisme.

Vull agrair també la presència entre nosaltres, l'obra i la donació del cartell que aquest any acompanya el curs acadèmic a Joannis Kounellis. I permetin-me que ho faci amb el petit atreviment de dir-li unes paraules en la seva llengua nativa, el grec:

Θα ήθελα να εκφράσω δημόσια τις ευχαριστίες μου στον Γιάννη Κουνελλή για το έργο που μας δώρησε. Είναι μεγάλη μας χαρά που βρίσκετε σήμερα κοντά μας. Ευχαριστώ πολύ.

Un any en la vida d'una institució, en la vida d'una universitat i d'aquesta universitat, és un any en què s'incorporen nous professors, noves persones de l'administració i, òbviament, nous estudiants i, per tant, produeix la satisfacció que la nostra comunitat universitària s'incrementi. Però aquesta vida dinàmica d'una comunitat universitària també té, en algunes ocasions, moments de tristesa: al mes de juliol ens va deixar l'Albert Calsamiglia, catedràtic d'aquesta universitat, membre que va ser de la comissió inicial de la Universitat, universitari entusiasta. Voldria que aquestes paraules meves fossin paraules, en aquests moments, de record i de l'homenatge que la Universitat i jo personalment li volem retre.

Entrant ja en el balanç, voldria en primer lloc fer referència a la recerca. Afortunadament, cada vegada més la nostra societat i els poders públics prenen consciència de la importància que la recerca i la innovació tenen per al progrés de la nostra societat. I les universitats hem d'adaptar-nos als requeriments d'aquesta nova dimensió i d'aquesta nova estimació de la recerca. Perquè si no ho fem, la recerca, la política de recerca dels poders públics, la política de recerca que puguin realitzar les entitats privades, es farà al marge de les universitats. En aquest sentit, l'aposta d'aquesta universitat va ser, és i, espero, serà una aposta per estar atents a aquests requeriments, per trobar les fórmules adequades perquè la universitat sigui, de fet, el cau exacte de la recerca del nostre país. La política portada a terme al llarg d'aquests anys i, evidentment, durant aquest últim any, establint eines per facilitar la realització de la recerca, va en aquesta direcció. Fa poc llegia les declaracions d'un professor que s'ha incorporat recentment a la UPF procedent d'universitats del món anglosaxó que havia acceptat incorporar-se a la nostra universitat no sense una punta de perplexitat sobre si seria possible desplegar amb la mateixa intensitat amb la que ell duia a terme en les institucions britàniques la recerca en camps experimentals; i deia que havia comprovat amb sorpresa, i amb satisfacció, com es posaven al seu abast totes les eines, i més, per poder tirar endavant els seus projectes de recerca. Aquesta és, doncs, una confirmació, un testimoni de confirmació de la voluntat i de les realitzacions en el camp de fer possible la feina de recerca, que és l'element substancial dels professors i l'element substancial en la vida de la universitat.

Eines, estructures, dosificació entre docència i recerca, sistema propi d'ajuts, en definitiva, tot un conjunt que conforma una política global de suport i de foment de la recerca. Els resultats estan a la vista, i només en diré un. Quan la Generalitat de Catalunya ha posat en marxa la primera convocatòria de guardons, de distincions a la recerca, de les trenta distincions concedides entre totes les universitats, vuit han correspost a professors d'aquesta universitat. Crec que ens en podem sentir satisfets; però crec, també, que això no és altra cosa que l'assenyalament de la feina que hem de continuar fent. I en el futur hem de continuar amb aquesta política general de foment, introduint-hi encara més elements de flexibilització i d'agilitat, i hem d'establir polítiques *ad hoc* per a sectors determinats que presenten exigències concretes, per tal d'instrumentar un context adequat per a la realització de la recerca.

Deixin-me que esmenti, ho han fet altres persones que m'han precedit, l'existència d'un projecte avançat de dues grans instal·lacions de recerca en camps directament relacionats amb el que avui és el progrés del coneixement en el món: el Centre de Regulació Genòmica i el Centre de Tecnologia de la Comunicació. I deixin-me també que llenci el projecte d'un nou centre de referència en el camp de les ciències socials, perquè també en aquest camp cal que el reforçament de les actuacions en l'àmbit de la recerca no sigui només fruit d'una política general sinó que respongui a actuacions singulars.

Pel que fa la docència, no recordaré els resultats assolits, que ja han estat esmentats diverses vegades en el decurs d'aquest acte. També s'ha esmentat el progrés assolit en la introducció de les tecnologies digitals en l'activitat docent, a través, essencialment, del Campus Global.

Aquest curs que ara comença ha de ser un curs de debat i de decisió sobre l'organització i la distribució de la docència una vegada incorporades les tecnologies digitals. És evident que l'organització i la distribució de la docència que ha regit durant aquests deu anys ha de ser d'alguna manera matisada, reconsiderada, a partir de la incorporació de les anomenades *noves tecnologies* com a eina de treball del professor i com a eina de treball de l'estudiant.

I també aquest curs ha de ser el d'una progressiva revisió dels plans d'estudis. De revisar, sense presses, però de revisar els resultats dels plans que en el seu moment es van adoptar en iniciar els estudis. I de fer-ho no des d'una visió exclusivament interna, sinó tenint en compte les exigències del nostre context, i tenint en compte els horitzons que ens assenyalen les polítiques educatives internes i europees.

Sobre el tercer cicle i el doctorat, haig de dir que aquesta és una tasca en la qual els esforços encara han d'augmentar. Podem estar-ne satisfets, però només relativament. Per tant, a partir de la revisió dels estudis de doctorat que ha encetat la Conselleria d'Universitats, hem de posar més èmfasi en aquest camp, un camp en què la universitat s'ha de veure com un senyal d'identificació amb el món.

S'ha parlat ja, també, de la internacionalització de la universitat. Hi va haver un lema que va acompanyar l'acte d'inauguració de la Universitat el 29 d'octubre de 1990; són unes paraules que tenen una vigència no únicament permanent, sinó una exigència cada vegada més gran: "El cap al món, els peus al Born". Anem cap a una universitat políglota, i n'hem d'estar orgullosos i satisfets. Som un poble que parlem dues llengües, i hem d'aspirar a parlar-ne més. Hem de parlar la nostra llengua pròpia com una riquesa, i hem de tenir, també, l'obsessió d'aprofitar la llengua que és oficial a l'Estat. I això és el que ens dóna força, la fidelitat a les arrels i la projecció d'una llengua parlada per centenars de milions de persones. Però no ens podem sentir satisfets, hem d'anar cap a una universitat on tres o quatre llengües siguin un element normal.

Aquest curs que comença ho fa a partir d'un pas molt important en la configuració del campus de la Universitat. Important, perquè ha permès a la vegada una racionalització dels estudis. D'una banda, la concentració dels estudis de ciències socials al campus on ens trobem; i, d'altra banda, un primer pas, però un pas fonamental, amb voluntat de futur, amb l'establiment de la nostra Escola Superior Politècnica a l'edifici França.

El curs que acaba, en aquest moment de balanç, ens permet confirmar que els objectius de la Universitat –conrear la ciència, transmetre el coneixement, però també formar ciutadans amb esperit de llibertat, democràcia i justícia, amb esperit de solidaritat– ha omplert els esforços. Les iniciatives dels estudiants i les iniciatives de la Universitat en el camp de la solidaritat, en el camp de la internacionalització de les nostres preocupacions, han tingut realitzacions reeixides.

En la darrera part de les meves paraules, voldria assenyalar algunes qüestions en relació amb la política universitària i amb les tasques del curs que comença.

El director general s'ha referit ja al programa de la Conselleria, un programa dens, amb capítols relatius a la política de professorat, al finançament, a les inversions, a la programació. Voldria dir algunes paraules sobre alguns d'aquests capítols.

Professorat

Tot allò que sigui introduir elements de diversificació, que permetin a les universitats una més gran capacitat de decisió en la selecció i en l'organització del seu professorat és, a parer meu, positiu.

Vivim una organització del professorat que és hereva d'una tradició excessivament encarrada; per tant, és important poder oferir o obrir noves vies. I voldria reivindicar expressament que en la selecció del professorat el que ha de ser clau és el paper de la universitat. No comparteixo l'opinió d'aquells que converteixen la sort, el dau, en un element clau en la selecció del professorat.

Però, a la vegada, crec que una política de professorat que tingui voluntat de futur ha de preveure mesures, programes, que permetin adequar els recursos imprescindibles que implica una política de professorat a les necessitats de canvi que la universitat té i tindrà de manera molt més intensa en el futur. Si el país, si els poders públics, situen la universitat, també per raons econòmiques, en el centre de les seves polítiques, aleshores hauran de completar les mesures previstes amb mesures que, sense lesionar els interessos econòmics i individuals, que són legítims, permetin adequar les plantes de professorat als requeriments de docència i de recerca d'una societat que és canviant i uns objectius que es transformen i es regeneren.

Finançament

Tot esquema de finançament que comparteixi una utilització racional dels recursos dels ciutadans i que s'hi fonamenti serà benvingut per aquesta universitat. Volem que els recursos que els ciutadans destinen a l'educació universitària siguin distribuïts d'acord amb criteris d'eficiència i d'eficàcia. I no és una voluntat de responsable universitari la que em porta a dir això; és una voluntat de ciutadà que contribueix al progrés del seu país.

S'ha fet un gran esforç inversor. El director general ha fet referència a xifres que certament són importants. Però no podem oblidar que, sobretot les universitats noves, tenim encara un camí per davant. Tenim un camí per davant evidentment en el camp del manteniment i de la reposició, però tenim un camí per davant per completar les estructures que han d'acollir aquesta activitat de recerca, aquesta activitat de docència que el país ens exigeix. Però, a més a més, hem de tenir en compte que les universitats no són només parets, sinó també equipaments, instal·lacions. Equipaments en alguns camps que estan subjectes a una transformació permanent; per tant, no és fàcil pensar que no hagi de tenir una clara continuïtat la política inversora dels anys anteriors. És un esforç important, i seria una llàstima que el seu resultat no arribés al port que tots volem per manca d'un esforç renovat.

Programació

L'oferta actual de la Universitat Pompeu Fabra s'adiu considerablement, per no dir perfectament, a les demandes que avui planteja la nostra societat, les nostres famílies. No és previsible, per tant, que hi hagi reajustaments. Però el que la Universitat planteja és la seva disposició a contribuir, amb la responsabilitat de protagonista, a fer front a un dèficit que té el nostre país, com altres països desenvolupats, en el camp de la formació de tècnics, de tècnics de tots els nivells, però també de tècnics superiors. Per exemple, el nombre de places que ofereixen les enginyeries de Telecomunicació a Catalunya és molt inferior a les que s'ofereixen a la comunitat autònoma de Madrid, tot i tenir Catalunya una població lleugerament superior a la de Madrid. El dèficit de tècnics és, repeteixo, una situació general a la qual cal fer front. I celebren que des de l'administració responsable s'afirmi que no únicament s'han de prendre mesures d'urgència per transformar les titulacions amb nous coneixements en el camp de les tecnologies de la informació i la comunicació, sinó que també s'aposti per una ampliació de l'oferta, per una formació completa de l'estudiant, des d'un bon començament, en aquests camps de les tecnologies de la informació i la comunicació. Coincidim plenament amb la conselleria en aquesta orientació.

Altres camps en què la Universitat ha treballat o ha encetat recentment la seva presència necessiten un complement que respongui no a una vocació interna de la comunitat

universitària, sinó a una aposta de futur del país. Si hem fet un esforç en el camp de la recerca en relació amb les ciències de la vida, és lògic que això tingui el seu complement en els estudis corresponents.

Si hem treballat al llarg d'aquests anys en el camp de les ciències socials i humanes, tenim ara l'obligació d'intentar, a partir dels estudis que tenim, oferir noves titulacions, o titulacions fruit de la combinació dels estudis existents, però no pas perquè sí, sinó perquè d'aquesta manera correspondríem a allò que és avui, i serà encara més en el futur, la demanda de la nostra societat, d'una societat que ja no en té prou amb l'estructura d'estudis que fins aquest moment havia, d'alguna manera, distribuït la funció educativa de les universitats. En això haurem de tenir imaginació, i haurem de tenir la llibertat que és pròpia de la vida universitària i deslliurar-nos de qualsevol pretensió corporativa.

Voldria encara dir una paraula sobre la reforma de la Llei de reforma universitària, la qual ha presidit una important transformació de la universitat espanyola durant aquests anys. Una transformació important, perquè ha significat la socialització de l'ensenyament universitari, tot i haver-hi encara algunes bosses d'injustícia, una àmplia incorporació de la societat a la universitat; i les universitats, regides per aquesta llei, han pogut assumir aquesta finalitat. Però la llei s'ha fet vella i necessita reformes. Personalment, no sóc partidari, en aquest camp ni en cap altre, de fer, cada dos per tres, una llei nova. Però sí de fer reformes sobre capítols, punts, parts de l'ordenació que poden ser, i que són ja en alguns aspectes en aquests moments, un element d'encarcament de la universitat. Per tant, si la reforma global pot ser una aventura difícil, la reforma de temes, punts i parts pot ser un camí més fàcil. Però no qualsevol reforma. Si la reforma consisteix a anar enrere, a restablir formes que van demostrar ja en el seu moment que no eren adequades perquè la universitat espanyola es modernitzés, aleshores estaríem davant d'una operació estèril.

El curs que ara comença és un curs important en la vida d'aquesta universitat. És important perquè l'administració educativa ha situat els projectes importants de renovació, reestructuració i consolidació universitària en aquest curs, en els propers mesos. I per tant, la universitat haurà de tenir present que en la discussió i el debat d'aquests projectes, la història i la realitat d'aquesta universitat han de ser-hi presents. És, dic, un curs important pels projectes de l'administració educativa, però és també un curs important pels nostres projectes. I és per això que demano a tots que en aquest curs fem un esforç de responsabilitat.

Al llarg d'aquests anys, i en el darrer curs, penso que en bona part hem complert el compromís de fer una universitat nova oberta al món, amb rigor, que fa de l'actualitat una de les seves consignes. I crec sincerament que tenim una plataforma formidable per al futur, tenim una bona situació per respondre als desafiaments que hi ha en el món en tots els camps: els desafiaments per a la transmissió del coneixement, en la recerca i en la innovació, en la

formació i en l'educació. A conformar aquesta situació, que qualifico de bona, hi contribueix un element clau, i és el treball de la comunitat universitària, el treball de cada dia i el treball en ocasions extraordinàries. I permetin-me que en aquests moments i de manera pública expressi el meu agraïment a totes les persones que aquestes darreres setmanes han treballat en una d'aquestes ocasions extraordinàries en el trasllat i la reubicació dels estudis. I també l'agraïment a la comprensió que han mostrat els membres de la comunitat universitària que s'han vist afectats per situacions molestes i incòmodes, perquè al mateix temps compleixen, com sempre, amb l'obligació d'ensenyar, de recercar i d'aprendre.

Per tant, estem davant d'un futur que pot veure's amb optimisme perquè parteix d'unes bases fortes. Fa deu anys hi havia uns propòsits, hi havia uns objectius, però hi havia moltes incògnites. Ara també hi ha incògnites, però hi ha moltes més realitats, i és sobre aquestes realitats que tots hem de treballar per afirmar el paper d'aquesta universitat amb la voluntat de complir el servei que la societat li ha encarregat en la docència, en la recerca i en la formació de ciutadans.